

SZÓLJ!

1

Hallottál róla?

Egyes tudósok szerint számos globális és környezeti új ételeket hoznak be, léma megoldható lenne csupán azáltal, ha a nyulot, citromot, fűszereket emberei lemondanának luxus és fölösleges dolgokról, vagyis mindarról, ami nem szükséges a mindennapi fenntartásához. Ilyen lehet például a lakás hőmérsékletének 1-2 C-kal való csökkentése, a kevesebb víz fogyasztása, a fölösleges csomagolóanyagok kisebb mértékű hűsfogyasztás, vagy a tömegközlekedés választása. Ebben az az érdekes, hogy ez az életforma megváltoztatás (szükséglet csökkentését), csak tudatosabbá válni kell.

2

Mozdulj!

1300

1350

1500

1550

1600

1650

1700

1750

1800

1850

1900

1950

2000

2050

2100

2150

2200

2250

2300

2350

2400

2450

2500

2550

2600

2650

2700

2750

2800

2850

2900

2950

3000

3050

3100

3150

3200

3250

3300

3350

3400

3450

3500

3550

3600

3650

3700

3750

3800

3850

3900

3950

4000

4050

4100

4150

4200

4250

4300

4350

4400

4450

4500

4550

4600

4650

4700

4750

4800

4850

4900

4950

5000

5050

5100

5150

5200

5250

5300

5350

5400

5450

5500

5550

5600

5650

5700

5750

5800

5850

5900

5950

6000

6050

6100

6150

6200

6250

6300

6350

6400

6450

6500

6550

6600

6650

6700

6750

6800

6850

6900

6950

7000

7050

7100

7150

7200

7250

7300

7350

7400

7450

7500

7550

7600

7650

7700

7750

7800

7850

7900

7950

8000

8050

8100

8150

8200

8250

8300

8350

8400

8450

8500

8550

8600

8650

8700

8750

8800

8850

8900

8950

9000

9050

9100

9150

9200

9250

9300

9350

9400

9450

9500

9550

9600

9650

9700

9750

9800

9850

9900

9950

10000

10050

10100

10150

10200

10250

10300

10350

10400

10450

10500

10550

10600

10650

10700

10750

10800

10850

10900

10950

11000

11050

11100

11150

11200

11250

11300

11350

11400

11450

11500

11550

11600

11650

11700

11750

11800

11850

11900

11950

12000

12050

12100

12150

12200

12250

12300

12350

12400

12450

12500

12550

12600

12650

12700

12750

12800

12850

12900

12950

13000

13050

13100

13150

13200

13250

13300

13350

13400

13450

13500

13550

13600

13650

13700

13750

13800

13850

13900

13950

14000

14050

14100

14150

14200

14250

14300

14350

14400

14450

14500

14550

14600

14650

14700

14750

14800

14850

14900

14950

15000

15050

15100

15150

15200

15250

15300

15350

15400

15450

15500

15550

15600

15650

15700

15750

15800

15850

15900

15950

16000

16050

16100

16150

16200

16250

16300

16350

16400

16450

16500

16550

16600

16650

16700

16750

16800

16850

16900

16950

17000

17050

17100

17150

17200

17250

17300

17350

17400

17450

17500

17550

17600

17650

17700

17750

17800

17850

17900

17950

18000

18050

18100

18150

18200

18250

18300

18350

18400

18450

18500

18550

18600

18650

18700

18750

18800

18850

18900

18950

19000

19050

19100

19150

19200

19250

19300

19350

19400

19450

19500

19550

19600

19650

19700

19750

19800

19850

19900

19950

20000

20050

20100

20150

20200

20250

20300

20350

20400

20450

20500

20550

20600

20650

20700

20750

20800

20850

20900

20950

21000

21050

21100

21150

21200

21250

21300

21350

21400

21450

21500

21550

21600

21650

21700

21750

21800

21850

21900

21950

22000

22050

22100

22150

22200

22250

22300

22350

22400

22450

22500

22550

22600

22650

22700

22750

22800

22850

22900

22950

23000

23050

23100

23150

23200

23250

23300

23350

23400

23450

23500

23550

23600

23650

23700

23750

23800

23850

23900

23950

24000

24050

24100

24150

24200

24250

24300

24350

24400

24450

24500

24550

24600

24650

24700

24750

24800

24850

24900

24950

25000

25050

25100

25150

25200

25250

25300

25350

25400

25450

25500

25550

25600

25650

25700

25750

25800

25850

25900

25950

26000

26050

26100

26150

26200

26250

26300

26350

26400

26450

26500

26550

26600

26650

26700

26750

26800

26850

26900

26950

27000

27050

27100

27150

27200

27250

27300

27350

27400

27450

27500

27550

27600

27650

27700

27750

27800

27850

27900

27950

28000

28050

28100

28150

28200

28250

28300

28350

28400

28450

28500

28550

28600

28650

28700

28750

28800

28850

28900

28950

29000

29050

29100

29150

29200

29250

29300

29350

29400

29450

29500

29550

29600

29650

29700

29750

29800

29850

29900

29950

30000

30050

30100

30150

30200

30250

30300

30350

30400

30450

30500

30550

30600

30650

30700

30750

30800

30850

30900

30950

31000

31050

31100

31150

31200

31250

31300

31350

31400

31450

31500

31550

31600

31650

31700

31750

31800

31850

31900

31950

32000

32050

32100

32150

32200

32250

32300

32350

32400

32450

32500

32550

32600

32650

32700

32750

32800

32850

32900

32950

33000

33050

33100

33150

33200

33250

33300

33350

33400

33450

33500

33550

33600

33650

33700

33750

33800

33850

33900

33950

34000

34050

34100

34150

34200

34250

34300

34350

34400

34450

34500

34550

34600

34650

34700

34750

34800

34850

34900

34950

35000

35050

35100

35150

35200

35250

35300

35350

35400

35450

35500

35550

35600

35650

35700

35750

35800

35850

35900

35950

36000

36050

36100

36150

36200

36250

36300

36350

36400

36450

36500

36550

36600

36650

36700

36750

36800

36850

36900

36950

37000

37050

37100

37150

37200

37250

37300

37350

37400

37450

37500

37550

37600

37650

37700

37750

37800

37850

37900

37950

38000

38050

38100

38150

38200

38250

38300

38350

38400

38450

38500

38550

38600

38650

38700

38750

38800

38850

38900

38950

39000

39050

39100

39150

39200

39250

39300

39350

39400

39450

39500

39550

39600

39650

39700

39750

39800

39850

39900

39950

40000

40050

40100

40150

40200

40250

40300

40350

40400

40450

40500

40550

40600

40650

40700

40750

40800

40850

40900

40950

41000

41050

41100

41150

41200

41250

41300

41350

41400

41450

41500

41550

41600

41650

41700

41750

41800

41850

41900

41950

42000

42050

42100

42150

42200

42250

42300

42350

42400

42450

42500

42550

42600

42650

42700

42750

42800

42850

42900

42950

43000

43050

43100

43150

43200

43250

43300

43350

43400

43450

43500

43550

43600

43650

43700

43750

43800

43850

43900

43950

44000

44050

44100

44150

44200

44250

44300

44350

44400

44450

44500

44550

44600

44650

44700

44750

44800

44850

44900

44950

45000

45050

45100

45150

45200

45250

45300

45350

45400

45450

45500

45550

45600

45650

45700

45750

45800

45850

45900

45950

46000

46050

46100

46150

46200

46250

46300

46350

46400

46450

46500

46550

46600

46650

46700

46750

46800

46850

46900

46950

47000

47050

47100

47150

47200

47250

47300

47350

47400

47450

47500

47550

47600

47650

47700

47750

47800

47850

47900

47950

48000

48050

48100

48150

48200

48250

48300

48350

48400

48450

48500

48550

48600

48650

48700

48750

48800

48850

48900

48950

49000

49050

49100

49150

49200

49250

49300

49350

49400

49450

49500

49550

49600

49650

49700

49750

49800

49850

49900

49950

50000

50050

50100

50150

50200

50250

50300

50350

50400

50450

50500

50550

50600

50650

50700

50750

50800

50850

50900

50950

51000

51050

51100

51150

51200

51250

51300

51350

51400

51450

51500

51550

51600

51650

51700

51750

51800

51850

51900

51950

52000

52050

52100

52150

52200

52250

52300

52350

52400

52450

52500

52550

52600

52650

52700

52750

52800

52850

52900

52950

53000

53050

53100

53150

53200

53250

53300

53350

53400

53450

53500

53550

53600

53650

53700

53750

53800

53850

53900

53950

54000

54050

54100

54150

54200

54250

54300

54350

54400

54450

54500

54550

54600

54650

54700

54750

54800

54850

54900

54950

55000

55050

55100

55150

55200

55250

55300

55350

55400

55450

55500

55550

55600

55650

55700

55750

55800

55850

55900

55950

56000

56050

56100

56150

56200

56250

56300

56350

56400

56450

56500

56550

56600

56650

56700

56750

56800

56850

56900

56950

57000

57050

57100

57150

57200

SZÓLJ!

SZÓLJ!

11. osztály

Evangelikus hittan

Béres Tamás
Csepregi András
Kodácsy-Simon Eszter
Réz-Nagy Zoltán
Simon Z. Attila

Budapest, 2018

A könyv a Magyarországi Evangélikus Egyház támogatásával készült.

Lektorálta
Csepregi Zoltán
Sólyom Anikó

A hittankönyvsorozatot szerkeszti:
A Magyarországi Evangélikus Egyház
Katechetikai Munkacsoportja
Vezető: Kodácsy-Simon Eszter

2., javított kiadás

Minden jog fenntartva. Bármely másolás, sokszorosítás,
illetve adatfeldolgozó rendszerben való tárolás
a kiadó előzetes írásbeli engedélyéhez van kötve.

© A Magyarországi Evangélikus Egyház Luther Kiadója, 2018

© Béres Tamás, 2018

© Csepregi András, 2018

© Kodácsy-Simon Eszter, 2018

© Réz-Nagy Zoltán, 2018

© Simon Z. Attila, 2018

Illusztrációk © Bódi Katalin, 2018

Kiadja a Magyarországi Evangélikus Egyház Luther Kiadója

Budapest, 2018

www.lutherkiado.hu

Felelős kiadó: Kendeh-Kirchknopf Péter

Olvasószerkesztő: Petri Gábor

Szöveggondozó: Miklósné Székács Judit

Műszaki szerkesztő: Török Andrea

Illusztrációk: Bódi Katalin (28–29., 44., 52–53., 72–73., 81–82., 102–103., 110., 117. bal felső, 119. oldal)

Nyomdai kivitelezés: Mondat Kft.

www.mondat.hu

Felelős vezető: Nagy László

ISBN 978-963-380-129-1

TARTALOM

TÁRSADALOM – Izrael története	9
1. Honfoglalás – ki az a „mi”?	10
2. Bírák – minek kell a háborúhoz karizma?	12
3. Királyok – királyság?	14
4. Királyok 1.0 – Dávid	16
5. Királyok 2.0 – Salamon	18
6. Próféták – kritikus szolgálat	20
7. Győzelem – Jön a Messiás!?	22
8. Vereség – se veled, se nélküled	24
9. Fogság – Isten „B”-terve	26
10. „Haza a magasban” – az eljövendő Emberfia	28
Idővonal – Izrael története (Mózesről Dánielig)	30
Összefoglalás	32
EMBERI KAPCSOLATAIM – Egyházi közösség az ősgyülekezettől az államvallásig	33
11. Pünkösöd – Erős indítás	34
12. Vagyonközösség és gondoskodás – Közösség no. 1.	36
13. Pogánykeresztények – a lehetetlennek látszó lehetőség	38
14. Pál utazásai – Virtuális közösség?	40
15. Zsidókeresztények – A felfüggesztett lehetőség	42
Összefoglalás	44
16. Útkeresés és apológia – Merre van előre?	46
17. Üldöztetés és teológia – „A mártírok vére magvetés”	48
18. Türelem és tanítás – Ki az a mi? 2.0	50
19. Államvallás és kísértés – ki uralkodik?	52
Idővonal – Egyháztörténet (az első pünkösdtől 500-ig)	54
Összefoglalás	56
ISTEN-ÉN KAPCSOLAT – Hitvallások	57
Részletek hitvallásainkból	58
20. Hitvallások: hit-vallás?	60
21. „Az Atya, Fiú, Szentlélek nevében”	62
22. Egyetemes és evangélikus hitvallások	64
Összefoglalás	66
EGYHÁZ – Egyháztörténet a Római Birodalom bukásától a reformációig	67
23. A „Vallomásoktól” az „Isten városáig”	68
24. Ora et labora!	70
25. Európa missziója	72
26. Hűbéri rend és invesztitúra – Ki az úr a házban?	74

27. Egyházszervezés Magyarországon – mondd, te mit választanál?	76
28. Harc a Szentföldért (és másért is)	78
29. Szerzetesrendek – falakon belül és kívül	80
30. Bibliás reformerek – vissza a forráshoz	82
Idővonal – Egyháztörténet (500–1559)	84
Összefoglalás	86
 ÉN-KÉRDÉS Születéstől halálig – Luther élete alapján	87
31. Születés, kisgyermekkor	88
32. Ifjúkor, tanulóévek	90
33. Felnőttkor – saját út	92
34. Felnőttkor – saját hang	94
35. Felnőttkor – saját meggyőződés	96
36. Felnőttkor – saját ház	98
37. Öregkor	100
Részletek a 95 tételből	102
Részletek a Kis kátéból	103
Idővonal – Luther Márton élete	104
Összefoglalás	106
 VILÁGVALLÁSOK – Együttélés másokkal	107
38. Teológiai alapok etikai kérdésekhez – Hol is kezdjük?	108
39. Arany szabály – Nyerhet-e mindenki?	110
40. Együttélés másokkal – Mi a megoldás?	112
Összefoglalás	114
 TEREMTETT VILÁG – Etikai kérdések	115
41. A globalizáció etikája – Az én váram a mi várunk is?	116
42. Környezetetika – Mi van a szelektív kuka mögött?	118
43. A fogyasztás „öröme” – Az vagy, amit megveszel?	120
44. Gazdasági etika – Mitől leszek gazdag?	122
45. Bioetika – Változtathatunk?	124
46. Az élet kezdetének etikai kérdései	126
47. Az élet végének etikai kérdései	128
48. A technika etikája – egy könnyebb és boldogabb élet meséje	130
49. Médiaetika – Láss, ne csak nézz!	132
50. Virtuális világ – Valódi világ?	134
Összefoglalás	136

Kedves Diákok!

Szólhat-e valami nagyot, ami régi? Például egy oldschool cipő vagy egy retró táska anyja vagy apa régi cuccai közül? De egy Stradivari hegedű se rossz, ahhoz képest, hogy már úgy háromszáz éve kivágták hozzá a trentinói fenyvesben a megfelelő fát. Egy biztos: önmagában nem attól lesz valami értékes, nem attól fog „szólni”, hogy régi. Egy régi cipőben is járhat valaki csámpásan, vagy egy Stradivari-n is lehet nyekeregni, ha valaki van olyan szerencsés, hogy gyakorlásra megkap egy ilyen hangszert a szüleitől.

A megszólaláshoz szükség van alázatra és tiszteletre a régi iránt, hogy befogadhasd és meg akard érteni. Szükség van ismeretekre, tisztában kell lenni a megszólalás, a megszólaltatás jelenkori szabályaival, kultúrájával. És ami talán a legfontosabb: ha az előző pár feltételnek már megfeleltél, meg kell találnod a saját hangodat, a saját stílusodat, ami a jövőbe mutat! Meg kell szólalni. Nem feltétlenül művészi vagy tudományos szinten, de azért mégsem mindegy, hogyan.

Így van ez Isten, a társadalom, a hit és embertársaink dolgaival kapcsolatban is. A tankönyvben, amelyet a kezdedben tartasz, évszázadok emlékeiből, történeteiből és tapasztalataiból hozunk elő ma is érdekes kérdéseket. Egyik részében olyan személyiségek lesznek segítségünkre, akik bár sokféle korban éltek, de volt bennük egy közös pont: nem mondtak le saját hangjukról, hanem teret adtak önmagukban a kérdéseknek és a kételyeknek, hogy ezek kohójában olyan érzések, gondolatok, tézisek jöjjenek létre, amelyek apró mécsesekként emberek milliói számára jelöltek ki utat Isten felé az élet sűrűjében. Ezek az emberek valamit megtudtak egymásról, önmagukról, a világról és főleg benne és kívül Istenről. Lehet, hogy nagyon idegennek tűnnek majd, de lehet, hogy saját kérdéseidet hallod a szájukból.

Ahhoz tehát, hogy bele tudjunk szólni a világ vagy a saját életünk menetébe, és ne a vakvilágba kiabáljunk, először hallgatnunk kell. „Senki sem beszélhet bátran, csak aki örömet hallgat” – fogalmazza meg Kempis Tamás.

A könyv másik része az „itt és most”-ról szól. Reményeink szerint a Te kérdéseidről, és a Te válaszaidról,

a Te szavaidról is. Hogy beleszólhass. Ha megismerkedtél a megszólalás kultúrájával, lesz módod hallatni a szavad, elmondani a véleményed a társadalmunkat ma leginkább kínzó kérdésekről. Azt szeretnénk, ha megtalálnád a hangod. Azt a hangot, amely egymásról, önmagunkról, a világról és benne vagy kívül Istenről beszél – belőled, örömmel.

Kalandozzatok bátran, adjatok önmagatokban teret a kérdéseknek és a kételyeknek, hogy ezek kohójában olyan érzések, gondolatok, tézisek jöjjenek létre, amelyek apró mécsesekként talán emberek milliói számára jelölnek ki utat az élet sűrűjében Isten felé.

Isten áldjon meg Titeket ezen az úton!

A szerzők

TÁRSADALOM – Izrael története

A csótány népies elnevezése nálunk svábbogár. Ez az elnevezés leleplezi alapvető gyengénket: az előítéletekre való fogékonyságunkat. Az előítéleteket a közösség ülteti belénk szóhasználatával, gyakran úgy, hogy nem is vagyunk tudatában, hogy mi történik velünk. A csoportos önismeret tudatosítása ráadásul sokkal nehezebb, mint az egyéni.

Ha külföldön jársz, elkerülhetetlenül érzed – szinte a bőrödön –, hogy más vagy, mint a helyiek. Vajon ők is érzik rajtad, hogy idegen vagy, s hogy nem közéjük tartozol? Ha a két nagyobb közösség vagy nemzet egymáshoz való viszonya hagyományosan rossz, akkor megtörténhet, hogy nem az embertársat látják benned, hanem az általuk utált, megvetett közösség reprezentánsát.

Lehet, hogy először csak azt veszed észre, hogy ímmel-ámmal szolgálnak ki a boltban vagy az étteremben, aztán elfordulnak tőled az utcán, ha meg akarsz szólítani vala-

kit. Összefirkálják a házad falát, sértő kifejezésekkel illetve népedet; nem kapod meg a leveleidet, majd azokat összetépve a kukában találd meg; egy reggel bejáratí ajtódat összemocskolva találd; aztán egy este ismeretlenek támadnak meg az utca egy rosszul világított szakaszán és megvernek; családot egyre nagyobb félelemmel mozdul ki otthonról; kilakoltatási végzést nyújt át a házmester, el kell hagynotok az otthonotokat; kósza híreket hallotok arról, hogy táborokba internálják néped tagjait; katonák jönnek, és fegyvert szegeznek rád, és kiterelnek az utcára, ahol már néped számos tagját látod menetoszlopban vonulni, ingóságait cipelve...

Mit jelent egy nagyobb közösséghez, egy nemzethez tartozni? Sorsot, amelybe beleszületsz – öröklöd és nem választod.

A „hovatartozás története” következik ebben a fejezetben, Izrael nemzeti identitásának a kialakulását fogjuk tárgyalni. A több mint háromezer évvel ezelőtt kezdődött történet máig formálja a zsidóság önképét. De formálja a keresztényekét is. Az első keresztények hitéhez szorosan hozzátartozott a zsidóság önképének és reményeinek kritikus újragondolása, amihez nekünk is vissza kell térnünk, ha meríteni akarunk hitünk forrásaiból.

1. Honfoglalás – ki az a „mi”?

„Nektek adok minden helyet, ahová léptek, ahogyan megígértem Mózesnek. (...) Légy erős és bátor. Ne félj, és ne rettegj, mert veled van Istened, az Úr, amerre csak jársz.” (Józs 1,3.9)

Józsué megújítja a szövetséget Sikemben (Józs 24,1–28)

„Senki sem azért szereti hazáját, mert nagy, hanem azért, mert az övé.”
(Lucius Annaeus Seneca)

Mozdulj!

1

Gyűjtsétek össze, hogy ti mitől érzitek, hogy a hazátok a tiétek!

Hallottál róla?

1

Józsué nevének jelentése: Jahve megszabadít, Jahve üdvözít, segít. Mit gondolsz, milyen összefüggésben van ez a név a honfoglalás elbeszélésével?

Az Egyiptomból való szabadulás után és a pusztai vándorlás során **Izrael népe lassan, fokozatosan új közösséggé vált.** Az ököljog helyett végül érvényesültek az írott szabályok, az önsajnálat helyett a felelősségvállalás, az önimádat és mások kritikátlan utánzása helyett az egy Isten tisztelete. **A vándorló nép új identitást nyert.** Le tud-e telepedni, országgá tud-e szerveződni, ki tudja-e alakítani azokat az intézményeket és szokásokat, amelyek keretén belül továbbadhatja az Istentől kapott közösség szellemét?

Szerinted?

1

Mi szükséges ahhoz, hogy egy tömegből nép váljon?
Milyen lehet „hazátlannak” lenni?

Mozdulj!

2

„A kivonulás és a pusztai vándorlás” című térképen keresd meg Kádes-Barneát! Innen indult el a honfoglaló nép, de nem észak felé, mert Edóm és Moáb királyai nem engedték őket át a területükön, így déli irányba fordulva nagy kerülőt tettek. Majd a sivataggal határos, gyéren lakott területen haladtak előre, és keletről érték el a Jordán folyót. Melyik város fekszik ott? Keresd meg ezt a várost „A 12 törzs elhelyezkedése Kánaánban” című térképen! Nézegesd a térképet, és keresd rajta olyan földrajzi neveket, amelyekről ma is gyakran hallunk!

A honfoglalás első nagy erőpróbája a Jordán folyón való átkelés és Jerikó ősi városának bevételé (Józs 6). Az elbeszélésben összekapcsolódik a harci taktika a csodálatos fordulatokkal és az Isten iránti hálaadással. Jerikót furfangos és céltudatos kémek derítik fel. A Jordán vize kettéválik az átkelőkhöz, mint korábban a Vörös-tenger, Jerikó falai pedig a kúrtszó és a harci kiáltás hatására omlanak le. A hadjárat során Isten ládája a Tízparancsolat kőtábláival végig a harcosokkal tart, ezáltal lesz számukra kézzelfogható Isten jelenléte. Ráháb, a jerikói parázna nő pedig, aki a kémeket elrejtette, azokat a kánaáni őslakosokat képviselte, akik nem tekintették Izraelt ellenségnek.

Mit jelent?

Identitás: önazonosság, öntudat.

Szerinted?

2

Milyen üzenete lehetett a csodás elemeknek a honfoglaló zsidók számára? Milyen érzés lehetett a harci seregben lenni? Mihez hasonlíthatod azt az érzést, amit Jerikó ősi lakói élhettek át?

A honfoglalás **második nagy csatáját** nem a kánaáni ellenállással szemben, hanem a **belső fegyelmezetlenséggel szemben kellett Izrael népének megvívnia** (Józs 7–8). Az Úr parancsa szerint semmit nem volt szabad elrejtteni a jerikói hadizsákmányból, egy katona mégis magához vett és elásott egy köntöst, némi ezüstöt és aranyat. A hitszegés következményeként Izrael a következő csatában, Aj városánál vereséget szenvedett, Józsué pedig sorsvetés útján megtalálta a katonát, Ákánt, aki vallomást tett. Büntetésből megkövezték a katonát, minden hozzátartozóját, sőt még az állatait is. A büntetés azért ilyen kegyetlen, hogy megmutassa, hogy élet és halál múlik az Istennek való engedelmisségen, és azt is, hogy gátat kell vetni mind a fosztogatás züllesztő hatásának, mind az idegen holmik iránti vonzódásból származó veszélynek.

Szerinted?

3

Vajon miért nem lehetett semmit megtartani a hadizsákmányból? Mi lehetett ennek a veszélye? Mit gondolsz, miért fordul elő azonnal a belső fegyelmezetlenség?

Hallottál róla?

2

Az Aj városánál történtek bibliai elbeszéléséről megoszlik a kutatók véleménye. A régészeti feltárások szerint a város ezer évvel Józsué megérkezése előtt rommá lett. Egyesek azt gondolják, hogy az Aj romjai közelében fekvő Bétel várost foglalták el (Bír 1,22–26) – ezt régészeti feltárások is megerősítik. Mások úgy vélik, hogy mivel *aj* héberül romot jelent, a történet a romok eredetét magyarázza meg.

Mozdulj!

3

Keresd meg „A pátriárkák vándorlása” és „A kettészakadt ország: Júda és Izrael” című térképeken Bétel városát! Melyik ősatya adta a város nevét?

A honfoglalás **harmadik erőpróbája az Istennel való szövetség megerősítése volt**. A harcok elülte és a törzsek szálláshelyeinek kijelölése után a már megöregedett Józsué Sikembe hívta össze Izrael előjáróit. (Józs 24) Az „országgyűlésen” felidézte számukra, hogy hogyan vezette népét az Úr, kezdve azzal, hogy elhívta Ábrahámot, egészen odáig, hogy biztonságos országban telepítette le őket. Józsué azt kívánta a vezetőktől, hogy ismét nyilvánítsák ki Isten iránti hűségüket. Ő maga járt elől a példával: „Én és az én házam népe az Urat szolgáljuk!”

Szerinted?

4

Milyen szerepe lehet az identitáskeresésben a sikemi országgyűlésnek? Hogyan függ össze a nemzeti identitás és a vallási identitás a zsidó nép életében az eddig tanultak alapján? Ki az a „mi”? Összefügg-e szerintetek a vallási és a nemzeti identitás a mai világban? Mely országokban igen, melyekben kevésbé? És Magyarországon?

Mozdulj!

4

Vitassátok meg, számotokra mi a különbség a nemzeti büszkeség és a nemzeti gőg, valamint a hazafiság és a haza nevével való kérdés között!

2. Bírák – minek kell a háborúhoz karizma?

„Az Úr veled van, erős vitéz!” (Bír 6,12)

A bírák (Bír 2,11–23)

„Egy népet csak úgy lehet vezetni, ha jövőt mutatunk neki. A vezető: reménységmondó.”
(Bonaparte Napoleon)

Szerinted?

1

Te mit tennél, ha a kiválasztott nép tagjaként azt látnád, hogy a nép a kivonulás, a vándorlás, majd a honfoglalás után elfordul Istentől? Hogyan próbálnád meg őket visszatéríteni a jó útra?

Józsué halála után Izrael gyakran eltért az Úr tiszteletétől, és a kánaáni népek termékenységisteneinek hódolt, akiktől kézzelfoghatóbb segítséget remélt. **Az idegen istenek tisztelete, a bálványimádás során elhomályosult benne a küldetése is, hogy olyan közösséggé legyen, amely minta és áldás lehet más népek számára.** A bibliai elbeszélés szerint Isten súlyos vereségekkel adta népe tudtára, hogy rossz úton jár, és vissza kell térnie hozzá. Ugyanakkor **tehetséges, karizmatikus vezetőket hívott el**, akik képesek voltak a szorongatott Izraelt győztes csatákra vezetni, és példát mutattak az Isten iránti hűségből is. Ezeket a karizmatikus vezetőket nevezzük **bíráknak**. Az Írás tizenkét bíráról számol be a Krisztus előtti 12. és 11. századra tehető időszakban. Közülük most hármat emelünk ki.

Szerinted?

2

Vajon miért fordul el a nép olyan könnyen és olyan gyakran Istentől?
Vajon miért hitték el, hogy ezt a segítséget inkább megkapják egy bálványtól, mint Istentől?
Te milyen kézzelfogható segítséget vársz Istentől? Mit teszel ennek érdekében?

A bírák könyvének szövegében egy állandóan vissza-visszatérő tartalmi „körforgást”, ciklikusságot vehetünk észre. A nép eltávolodik az Úrtól (olyat tesz, amit rossznak lát az Úr), az Úr megharagszik, és kiszolgáltatja őket az idegen népeknek, a választott nép bűnbánatot tart, Az Úr kiválaszt egy bírát, aki győzelmet arat az idegen népek fölött, de annak halála után a választott nép újra a bálványimádás bűnébe esik. Ez a minta ismétlődik még több száz éven át Izrael történetének elbeszélésében.

Debóra (Bír 4–5) azért is figyelemre méltó, mert Izrael patriarchális világában, ahol vezető szerepet szinte csak férfiak tölthettek be, nőként ítélkezett a nép ügyes-bajos dolgaiban. Ő hívta harcba Barákot, aki fényes győzelmet aratott Sisera hadai felett. Debóra éneke, amely az Ószövetség egyik legrégebben írásba foglalt szövege lehet, felidézi a győzelem feletti örömet és hálát: „Feltámadt az életkedv Izraelben, önként felkelt a nép, áldjátok hát az Urat!” Debóra énekében először jelennek meg azoknak a nőknek az érzései és gondolatai, akik a háborúzó férfiak mellett élnek, így például Sisera anyjának szavai, aki aggódva várja haza a fiát a harcmezőről.

Gedeon (Bír 6,11–8,35) egy szegény család legkisebb fiaként kapta a küldetést, hogy álljon a nép élére és vezesse harcba Midján ellen. Nem bízik a saját erejében, és különleges megerősítésre van szüksége, hogy el merje vállalni a feladatot: „gyapjút tett az Úr elé”. Majd maga az Úr gondoskodik arról, hogy egy igen kis létszámú sereg győzze le a hatalmas ellenséget egy olyan csatában, ahol az átgondolt taktika, a lélekjelenlét és az Úrba vetett feltétlen bizalom egyaránt szerepet játszik. Története mégis azzal zárul, hogy fényes győzelmei után nem tudott ellenállni a bálványimádás kísértésének, ami „csapda lett (...) Gedeonnak és háza népének”.

Mozdulj!

Dolgozzátok fel e szerint a körforgás szerint a bírák közül háromnak az elbeszélését!

A nép azt teszi, amit ...		A nép büntetése (idegen népek és vezetőik)	A nép választott vezetője	A történet kulcsszavai	Azonban a nép ...
	Bír 4–5				
	Bír 6,11–8,35				
	Bír 13–16				

Sámson (Bír 13–16) hosszú várakozás után szülte meg az édesanyja, ezért hálából názírként Istennek szentelte fiát: Sámson tisztán élt, nem ivott bort, és soha nem vágta le a haját. Csodálatos erejű harcos lett belőle, akitől rettegtek Izrael ellenségei, a tengerparton élő filiszteusok. Csak Delila, a filiszteus asszony csábításának nem tudott ellenállni, aki kitartó ravaszsággal kiszedte belőle a titkát, levágott a hajából, így Sámson elveszítette az erejét. A filiszteusok mámorosan ünnepeltek a megkötözött és megvakított Sámson körül, aki még egyszer erőt kért Istentől, kimozdította a ház tartóoszlopait, „így többet ölt meg halálával, mint ahányat megölt életében”.

Gyerekrajz Sámsonról

Hallottál róla?

1

A názir szó azt jelenti, hogy 'elkülönített, Istennek rendelt'. A názírság mindig valamilyen fogadalomhoz kötött. Ebben a történetben Sámson anyja tesz az Úrnak ígéretet. Olvassátok el 4Móz 6,1-21 részt a názírfogadalomról!

Sámson hajának kérdése elvezet bennünket a **korabeli elbeszélés és a mai értelmezés különbségének a problémájához**. Az ószövetségi történetekben gyakran találkozunk azzal, hogy az elbeszélő olyan okokra vezeti vissza a történeteket, amelyeket vagy nem tartunk hitelesnek, vagy más okot látunk a háttérben. Az elbeszélések mai értelmezése során is folyamatosan találkozunk ezzel a bizonytalansággal.

Szerinted?

3

Vajon Sámson hajában vagy hitében volt az ereje? Azért vesztette el az erejét, mert hagyta levágni a haját, vagy azért, mert ezen keresztül azt fejezte ki az elbeszélő, hogy Sámson nem bízott Istenben?

Hallottál róla?

2

A karizma nem tévesztendő össze a bicepszszel, hanem Isten érzékelhető, látható kegyelmi ajándékait jelenti, amelyek néha különleges formában nyilvánulnak meg. Ezek lehetnek egyszerűnek tűnő tulajdonságok is, például valaki nagyon jól tud másokat vigasztalni; vagy egészen különlegesek is, ilyen a Bírak esetében a testi erő vagy a hadsereg vezetésében való jártasság.

3. Királyok – királyság?

„Tégy valakit királyunkká, hogy ő bíraskodjék fölöttünk, ahogyan az minden népnél szokás!” (1Sám 8,5)

Izrael királyt kíván (1Sám 8)

„Igazi király akkor is viseli a koronát, ha nincs a fején, a valódi korona a lélekben van, a másik csak külsőség.” (Louis de Saint-Marché)

Mozdulj!

1

Vitassátok meg, mi a legfontosabb tulajdonsága egy jó királynak! Miért lehet jó királyságban élni?

Izrael egyik utolsó bírása és egyben az első jelentős prófétája Sámuel volt. Gyermekkorában hívta el szolgálatára az Úr, és első megbízatásaként azt az üzenetet kellett átadnia Éli főpapnak, hogy Isten megelégtelte fiai visszaéléseit. Onnantól fogva ő közölte Isten akaratát a néppel, és ő lett az a spirituális vezető is, aki Izraelt a filiszteusok elleni győztes csatákba indította.

Mozdulj!

2

Tavalyi tanulmányaitokból idézzétek fel, hogyan hívta el az Úr Sámuelet! Beszélgétek meg, hogy a bírák korának vége felé ez mennyire lehetett különleges elhívásélmény! Mennyire különleges ma?

Amikor viszont Sámuel megöregedett, és fiai, akik bíraskodtak, nem váltották be a hozzájuk fűzött reményeket, **Izraelben megszületett az a kívánság, hogy királyuk legyen**, aki a lelki hatalom gyakorlása mellett vezeti a hadsereget, és irányítja a közigazgatást is (1Sám 8). Sámuel óta népét a királyság intézményétől, figyelmeztette őket, hogy a király vissza fog élni hatalmával. A nép mégis ragaszkodott a királyhoz, Sámuel pedig, az Úr utasítása szerint, elindult, hogy királyt keressen.

Mozdulj!

3

Figyeld meg 1Sám 8-ban, hogy mire hivatkozik a nép, amikor királyt kíván! Elég nyomós oknak tartjátok? Milyen veszélyekre figyelmezteti őket Sámuel? Vitassátok meg, hogy megéri-e a királyságot választani ezek árán is!

Mit jelent?

Teokrácia: Isten uralma, uralkodása. Azt az emberi együttélési formát jelenti, amelyben a társadalmi szokásokat, a jogot és a törvényt Isten egy általa választott személyen keresztül határozza meg. Bírákat hív el, elhívott prófétáját arra utasítja, hogy királyokat kenjen fel, vagy vonja vissza a megbízást. Az ókori és középkori uralkodók hatalmuknak isteni eredetet szoktak tulajdonítani, ami az alattvalók szemében akkor volt hiteles, ha tetteik alapján meggyőződhetek arról, hogy királyuk valóban a vallásuk szellemében gyakorolja hatalmát. Ma is teokráciának nevezzük azt az államot, amelyet a meghatározó vallás vezetője irányít.

Szerinted?

1

Mi lehet a jobb: teokráciában vagy demokráciában élni? Lehetséges-e, hogy egy ország demokratikusan választott vezetői Isten akaratára szerint gyakorolják hatalmukat? Ismertek-e ma teokratikus uralkodókat, vezetőket? Ki állapíthatja meg, hogy egy vezető tényleg a teokrácia szellemében került hatalomra, s gyakorolja hatalmát?

Izrael első királyát, Sault Sámuel kente fel királlyá (1Sám 10), kifejezve ezzel azt, hogy uralmának forrása Isten, aki az ő választott prófétáján keresztül fejezi ki akaratát. Az isteni akarat nem sokkal később egy, az egész nép számára nyilvános sorsvetésen keresztül is megnyilvánult: Saul sorsolás útján választották királlyá, a nép pedig örült az eredménynek, hiszen Saul egy fejjel kimagaslott a többiek közül. Saul eleinte fényes harci sikereket aratott, és népszerű lett, egyszer azonban elbízta magát, emlékoszlopot állíttatott magának, és megengedte, hogy a népe áldozatot mutasson be a kiirtásra rendelt állatokból. Az Úr ekkor arra utasította Sámuel, hogy kenje fel a még gyermek Dávidot királlyá.

Roland Sanchez: Dávid és Góliát

Szerinted?

2

Miért lehet fontos az, hogy Saul egy fejjel magasabb volt a többieknél?
Hogyan lehetne megelőzni azt, hogy egy sikeres uralkodó ne bízta el magát?

Az elbeszélés két különböző hagyomány szerint számol be Saul és Dávid első találkozásáról. (1Sám 16–17) Az első szerint Saul, aki már tudta, hogy nem élvezi az Úr bizalmát, egyre rosszabb lelkiállapotba került, és Dávidot mint tehetséges zenészt ismerte meg, akinek a lantpengetésétől megnyugodott. A második szerint Dávid a harctéren állomásozó bátyjait látogatta meg, s így kerülhetett sor arra, hogy legyőzze a filiszteus Góliátot. Akárhogyan is kezdődött a kapcsolatuk, Saul egyre féltékenyebb lett Dávidra, akinek végül el kellett menekülnie. Saul halála után Dávid lett Izrael királya.

Hallottál róla?

A filiszteusok valószínűleg egy indoeurópai népcsoport, akik több hullámban érkeztek a Földközi tenger dél-keleti partvidékére. A környező népeknél az „f” „l” „s” mássalhangzókból álló szótő „behatolót” jelent, tehát ezt a nevet feltehetőleg nem ők választották. A régészeti kutatások szerint már jóval a zsidó honfoglalás előtt lehettek telepeik a zsidók által elfoglalt területeken, azonban a királyság időszakára megérkező „második hullám” jelentett igazi problémát a zsidók számára. A Kr. e. 5. századra a népcsoport eltűnt, asszimilálódott, de a földrajzi név megmaradt, sőt egyre nagyobb területet jelölt. Kr. e. 450-ben Hérodotosz, az ókori görög történetíró illetve a területet Palesztina (filiszteusföld) névvel, amely a Földközi-tengertől egészen a Jordán folyó völgyéig terjed.

Mozdulj!

4

Az alábbi igehelyekben olvashatunk Saul tetteiről. Ezekből mit tudunk meg Saul királyi uralmáról?

	Mi a tett?	Milyen a király?
1Sám 14,47–52		
1Sám 15,10–28		
1Sám 18,6–9		

4. Királyok 1.0 – Dávid

„Ki az a dicső király? Az erős és hatalmas Úr, az Úr, aki hatalmas a harcban.” (Zsolt 24,8)

Dávid egész Izrael királya (2Sám 5)

„Legszentebb dolog a barátság, többet ér, mint minden királyság.” (Csukás István)

Szerinted?

Idézd fel, hogy mit tanultál tavaly Dávid királyról mint magánemberről!

Szerinted hogyan befolyásolták magánéleti döntései az uralkodását, s fordítva?

Dávid király Izrael számára a legnagyobb földi király volt, akinek uralkodása alatt politikai hatalma csúcsára érkezett el az ország. Dávid negyven éven át uralkodott Izraelben, körülbelül Kr. e. 1004-től kezdődően. Elfoglalta, és az ország fővárosává tette Jeruzsálemet. Meghódoltatott és vazallusává tett több, korábban ellenséges királyságot (például Edom, Moáb). Megszervezte a közigazgatást, kialakította a lévita városok és menedékvárosok hálózatát. Nagyszabású építkezésekbe kezdett bele, de a jeruzsálemi templom építését fiára, Salamonra kellett hagynia. Dávid és Salamon birodalmának északi határa az Eufrátesz nagy nyugati kanyarulata (Tifszah), déli határa pedig Gáza volt (1Kí 5,24).

Hallottál róla?

Máté és Lukács evangélista Jézust többször nevezi „Dávid Fiának” (ben-David בן־דָּוִד). A „ben” szócska annyit jelent, hogy valakinek a fia, azonban ezt többféle módon lehet értelmezni – egy Dávid nevű ember fia, vagy valaki, aki Dávid törzséből származik, esetleg az eljövendő messiás-király, akiről a próféták azt jövendölték, hogy Dávid házából származik majd. Lukács azt hangsúlyozza, hogy Jézus Betlehemben, „a Dávid városában” született (Lk 2,11), Máté pedig arról tudósít, hogy Jézus jeruzsálemi bevonulásakor az ujjongó tömeg azt kiáltotta: „Hozsánna a Dávid Fiának!” (Mt 21,9). A Lukács által írott Apostolok cselekedeteiben is az áll, hogy a Szentlélek kitöltése után, pünkösdkor Péter apostol Dávidról mint „ősatyánkról” beszél, aki előre látta, hogy Isten majd „véréből valót ültet a trónjára”, a feltámadott Jézust (ApCsel 4,25–32).

Marc Chagall: Dávid király

Dávid királyi hatalma nem csak azon alapult, hogy jó katona volt, hanem mestere volt az emberi kapcsolatok kezelésének is. Míg Saul király féltékeny volt rá, és üldözte, szoros barátságot ápolt Saul fiával, Jónátánnal. Góliát legyőzése után ismerte meg Jónátán Dávidot, „lelke összeforrt Dávid lelkével”, és szövetséget kötött vele (1Sám 18,1-5). Ez a barátság minden megpróbáltatást kibírt. Amikor Saul Dávid meggyilkolását tervezte, Jónátán figyelmeztette Dávidot, hogy rejtőzzön el, majd megvédte őt az apjával szemben (1Sám 20). Amikor Jónátán Saul mellett elesett a harcban, Dávid szívből meggyászolta őt (2Sám 1,19-27).

Dávidnak a fiaival való kapcsolata viszont sok szenvedéssel járt. Több feleségtől születtek gyermekei, akik néha egymással szemben is kegyetlenek voltak (Amnón, Támár és Absolon története, 2Sám 13). Absolon fia fel is lázadt ellene, még Jeruzsálemet is elfoglalta, Dávid pedig csak nagy nehézségek árán tudott felülkerekedni rajta. A történet megrendítő véget ért, Absolont meggyilkolta Jóáb, Dávid fővezére, Dávid pedig sírva gyászolta meg lázadó fiát (2Sám 19).

Élete vége felé Dávid nagy gonddal választotta ki utódjának Betsabétól született fiát, Salamont. A lelkére kötötte, hogy tartsa meg mindazt, amit Isten rábízott. Átadta személyes tapasztalatait is: kibén bízhat, és kibén nem. Salamonnak szüksége is volt a segítségre, hiszen nem sokkal apja halála után az egyik testvére részt kért a hatalomból. Mellé állt Jóáb fővezér is, Salamon pedig mindkettőjüket megölette. Ebjátár főpapot száműzette, és új főpapot állított a helyére. Dávid örökségét Salamon erős kézzel építette tovább.

Mozdulj!

1

Az alábbi igehelyek alapján mit tudunk meg Dávid királyi uralmáról?

	Mi a tett?	Milyen a király?
1Sám 20		
1Sám 24		
2Sám 5		
2Sám 6		
2Sám 7		
2Sám 9		
Zsolt 23		
Zsolt 51		

5. Királyok 2.0 – Salamon

„Taníts úgy számlálni napjainkat, hogy bölcs szívhez jussunk!” (Zsolt 90,12)

Salamon bölcsessége (1Kir 3)

„Bölcsnek nevezném azt az embert, aki egyszerre tartja számon és egyenlő erővel éli meg mindazt, amit tud és mindazt, amit nem tud a világról.” (Pilinszky János)

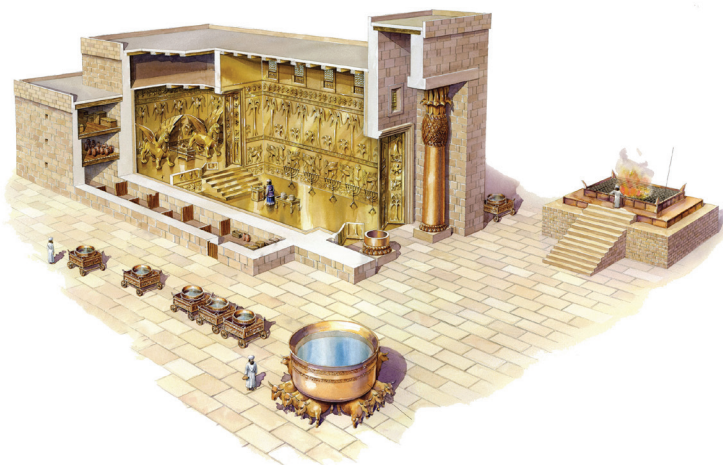
Szerinted?

1

Miben különbözik a bölcsesség az okosságtól? Mi kell a bölcsességhez? Hogyan neveznéd a bölcs el-lentétét?

Salamon uralkodása kezdetén az Úr megjelenik álmában és felajánlja, hogy bármely kérését teljesíti. **Salamon engedelmes szívet kér, hogy jó és rossz között különbséget téve képes legyen az ország kormányzására.** Az Úr bölcs és értelmes szívet, ezenfelül páratlan gazdagságot és dicsőséget is ígér neki. Az új korszak az új király későbbi bölcsességéhez méltó rendelkezésekkel kezdődik.

Salamon bölcsességének leghíresebb megnyilvánulása az ítélet, amit a gyermeken vitatkozó anyák ügyében hozott. Kiderült, hogy jól ismerte az emberi természetet, és számíthatott arra, hogy az igazi anya inkább átengedi a másik nőnek a gyermekét, mint holtan lássa (1Kir 3,16-28).

Így nézhetett ki a jeruzsálemi templom Salamon korában.

Salamon diplomáciai és kereskedelmi kapcsolatok révén igyekezett megőrizni az apjától örökölt hatalmat. Az ő idején épült fel Jeruzsálemben az első kőtemplom is, amely az izraeli áldozati kultusz központja maradt egészen a babiloni invázióig, majd újjáépítése után a Kr. u. 70-ben történt lerombolásáig.

Mozdulj!

1

1Kir 6 alapján becsüljétek meg, hogy mekkora volt Salamon temploma!

Szélessége: _____

Hossza: _____

Magassága: _____

Próbáljátok meg elkészíteni a templom alaprajzát is!

Járjatok utána, hogy hová került a tízparancsolat két kőtáblája!

A templom felépítése Izrael számára kezdettől fogva teológiai problémát is jelentett, amit jó tükröz a Salamon templomszentelési imádságába foglalt kérdés és felkiáltás: „De vajon lakhatik-e Isten a földön? Hiszen az ég, sőt az egeknek egei sem fogadhatnak magukba téged, hát még ez a ház, amelyet én építettem!” (1Kir 8,27) A salamoni, majd a babiloni fogság után épített második templom fennállásának ezer éve során folyamatosan vívódott az izraeliek hite azzal a kérdéssel, hogy hol találkozhat az ember Istennel, illetve mire való a templom. Már Salamon imádsága is azt tükrözi, hogy a találkozásban nagyobb szerepe van a hitnek, az alázatnak, a bűnbánatnak és a megtérésnek, mint a templom épületének.

Az alábbi igehelyek alapján mit tudunk meg Salamon királyi uralmáról?

	Mi a tett?	Milyen a király?
1Kir 3, 1–15		
1Kir 3, 16–28		
1Kir 5,1–14		
1Kir 10,1–13		
1Kir 10,14–29		
1Kir 11,1–13		

Szerinted?

2

1Kir 11,9-13 szerint Isten csak mértékkel bünteti Salamont a hűtlenségeért. Vajon miért?
Mi történt Salamon halála után?

Mozdulj!

3

Olvassátok el Salamon templomszentelési imádságát (1Kir 8,22-61)! Számotokra mi lehet belőle aktuális ma is?

Salamon uralkodásának a vége felé azt látjuk, hogy mintha a bölcsessége elhomályosult volna. A környező népekkel és országokkal úgy épített diplomáciai kapcsolatokat, hogy az uralkodóházakból feleségeket hozatott. Több száz felesége a hatalmát jelképezte, de veszélyt is jelentettek számára. Az idegen asszonyok ugyanis ragaszkodtak vallási szokásaikhoz, Salamon pedig áldozóhelyeket építtetett számukra, sőt ő maga is részt vett a bálványimádásban. Történetének elbeszélése szerint az Úr többször figyelmeztette Salamont, de hiába.

6. Próféták – kritikus szolgálat

„Az élő Úrra, Izrael Istenére mondom, akinek a szolgálatában állok, hogy ezekben az esztendőkből nem lesz sem harmat, sem eső, hanem csak az én szavamra.” (1Kir 17,1)

Illés a Karmel-hegyen és a Hóreb-hegyen (1Kir 18,20–19,14)

„A kritika olyan, mint az eső; elég finomnak kell lennie, hogy táplálja az ember növekedését anélkül, hogy megsemmisítené a gyökereit.” (Frank A. Clark)

Washington Allston: Illést hollók etetik

Szerinted?

1

Ha lenne lehetőségetek, hogy 5 percre mindenki rátok figyeljen a városotokban, mit mondanátok nekik, mire hívnátok fel a figyelmüket?

Ha az lenne a feladatotok, hogy egy életbevágóan fontos üzenetet elmondjatok mindenkinek az iskolákban, hogyan fognátok neki?

Az ország kettészakadása után az északi törzsek területét **Izraelnek** nevezték, a déli törzsek területét pedig **Júdának**. Júda istentiszteleti központja a jeruzsálemi templom lett, míg Izrael területén Silóban vagy Bételben mutattak be áldozatot. Mindkét országrészre jellemző volt, hogy kevés kivétellel olyan királyok uralkodtak, akiket a történetírás úgy jellemez, hogy „azt tették, amit rossznak tart az Úr”. Az önkényeskedő vagy gyenge királyokkal szemben ezért **döntő fontosságúvá lett az Istenhez hűséges próféták szerepe**, akik nem egyszer az életüket is kockáztatták azért, hogy eljuttassák a néphez Istennek az uralkodót kárhoztató és a népnek utat mutató üzenetét.

Mozdulj!

1

Írd le, hogy 5Móz 18,15–22 alapján melyek egy próféta feladatai, s hogyan ismerzik meg a próféta!

Mit jelent?

Próféták: A próféta szavunk görög eredetű, és pontos jelentése szerint 'jóst, hírhozót' jelent. A próféta héberül *nábi*, jelentését 'zenére révületbe eső'-ként lehetne visszaadni. A szó héber és görög eredetét összeadva kapjuk meg a próféták legteljesebb leírását: a próféták Isten kijelentésének, akaratának közvetítői, akik élete különleges állapotban zajlik, állandó tudatos és reflektív kapcsolatban vannak Istennel.

Mozdulj!

2

Írd le, hogy 5Móz 18,15–22 alapján melyek egy próféta feladatai, s hogyan ismerzik meg a próféta! Az 1Kir 17 fejezetből mit tudunk meg Illésről?

Milyennek látjátok őt?

A Krisztus előtti 9. században, Aháb izraeli királlyal szemben lépett fel Illés próféta. Aháb engedett felesége, a szidóni királylány, Jezábel nyomásának, aki elterjesztette Baál termékenységszert kultuszát az országban.

Szerinted?

2

Megoldás lehet egy idegen nép fenyegetésére a királyi családdal való házasságkötés? Vajon miért ítéli ezt el Illés mégis?

Illés üzenete, hogy csak az ő szavára fog újra eső esni, **kihívás volt a Baál papokkal szemben**, akik az ő istenüktől remélték a termést sarjasztó égi áldást. A kihívás után el kellett rejtőzködni, de Isten hollók révén, majd egy szegény özvegyasszony által gondoskodott róla.

Csak a harmadik évben találkozott újra a királlyal, és újabb kihívást fogalmazott meg: gyűjtsé össze Aháb a Karmel hegyére Izrael minden prófétáját, valamint Baál papjait, ahol Isten mindenki számára megmutatja, hogy ő az erősebb úr. Az elbeszélés szerint Illés 450 Baál papot mészárolt le a Kármel-hegyen. A nyilvánvaló túlzás Illés határtalan haragját hivatott kifejezni az idegen kultusszal szemben.

Illésnek menekülnie kellett Jezábel haragja elől, és meg sem állt a Hóreb (Sínai) hegyig. Itt jelent meg neki Isten, számára meghökkentő módon: a harcias próféta számára az Úr nem szélviharban, nem földrengésben és nem is tűzben jelent meg, hanem halk és szelíd hangon szólt hozzá. Prófétai küldetésének befejeztével pedig Isten tüzes harci kocsit küldött érte, azon ragadta el magához rendíthetetlen hűségű szolgáját (2Kir 2,1–12).

Szerinted?

3

Mit jelképezhetnek az egyes természeti jelenségek?

Mire utalhat az, hogy Isten melyik jelenségben szólal meg?

Vajon miért takarta el Illés az arcát?

Hallottál róla?

Illés próféta – Mózes és Dávid mellett – máig a zsidóság legfontosabb alakja. Mivel a bibliai hagyomány szerint Isten élve vette őt magához, újra meg újra visszavárják, különösen a nehéz időkben. Keresztelő Jánost sokan Illéssel azonosították, öltözködése, életformája és igehirdetése Illésre emlékeztette kortársait. Ezt János kivégzése után Jézus is megerősítette: „Illés már eljött, de nem ismerték fel, hanem azt tették vele, amit csak akartak.” Jézus a maga szolgálatát Illés és Keresztelő János küldetése folytatásaként értette (Mt 17,12). A kortársak szemében is összetartozott Illés és Jézus, hiszen többen Jézusban is a visszatért Illést látták (Mt 16,14), amikor Jézus a kereszten felkiáltott, azt hitték, hogy Illést hívja (Mt 27,47), mások pedig azt várták, hogy eljön-e Illés, hogy a haldokló Jézust megmentse (Mt, 27,49). A mai zsidóság a pészah ünnepén megterített széder esti vacsoraasztalon álló ötödik poharat Illés poharának nevezi, és résnyire nyitva tartja az ajtót, hogy ha Illés visszatérne, láthassa, hogy minden széderkor várva várt vendég.

Szerinted?

4

Miért „kritikus” a próféták szolgálata?

Mit jelent a kritikus szolgálat a mai társadalomban? Betöltheti ezt a szerepet az egyház?

7. Győzelem – Jön a Messiás!?

*„Pajzsa leszek ennek a városnak, és megszabadítom önmagamért, meg szolgálomért, Dávidért.”
(2Kir 19,34)*

Jeruzsálemet megtámadják és megszabadul (2Kir 18,13–19,37)

„Minden képzeletet felülmúl, amit Isten életünk törött darabkáiból tud alkotni, ha teljesen rábízunk azokat.” (Blaise Pascal)

Mozdulj!

1

Mit tennél, ha a városodat egy legyőzhetetlennek tűnő hadsereg fenyegetné? Milyen esélyek késztetnek maradásra, milyenek menekülésre? Vajon mi lenne olyan erős biztatás, aminek fényében képes lennél maradni?

Samária egy város volt, amely a kettészakadt ország északi részének, Izraelnek a fővárosává lett. Omri király és fia olyan erődtímenyt állított, amelyet az asszírok három évig ostromoltak elfoglalása előtt. Persze ez a hadviselés nem hasonlít egy modern, de még egy középkori ostromra sem, inkább folyamatos terrorcselekményekről (víz megmérgezése), fenyegetésről (rablóhadjáratok, emberrablások), a város körbezárásával való időszakos kiéheztetésekről, esetleg sáncépítéssel való behatolásról volt szó.

A város eleste után Izrael megszűnt létezni. Samária városa azonban tovább élt, az itt maradtak és az idetelepítettek egymással keveredő és egyre népesebb kolóniájával, ugyanúgy, ahogy a többi megmaradt városban is. A bablioni fogság után, a Kr. e. 6. század végén visszatérő zsidók nem vállaltak közösséget az itt maradtakkal. A Kr. e. 4. században a zsidóktól elkülönülni kényszerülő, keveredett nép Samáriát választotta fővárosának Jeruzsálem helyett, ezért hívták őket később samaritanusoknak. A város közelében magasodó Garizim hegyén alakították ki a kultuszhelyüket – így volt ez még Jézus korában is (Jn 4,20).

Szerinted?

Gyűjts olyan újszövetségi történeteket, amelyekben szerepet kapnak a samaritanusok! Milyenek ismerked meg őket ezeken a történeteken keresztül?

Asszíria később Szanhérib király vezetésével Júda ellen is felvonult, több várost elfoglalt, és körülzárta Jeruzsálemet. Júdában ekkor Ezékiás király uralkodott, aki Isten akarata szerint vezette népét. Ezékiás először a templom és a palota kincseivel igyekezett a hódító kedvében járni, de az nem elégedett meg a hadisarccal, hanem ragaszkodott a teljes megadáshoz. Elküldte kincstárnokát, hogy megfélemlítse Jeruzsálem lakóit. Megfenyegette őket, hogy ha nem adják fel a várost, vezetőikkel együtt kell „megenniük saját ganójukat és meginniük saját vizeletüket!”. Ezékiás erre zsákruhát öltött, és elküldte embereit Ézsaiás prófétához, hogy hallhassák az Úr üzenetét. Ézsaiás ezt üzent: „Így szól az Úr: Ne ijedj meg azoktól a beszédektől, amelyeket hallottál, amelyekkel káromoltak engem az asszír király szolgálói.” Ezékiás ezután ellen tudott állni a nyomásnak, és az Úrhoz imádkozott segítségért. Isten éjszaka elküldte angyalát az asszírok táborába, aki óriási pusztítást végzett („levágott száznyolcvanötezer embert”; 2Kir 19,35), Szanhérib király pedig visszavonult Ninivébe.

Hallottál róla?

1

A történészek más okra vezetik vissza az asszír sereg hirtelen pusztulását: Hérodotosz görög történetíró szerint az egerek által terjesztett pestisjárvány szedett rengeteg áldozatot az asszír táborban.

Izrael népe az agresszív nagyhatalmak között őrldve megtapasztalta a vereséget is és Isten segítségét is, és felébredt benne a vágy egy olyan világ iránt, amely felhagy az erőszakoskodással. Ézsaiás próféta az agresszív hódító birodalmak szorításában élő nép számára hatalmas erővel profétált a Messiásról, aki békét fog teremteni.

Mit jelent?

Messiás: a szó jelentése 'felkent'. Ez a kifejezés azt a mozzanatot ábrázolja, amikor a nép vezetői közül a főpapokat és a királyokat a hivataluk elfoglalásukkor szent olajjal kenik meg. Négyféle értelemben beszélhetünk a Messiásról: mint uralkodó király; mint főpap; mint az Úrral való személyes bizalmi viszonyt ápoló személy; mint az eljövendő szabadító.

Mind a négy esetben fontos megjegyezni, hogy nem a társadalmi rang vagy a különleges feladat, foglalkozás tesz valakit felkentté, hanem az Istennel való személyes és bizalmi kapcsolat. (Gondoljunk arra, amikor Sámuelnek új felkentet kell keresnie Saul helyett.) Ézsaiás próféta már Dávid utódként beszél a Messiásról: „vesszőszál hajt ki Isai törzsökéről” (Ézs 11,1). Dávid utódként utal rá Mikeás próféta is: „efratai Betlehem, (...) belőled származik az, aki uralkodni fog Izráelen” (Mik 5,1) A véres asszír hadjárat idején megszólaló próféciák különösen a Messiás békét teremtő hatalmát hangsúlyozták.

Hallottál róla?

2

Ézsaiás próféta személye kiemelkedik a próféták közül. A Királyok második könyvében kívül személyéről Ézsaiás könyvéből tudhatunk meg többet. (Ézsaiás próféta könyvét egyébként három korban írták: az 1–39. fejezetet ez a „történeti” Ézsaiás írta; a 40–55. fejezetet egy a Kr. e. 6–5. században, a babiloni fogság idején élt próféta; az 56–66. fejezetet pedig még későbbi próféták.) A könyv szerint prófétai megbízatását Uzziás király halálának évében, Kr. e. 740 körül kezdte meg. Nyelvezetéből feltételezhető, hogy nagy tudású, művelt férfiú volt, aki Jeruzsálemben született. Tekintélyes emberként bejárása volt a kor uralkodóihoz, pedig nem ő volt az egyetlen próféta ebben az időben. Egy nem kanonikus irat szerint a prófétagyilkos Manassé király üldözése elől menekülve egy odvas fában talált búvóhelyet, ám az életére törők a fával együtt kettéfűrészték valamikor a Kr. e. 7. sz. elején.

Ézsaiás 65,25

Mozdulj!

2

Töltsd ki a táblázatot!

	Mit tudunk meg a Messiásról az adott próféciából?	Kik tudták Jézusra vonatkoztatni: kortársai vagy feltámadása után követői?
Ézs 2,2–4; Mik 4,1–3		
Ézs 9,1–6		
Ézs 11,1–9		
Mik 5,1–5		

8. Vereség – se veled, se nélküled

„Azon a napon – így szól az Úr – odalesz a király és a vezérek bátorsága. A papok elszörnyednek, a próféták elképednek” (Jer 4,9)

Isten prófétává teszi Jeremiást (Jer 1,1–19)

„Gyakran egy vereség értékesebb, mint egy győzelem, mert segít annak felismerésében, hogyan kell fegyverzetünket vagy stratégiánkat megváltoztatni.” (Rényi Alfréd)

Szerinted?

1

Mi a legrosszabb a vereségben? Van olyan vereség, ami teljesen megsemmisít?
Mire taníthat meg egy vereség?

Az asszír birodalom hanyatlását követően a babiloni birodalom vált a térség hatalmává, és Júdát fenyegette. Jeruzsálemben akkor Jósias király uralkodott. Ő még gyerekként került a trónra, de már fiatalember volt, amikor a jeruzsálemi templom javításainál váratlanul a mózesi törvényeket tartalmazó tekercsre bukkantak az építők. **Miután felolvasták Jósiasnak a szöveget, ő felismerte, hogy mennyire eltévedtek a helyes útról.** Azonnali és határozott intézkedéseivel nagy erőfeszítéseket tett, hogy az országot megtisztítsa a bálványimádástól, és egyedül a jeruzsálemi templomban engedélyezte az áldozatok bemutatását.

Uralkodása idején Isten egy fiatal férfit, Jeremiást is elhívott prófétai szolgálatra, akinek ezt a feladatot adta: „én a mai napon népek és országok fölé rendellek, hogy gyomlálj és irts, pusztíts és rombolj, építs és plántálj!” (Jer 1,10) Jeremiás próféta Kr. e. 650 körül papi családban született, a Jeruzsálemhez közeli Anátótban.

Mozdulj!

1

Keress ki, hogy melyek voltak Jósias reformintézkedései (2Kir 22–23)! Az eddig tanultak alapján miért volt fontos ezeknek a szokásoknak és törvényeknek a felelevenítése?

Szerinted?

2

Jeremiás elhívása (Jer 1,4–10) alapján, mit gondolsz:

- Milyen dolog egy kezdőre ekkora feladatot róni?
- Van választása Jeremiásnak?
- Jó, ha van az embernek „küldetése” vagy rossz?

Mit jelent?

Kultusz: a vallás gyakorlása, egy szertartáson keresztül megnyilvánuló vallásos tisztelet.

Általános értelemben használjuk egy személy vagy egy ügy iránt megnyilvánuló tisztelet vagy szokás kifejezésésként is (például beszélhetünk a nagyszülők vagy a tévészés kultuszáról).

Jósias 609-ben az egyiptomi sereggel vívott csatában elesett, az utána következő királyok pedig nem folytatták kultuszi reformját. Így **Jeremiás magára maradt azzal a feladattal, hogy népét a babiloni fenyegetés komolyságára figyelmeztesse**, a hamis biztonságtudattól óvja, és megtérésre hívja. Jelképes cselekedetek sorával igyekezett felhívni a figyelmet a közeledő veszélyre. A jelképes cselekedetek következményeként többször szenvedett vagy ellenállásba ütközött.

Szerinted?

3

Vajon miért nem hallgattak az emberek Jeremiásra? Milyen tanácsot adnál Jeremiásnak, hogy üzenete eljusson az emberekhez? Mi kellett volna ahhoz, hogy a történet máshogy alakuljon?
Vajon ma hallgatnánk a szavára?
Milyen mai fontos üzeneteket nem hallanak meg az emberek?

Milyen jelképes cselekedetei voltak Jeremiásnak, mi volt ezek üzenete és következménye?

	Cselekedet	Üzenet	Következmény
Jer 19,1–13; 20,1–3; 20,7–10			
Jer 13,1–14			
Jer 27; 28			

A jeruzsálemiek emlékeztek arra, hogy Isten az asszíroktól megmen-
tette a várost, azt hitték, hogy ez újra
meg fog ismétlődni, és gúnyosan eluta-
sították Jeremiást. Hananjá, a népszerű
próféta összetörte Jeremiás igáját, és
így kiáltott: így fogja az Úr letörni a
babilóniai király igáját. Jeremiás vála-
szul vasigát készítetett, hogy nyoma-
tékosítsa Isten figyelmeztetését. Azt
kívánta, hogy bár hallgatna rá a nép,
és ne teljesedne be, amit profétál, de
elutasították az üzenetét.

**Nebukadneccár babilóniai király seregei Kr. e. 587-ben
földúlták Jeruzsálemet**, földig rombolták Salamon templo-
mát. A frigyláda a törvény kőtábláival elveszett. Júdea lakóinak
nagy részét, különösen a tanultabbakat és előkelőbbeket a
Tigris és az Eufrátesz partjaira hurcolták. Jeremiás élete is
drámai fordulatot vett. Az ostrom napjaiban börtönben ült, és
bár a város elestekor a romok között maradt, hogy osztozzék
kifosztott honfitársai sorsában, a menekülők egy csoport-
ja magával vitte. Egyiptom egy északi városában telepedett
le, ahol tovább vívta nehéz harcát az Isten iránt engedetlen
néppel. Csak szavai kísérték fogságba hajtott honfitársait:
„Fáradozzatok annak a városnak békességén, ahová fogságba
vittelek benneteket, mert annak békességétől függ a ti bé-
kességetek is!” (Jer 29,7)

Emil Nolde: Próféta

Hallottál róla?

Jeremiás volt az első proféta, aki maga írásba is foglaltatta a
népnek szóló üzenetét. Egy alkalommal írónka, Bárúk felol-
vasta a templom bejáratánál a proféciát, amelyet az előkelők
is meghallgattak, komolyan vettek, és eljuttatták a királyhoz
is. A király viszont elégette a proféciát tartalmazó tekercset.
Az Úr ekkor arra utasította a profétát, hogy diktálja le újra
írnokának az üzenetet (Jer 36). Jeremiás ezzel a tettevel a
20. századi diktatúrák ellen küzdő kritikus értelmiségiek-
nek az előfutára lett. Őket bátorítja Mihail Bulgakov *Mes-
ter és Margarita* című regényének szállóigévé lett mondata:
„Kézirat nem ég el.”

9. Fogság – Isten „B”-terve

„Miért mondd ezt, Jákób, miért beszélsz így, Izráel: rejtve van sorsom az Úr előtt, nem kerül ügyem Isten elé. Hát nem tudod, vagy nem hallottad, hogy örökkévaló Isten az Úr?” (Ézs 40,27–28)

Az Úr szabadítót küld (Ézs 44,24–45,7; 52,13–53,12)

„Álmokat sohasem lehet fogságban tartani!” (Rabindranath Tagore)

Szerinted?

1

Mi adhat valakinek erőt a fogság túléléséhez? Tavalyi tanulmányaitokból idézzétek fel, mit fogalmazott meg Izrael népe a fogságban! Hogyan segítette ez a fogság elszenvedését?

A babiloni fogság évtizedei alatt gyökeresen átalakult a zsidóság istentiszteleti élete és önmagáról való gondolkodása, nemzeti identitása. Korábban a jeruzsálemi templomban bemutatott áldozat volt az istentisztelet központjában, most – a templom hiányában – **a hagyományok összegyűjtése, írásba foglalása, tanulása és továbbadása lett a legfontosabb feladat.** Ebben az időben született meg Mózes öt könyvének, a Tórának a végleges szövege, ekkor szerkesztették egygá a két teremtéstörténetet is. Kialakult a zsinagógák hálózata, és az a szokás, hogy szombatokként összegyűlekeztek, és közösen tanulmányozták és magyarázták a Tórát. **Ábrahám gyermekeinek közössége ekkor alakult át a könyv népévé.**

Saul Raskin: *Babilon folyói mellett* (1937. zsolttár)

Míg az egykori asszír birodalom a leigázott népek elpusztítására törekedett, a babiloni birodalom használni akarta a fiatal, szakképzett munkaerőt. A tanult zsidók fontos hivatali feladatokat is kaphattak. A foglyokat nem szórták szét, hanem együtt telepítették le őket, vallásukat gyakorolhatták, fenntarhatták rokoni kapcsolataikat. Ebben a „jóléti fogságban” lehetőségük nyílt arra, hogy **identitásukat átgondolják, vallási intézményeket kiépítsék, és megfogalmazzák az elnyomóval szembeni hitvallásukat.**

Ennek a legmarkánsabb megfogalmazása az első teremtéstörténet fogságban véglegesített szövege. A babiloni teremtésmítoszsal szemben Izrael arról tesz hitvallást, hogy a teremtésben nem játszott szerepet az erőszak, hiszen Isten jónak teremtette a világot, a győztes babiloni napistent, Mardukot pedig lefokozza azáltal, hogy csak a negyedik napon engedi felbukkanni. A babiloni foglyok utódai egészen a 20. századig éltek a Tigris és az Eufrátesz vidékén, a zsidóság kulturálisan is jelentős szórványaként. Utolsó nemzedékük az első világháború után erősödő arab ellenségeskedés miatt hagyta el a területet.

Szerinted?

2

Hol könnyebb megvédeni identitásunkat a külső erők befolyásától: egy elnyomó, de jól azonosítható erővel szemben, vagy egy olyanval szemben, ami a jólétet és a boldogulás reményét kínálja?

Mit jelent?

1

A többség és a kisebbség kapcsolatát négyféle modell szerint írhatjuk le: marginalizáció, szegregáció, asszimiláció, integráció. Mind a négy modellben a hatalmat birtokló többség jelöli ki a kisebbség helyét és lehetőségeit.

Marginalizáció: a többség a maga lehetőségeinek határán (margóján) túlra szorítja ki a kisebbséget, és nem vesz róla tudomást.

Szegregáció: a többség nemcsak a határain túlra szorítja a kisebbséget, hanem a határon jogi vagy igazgatási eszközökkel falat is emel, hogy megakadályozza, hogy a kisebbség tagjai akár csak egyenként is bejussanak a többség világába. A szegregált világra más szabályok vonatkoznak, mint a többség világára.

Asszimiláció: a többség felajánlja a kisebbség számára, hogy belépjen az ő világába, azon az áron, hogy a kisebbség feladja sajátos identitását, nyelvét, kultúráját, vallását, és hasonul a többséghez.

Integráció: a többség beengedi a kisebbséget a saját világába úgy is, hogy a kisebbség megőrizheti sajátos identitását. Ebben a helyzetben a kisebbség tagjai kettős identitással is élhetnek, illetve szabadon dönthetnek arról, hogy minek tekintik magukat.

Mozdulj!

1

Melyik kategóriába sorolnátok Izrael népének helyzetét a babiloni fogságban?

Keressetek példákat a történelemből vagy a mai hétköznapiakból erre a négy fogalomra!

A fogságba jutott nép legfontosabb tapasztalata az volt, hogy át tudta élni az áldozat helyzetét, és ráébredt, hogy Ura nem kizárólag a győztesek Istene, **Isten nemcsak ott van jelen, ahol a népe győzelmet arat, hanem ott is szól és cselekszik, ahol az áldozatok szenvednek.** Különösen árnyaltan és pontosan mutatják meg ezt a felismerést „második Ézsaiás” próféta könyvében az Úr szolgájának énekei. A legmélyebb reflexiót a szenvedő Szolga énekében olvashatjuk (Ézs 52,13–53,12), ahol a nép, amely a szolgát bűnbakká tette és elpusztította (vagy hagyta elpusztulni), rádöbben arra, hogy mit tett. Az ismeretlen szenvedő Szolga történetének közösségi reflexiójában olyan tisztán jelenik meg az áldozat sorsára való rádöbbenés és az egykor közönyös társak szégyene, hogy nem csoda, hogy az első keresztény gyülekezet Jézus szenvedését és halálát is az egykori Szolga énekével értelmezte a maga számára.

Mozdulj!

2

Figyeld meg, hogy az evangélisták hogyan értelmezték Jézus szolgálatát a szenvedő Szolga énekének (Ézs 53) segítségével! Írd az ézsaiási szöveg mellé, hányadik versre utal az evangélista!

Mt 8,17	Ézs 53,
Mt 27,12–14	Ézs 53,
Mk 9,12	Ézs 53,
Lk 22,37	Ézs 53,
Jn 1,29	Ézs 53,
Jn 12,38	Ézs 53,

Mit jelent?

2

Diaszpóra: görög kifejezés, ’szétszórátást’ jelent. A fogság ideje után a zsidó nép jelentős része nem tért vissza az ígért földjére, hanem a világ minden táján szétszóródtak, ezt nevezzük diaszpóra zsidóságnak. Ők is tartották a kapcsolatot az anyaországgal, ha csak megtehették, elzarándokoltak Jeruzsálembe, fizették a templomadót, és Jeruzsálem felé fordulva imádkoztak.

Zsinagóga: szintén görög kifejezés, jelentése ’összejövétel’. A diaszpóralét vallásgyakorlásának feltétele, hogy legyen hol gyakorolni a hitet, ennek érdekében születik meg a zsinagóga intézménye, először a babiloni fogságban, majd a Jeruzsálemtől távol eső vidékeken (pl. Egyiptomban), végül a dávidi királyság egykori területén is. Jézus korában szinte minden városban volt zsinagóga, alapításának feltétele a gyülekezet volt, minimum tíz zsidó férfi.

10. „Haza a magasban” – az eljövendő Emberfia

„Jött valaki az ég felhőin, aki emberfiához hasonló volt; az öregkorú felé tartott, és odavezették hozzá. Hatalom, dicsőség és királyi uralom adatott neki.” (Dán 7,13–14)

Látomás a világbirodalmakról (Dán 7); Az Emberfia eljövetele (Lk 21,25–31)

„Bizonyos, hogy minden igazi utazás értelme a hazajutás, s az ember megkezdi a hazatérést abban a pillanatban, amikor útrakel.” (Márai Sándor)

Mozdulj!

1

Képzeljétek el, hogy egy hosszú külföldi útról tértek haza! Milyen érzés tölt el? Mi az, ami először szembetűnik? Mi az, amitől az otthon érzése egyből megtalál? Mi lenne az első dolog, amelyet magadhoz vennél, ennél, megpintánál?

A fogság évtizedeiben viszont azt is megtanulhatta Isten népe, hogy az Úr felfoghatatlan módon készíti elő a szabadulást. **Círus perzsa király Kr. e. 539-ben elfoglalta Babilont, és már a következő évben kiadta rendeletét, hogy a fogságba vetett népek hazatérhetnek szülőföldjükre.** A hazatérés és az újjáépítés történetét Ezdrás és Nehémiás könyveiben olvashatjuk, Haggeus és Zakariás próféták pedig a spirituális és etikai kihívásokat tárják fel. Különösen erőteljes Zakariás látomása Jósua főpapról, akit a mennyben megvádolt a Sátán. Az Úr angyala azonban tiszta fehér ruhát adott rá, és újra szolgálatba állította, ilyen módon a főpap megtisztulása jelképezte azt, hogy a nép is megszabadulhat bűneitől (Zak 3,1–10).

Izrael változatos és viszontagságos története nem jutott nyugvópontba a hazatéréssel és az újjáépüléssel. A békésebb évtizedeket hirtelen meg rázkódások szakították meg, kiszámíthatatlan helyzeteket teremtve és sokaknak mérhetetlen szenvedést okozva.

A Kr. e. 2. évszázad különösen véres és fordulatos eseménysort hozott. Nagy Sándor birodalmának a felbomlása után a szeleukida uralkodók fennhatósága alá került Jeruzsálem és környéke. **A hellenizmus egyetemes kultúráját képviselték, és ebbe a kultúrába bele szerették volna vonni a zsidóság különleges vallását is.** A zsidók egy része ezt támogatta, más részük – a hagyományokhoz ragaszkodók – viszont ellenálltak ennek a törekvésnek. A feszültség akkor érte el a tetőpontját, amikor a szeleukida uralkodó, IV. Antiokhosz Epiphánész Kr. e. 167-ben hozzájárult ahhoz, hogy egy Zeusz-szobor kerüljön a templomba. Véres polgárháború kezdődött, amelynek során a Makkabeus testvérek vezetésével a hagyományhű zsidók kerekedtek felül. A templomot Kr. e. 164-ben ünnepélyesen megtisztították, erre az eseményre emlékeztet a Hanukka ünnepe.

Mit jelent?

1

Hellenizmus: a Földközi tenger partvidékén élő népek vallásának és kultúrájának a görög vallással való keveredése és a görög kultúrába való beolvadása. Hatására a görög vált a különböző népek közvetítő nyelvén, a távoli diaszpórákban élő zsidók is görögül értették meg egymást.

Ezekben az években született **Dániel könyve**, amely régi harcok felidézésével biztat az Istenbe vetett bizalomra és a helytállásra. Dánielt a babiloni, később a méd-perzsa fogságban élő fiatal, tehetséges és hűséges férfiként mutatja be, **aki a birodalom asszimiláló törekvésével szemben meg tudja őrizni hitét**. A történet elején elveszik Dániel eredeti nevét, és Baltazárnak nevezik, sőt arra akarják kényszeríteni, hogy hagyja el a zsidó étkezési szokásokat, de Dániel ennek sikeresen ellenáll (Dán 1). Később megfejt a babiloni uralkodó, Nebukadneccar álmát arról, hogy el fog bukni a birodalom (Dán 2). Három barátját a babiloni vallás iránti tiszteletlenség vádjával a tüzes kemencébe dobják, de Isten épségben megőrzi őket (Dán 3). A következő babiloni uralkodónak, Belsaccárnak megfejt Isten falra írott üzenetét arról, hogy a birodalom el fog bukni (Dán 5). A méd Dárius idején irigyei csapdát állítanak neki, és istentisztelete miatt az oroszlánok vermébe dobatták, de sértetlenül kerül ki onnan, a király pedig vádlóit tépeti szét az oroszlánokkal (Dán 6). Ezután olvassuk azt a látomást, amely a hellénizmust elfogadó zsidók és a hagyományhű zsidók küzdelmének, majd az utóbbiak győzelmének értelmezéséhez segíti az olvasót (Dán 7, különösen: 24–27). A közelmúltja eseményeihez még egy részletes magyarázó látomásban visszatér (Dán 11).

Szerinted?

1

Hogyan tudnád lefordítani Dániel könyve üzenetét a mai nemzedék számára?

Mit jelent?

2

Apokalipszis: A szó szerinti jelentése 'feltárlkozás, ki-nyilatkoztatás'. Az ókor kedvelt irodalmi műfaja, a gyakran világvégeként várt jövő titkát, eseményeit tárja fel az olvasó számára. Amellett, hogy eligazítást kínál a jövő eseményei között, bátorít a helytállásra a jelen kísértéseivel szemben. Gyakran értelmezi is a közelmúlt és a jelen eseményeit Isten tervének összefüggésében, hogy vigasztalja és erősítse az olvasókat. Dániel könyve mellett a szinoptikus evangéliumok is tartalmaznak apokaliptikus részleteket (Mk 13,3–37; Mt 24,3–43; Lk 21,7–36), és apokalipszist kínál a Jelenések könyve is.

Szerinted?

2

Vajon miért kapcsolódik ehhez a zsidók számára nagyon kiszámíthatatlan és fenyegető korszakhoz az apokalipszis víziója? Ismersz még olyan korokat, amikor ezek a víziók élővé és elevenné válhattak az emberek számára?

Ma mennyire érzed az apokalipszis fenyegetését? Mely okok erősítik ezt ma? Dániel könyve milyen reménységet ad a végidőkkel szemben?

Mozdulj!

2

Válasszatok ki a hitvalló Dániel (és barátai) egyik történetét, és játsszatok el!

Az **Emberfia** eredetileg pusztán az embert jelentette, és azt hangsúlyozták vele az Ószövetség szerzői, hogy Isten a törékeny embert nagy feladatra hívja el (Zsolt 8,5; Ez 2,3). A Dániel könyvében megjelenő Emberfia eredete homályos, többen az ős-emberről szóló perzsa mítoszra mutatnak, amely szerint az ős-ember az idők végén üdvözítőként jön el. A későbbi zsidó apokalipszisben, Énók könyvében is szerepel mint az Isten jobbán ülő lény, aki az utolsó ítéletkor igazságot szolgáltat, és maga mellé veszi az igazakat. Jézus néha egyes szám harmadik személyben beszél az Emberfiáról (Mt 16,27), máskor magát nevezi Emberfiának, lehetséges, hogy mind a két értelemben: közönséges ember vagyok, de Isten megbízásából igazságot fogok szolgáltatni (Mt 26,24). Jézus szóhasználatában egy fontos tartalmi változás is történik: az Emberfia szenvedés révén éri el a célját (Mk 8,31).

Izrael története (Mózesről Dánielig)

A kivonulás és a honfoglalás elbeszélése valószínűleg egy hosszabb és összetettebb folyamatnak a mondában összegződött változata - hasonlóan a magyarok vándorlásának és honfoglalásának mondáihoz. Az évszámok a korábbi események esetében inkább becslések, de ahogyan közelebb kerülünk a jelenhez, más ismert történésekkel összefüggésben egyre pontosabban meg lehet határozni őket.

A rajz célja, hogy a bibliai események egymással való kapcsolatát, valamint a Biblián kívüli történelemmel való néhány kapcsolódási pontját mutassa meg.

bírák kora

királyok kora

Kivonulás Egyiptomból,
Pusztai vándorlás

1350

1300

Izrael honfoglalása,
a 12 törzs letelepedése

1250

1200

Debóra

1150

Gedeon

Sámson

1100

Sámuel

1050

1035 körül királyválasztás

1020 körül Dávid és Góliát küzdeleme

1010 körül Dávid elfoglalja Jeruzsálemet

1000

Saul király
1035-1017 körül

Dávid király
1017-970 körül

Salamon király
970-930 körül

950

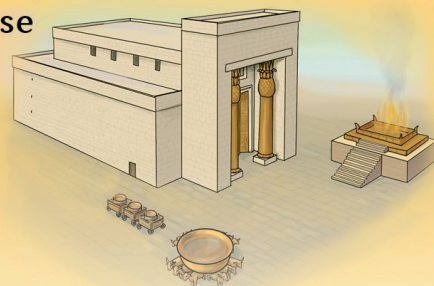
965-960 körül a jeruzsálemi templom
építése

Kr.e. 931 körül

Az ország kettészakadása

Izrael

Júda

Izrael

Jósiás reformintézkedései
babloni hódítás

az első csoportok fogságbavitele

második csoportok fogságbavitele
Jeruzsálem lerombolása

Círusz király rendelete
a nép hazatérése

Dániel apokalipszise

950

900

850

800

750

700

650

606

600

597

586

550

539

500

200

170-160

150

Júda

Ezsdrás
Nehémias

Jelmagyarázat:

bíra

király

próféta

Összefoglalás

1. Idézd fel, hogy mit tanultál a Messiásról, a szenvedő Szolgáról és az Emberfiáról! Hogyan vonatkoztatták a róluk szóló próféciákat az első gyülekezetek Jézus Krisztusra?

2. Definiáld az alábbi fogalmakat!

nemzeti identitás, názír, karizma, teokrácia, filiszteus, Dávid fia, próféta, samáriai, asszimiláció, intergráció, diaszpóra, zsinagóga, kollektívizmus, hellenizmus

3. Párosítsd a neveket a fogalommal! (egyhez több is tartozhat)

Sámuel

Jeremiás

Debóra

Salamon

Dávid

Jósiás

Józsue

Jerikó

királyválasztás

Babilónia

reform

templom

ostrom

filiszteusok

názír

kémek

hönfoglalás

ének

gyapjú

lant

bírák

próféta

fogságbavitel

király

Ráháb

Nebukadneccar

Dávid

Nátán

Debóra

Gedeon

Sámson

Saul

4. Töltsd ki a táblázatot!

	Példák a jó királyra	Példák az esendő királyra
Saul		
Dávid		
Salamon		

5. Magyarázd el röviden az alábbi állítások lényegét!

A bírák korára jellemző egy állandó séma.

Izrael királyt kíván.

Jósiás király reformjai miatt „jó király” volt. A „rossz királyok” nem Isten útján jártak.

A babiloni fogság asszimilációval fenyegetett.

A fogságban hangsúlyt kapott a nép identitása, melyhez szorosan kapcsolódott az írásba foglalás kérdése.

A messiásfogalomnak négyféle értelme van.

6. Készítsetek népi „életútgörbét”!

Készítsetek közösen egy ábrát Izrael honfoglalásától a hazatéréséig tartó időszakról. A lapon ábrázoljátok a jelentősebb fordulópontokat, hullámvölgyeket és magaslatokat Izrael identitása, valamint Istennel való kapcsolata szempontjából nézve! Jegyezzétek fel a megfelelő helyekre mindazt, amit arról az időszakról tudtok!

7. Mutassatok be egy-egy rövid jelenetet Izrael életének fontos szakaszaiból!

EMBERI KAPCSOLATAIM –

Egyházi közösség az ősgyülekezettől az államvallásig

Ha szemügyre veszszük ezeket a kis mécseseket, gömbölyded formájukat és díszítésüket, akkor felidéződik egy régi kor. Ezek a mécsesek mindennapi használati tárgyak voltak. Olajjal kellett feltölteni őket, és a csúcsos végükön lévő nyíláson kilógó kánócot kellett meggyújtani. Ekkor világított, persze mai fogalmaink szerint igen szerény – 1 lux – mértékben.

Egy mécses nem adott sok fényt, de képzeljünk csak el egy olyan összejövetelt, ahová minden résztvevő a maga kis mécsesével érkezett, hiszen az úton – közvilágítás hiányában – azzal világított magának. Amikor megérkezett az összejövetel helyszínére, az ő kis mécsese némileg növelte a helyiségben lévő világosság fokát, és ez így folytatódott addig, amíg minden egyes résztvevő el nem foglalta a helyét. Az ilyen mécseseknek köszönhetően a tagok átélhették azt, hogy mindenki egyénileg hozzátesz valamit a közösséghez. A közös világosság nem elvont fogalom volt, hanem annak a tapasztalata, hogy minél többen vagyunk, annál erősebb fény ragyog körbe minket. Az első keresztény közösségeknek ez az élménye szorosan kötődött az evangéliumokban olvasható jézusi mondáshoz: „Én vagyok a világ világossága, aki engem követ, nem jár sötétségben.” (Jn 8,12)

Ebből a felemelő tapasztalatból érthető meg, hogy a korai kereszténység a legnagyobb kérdéseire a választ egy, a mécsesekkel kapcsos-

latos jézusi példázatban vélte megtalálni. Ez tíz szűzről (Mt 25,1–13) szól, melyben összegyülekező lányokat látnunk, akik egy-egy mécseset hoznak magukkal. A mécseseknek égniük kellett még akkor is, ha közben a tulajdonos elaludt. Azért várakoznak, mert őket kérte fel barátnőjük, hogy fogadják a vőlegényét. Csakhogy a vőlegény késett. Ezalatt a lányok elaludtak, majd éjfélkor hallották a hírvivő hangját, hogy érkezik a vőlegény. Rendbe kellett szedniük mécseseiket, melyek időközben vagy kialudtak, vagy csak épp hogy pislácoltak. Fel kellett tölteniük azokat olajjal, nehogy épp akkor aludjanak ki, amikor a legünnepelesebb pillanat elérkezik. Ebben a drámai pillanatban az döntötte el, hogy ki lesz ott a vőlegény érkezésekor, hogy ki hozott magával előrelátóan tartalék olajat.

A korai kereszténység hasonló helyzetben érezte magát, mint a vőlegényre váró leányok: nem tudták, mikor érkezik meg Uruk, de úgy érezték, minél előbb el kellene jönnie. Az egyház Urának késlekedése egyénileg mindenki hitét komoly próba elé állította: eljön-e még az ő életében Jézus, vagy ha nem, akkor rendezkedjen be ebben a világban? De mi történik akkor, ha mégis visszajön az Úr, és azt találja, hogy ő elhagyta őrhelyét? Az idő múlásával veszített ez a feszült várakozás az intenzitásából, és átadta a helyét más, aktuális kérdéseknek.

Figyeljük meg a következő fejezetben, hogyan alakul az első keresztények élete, s mit tanulhatunk tőlük!

11. Pünkösd – Erős indítás

„Másodszor is megkérdezte: Simon, Jóna fia, szeretsz-e engem? Ő ismét így válaszolt: Igen, Uram, te tudod, hogy szeretlek téged. Jézus erre ezt mondta neki: Őrizd az én juhaimat!” (Jn 21,15–19)

Péter apostol pünkösdi beszéde, az első gyülekezet (ApCsel 2)

„Ami körülötted változik, az nem érdekel.
Ami benned, az igen.” (Leiner Laura)

Szerinted? 1

Vajon mit csináltak Jézus követői Jézus mennybemenetele után? Milyen hangulatban telhettek a napjaik?

Ötven nappal Jézus feltámadása, tíz nappal mennybemenetele után, a zsidóság aratási hálaadó ünnepén, Jeruzsálemben megérintette Isten Szentlelke az apostolokat. Jóel próféta nyomán (3,1–5) a **Szentlélek kitöltésének** hívjuk ezt az eseményt, amit János evangélista szerint Jézus is megígért tanítványainak halála előtt (Jn 14,26 és 16,13–15). Lukács tudósítása szerint a sokfelől érkező ünneplő tömeg lángnyelvekkel megjelölt, izgatott férfiakat látott, akiknek bármely nyelvet beszélő látogató értette a beszédét. Az esemény különböző reakciókat váltott ki belőlük: egyesek álmélkodtak, mások gúnyolódtak. **Hit viszont csak azokban született, akiket a látvány mellett Péter igehirdetése is szíven talált** (Ap Csel 2).

Szerinted? 2

Mi lett volna a történet folytatása Péter igehirdetése nélkül?

Ledelle Moe: Gyülekezet

Péter igehirdetése jól tükrözi a feltámadott Jézus tanítványai előtt álló értelmezési nehézséget. Jézus, ahogyan előtte a próféták, **Isten kegyelmének esztendejét és helyreállító igazságosságát hirdette** (Lk 4,18–21). **Követői emiatt tekintették Messiásnak**, ellenfelei pedig ezért feszítették keresztre. A zsidóság várakozásai szerint viszont a Messiásnak győznie kell, nem halhat meg. Péternek tehát arról kellett meggyőznie az ünneplőket, hogy **Jézus halála nem küldetésének a kudarcát jelenti, hiszen Isten feltámasztotta őt**. Erre az eseményre viszont nem találhatott mintát a Héber Bibliában. Péter ezért a haláltól megmenekült Dávid hálazsoltárának (Zsolt 16) az értelmét kiszélesítve adja át a saját és tanítványtársai tapasztalatát. Jézus feltámasztásának hírért hallgatói egzisztenciális kérdésévé teszi: azt a Jézust tette Isten úrrá és Messiássá, akit ti keresztre feszítettetek – mit kell tehát tennetek? A szembesítésnek elemi ereje volt: bűnösök vagyunk, de megtérhetünk, megkeresztelkedhetünk, és bocsánatot nyerünk! Sokan megértették és magukra vették Péter kihívását, ebből született az első gyülekezet.

Mozdulj!

1

Fogalmazzatok meg, milyen hangulata van Péter igehirdetésének! Péter pünkösdi beszédében mi a három legfontosabb gondolat számodra? Hasonlítsátok össze egymás választását!

Péter

Galileai halász, Jézus tanítványai között vezető személyiség, szenvedélyes karakter. Fogadkozik, hogy halálig hű lesz Mesteréhez, később mégis háromszor megtagadja. Az evangélisták különböző képeket adnak róla. Lukács tudósít a nagy halfogásról (Lk 5,1–11), amely után Jézus elhívja Pétert. Márk szerint Jézus Sátánnak nevezi őt, amikor el akarja téríteni útjától (Mk 8,33). Máté szerint őt – vagy sziklakemény hitét, melyről a tanítványok között elsőként tesz vallást – Jézus leendő egyháza alapjává teszi, amelyben ráruházza az oldás és a kötés hatalmát (Mt 16,16–19). János szerint pedig még a feltámadott Úr sem találja elég érettnek a hitét, mégis küldetést bíz rá, hogy annak teljesítése során majd megismerje a tökéletes szeretetet (Jn 21,15–19). A jeruzsálemi gyülekezet első vezetője. Zsidóként hűséges a Tórához, egy látomásban kapott biztatás viszont nyitotta teszi a nem zsidókkal való kapcsolatfelvételre is (ApCsel 10). Élete utolsó éveiben a római gyülekezet lelkipásztora, itt hal vértanúhalált Néro császár uralkodásának idején Kr. u. 63 körül. Halálának legendáját a *Quo vadis?* című regény dolgozza fel.

Péter apostol szobra a Vatikánban

Szerinted?

3

Milyen embernek látjátok Pétert?

Vajon miért teszi fel Jézus háromszor is a kérdést János evangéliumában (21,15–19)? Vajon mit érezhetett ekkor Péter? Ha tényleg háromszor is fel kellett tenni ezt a kérdést neki, akkor vajon miért bízta meg Jézus Pétert az egyházi szolgálattal? Ti hogyan viszonyulnátok Péterhez? Mernétek valami fontosat rá bízni? Miért?

Vajon változott Péter a pünkösdi beszéd idejére az evangéliumokból megismert emberhez képest?

Hallottál róla?

A római katolikus egyház szerint Péternek megkülönböztetett helye van az apostolok között. Mt 16,18 alapján tanítják, hogy Péter az egyház feje, a pápa pedig nemcsak Róma püspöke, hanem Péter trónjának örököse, Krisztus földi helytartója, így ma is a római katolikus egyház feje. Az evangélikus írásertelmezés szerint Jézus nem Péter személyére, hanem hitére építi az egyházat.

Mit jelent?

Ösgyülekezet: a pünkösdi eseményt követően született jeruzsálemi Krisztus-követő közösség, tágabb értelemben az első század keresztényei.

Mozdulj!

2

ApCsel 2,42–47 alapján gyűjtsd össze, melyek voltak a legfontosabb értékek az első gyülekezet számára!

Hogyan jellemeznéd ezt a közösséget? Hogyan valósulnak meg ezek az értékek ma a te gyülekezetekben? Vajon miért van ez ma másként? Mit lehetne tenni ezek minél jobb megvalósulása érdekében?

12. Vagyonközösség és gondoskodás – Közösség no. 1.

„Mert akik jól szolgálnak, azok szép tisztességet szereznek maguknak, és nagy bátorságot nyernek a Jézus Krisztusba vetett hit hirdetésére.” (1Tim 3,13)

A görög nyelvűek hét gondozója, István (ApCsel 6–7)

„Nem az terem meg bennünket, amit kapunk, hanem az, amit adunk. Amit a közösségnek adunk, megteremti a közösséget.” (Antoine de Saint-Exupéry)

Szerinted?

1

Mi a legfontosabb összetartó erő egy közösségben? Mi a különbség egy családi, baráti, sport, osztály- vagy gyülekezeti közösség esetében?
Mi tudja legkönnyebben bomlasztani a közösséget?
Mi az a legnagyobb dolog, amiről lemondanál a közösség érdekében? Miről nem mondanál le soha?

Mozdulj!

1

Miért lehet fontos a feladatmegosztás egy gyülekezetben is? Gyűjtsetek olyan feladatokat, amelyeket a lelkész helyett a gyülekezeti tagok is el tudnának látni! Melyeket nem lehetne átvállalni? Miért?

A jeruzsálemi **ősgyülekezet igyekezett megvalósítani Jézus messiási programját**: a tehetősek felajánlották vagyonukat, hogy abból a nélkülözők is részesülhessenek. Amit korábban nem tudott megtenni a gazdag ifjú (Lk 18,18–27), de megtett a vámszedő Zákeus (Lk 19,1–10), az a gyülekezet életformájává vált. Amíg a próféciaák szellemében az ég és a föld újjáteremtésére vártak, és hálások voltak Istennek a testi és lelki terhektől való megszabadulásért, a „felüdülés idejéért” (ApCsel 3,20), imádkoztak, bátorították egymást, és a kenyér megtörése során Jézus szavaira és tetteire emlékeztek, megosztották egymással javaikat, valamint a bűnbocsánat és üdvösség felett érzett örömeiket.

Ez az életforma még a kívülállók számára is vonzó volt, és olyanok is szerették volna élvezni az áldásait, akik nem értették Jézus üzenetét. Anániás és Szafira tragikus sorsa intő példa lehet azok számára, akik előnyhöz szeretnének jutni a gyülekezettől, anélkül, hogy szívből és egyszisztenciá-

lisan is elkötelezték volna magukat mellette. Történetük az ősgyülekezet szilárd rendjére is rámutat: amíg a gyülekezet Urához hűségesen él, addig hamar lelepleződnek benne az ügyeskedők (ApCsel 5,1–11).

Hallottál róla?

1

A Tóra előírja a jubileumi évet (a 7×7 év után következő ötvenedik év), amikor el kell engedni az adósságokat, vissza kell adni az adósságok fejében elvett földet és javakat, és rehabilitálni kell a hátrányoktól szenvedőket. Jézus is erre utal, amikor „az Úr kedves esztendejét” (Lk 4,18–19) hirdeti meg, és ezt igyekezett megvalósítani az ősgyülekezet.

Szerinted?

2

Annak ellenére, hogy ismerték a gyülekezet támogató együttműködését, vajon miért tett félre mégis nagyobb összeget Anániás és Szafira?

Szerinted mi volt a legsúlyosabb vétkük? Mi hiányzott leginkább belőlük: tiszta szív, megértés, őszinteség, bizalom, bátorság, hit vagy valami más?

Vajon mit történt volna, ha őszintén bevallják, hogy ők csak a vagyonuk felét szeretnék átadni a gyülekezetnek?

Vajon a haláluk büntetés volt? Szerinted mindenképp meg kellett halniuk?

Az ősgyülekezet szilárdságára utal a héberül nem beszélő özvegyasszonyokról való gondoskodás megszervezése is. A gyülekezeten belül is megjelentek a Római Birodalom távolabbi vidékeiről Jeruzsálembe költözött, csak görögül értő zsidók. Közülük sokan támasz nélküli özvegyasszonyok voltak, akik nem kaptak olyan ellátást, mint a héberül beszélő társaik. Az apostolok ezért a görögül beszélők köréből választottak ki hét tekintélyes férfit, akik a közös étkezések során arra ügyeltek, hogy ne érjen senkit diszkrimináció. A jó közösség mintája magáért beszélt: még „sok pap is engedelmeskedett a hitnek” (ApCsel 6,1–7).

Mit jelent?

A **diakónus** szó az ógörög διάκονος (diakonos) kifejezésből származik, eredeti jelentése: 'szolga, szolgálattelvő'. Eleinte az „asztal körüli szolgálatra” kiválasztott, vagyis „karitatív” tevékenységet folytató férfiakra vonatkozott a szó jelentése (ApCsel 6,1–7), de a feladatkör hamar kibővült igehirdetési szolgálattal is. Ma az evangélikus egyházban végzett diakóniai munkát férfiak és nők közösen végzik, melyben ma is ez a két (karitatív és igehirdetési) szolgálat hangsúlyos.

Mozdulj!

2

Mit tudsz meg a diakónusokról 1Tim 3,8–13 alapján?

Szerinted?

3

Miért lehet ma megtartó erő egy közösséghez tartozni? Milyen biztonságot jelenthet egy keresztény gyülekezethez való tartozás? Vajon mire számíthatott egy özvegyasszony vagy egy idős ember az ősgyülekezetekben, s mire számíthat mai gyülekezeinkben?

István

Az özvegyasszonyok védelmére kiválasztott hét diakónus egyike, aki az apostolokhoz hasonlóan jeleket és csodákat is tett, kereste a lehetőséget, hogy nyilvánosan beszélhessen a feltámadott Jézusról. Jézus ellenfelei válaszul fellázították ellene a népet, a nagytanács elé hurcolták, hamis tanúkat vonultatnak fel ellene – éppen úgy, mint korábban Jézus ellen. A nagytanács előtt István alkalmat kapott arra, hogy részletesen kifejthesse, hogy hogyan teljesült be Jézus sorsában az ősatyáknak adott ígéret, és hogyan tette teljessé Jézus azt a szabadítást, amit Isten Mózes által kezdett el. Védőbeszéde az ősgyülekezetből ránk maradt egyik leghosszabb igehirdetés. Hallgatóinak a haragját végül még azzal is tetézte, hogy bizonyosságot tett Jézusról mint hatalommal visszatérő Emberfiáról. A városon kívülre, a hagyomány szerint a Damaszkuszi kapun túlra hurcolták és megkövezték. Az első vértanú szavai a kereszten szenvedő Jézus szavaihoz hasonlítottak: „Úr Jézus, vedd magadhoz lelkemet!”, és „Uram, ne ródd fel nekik ezt a bűnt!” (ApCsel 7,59–60).

Evangélikus diákok ételt osztanak Budapesten hajléktalanoknak

Hallottál róla?

2

A megkövezés közel-keleti gyökerű, súlyos bűnt vagy a közösség ellen elkövetett szociális vagy morális vétet követő, a közösség által végrehajtott kivégzési mód. Eredeti értelme szerint megóvta a közösséget a veszélyes emberektől, de megakadályozta az önbíráskodást és a családi bosszút is, hiszen az egész közösség vett részt a kivégzésben, amit aztán nem lehetett valakin megtorolni. Ma jellemzően iszlám országokban gyakorolják, főleg nőkkel szemben, akik az iszlám jog szerint megsértették egy férfi becsületét.

13. Pogánykeresztények – a lehetetlennek látszó lehetőség

„Mert Isten nem személyválogató.” (Róm 2,11)

Kornéliusz és Péter (ApCsel 10)

„A boldogságot csak az bírja el, aki elosztja. A fény csak abban válik áldássá, aki ad belőle.”
(Hamvas Béla)

Szerinted?

1

Képzeljétek el, hogy az osztályotokba más kultúrájú ember érkezik. Vajon milyen nehézségek merülnének fel? Milyen kulturális háttérrel rendelkezőket tudnátok könnyebben és nehezebben befogadni? Hogyan befolyásolja egy közösség életét, ha új tagokat kell befogadnia?

A feltámadott Jézus híre egy idő után elérte a nem zsidókat is, akiket a zsidók pogányoknak neveztek, és akiktől a hellenizmusal szemben folytatott küzdelmüknek megfelelően szigorúan elkülönültek. Maga Jézus még főleg Izrael összegyűjtését tekintette küldetésének, a feltámadása után két-három nemzedékkel később született evangéliumok viszont már tényként számolnak be arról, hogy küldetése minden nép felé szól (Mt 28,19–20). Ebben azt a prófécia-át látták beteljesedni, hogy Izrael világosságánál gyűlnek majd össze a népek (Ézs 60,1–4).

A szigorú zsidó étkezési előírások miatt volt lehetetlen nem zsidókkal megélni a közösséget, ami akkor főleg a közös étkezésben nyilvánult meg. Jézus gyakran megbotránoztatta szigorú kortársait azzal, hogy tisztátalannak számító emberekkel, bűnösökkel vagy betegekkel ült egy asztalhoz.

Az istenfélő százados, Kornéliusz volt az első nem zsidó, akivel Péter asztalközösséget vállalt, s akinek a megtéréséről szóló beszámoló először nyitotta fel a jeruzsálemi ösgyülekezet szemét az új lehetőségre. Az ApCsel 10-ben leírt történet jól érzékelteti, hogy milyen nagy belső akadályokat kellett Péternek legyőznie, hogy beléphessen a nem zsidó Kornéliusz házába. Később Antiókhiaiban született egy pogány eredetű közösség, itt hívják először a Krisztus-követőket *khrisztianoszoknak*, azaz keresztényeknek (ApCsel 11).

Mozdulj!

1

Gyűjtsetek olyan evangéliumi történeteket, amelyekben Jézus nem zsidó emberekkel találkozik! Figyeljétek meg, hogy a történetekben ki keres meg kit! Hogyan fogadja Jézus a nem zsidó ember közeledését?

Idézz fel olyan történetet vagy példázatot, amelyben nem zsidó embert állít Jézus példaként a zsidók elé! Mit érezhettek akkor a zsidók, s mit a másik népcsoport tagjai?

Mit jelent?

Pogány: így hívták a zsidók a más vallású népeket.

Istenfélő: így nevezték azokat, akik más vallású népből származtak, de Izrael Istenét tisztelték.

Pogánykeresztény: így hívták a zsidókból lett keresztények a pogányokból lett keresztényeket.

Zsidókeresztény: azok a zsidó származású keresztények, akik Jézus követőiként megtartották a zsidó törvényeket, ünnepeket és szokásokat is.

Szerinted?

2

Mit jelent számotokra az istenfélelem? Milyen összefüggésekben találkoztok ezzel a kifejezéssel?

Igazi lendületet a pogányok missziója Pál apostol bekapcsolódásával kapott. A pogánykeresztények eredetileg jellemzően valamelyik misztériumvallást követték, ezért számukra könnyebben megragadható volt a feltámadott Krisztus misztikus alakja, mint a messiási küldetést teljesítő Názáreti Jézus. Sokuk számára idegenek voltak a zsidó vallási hagyományok is. Többen osztoztak a görögök esetenkénti antiszemitizmusában is. Eleinte ők voltak a megtért kisebbség, akiknek alkalmazkodniuk kellett a zsidókeresztényekhez, később viszont ők lettek a többség. Pál apostol egy testvéri közösségbe próbálta összeforrasztani a különböző háttérű és kultúrájú csoportokat (Gal 3,28; Róm 9–11; 14–15), de az elmentétek gyakran erősebbnek bizonyultak.

Szerinted?

3

Előfordult már a környezetben, hogy a közösséged több kis „csapatra” bomlott? Hogyan lehet megakadályozni, hogy ezek a csoportok ne váljanak ellenfelekké? Hogyan válhat előnnyé egy közösségen belül a sokféleség?

Pál

Eredeti neve Saul. Tarsuszban született, gondos farizeusi nevelést kapott, és római polgárságot örökölt. Végignézte István megkövezését, később a főpapok megbízásából a Krisztus-követők elleni hajtóvadászatban vett részt. 37 körül a Damaszkuszba vezető úton megjelent neki a Feltámadott, ezért csatlakozott az üldözött közösséghez (ApCsel 9). Felveszi a kapcsolatot Jeruzsálemben az apostolokkal, majd egyre messzebbre vezető missziói utakra indul. Számos várost felkeres, ahol először a zsinagógákban beszél a Feltámadottról, ha pedig a zsidó közösség ellene fordul, más nyilvános helyeken szólítja meg a pogányokat. 49-ben felhatalmazást kap Jeruzsálemben, hogy a pogányokat is meghívja a zsidókeresztények közé (ApCsel 15). 58-ban Jeruzsálemben fogságba esik, 61 körül Rómába kerül, ahol viszonylag szabadon érintkezhet a keresztényekkel (ApCsel 28,30–31). A Néró császár elrendelte üldözések során hal mártírhálalt, 64 és 67 között.

Mozdulj!

2

Figyeljétek meg Pál megtérésének kezdetét (ApCsel 9,3–9)!

Mit gondoltok, mi történhetett Pállal? Mit mond erről 2Kor 12,1–4?

Ma mit mondanánk, mi történt Pállal, hogy megvakult, három napig nem evett és nem ivott?

Vajon miért kellett Pálnak megvakulnia? Milyen szerepe van ennek a történetben és Pál életében?

Szerinted?

4

A Biblia gyakran fejezi ki névváltozással az adott személy életében bekövetkező fordulatot, így lesz Abrámból Ábrahám, Jákóbból Izrael, Lévi-ből Máté, Simonból Péter, Saulból pedig Pál. Vajon mi változott meg leginkább Lévi, Simon és Saul életében?

Mozdulj!

3

Pál apostol megtérése után elszigetelődött a zsidóktól és a Jézust követőktől is. Gyűjtésük össze, mit gondolhattak róla a zsidók, mit a Jézust követők, és vajon miért tartottak tőle!

Szerinted?

5

Mi lehet nehezebb: missziót folytatni a saját környezetünkben vagy egy távoli ország lakói között? Miért?

Michelangelo: Szent Pál megtérése

14. Pál utazásai – Virtuális közösség?

„Bizonyrágot tettem zsidóknak is meg görögöknek is az Istenhez való megtérésről és a mi Urunkban, Jézusban való hitről.” (ApCsel 20,21)

Pál Athénban és Korinthusban (ApCsel 17,16–18,17)

„Köszöntenek titeket Ázsia gyülekezetei. Sokszor köszönt titeket az Úrban Akvila és Priszka a házuknál levő gyülekezettel együtt. Köszöntenek titeket a testvérek mindnyájan. Köszöntések egymást szent csókkal. Köszöntésemet saját kezemmel írom: Pál.” (1Kor 16,19–21)

Szerinted?

1

Melyik kapcsolattartás fontosabb számodra: azokkal, akikkel rendszeresen tudunk személyesen találkozni, vagy azokkal, akikkel csak a világhálón tudjuk tartani a kapcsolatot? Melyik nehezebb? Miért?

Lehetséges-e, hogy mély barátságba kerülj valakivel, akivel csak üzeneteket váltasz, de személyesen nem találkoztatok?

Bár a bibliai időkben a legtöbb ember az egész életét családjá körében, szülőhelyéről alig elmozdulva élte le, néhányan már akkor is sokat utaztak, levelezés révén tartották egymással a kapcsolatot, virtuális közösségekben éltek. A nagy birodalmak közigazgatása megkívánta a korszerű úthálózat kiépítését és a viszonylag gyors posta megszervezését. Ez tette lehetővé, hogy egymástól igen távol élő emberek megismerkedjenek egymással, és hosszú időn keresztül tartásák is a kapcsolatot.

Az őskeresztény gyülekezet legnagyobb utazója Pál apostol volt, aki bő két évtized alatt bejárta először a Közel-Kelet, majd Kis-Ázsia legfontosabb városait, később meglátogatott egy sor tengerparti görög várost, végül pedig – fogolyként – a birodalom

távoli fővárosába, Rómába is eljutott. **Pál Jézus örömhírét szerette volna megismertetni minél több emberrel,** közösségeket szervezett, akikkel gyakorlatilag a haláláig tartotta a kapcsolatot. Ha megérkezett egy ismeretlen városba, első útja mindig a zsinagógába vezetett, ahol a helyi zsidó közösség a felebarátnak járó szeretettel fogadta. Szombaton azután Jézusról tanított, amivel gyakran ellenkezést váltott ki maga ellen, ezért a nem zsidók, azaz a pogányok között kellett szállást keresnie. Segítette ebben, hogy akkoriban a Római Birodalom minden nagyvárosában beszéltek görögül – olyan könnyen meg tudta értetni magát mindenütt, mint a mai Facebookot vagy Instagramot használó diák, aki társalgási szintű angoltudással szinte a világ bármelyik pontján barátokat tud szerezni.

Mozdulj!

1

Nézd meg a Bibliádban található, apostoli iratokhoz készített térképet!

Keresd meg, hogy Pál apostol milyen városokat érintett utazásai során! Mely városoknak ismered a mai nevét? Ma milyen ország területén találhatók ezek?

Pál apostol athéni beszéde hatására is alakult egy kis helyi keresztény közösség, de még fontosabb következményekkel járt az athéni után a korinthusi látogatása. Mint mindenütt, itt is a zsinagógában kezdett Jézusról beszélni, és üzenete megosztotta a gyülekezetet: egyesek szidalmazták Pált, mások viszont, mint például Kriszpusz, a zsinagóga elöljárója, egész háza népével hitt benne. Az istenfélő Titusz pogányokkal is felvette a kapcsolatot, so- kan megkeresztelkedtek, és Pál másfél évig velük maradt. Később több levelet is írt a korinthusi gyülekezetnek, melyek az Újszövetség legfontosabb iratai közé tartoznak.

Szerinted?

2

Pál apostol elismert zsidó ember volt, írástudó. Miért találta meg mégis jobban a hangot a pogánykeresztényekkel?

Mozdulj!

2

Olvassátok el a szeretet himnuszát (1Kor 13)! Idézzétek fel azt, amit 9. osztályban tanultatok róla! A korinthusi gyülekezet milyen belső problémája mutatkozik meg a levélrészlet háttérében? Pál apostol milyen gyógymódot ajánl erre a problémára?

Szerinted?

3

Mit gondolsz, Pál apostol valós vagy virtuális közösségeket épített? Mi a különbség Pál apostol távoli emberekkel, közösségekkel való kapcsolattartása és a mai facebookozás között?

Pál apostol kiterjedt levelezés révén tartotta a kapcsolatot a távoli közösségekkel, de a célja ezzel is az volt, hogy **a valós, helyi közösségeket építse és az emberek közötti személyes kapcsolatokat erősítse**. Pál szintén egy gazdaságilag, kulturálisan, politikailag egységesülő térben mozgott, mely hasonlított a mai globalizálódó világhoz.

Szerinted?

4

Számon tartod-e, hogy mennyi időt töltesz naponta személyes, és mennyit virtuális beszélgetéssel? Melyik a több? Mi ennek az oka?

Hallottál róla?

A kutatások szerint évről évre nő Magyarországon az internethasználattal töltött idő, 2013 első negyedévében ez az érték már elérte az átlag 209 percet, azaz a közel három és fél órát naponta.

A Pál apostol utazásairól szóló újszövetségi leírások alapján **négy összefüggő nagy utazást tudunk rekonstruálni**. Az első hármat missziói utaknak hívjuk, hiszen ezeknek az volt a céljuk, hogy Pál teljesítse a küldetését, azaz minél több városba elvigye Jézus Krisztus halálának és feltámadásának az örömhírét. A negyedik egy hosszú hajóút volt. Miután Pált vallási lázítás vádjával elfogták, majd kihallgatták Jeruzsálemben és Cézáréában, római polgárjogára hivatkozva elérte, hogy fogolyként Rómába szállítsák, és ott kihallgatást kérhessen a császártól. A viszontagságos hajóútról részletes tudósítás áll. Az apostolok cselekedetei című könyvben (27–28. fejezet). Nem tudjuk, hogy Pált végül fogadta-e a császár, de római fogsága idején sokaknak hirdethette az evangéliumot – így ez a kényszerű utazása is missziói úttá vált.

Lukács

A harmadik evangéliumnak, illetve Az apostolok cselekedeteinek szerzője Pál apostolt több missziói útjára is elkísérte, amint ez a beszámolók többes szám első személyű fogalmazásából kiderül. A legvalószínűbb, hogy Antióchiában élő orvos volt, aki kereszténnyé lett.

Szerinted?

5

Miért lehet fontos egy útitárs? Mi miatt fontos a személyes jelenlét, s nem elég a virtuális kapcsolat?

15. Zsidókeresztények – A felfüggesztett lehetőség

„Ahogyan a test halott a lélek nélkül, ugyanúgy a hit is halott cselekedetek nélkül.” (Jak 2,26)

Az apostoli gyűlés Jeruzsálemben (ApCsel 15,1–35)

„Csak a hívő engedelmes, csak az engedelmes hisz.” Dietrich Bonhoeffer

Mozdulj!

1

Képzeljétek el egy olyan helyzetet, amikor a közösségetek néhány tagja hirtelen kiválik, s új csoportot alkot.

Hogyan éreznék magukat az első közösségben megmaradók? Mit éreznének az új csoportot alkotók? Kinek milyen nehézséggel kellene megküzdnie? Milyen ok miatt történhetne ilyen kiválás?

Jézus mint szabadítást hozó és igazságot tevő **Messiás**, később pedig mint az uralkodni visszatérő **Emberfia**, sok **Jézust követő zsidó számára a Tóra parancsait és a próféták ígéreteit teljesítette be**. Számukra ezért természetes volt, hogy a Tóra szerint élnek, Jézus szavainak a szellemében keresik a törvény értelmét, de szokásaikon – ha azok nem ellenkeznek a szeretet két nagy parancsolatával – nem változtatnak. Szemléletüket jól tükrözi a Hegyi beszéd, amelyben Jézus azt mondja, hogy nem azért jött, hogy eltörölje, hanem hogy betöltse a törvényt (Mt 5,17).

A zsidókeresztények legjelentősebb csoportja Jeruzsálemben élt, ahol állhatatosan várták az Emberfia visszatérését. Mellettük a Római Birodalom minden olyan nagyobb városában, ahol zsidók éltek, Krisztus-követő közösségek is születtek. A Jézust Messiásként el nem fogadó zsidó közösséggel feszült volt a viszonyuk, a zsidó vallási hatóságok gyakran zaklatták, időnként kegyetlenül üldözték őket. A Jézusban hívők mégis jó kapcsolatra törekedtek a zsidó többséggel, hiszen abban reménykedtek, hogy egyszer ők is fel fogják ismerni Jézusban a Messiást.

Szerinted?

1

Szerinted mi volt a Jézusban nem hívő zsidók csalódásának legerősebb oka?

- Jézus követői nem zsinagógai előljárók voltak
- Jézus követői a társadalom peremén élő emberek voltak
- Jézus nem úgy jött el, ahogy elvárták
- Jézus és követői megszegtek a törvényt
- Jézus gyógyított és csodákat tett
- Jézus egy ács fia volt
- Jézus nem szállt szembe a rómaiakkal
- Jézus Istennek vallotta magát
- Jézus túl emberi volt ahhoz, hogy valóban a Messiás lehessen
- Jézus nem deklarálta isteni mivoltát mindenki számára nyilvánvalóan

A római hatóságok jellemzően nem tettek különbséget zsidók és Krisztus-hívő zsidók között. Időnként támogatták a különös – egyistenhívő – vallásgyakorlásukat, sőt megvédték őket a görögök antiszemitizmusával szemben, máskor viszont üldözték őket azért, mert nem vettek részt a császárkultuszban.

A jeruzsálemi zsidóság lázadásának leverése és a templom lerombolása (Kr. u. 70-ben) után a zsidóság fokozatosan elveszítette a befolyását. Ezzel párhuzamosan megnőtt a keresztény közösségen belül a pogány eredetű hívők aránya, így egyre kevesebbet foglalkoztatott az a kérdés, hogy felismerik-e a zsidók Jézusban a Messiást. Idővel a zsidókeresztények közössége megszűnt, s velük együtt az a lehetőség is elveszett, hogy az elzárkózó zsidóság és a környező világ megbékéljen egymással. A hagyományos görög zsidóellenesség pedig egyre nagyobb teret kapott a keresztény közösségen belül is.

Oszloprészlet Laodicea városából
a Kr. u. 3–4. századból

Jakab

Jézus testvére. Az evangéliumok mindössze egyszer említik meg a nevét egy felsorolásban (Mk 6,3), de az Apostolok cselekedetei és Josephus Flavius krónikája szerint a jeruzsálemi ösgyülekezet legmeghatározóbb vezetője volt. A hagyomány szerint kitaratóan imádkozott térdén állva, ezért a térdén olyan vastag lett a bőre, mint egy tevének. 49-ben, a jeruzsálemi gyűlésen Péter mellett ő is támogatta Pált abban, hogy a Krisztus-követővé vált pogányoknak nem kell először zsidóvá lenniük, hanem néhány egyszerű szabály tiszteletben tartása mellett asztalközösségbe kerülhetnek a zsidó származású keresztényekkel (ApCsel 15). Ez a döntés ugyanakkor olyan feszültségben volt a zsidó elzárkózás szokásával (lásd 9. és 13. lecke), hogy maga Jakab sem tudta következetesen képviselni (Gal 2,1–14). Arra törekedett, hogy fenntartsa a kapcsolatot a jeruzsálemi templomi kultusz és a keresztények között, ezért Pált is arra készítette, hogy végezze el a tisztulási szertartásokat (ApCsel 21,17–26). Krisztus-követése miatt a zsidó vallási vezetés mégis elutasította. Kihasználva egy átmeneti időszakot, amikor nem államásozott római helytartó Jeruzsálemben, Annás főpap néhány hívő társával együtt, 62-ben halálra köveztette. Tanítását Jakab levele őrzi, amely sok hasonlóságot mutat Máté evangéliumával.

Szerinted?

2

Milyen lehetett Jézus testvérének lenni? Hogyan befolyásolhatta ez Jakab későbbi életét?

A zsidó Jézus-követők közössége a 20. században született újjá, ma messiáshívő zsidóknak hívják magukat.

Mozdulj!

2

Vitassátok meg, miért fontos ma a zsidó–keresztény párbeszéd!
Játsszatok el egy kerekasztal-beszélgetést a két vallás követői részvételével! Tegyetek fel kérdéseket a két vallás képviselőinek!

Szerinted?

3

Ma Európában különös hangsúlyt kap a migráció kérdése. Egyre több olyan emberrel találkozhatunk ezekben az országokban, akik valahonnan külföldről, esetenként az európaiktól egészen távoli kulturális közegekből érkeztek.

Milyen, számokra különös szokásokkal találkoztál már, például öltözködés, étkezés, viselkedés vagy vallási gyakorlatok terén?

Hogyan tudja egy külföldi megtartani a szokásait egy más kultúrájú közegben? Beilleszkedhet a sajátos szokásaival is a közösségbe?

El tudsz-e képzelni olyan szokást, amellyel nem lehet beilleszkedni a te gyülekezeted vagy iskolád közösségébe?

Ha te huzamosabb ideig külföldön élnél, milyen szokásaidhoz ragaszkodnál mindenképpen?

Hallottál róla?

A zsidókeresztények a Tóra iránti engedelmességben éltek meg hitüket. Később a főleg nem zsidó (pogány) háttérű hívők – Pál apostol tanítását követve – azt vallották, hogy aki Krisztusban hisz, az már nem él a törvény (a Tóra) uralma alatt. Míg a zsidókeresztények az engedelmességet, a pogánykeresztények a hitet hangsúlyozták, s idővel a kettő elszakadt egymástól.

Összefoglalás

1. Nézd meg az alábbi táblázatot, amelyben egy zsidókeresztény és egy pogánykeresztény gyülekezetet hasonlítottunk össze! Töltsd ki a táblázat hiányzó oszlopát!

	Jeruzsálemi gyülekezet	Antiókhiai gyülekezet	A te gyülekezeted
Milyen a város?	Régi zsidó történelemmel rendelkező város, amely az ősgyülekezet idején római fennhatóság alatt állt.	Az ősgyülekezet idején világváros volt, a Római Birodalom harmadik legnagyobb városaként tartották számon. Gazdag város volt: rendezett utak, márványkövezet, aranyozott szobrok jellemezték.	
Milyen emberek élnek a városban?	Főleg zsidók és rómaiak.	Főleg rómaiak és görögök.	
Milyen az ősgyülekezet embereinek szociális háttere?	Szegények és gazdagok együtt voltak a gyülekezet tagjai.	Gazdag városi polgárok alkották a gyülekezetet.	
Milyen problémák foglalkoztatták a gyülekezetet?	Éhínség, szegénység, később a zsidók részéről üldözések.	A jeruzsálemi ősgyülekezet is fogadja el őket egyenjogúnak és önállónak.	
Mit tettek a társadalom peremére szorult rétegekkel?	A gazdagok megosztották javaikat a közösség szegény tagjaival. Ápolták a betegeket, segítették a rabszolgákat, özvegyasszonyokat, idegeneket.	Nem volt jellemző a gyülekezetre a szegénység, a kirekesztettség és a rabszolgaság.	
Milyen volt az istentiszteletük?	A tehetősebb emberek magánházaiknál tartották vasárnaponként. Mindig megtörték a kenyeret és kiosztották a bort.	Magánházaiknál tartották vasárnaponként. Mindig megtörték a kenyeret és kiosztották a bort.	
Kik a gyülekezet első vezetői?	Az apostolok: Péter, János, Jakab.	Pál és Barnabás, de hamar önálló lett a gyülekezet.	
Milyen volt a város lakóinak filozófiai és vallási háttere?	A zsidó lakosoknak egyistenhitük volt: Ábrahám Istenében hittek.	A római és görög lakosok a sokistenhitet vallották.	
Miben voltak az elsők?	Ez volt az első olyan közösség, amely Krisztusban hitt, és feladatául tűzte ki ennek a hitnek a terjesztését.	Ez volt az első olyan gyülekezet, amely magát kereszténynek nevezte.	

2. Az Apostolok cselekedetei könyve alapján (a 8. fejezettől) rakd időrendi sorrendbe Pál apostol életének eseményeit!

részvétel a jeruzsálemi zsinaton
Pál ellen összeesküvést szőnek
Pál Filippibe utazik
megtérés a damaszkuszi úton
Pál meggyógyít egy sántát Lisztrában
Pál beszédet mond a nagytanács előtt
A piszidiai Antiókhiaiban hirdeti az igét, de nem fogadják szívesen
Saul üldözi a keresztényeket
Pál Korinthusban tölt két évet
Pál az athéni férfiakhoz beszél
Málta szigetén gyógyít
Tanít és csodákat tesz Efezusban
Pált megkövezik, de életben marad
Két évig fogságban van Félix alatt
Rómában a Néró-féle keresztényüldözésekben mártírhálált hal
Pál második missziói útjára indul
Barnabás és Pál missziói útra indul
Pál harmadik missziói útjára indul
Pál Rómába érkezik
Pál a császárhoz fellebbez
Pált elfogják Jeruzsálemben
Hajótörést szenved

3. Készítsetek képzeletbeli interjút az egyik ősgyülekezet tagjával!

4. Írj fogalmazást az alábbi kérdésekről!

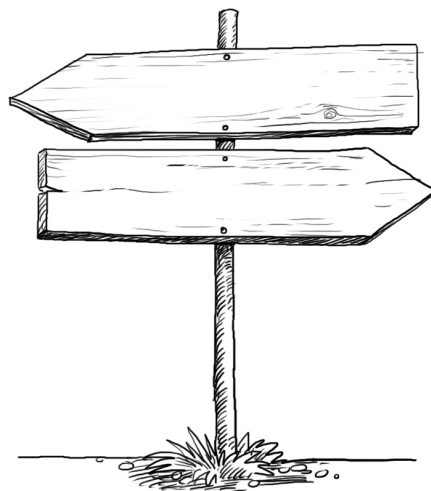
Vajon mi lehetett az oka annak, és mi kellett ahhoz, hogy alig egy évszázad alatt a kereszténység az egész Római Birodalomban elterjedt? Miben volt új, miben volt más, mint bármilyen más üzenet? Hogyan tudnád röviden a kereszténység örömuzenetét összefoglalni?

16. Útkeresés és apológia – Merre van előre?

*„De voltak a nép körében hamis próféták is, mint ahogyan közöttetek is lesznek hamis tanítók, akik veszedelmes eretnkségeket fognak közéték becsempészni.”
(2Pt 2,1a)*

Óvás a szóharcoktól, a szent iratokhoz és apostoli tanításhoz való hűség (2Tim 2,14–21; 3,10–17)

„Ha a Napból sugár tör elő, ez a sugár része az egésznek. A Nap azonban ott lesz a sugárban, mert a sugár a Napé, s a lényeg meg nem oszlik, hanem kiterjed csupán. Így lélek a lélekből és Isten az Istenből, mint a fényből fölgújtott fény.” (Tertullianus)

Mozdulj!

1

Idézz fel egy olyan esetet, amikor valaki a te állításodat, meggyőződésedet vagy ötletedet támadta!

Hogyan tudod megvédeni a saját álláspontodat?

Mit tudsz tenni ilyenkor a provokáció, a gúnyolódás vagy a személyeskedés ellen?

Milyen érzés megvédeni a saját gondolatodat, s milyen érzés a másikat támadni?

Mi kell ahhoz, hogy egy ilyen vita ne veszekedés, hanem párbeszéddé alakuljon?

Mit jelent?

Apológia: A görög *apologein* 'védelmezni' szóból ered. Az **apologéták** a keresztény hit védelmezői, akik egyrészt a nép körében elterjedt hazug rágalmakkal, másrészt a görög-hellenista filozófia támadásával szemben védték meg a keresztény tanítást.

A 2. század folyamán a Római Birodalom egyre nagyobb területén elterjedő kereszténység számos vallási és kulturális hagyományt épített magába, és szellemileg is egyre színesebbé vált. A gyakran kiüresedő kultuszok között megjelenő fiatal közösség kísérleti műhellyé is lett, ahol sokféle kérdésre keresték a választ. A válaszok körül viszont **néha olyan gondolatrendszerek formálódtak, amelyek szembe kerültek a kereszténység központi tanításával.** Ezekkel a **gondolatrendszerekkel szemben vették fel a harcot az apostoli atyák és az apologéták.** Az ő munkásságuk nyomán kezdett kialakulni az a keresztény tanítás, amittől el lehetett és kellett határolni a tévtanításokat. Ez az elhatárolás a keresztény közösség folyamatos feladata, amely ma is folyik.

A **gnoszticizmus** (*gnózis*: 'tudás') azt tanítja, hogy az üdvösség egy titkos tudás megszerzése révén érhető el. Mitikus világértelmezése szerint a szellem, amit a tudás keres, az alsóbbrendű anyag börtönébe került, ahonnan ki kell szabadítani. A szabadításra azok képesek, akik a gnosztikus tanítók segítségével a titkos ismeret birtokába jutnak, majd legyőzik magukban és maguk körül az anyagi világot, és tökéletes szellemi létezővé válnak.

Részen a gnoszticizmus hatására alakult ki a **doketizmus** irányzata, amely szerint Jézus emberi teste csupán látszat volt, istensége nem keveredett az alsóbbrendű anyaggal. Ezzel szemben a kereszténység azt hangsúlyozza, hogy „az Ige testté lett” (Jn 1,14), Jézus pedig nemcsak a szellemünket, hanem teljes emberségünket megváltotta, egykor pedig az egész világot újjáteremti.

A **markionizmus** arra a kihívásra keresi a választ, hogy mit kezdjünk azzal, hogy a bibliai könyvek különböző istenképeket közvetítenek. Az irányzat 2. századi névadója szerint az Ószövetség Istene és Jézus Krisztus mennyei Atyja nem lehet ugyanaz. Markion az Újszövetség könyvei közül is csak Lukács evangéliumát és Pál levelei közül néhányat fogadott el. Az egyház ezt a kísérletet elutasította, és keresi a kapcsolatot Ábrahám, Mózes, a próféták és Jézus istentapasztalatai között.

A **montanisták** a személyes megszelítettség, az egyéni karizmák és az önfegyelem megélésének lehetőségét keresték. A 2. századi intézményesülő egyházban fenn szerették volna tartani az ősegyház karizmatikus létformáját az egyre erősebbé váló püspöki irányítással szemben, és az egyházi fegyelmet és a Lélek szabadságát szerették volna megélni. Bár a 2. századi egyház tévtanításnak bélyegezte a montanizmust, az mégis felhívja a figyelmet a Szentlélek által inspirált személyes hittapasztalat szerepére.

A **manicheizmus** egy gnosztikus irányzat, amely a jó és a rossz harcát igyekszik megérteni. A választ Mani perzsa mintára dualista filozófiai keretben helyezi el, mely szerint a világot a Jó és a Rossz, Fény és Sötétség harca mozgatja, s ennek a két erőnek a küzdőtere az ember. Az egyes ember feladata az üdvösség elérése, amelyet a Fény felszabadításával gondoltak elérhetőnek.

Szerinted?

1

Mit gondolsz, ezek a tanítások ma is jelen vannak az emberek gondolkodásában?

Gyűjtsetek ilyen gondolatokat tartalmazó filmeket vagy könyveket!

Ismertek olyan szektákat, közösségeket, amelyek ezeket a tanításokat hirdetik?

Tertullianus (kb. 160–220)

160 körül született Karthágóban, pogány római családban. Ügyvéd lett, Rómában is gyakorolta a hivatását. Valamikor 197 előtt kereszténnyé vált, nem annyira a karizmák, hanem inkább a fegyelem értékelése miatt. Egy késői művében szembeszáll Karthágó püspökével, aki szerint túl könnyű feltételek mellett ad bocsánatot a bálványimádóknak és a paráznáknak. Ő az első latinul író jelentős teológus, több alapvető fogalmat (például *persona* 'személy', *trinitas* 'Szentháromság') ő alkot meg. Fáradhatatlanul vitatkozik Markionnal és azokkal a kortársaival, akik a kereszténységet a görög filozófia alapjaira szeretnék helyezni, ezért nevezzük hitvédőnek, apológétának. Híresek kiélezett megfogalmazásai: „Mi köze van Athénnek Jeruzsálemhez, az akadémiának az egyházhoz”? Szeretett élesen fogalmazni: Isten Fiának haláláról azt tanította: „Hiszem, mert képtelenség.” Nagyra becsülte a mártírok tanúságtételét: „A vértanúk vére az egyház magvetése.” 220 körül halt meg.

Szerinted?

2

Mit jelenthet ez a mondat: „Hiszem, mert képtelenség”?

Mozdulj!

2

Beszélgétek meg, hogy vajon ma mi lehet a leginkább célravezető „stratégia” a keresztény hitvédelem terén!

- keresztény tanítást egyértelművé tevő szakkönyvek
- keresztény tanítást közérthetővé tevő népszerűsítő anyagok (honlapok, videók).
- a Biblia ismeretére oktató előadások
- utcai missziós alkalmak szervezése
- hiteles életű keresztények példamutatása
- egyéb:

17. Üldöztetés és teológia – „A mártírok vére magvetés”

„Boldogok vagytok, ha énmiattam gyaláznak és üldöznek titeket, és mindenféle rosszat hazudnak rólatok.” (Mt 5,10–12)

A vértanúk serege minden nemzetből (Jel 7,9–17)

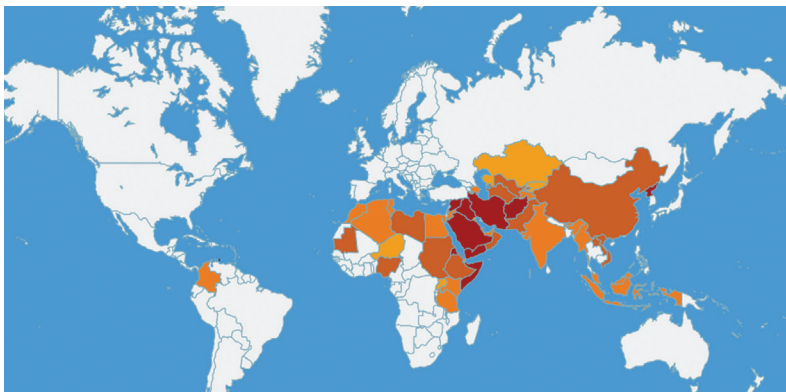
„Miért vonakodnánk megszabadulni a test és a vér hánykolódásaitól, hogy Krisztus Jézussal a boldogság valódi nyugalmaiban pihenhessünk meg ...?” (Órigenész: *Buzdítás a vértanúságra*, 47.)

Mozdulj!

1

Játsszatok el egy-egy szituációt, amikor valamiért kínos, valamiért pedig elismerésre méltó bevallani, hogy keresztények vagyunk! Beszéljétek meg, mi okozhatja a nehézséget, s mi segíthet!

Beszéljétek meg, hogy ti mit tennétek, ha olyan helyen élnétek, ahol ma üldözik a keresztényeket! Milyen szempontok nehezíthetik a hit személyes megvallásának döntését?

Az ötven, keresztényüldözésben ma leginkább érintett ország a világon. Jelmagyarázat: minél sötétebb a szín, annál intenzívebb a keresztényüldözés az adott országban

A római hatóságok szemében a keresztények – a zsidókhöz hasonlóan – érthetetlen vallást gyakoroltak. Egyistenhitük szerint nem vettek részt az államvallás szertartásaiban, s a császárnak tett eskü megtagadása miatt nem vállaltak katonai szolgálatot, eleinte állami hivatalt sem. Vasárnapi összejöveteleiken, amikor megtörték a kenyeret, csak a megkereszteltek vehettek részt. A titokzatosság gyanakvást szült. A hivatalnokok babonásoknak tartották őket, néha ártalmatlanoknak, máskor veszélyeseknek. Időnként rájuk sütötték azt a bélyeget is, amivel korábban a zsidókat illették: „az emberiség elenségei”. Különállásukat a hatalom meg-megújuló üldözésekkel akarta megtörni.

Szerinted?

1

Vajon miért szült ilyen kemény választ a keresztény tanok megjelenése a birodalomban?

Mit láthattak a császárok veszélyesnek a kereszténységben az óriási római birodalomra nézve?

A kereszténység melyik üzenete rengetheti meg az ókor legjobban szervezett birodalmát?

Az első nagyobb üldözést Néró császár rendelte el, ekkor esett áldozatul Péter és Pál apostol is. Néró, aki betegesen kereste a római közönség kegyeit, bűnbakként és látványossággként is fel szolgálta nekik a megkínzott keresztényeket. A második üldözés Domitianus uralkodása alatt (81–96) következett be, erre utalhat a Jelenések könyve is. A második században különösen a püspökök váltak célponttá – például Ignatiosz és Polükárposz. Ebben az időben már részletes feljegyzéseket vezettek az áldozatokról, a mártírakták pedig széles körben erősítették a közösség hitét.

Mit jelent?

Mártír: szó szerint 'tanú, vértanú', aki vérét adva tanúskodik hite mellett.

A **mártírakták** a vértanúk kivégzésekről szóló bírósági jegyzőkönyvek voltak.

Hallottál róla?

Részlet Polükárposz mártíraktájából:

„A kormányzó erősködött, és ezt mondta Polükárposznak:

– „Tedd le az esküt, s elbocsájtalak! Átkozd meg Krisztust!”

Polükárposz így szólt:

– „Nyolcvanhat esztendeje szolgállok neki, és nekem semmi rosszat nem tett. Hogyan káromolhatnám királyomat, megváltómat?”

Megint ösztökélte őt (...), Polükárposz válaszolt:

– „...mintha nem tudnád, ki vagyok, hát halljad nyilvánosság előtt: Keresztény vagyok! Ha a keresztény tanítást meg akarod ismerni, adj egy napot s hallgasd meg!”

Szerinted?

2

Hogyan erősíthették a mártírakták a keresztények hitét?

Mit fejezhetett ki Tertullianus a címben szereplő idézettel?

A harmadik századra már birodalomszerte megerősödött a kereszténység. 247-ben ünnepelték Róma ezeréves fennállását, s mivel a keresztények az ünnepi szertartásokban nem voltak hajlandók részt venni, a régi hatalom komoly riválisának mutatták magukat. **Decius** császár (249–251) ezért az egész Birodalomra kiterjedő szervezett hajszát indított ellenük, melynek során az elfogott keresztényeknek halálbüntetés terhe mellett nyilvánosan meg kellett tagadniuk Krisztust, áldozniuk kellett a római isteneknek, és be kellett szolgáltatniuk a szent iratokat. Sokan azok közül, akik nem vállalták a halált, és inkább megtagadták hitüket, az üldözés elmúltával vissza akartak térni a gyülekezetbe, amiből messzire gyűrűző, éles teológiai vita alakult ki.

Mozdulj!

2

Vitassátok meg, hogy aki megtagadta a hitét, visszatérhet-e a kereszténységhez, s visszafogadható-e a gyülekezetbe!

Az utolsó nagy üldözés **Diocletianus** császár (284–308) idején történt. Parancsát azonban már nem azonos elszántsággal hajtották végre a birodalom különböző területein. A tíz évig tartó akció végére nyilvánvaló lett, hogy Róma és a keresztények kapcsolatában változás következik.

Órigenész (185–254)

Alexandriában született 185-ben, keresztény szülők gyermekeként. Apját, Leonidaszt, akivel nagyon mély kapcsolatban volt, a hitéért börtönbe vetették. Meggyőződéssel követte volna a börtönbe, ha édesanyja el nem rejti ruháit. Amikor 202-ben apját kivégezték, és vagyonát elkobozták, ő lett édesanyja és hat kisebb testvére támasza. Szenvédélyesen foglalkoztatták a Biblia könyvei, amelyeket a görög filozófia eszközeivel igyekezett kortársai számára értelmezni. Hogy a figyelmét semmi ne térítse el a Bibliáról, kasztrálta magát – később talán ezért nem avatta szentté az egyház. Több ezer értekezést írt. Palesztinába menekült, ahol püspökök is keresték a társaságát, hogy tanulhassanak tőle. Emiatt 231-ben Alexandria püspöke kiközösítette, mert laikus létére a püspököket merészelt tanítani. Az egyik legfontosabb tudományos célja a héber Biblia szövegének pontos rekonstrukciója volt, ennek érdekében négy görög fordítással is összevetette. Meggyőződése szerint az Írásnak a szó szerinti értelme mellett erkölcsi és allegorikus értelme is van, s szerinte ez utóbbi a mélyebb összefüggéseket tárja fel. Vallotta, hogy Isten hatalma és bölcsessége minden emberi szívet elér, és mindenkit üdvözíteni fog. A Decius-féle üldözés során kegyetlenül megkínózták, sebeibe öt évvel később, 254-ben belehalt.

18. Türelem és tanítás – Ki az a mi? 2.0

„Én és az Atya egy vagyunk.” (Jn 10,30)

Imádkozás minden emberért (1Tim 2,1–7)

„Mi voltunk megtestesülésének oka, üdvösségünkért lett az ember barátja, ezért kívánt emberi testben megszületni (...) más nem változtathatta a romlandót romolhatatlanná, mint maga az Üdvözítő, aki kezdetben a semmiből alkotott mindent.” (Athanáziosz)

Mozdulj!

1

Rendezztek vitafórumot az alábbi kérdésekben!

- Hasznos-e a számítógép?
- Fontos-e az ökumené?
- Szeressem-e a másik embert akkor is, ha az életemre tör?

Próbáljátok meghatározni, hogy mi az a közös minimum és maximum, amit még mindannyian elfogadtok!

Beszélgétek meg azt is, hogy ki miről vitázhat és ki miről dönthet az adott témán belül!

Nagy Konstantin (272–337) leendő császár ráébredt, hogy a hatalmasra nőtt birodalmat szétfeszíthetik az etnikai ellentétek, és robbanással fenyegetnek a szociális feszültségek is. Ugyanakkor azt is felismerte, hogy az üldözés ellenére erősödő keresztény közösség mindkét típusú feszültség kezelésében gyakorlatot szerzett. **Elhatározta tehát, hogy a kereszténységet bevonja az összetartó tényezők közé. 313-ban Milánóban kihirdette a keresztények iránti türelmet biztosító rendeletet.** Ezzel megszűnt az üldözés, a kereszténység lehetőségei pedig alapvetően megváltoztak.

A császár a kereszténységgel mint egységes közösséggel számolt, ezért nagyon kellemetlenül érintette, amikor kiderült, hogy a tanítás területén egyre élesebb belső harcok jelentkeznek. A vita főleg Jézus személyéről folyt: Jézus isteni természetű megváltó-e, vagy pedig Isten emberi teremtménye, aki kiemelkedik az emberek közül, de alárendelte mennyei Atyjának? Bár a császár nem volt keresztény (több rokonát meggyilkoltatta, és csak egy bizonytalan hagyomány állítja, hogy a halálos ágyán megkeresztelkedett), de magát az egyház külső püspökének nyilvánította, és **ő maga elnökölt az első egyetemes zsinaton, ahol a Jézus természetéről szóló kérdésben kellett dönteni.**

Az ókori zsinati viták sokszor hónapokig tartottak, mert a résztvevők a tantételekben való egyezés közös maximumának megtalálására törekedtek – úgy is mondhatnánk, hogy a legnagyobb közös osztót keresték.

Mozdulj!

2

Melyik állítással értesz egyet Jézus természetére nézve? Melyiket mivel tudnád megcáfolni vagy igazolni?

- földi életében ember volt, halála után Isten lett
- földi életében ember is volt, de elsősorban Isten
- előbb Isten volt, aztán ember lett, majd újra Istenné vált
- félig ember, félig Isten
- félisten
- teljesen ember, teljesen Isten
- látszólag ember, valójában Isten
- isteni ember
- testében ember, lelkében Isten
- emberszerű Isten
- emberformájú Isten
- valósággal Isten és valósággal ember
- 100% ember, 100% Isten
- 50% ember, 50% Isten
- 40% ember, 60% Isten
- egylényegű Istennel istenség szerint, egylényegű az emberrel emberi lét szerint

Az a hitvallás, hogy Jézus Krisztus valóságos Isten és valóságos ember, könnyen kimondható, de a tapasztalati igazságáért meg kell küzdeni.

Hallottál róla?

1

Niels Bohr Nobel-díjas atomfizikus a kutatásai során arra hívta fel a figyelmet, hogy a kvantummechanikában másként kell gondolkodni, mint ahogy megszoktuk: az elemi részecskék egyszerre viselkedhetnek hullámként és részecskéként is, és csak akkor kapunk teljes képet róluk, ha ezt a kettőt egyszerre vesszük figyelembe. Bohr ezt a példát ajánlotta keresztény teológusok figyelmébe, mint amely segíthet elképzelni Krisztus kettős természetét is.

A 325-ben összehívott niceai zsinat Ariust, Alexandria presbiterének tanait elítélte. Arius ugyanis azt hirdette, hogy Jézus nem lehetett Isten, mert Istentől csak egy van. Szerinte Jézus csak ember volt, noha a legtökéletesebb ember. Erre fogalmazódott meg válaszként a Niceai hitvallás, amely a Jézus isteni természetét valló tanítást helyesnek nyilvánította.

A vita azonban ezzel nem ért véget, hiszen Ariusszal sokan egyetértettek, aki a zsinat után meg tudta szerezni a császár támogatását is. A császár ingadozó magatartása és az ebből származó zűrzavar megmutatta, hogy a politikai hatalom alkalmazása nem tud eldönteni teológiai és lelkiismereti kérdéseket. A tapasztalatból viszont éppen a hatalom gyakorlói nem tanulnak, Nagy Konstantintól kezdve újra meg újra megpróbálkoztak ezzel a határátlépéssel.

Szerinted?

1

Mit gondolsz, hogyan elnökölhetett Konstantin a zsinaton? Vajon milyen meggyőződés alapján hozhatta döntéseit? Vajon mit gondoltak róla a keresztények?

Cesare Nebbia: Niceai zsinat (1560)

Athanasziosz (kb. 298–373)

A Jézus személyéről folyó vitában ő képviselte az isteni természetet valló álláspontot. Alexandriában nőtt fel, püspökét elkísérte a niceai zsinatra, majd annak halála után, 328-ban városa püspökévé választották. Negyvenöt éven át, 373-ban bekövetkezett haláláig viselte ezt a tisztséget. Mivel a politikai hatalom taktikai okokból hajlandó volt engedményeket tenni az isteni természetet vitató álláspontnak, Athanasziosz pedig ezt nem fogadta el, ezért püspökségének éveiből tizenhetet öt különböző száműzetésben kellett töltenie. Hamis vádakot koholtak ellene, például azt, hogy eltéríti a gabonát szállító hajókat a Földközi-tengeren. Római száműzetése (340–346) különösen gyümölcsözőnek bizonyult, hiszen „vendéglátóival” értékes beszélgetéseket folytatott, és kölcsönösen hatottak egymásra. Itt érlelődhetett meg az újszövetségi kánonnal kapcsolatos egyetértés is: Athanasziosz 367-ben született húsvéti levelében találkozunk először a 27 könyv felsorolásával.

Hallottál róla?

2

Nagy Konstantin élete köré több legendát is szőttek, melyekre leginkább az ún. „Konstantini adománylevél” miatt volt szükség. Ez az irat a 8. században született hamis végrendelet, amely szerint egy nagy betegségből való csodálatos gyógyulás után a császár a pápának ajánlja fel Itália területét, így alapozva meg az egyházi államot.

Szerinted?

2

Konstantin idejében egyre többen csatlakoztak a kereszténységhez, de a császárhoz hasonlóan sokan nem meggyőződésből, hanem érdekeik szerint. Nevezhetjük őket divatkeresztényeknek? Próbáljátok meg ezt a fogalmat definiálni! Vajon ma is léteznek divatkeresztények? Kik ők?

19. Államvallás és kísértés – ki uralkodik?

„Adjátok meg a császárnak, ami a császáré, és Istennek, ami Istené.” (Mk 12,17)

Minden hatalom Istentől van (Róm 13,1–7)

„Az egyház Isten tulajdonát képezi, tehát nem tulajdonítható a császárnak. Isten temploma jog szerint nem lehet a császáré. Senki sem tagadhatja, hogy ezt a császár iránti tiszteletből mondom. Mert mi lehet annál nagyobb tiszteletadás, mint a császárt az egyház fiának mondani? (...) Mert a császár az egyházon belül van, nem pedig fölötte.” (Ambrus)

Mozdulj!

1

Vitassátok meg, hogy egy ország vezető emberei mennyire szólhatnak bele az egyházak kérdéseibe, s fordítva: egyházi vezetők mennyire szólhatnak bele egy ország vezetésébe!

El tudsz képzelni olyan szituációt, amikor kötelesek beleszólni egymás dolgaiba?

Mely esetekre mondanátok, hogy indokolatlanul átlépik a határaikat?

Van ma államvallás valahol? Mi lehet az államvallás előnye és veszélye?

Nagy Theodosius császár (347–395) 380-ban a Római Birodalom államvallásává tette a kereszténységet. A Nagy Konstatin idején fennálló bizonytalanságot ekkorra már a gótok ismétlődő betörései is fokozták, így még inkább szüksége volt az egységes keresztény egyház támogatására. A császár ezért határozottan fellépett azokkal a keresztény közösségekkel szemben, akik nem követték a niceai és a 381-ben összegyűlt konstantinápolyi zsinatok határozatait. Templomaikat elkobozta, istentiszteleteiket még magánházakban is megtiltotta, végrendeleteiket megsemmisítette, s ha nem tértek jobb belátásra, a városokból száműzette őket. A teológiai kérdésekről való szabad gondolkodás, az egyéni meggyőződésre és a másik meggyőzésére törekvő eszmecsere innentől fogva lehetetlenné vált.

Szerinted?

1

Mi változhatott meg a keresztény közösségek életében 313 (a milánói ediktum) után, illetve 380 után?

Vajon milyen lehetett az élet egy 4. századi keresztény közösségben? Hasonlítsátok össze egy őskeresztény gyülekezet életével, s a keresztényüldözések elején élő keresztények mindennapjaival!

A zsidóság és a többi pogány vallás követője iránt a császár uralkodása első évtizedében több türelmet tanúsított, mint a másképp gondolkodó keresztényekkel szemben – ebben az is szerepet játszhatott, hogy hatalma megszilárdítása érdekében szüksége volt a támogatásukra. Ez a politika viszont megváltozott, amikor a császár Ambrus milánói püspök hatása alá került. 388-ban szíriai keresztények saját püspökük biztatására felgyújtottak egy zsinagógát, akiket a császár Ambrus kérésére nem büntetett meg. Theodosius és Ambrus kapcsolatának döntő fordulatát a 390-es esztendő hozta. A császár ekkor egy lázadás leverése után kegyetlenül lemészároltatott több ezer thesszalonikai polgárt, amiért Ambrus levélben megróttta és választás elé állította, hogy vagy bűnbánatot tart, vagy kiközösíti. Nagy Theodosius a bűnbánatot választotta. Ambrus befolyása ezután a valláspolitikai más területein is érvényesült. A császár ettől fogva betiltotta a pogány szertartásokat, egyesek szerint az ókori olimpiai játékok is ezért szűntek meg. **A száz éve még üldözött kereszténység ezzel politikai hatalmi tényezővé vált, ennek minden lehetőségével és kísértésével együtt.**

Szerinted?

2

Hogyan változott meg a császárság és a kereszténység közötti hatalommegoszlás Konstantinhoz képest? Mi ennek az oka?

Ambrus (339–397)

339-ben született keresztény szülők gyermekeként, apja Gallia prefektusa volt, ő pedig Észak-Itália tartományi kormányzója lett. Mint hivatalnok, aki esetenként halálos ítéletet is hozhatott, nem keresztelkedett meg, nehogy a hivatali kötelességgel együtt járó bűn elvegye a keresztséggel elnyert tisztaságot. 374-ben viszály tört ki a milánói püspöki szék betöltése körül, és a püspökválasztó gyűlésen kívülállóként megjelent prefektust – a legenda szerint egy gyermek szavára – közfelkiáltással választották meg. Ezután szenvedélyes tanulással pótolta teológiai ismereteit, és a niceai zsinat határozatainak híve lett. Nézeteit kérlelhetetlen szigorral érvényesítette, megakadályozta, hogy a Milánóban állomásozó ariánus (Ariusz követői) germán testőrök templomhoz jussanak. Kiváló szónok volt, prédikációi a fiatal Ágostonra is nagy hatással voltak. Legkedvesebb könyve Lukács evangéliuma volt, tíz kötetnyi magyarázatot írt hozzá. Meggyőződése szerint a császárnak nem az egyház felett, hanem az egyház tagjaként kell uralkodnia.

Szerinted?

3

Mit gondolsz arról az ókori gyakorlatról, hogy sokan csak a halálos ágyukon keresztelkedtek meg azért, hogy a keresztesség felvétele után már ne vétkezessenek?

Hallottál róla?

A művelt Ambrus nemcsak teológiai újításokat vezetett be, de ő fektette le a keresztény egyházzene alapjait is. Istent dicsérő himnuszokat írt ékes latinsággal, amelyekhez korhű dallamot is szerzett. Eleinte a gyülekezetek nem fogadták kitörő lelkesedéssel ötletét, de lassan mégis egyre népszerűbbek lettek, így vált hangsúlyossá a gyülekezeti éneklés. Adventi himnuszát Luther átiratában máig énekeljük (Evangélikus énekeskönyv, 131. ének).

Hymn. 2. s. Ambrosii

V e-ni, redemptor gēnti-um, ostēnde partum

Virgi-nis; mi-ré-tur omne sæcu-lum: ta-lis de-cet

partus De-um. 2. Non ex vi-rí-li sémi-ne,

sed mýsti-co spi-rámi-ne Verbum De-i factum

est ca-ro fructúsque ventris fló-ru-it. 3. Alvus

tumescit Virgi-nis, claustrum pudó-ris pérmanet,

Mozdulj!

2

Hallgassatok meg néhányat Ambrosius himnuszai közül, minél korábbi ismert dallammal! Mennyire van hozzátok közel ez a műfaj? Ambrosius a kortárs zenét vitte be a templomba. Lehetséges ez ma? Hogyan?

Szerinted?

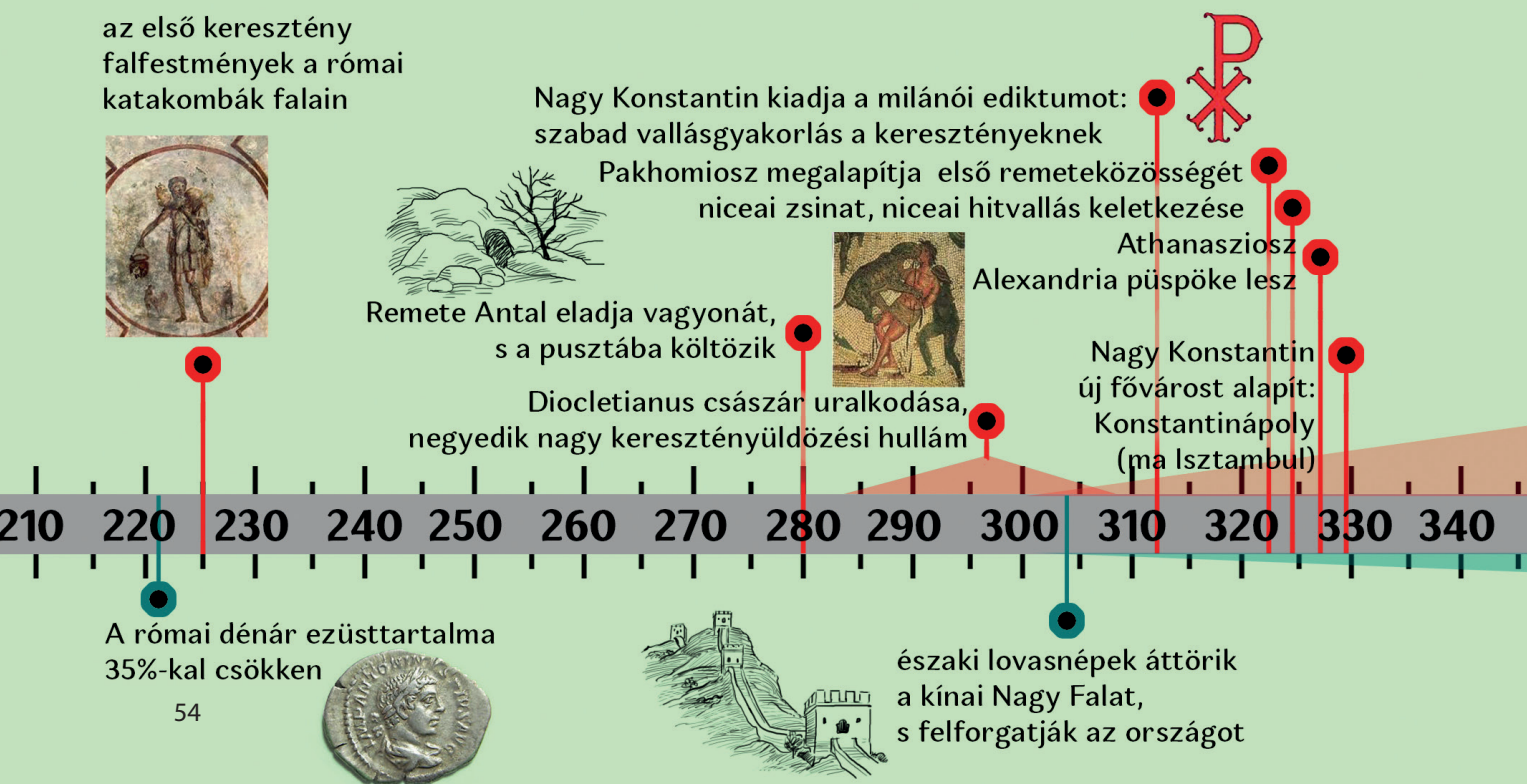
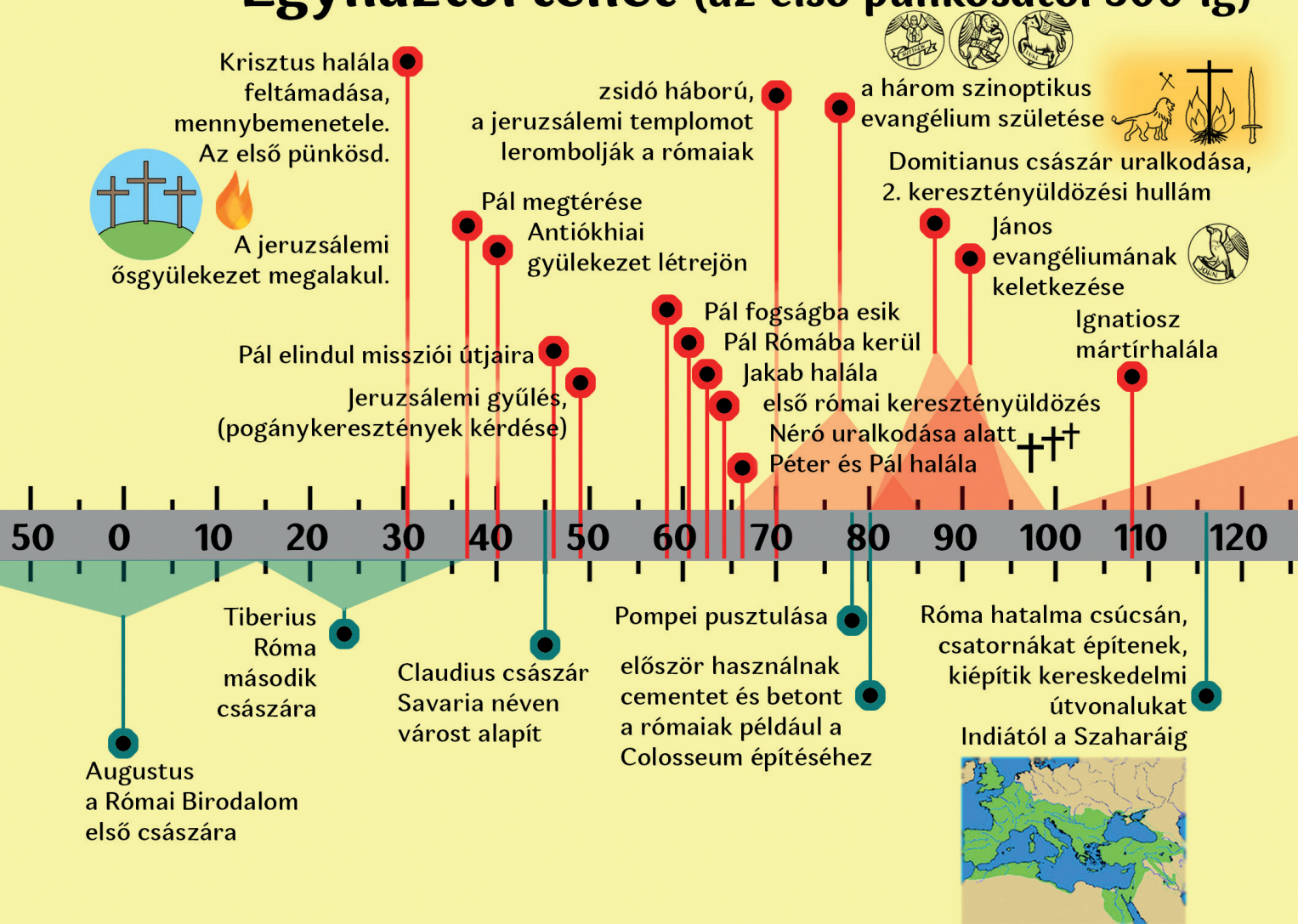
4

Mire utalhatnak az Ambrust ábrázoló képen szereplő tárgyak?

Amrosius szobra Wimberg Szent Péter-templomában

Egyháztörténet (az első pünkösdötől 500-ig)

Polükarposz mártírhalála

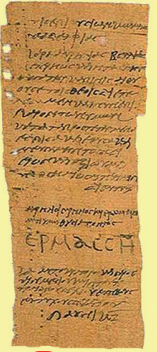
doketizmus,
markionizmus,
montanizmus,
manicheizmus
és más tévtanítások
elterjedése

Tertullianus
számos keresztény
alapfogalmat megalkot

Decius császár
uralkodása,
harmadik nagy
keresztényüldözési
hullám

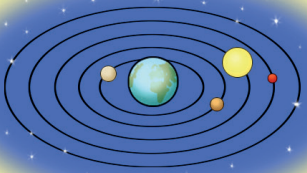

Órigenész katekétaként,
majd papként tanít

בִּרְאשִׁית

Ptolemaiosz megalkotja
geocentrikus világképét

A Föld lakossága
körülbelül 300 millió fő,
ebből 80 millió
a Római Birodalom
területén élt,
melyből 8 millió fő
zsidó származású volt

A kínaiak mágneses
iránytűt használnak

Athanasziosz
húsvéti körlevele
a 27 újszövetségi
irat felszólásával

Nagy Theodosius a Római Birodalom
államvallásává teszi a kereszténységet

Nicea-Konstantinápolyi
hitvallás keletkezése

sivatagi atyák

a vízigótok
Alarik vezetésével
elfoglalják és kifosztják Rómát

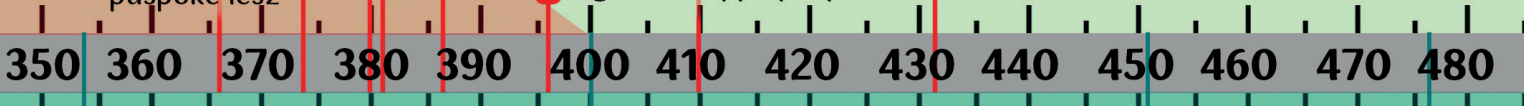
Patrik útnak indul Britanniából
Celesztin pápa megbízására,
hogy megtérítse az íreket

Ambrus
Milánó
püspöke lesz

Ágoston „kerti jelenet”-élménye

Ágoston Hippo püspöke lesz

a perzsák
szélmalmot építenek

az indiai matematikusok
0-val jelölik a nullát

a hunok Attila vezetésével
betörnek Galliába és Észak-Itáliába

a maják aranykora, a maja papok naptárkészítése

Róma bukása

Összefoglalás

Válg Te is apologétává!

1. Első lépésben párosítsd az alábbi fogalmakat, személyeket!

apologéták	Az üdvösség titkos tanítások révén érhető el a szellemnek a testi létből való megszabadítása által.
gnoszticizmus	A szigorú fegyelemre és a Lélek egyéni megszólítására fekteti a hangsúlyt, az intézményes egyházat pedig elutasítja.
doketizmus	Elutasítja az Ószövetséget annak istenképe miatt.
montanizmus	A keresztény tanok védelmezői.
arianizmus	A jó és a rossz dualista szembenállása jellemzi ezt a perzsa gyökerű filozófiát.
manicheizmus	Jézus istenségét veti el, szerinte Jézus csak ember volt.
markionizmus	Jézus emberi teste csupán látszat volt.

2. Második lépésben készíts képzeletbeli riportot

- egy római polgárral Néró császár korából
- egy keresztény emberrel a Decius-féle keresztényüldözések idejéből
- egy keresztény emberrel Kr. u. 313-ból
- a niceai zsinaton részt vevő egyik püspökkel
- egy római polgárral 381-ből

3. Harmadik lépésben mutasd be ókori kollégáidat, s fogalmazd meg az alábbi személyek öt legfontosabb ismervét!

Terullianus, Órigenész, Athanáziusz, Ambrosius

4. Végül fogalmazd meg, hogy mivel vagy kivel szemben, miért s hogyan kellene ma magát a kereszténységnek megvédenie!

ISTEN-ÉN KAPCSOLAT – Hitvallások

A csillagászok már az 1960-as években felvetették, hogy tanulmányozni kellene a naprendszer külső bolygóit. 1977-ben el is indult a Voyager-1 űrszonda, amely három év alatt eljutott a Naprendszer határáig. Felvetődött az ötlet, hogy mivel majd elhagyja a Naprendszerünket, el lehetne helyezni rajta az emberiség üzenetét is, hátha egyszer majd földönkívüli értelmes lények találják rá. Egy aranyozott rézlemezt készítettek, amelyet az űrszondára rögzítettek.

A Carl Sagan csillagász által vezetett bizottság – melyben túlsúlyban voltak az ateisták – akkor úgy döntött, hogy a tartalom az alábbiakból fog összeadódni: 116 kép, mely bemutatja az embert, annak anatómiáját, hétköznapi szituációkat, híres épületeket és a földi élővilágot. Felkerült rá az Egyesült Államok akkori elnökének és az ENSZ-főtitkár Kurt Waldheimnek a szöveges üzenete is 55 nyelven. Valamint egy 90 perces klasszikus zenei válogatás, természeti hangokkal kiegészítve.

Számítások szerint 40 ezer év múlva juthat el a szonda egy másik bolygórendszerbe.

Ez a lemez tükröz egy értékrendet, gondolkodásmódot is.

Ugyan nem lehet hitvallásnak nevezni, de kicsit hasonlít arra. Először is ki kellett választani, hogy mi a legfontosabb üzenet, melyet hosszas viták előztek meg, hogy végül egy közösség konszenzuson alapuló döntésének lehessen tekinteni. Amint eldőlt a tartalom, arról lényegre törően és röviden kellett információt közölni. Végül bármennyire is igyekezett az információs anyaggal dolgozó bizottság vagy csoport egyetemesen gondolkodni és hosszú távú végeredményt produkálni, óhatatlanul rajta hagyta annak az adott kornak vagy időszaknak a gondolkodásmódját és értékrendjét.

Míg ez az aranyozott lemez a légüres térben száguld, és nagy valószínűséggel soha senki nem fogja üzenetét értelmezni, addig a hitvallások az emberi kapcsolatokban gyökereznek, és emberi kapcsolatoknak köszönhetően maradnak a közösségi élet meghatározói. Azt tükrözik vissza, amit az egyház a maga kétezer éve alatt fontosnak tartott megfogalmazni, s amiről azt gondolta, hogy általános és örök érvényű, de persze magukon viselik annak a kornak a szemléletét, gondolkodásmódját, amelyben születtek. Most ismerkedjünk meg velük!

Részletek hitvallásainkból

NICEA-KONSTANTINÁPOLYI HITVALLÁS (RÖVIDEN: NICEAI HITVALLÁS, KR. U. 325 ÉS 381)

Hiszek az egy Istenben, a mindenható Atyában, a menny és föld, minden látható és láthatatlan Teremtőjében;

és az egy Úr Jézus Krisztusban, Isten egyszülött Fiában, aki az Atyától született minden idő előtt, Isten az Istenből, világosság a világosságból, valóságos Isten a valóságos Istenből; született, nem teremtetett, egy-lényegű az Atyával, s általa lett minden; aki értünk emberekért és üdvösségünkért leszállt a mennyből, s a Szentlélektől Szűz Máriában testet öltött és emberré lett; értünk keresztre feszítettett Poncius Pilátus alatt, szenvedett és eltemetett; harmadnapon feltámadt az Írások szerint és fölment a mennybe; ott ül az Atya jobbán, és ismét eljön dicsőségben, hogy megítélje az élőket és a holtakat, s uralkodásának nem lesz vége; és a Szentlélekben, aki az Úr és megelevenít, aki az Atyától és a Fiútól jön, akit az Atyával és a Fiúval együtt imádunk és dicsőítünk, aki a próféták által szólt.

Hiszem az egy, szent, egyetemes-keresztyén és apostoli egyházat.

Vallom az egyszeri keresztséget a bűnök bocsánatára, várom a halottak feltámadását és az életet az eljövendő világban. Ámen.

ATHANÁZIUSZI HITVALLÁS (KR. U. 5–6. SZ., RÉSZLET)

3. Az egyetemes-keresztyén hit pedig ez: az egy Istent a háromságban, a háromságot pedig az egységben tiszteljük,

4. s ne keverjük össze a személyeket, se a lényeget szét ne válasszuk.

5. Más személy ugyanis az Atya, más a Fiú, más a Szentlélek:

6. de egy az Atya, a Fiú és a Szentlélek istensége, egy a dicsőségük, egyformán örök a fenségük.

7. Amilyen az Atya, olyan a Fiú. olyan a Szentlélek is:

8. Nem teremtetett az Atya, nem teremtetett a Fiú, nem teremtetett a Szentlélek.

9. Végtelen az Atya, végtelen a Fiú, végtelen a Szentlélek.

10. Örökkévaló az Atya, örökkévaló a Fiú, örökkévaló a Szentlélek, –

11. de mégsem három az örökkévaló, hanem egy az örökkévaló.

12. Ugyanígy nem három a nem teremtetett, s nem három a végtelen, hanem egy a nemteremtetett és egy a végtelen.

13. Hasonlóképpen: mindenható az Atya, mindenható a Fiú, mindenható a Szentlélek;

14. de mégsem három a mindenható, hanem egy a mindenható.

19. Mert amiképpen a keresztény igazság arra készlet, hogy mindegyik személyt külön-külön Istennek s Úrnak is valljuk, – ugyanúgy az egyetemes keresztyén hit nem engedi, hogy három Istenről vagy Úrról beszéljünk.

24. Ebben a háromságban pedig nincs elsőbb és későbbi, nincs nagyobb és kisebb,

25. hanem mind a három személy egyformán örökkévaló és egymással egyenlő: s ezért – ahogy előbb már mondtuk – a háromságot minden esetben az egységben, az egységet pedig a háromságban kell tisztelnünk.

26. Aki tehát üdvözülni akar, az így vélekedjék a Szentháromságról.

APOSTOLI HITVALLÁS (KR. U. 2–8. SZ.)

Hiszek egy Istenben, mindenható Atyában, mennynek és földnek teremtőjében.

És Jézus Krisztusban, az Ő egyszülött Fiában, a mi Urunkban, aki fogantatott Szentlélektől, született Szűz Máriától, szenvedett Poncius Pilátus alatt; megfeszítették, meghalt és eltemették. Alászállt a poklokra, harmadnapon feltámadt a halottak közül, fölment a mennybe, ott ül a mindenható Atya Isten jobbján; onnan jön el ítélni élőket és holtakat.

Hiszek Szentlélekben. Hiszem az egyetemes anyaszentegyházat, a szentek közösségét, a bűnök bocsátát, a test feltámadását és az örök életet.

Ámen.

ÁGOSTAI HITVALLÁS (1530., RÉSZLETEK)

I. Az Isten

Gyülekezeteink teljes egyetértéssel tanítják: a niceai zsinat határozata az isteni lényeg egységéről és a három személyről igaz és azt minden kételkedés nélkül hinni kell. Közelebbről, hogy egy isteni lényeg van, neve szerint is, valósággal is Isten, örökkévaló, test nélküli, részekre oszthatatlan, végtelen hatalmú, bölcsességű és jóságú, mindeneknek - láthatóknak és láthatatlanoknak - teremtője és megtartója; és mégis három személy van, egyenlő lényegű és hatalmú, együtt örökkévaló: Az Atya, a Fiú és a Szentlélek. A személy szót pedig olyan értelemben használják, ahogyan ebben az összefüggésben az egyházi írók használták: nem részt vagy tulajdonságot jelöl másvalamiben, hanem azt, aminek önálló léte van.

IV. A megigazulás

Tanítják továbbá, hogy az emberek nem igazulhatnak meg Isten színe előtt a saját erejükből, tulajdon érdemeik vagy cselekedeteik alapján; hanem ingyen, Krisztusért, hit által igazulnak meg, ha hiszik, hogy (Isten) kegyelmébe fogadja őket és megbocsátja bűneiket a Krisztusért, ki halálával elégtételt adott bűneinkért. Ezt a hitet számítja be Isten, előtte érvényes igazsággul. Római levél 3. és 4. fejezete.

VII. Az egyház

Tanítják továbbá, hogy az egy anyaszentegyház minden időben megmarad. Az egyház a szentek gyülekezete amelyben az evangéliumot tisztán tanítják és a szentségeket helyesen szolgáltatják ki. Az egyház valódi egységéhez elegendő, hogy egyetértés legyen az evangélium tanításában és a szentségek kiszolgáltatásában. De nem szükséges, hogy az emberi hagyományok vagyis az emberi eredetű egyházi szokások és szertartások, mindenütt egyformák legyenek. Amint Pál mondja: „Egy a hit, egy a keresztség, egy az Isten és mindeneknek Atyja” stb. Ef 4,5-6.

X. Az úrvacsora

Az úrvacsoráról azt tanítják, hogy Krisztus teste és vére valóságosan jelen van és kiosztásra kerül az úrvacsorával élőknek. Egyúttal elvetik azokat, akik másképpen tanítanak.

20. Hitvallások: hit-vallás?

„Mivel tehát nagy főpapunk van, aki áthatolt az egeken, Jézus, az Isten Fia, ragaszkodjunk hitvallásunkhoz.” (Zsid 4,14)

„Én a kinyilatkoztatott igazságok elsőbbségét nem vonom kétségbe. De vannak kérdések, amelyekben nem történt kinyilatkoztatás. Isten csak az erkölcs és a szeretet kérdéseiben tartotta fontosnak, hogy mintegy személyesen szóljon, az olyan kérdéseket, mint a természet szerkezete, tévelygő eszünk tornájául hagyta.” (Németh László)

Mozdulj!

1

Idézd fel, hogy kitől hallottál először Jézusról!

Kitől s milyen körülmények között hallottál először arról, hogy Jézus a Megváltó? Mit gondoltál akkor erről? Kitől és hol hallottad legutóbb?

Kinek mondtad ezt legutoljára? Milyen kontextusban mondtad? Milyen érzés kimondani azt, hogy „Jézus Krisztus”?

Hallottál róla?

1

A Nicea-konstantinápolyi hitvallás első szava görögül „hiszünk”, melyet latinra már a „hiszek” (*Credo*) szóval fordítottak. Ennek az lehetett az oka, hogy nyugaton ezt a hitvallást sokszor a keresztrejelentkező ember mondta, keleten viszont általában az egész gyülekezet együtt mondta az istentisztelet keretében.

Szerinted?

1

A „hiszek” és „hiszünk” formák közül melyik mit erősíthet, s milyen következménye lehet?

Miért fontos egy közösség számára egy hitvallás? Miért lehet fontos az egyes ember számára?

A keresztény vallásban nagy jelentősége van a **hitnek**. A hit nyelvtanilag többjelentésű szó. **Egyrészt jelenthet gondolkodásmódot** vagy lelkiállapotot, amely kihat egy ember belső és külső világára. **Másrészt kifejezheti a hit tartalmát, vagyis jelenthet hittételeket is.** Keresztény értelemben akkor nevezünk valakit **hívőnek**, ha ismeri, elfogadja és tudatosan használja egyháza, illetve felekezete hittételeit. Hétköznapi értelemben vagy például szociológiai felmérésekben több, ennél enyhébb vagy szigorúbb jelentésben is találkozhatunk vele.

A hitvallások szövegét az egyház népe általában hosszú vitákban dolgozta ki az eltérő, olykor eretnek felfogásokkal szemben. Alapos elemzéssel minden hitvallás mögött megtalálhatók azok a felfogások, amelyek a vita tárgyát képezték a történelmi háttérben.

A **korai teológiai viták** Jézus személyéről, isteni és emberi természetéről, az Atyával való kapcsolatának leírásáról, tevékenységének jelentőségéről szóltak. Később az egyházértelmezés, a Szentháromság és Isten kegyelmének kérdései kerültek előtérbe. Aki ma figyelmesen és hittel mondja a hitvallásokat, nemcsak a kétezer éves egyházi élet lelki részesévé válik, hanem a teológiai gondolkodás szellemi részesévé is. Mivel a hitvallások **közösségi** munka során készültek el, mai felhasználásuk is jellemzően közösségi élmény. Még ha valaki egyedül, otthonába zárkózva mondaná is el a hitvallások szavait, tartalmuk által mégis részesül az egyház egészének közösségében. A keresztény hit tartalmát ugyanis nem kell újra és újra kitalálni, hanem minden kor minden emberének csak ráatalálnia kell.

A keresztény vértanúk (mártírok) életében jól látható a hit szóbeli megvallásának jelentősége. Aki ezt megtette, annak sokszor élete feláldozásával kellett megerősíteni szavait. Az ókori vértanúk közül különösen szép és részletes leírást olvashatunk Szmírnai Polükárposz (kb. 69–155) vértanúságáról.

Szerinted?

2

Az alábbi tényezők közül melyek befolyásolhatják legerősebben egy hitvallás megszületését?

történelmi kor, földrajzi hely, kultúra, nyelv, felekezeti megoszlás, egy vitás kérdés, saját képzelet, előzetes ismeretek, aktuális tudományos világkép, hatalmi érdekek, egyéni célok

Mozdulj!

2

A hitvallások szövegeiben húzzátok alá azokat a kifejezéseket vagy gondolatokat, amelyek nehezen érthetőek számotokra! Mi okoz nehézséget a megértésükben?

Próbáljátok meg átfogalmazni vagy körülírni ezeket a szavakat mai kifejezésekkel!

Vitassátok meg, mi a fontosabb: minden korban újrafogalmazni egy hitvallást, vagy a régi hitvallásokat értelmezni az adott kor számára!

A legegyszerűbb keresztény hitvallás így hangzik: **Jézus Krisztus**. Ebben a rövid mondatban egymás mellé került a hiteles történelmi személyre utaló Jézus név és egy vallási cím (a nép „felkent” vezetője), melyet héberül **Messiás**nak mondanak. Aki tehát hittel mondja ki e két szót, az vallást tesz arról, hogy számára **Jézus a Krisztus**.

Mit jelent?

Az ókorban sok hitvallás született, mert minden zsinaton hoztak olyan rendelkezéseket, amelyek a hit lényegére vagy tartalmára vonatkoztak. Ezeket az egyre összetettebbé váló tanításokat később az egyház tanításának, **dogmának** nevezték.

Hallottál róla?

2

Az első századok keresztényüldözéseinek idején a keresztény közösségek titkos jelekkel vallották meg hitüket. Ilyen jel volt a hal, mert az első hitvallás szavainak kezdőbetűit összeolvasva a „hal” (= *ikthüs*) görög szót kapjuk meg:

Iézusz (Ιησους) = Jézus

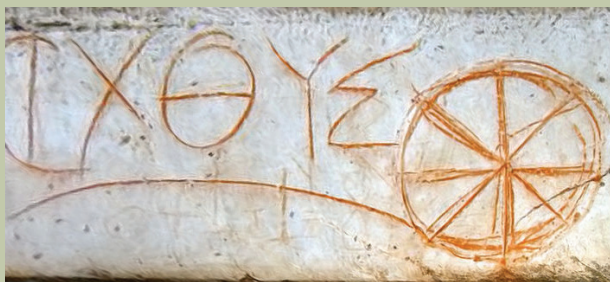
Krisztosz (Χριστος) = Krisztus

Theou (Θεου) = Istennek

Hüiosz (Υιος) = Fia

Szótér (Σωτηρ) = Megváltó

Szintén ilyen titkos hitvallás jele volt a nyolcküllös kerék, mert az öt görög betű mindegyike – ΙΧΘΥΣ – megtalálható a kerék rajzában.

Efezusi romokon talált kora keresztény jelek

Mozdulj!

3

Mit tudtok meg az alábbi bibliai szakaszokból a legalapvetőbb hitvallásról, a hitvallástétel körülményeiről, feltételeiről és következményeiről?

Zsolt 31,15–18; Mt 10,32; Mt 16,13–20; Jn 20,31; Róm 10,10; 1Kor 12,3; Fil 2,5–11

Szerinted?

3

Mi a különbség a titkos hitvallás és a kiplakátolt identitás között? Melyikbe tartozik a halacska az autókra vagy a GOD, IGE, JES rendszámok?

A Bibliában is megtalálható **első keresztény hitvallások elsősorban a Jézusba vetett hitet** vallották meg. Második lépésben több olyan hitvallással is találkozunk, amelyben már **az Atya és a Fiú kapcsolatáról** van szó. Kimondottan a „**Szentháromság**ról” szóló dogma nincs és nem is lehet még a Bibliában, mert ezzel a kérdéssel csak a harmadik században kezdett el komolyabban foglalkozni az egyház. Az Atya-Fiú-Szentlélek közösségéről azonban olvashatunk néhány helyen a Bibliában is, például az úgynevezett missziói parancsban (Mt 28,19–20).

21. „Az Atya, Fiú, Szentlélek nevében”

Ajánlás (Lk 1,1–4)

„...kérem, hogy a mi Urunk Jézus Krisztus Istene, a dicsőség Atyja adja meg nektek a bölcsesség és a kinyilatkoztatás Lelkét, hogy megismerjétek őt.” (Ef 1,16)

„Aki csak azt akarja (el)hinni, amit tökéletesen megért, annak nagyon nagy aggyal vagy nagyon kicsi hitvallással kell rendelkeznie.” (Pierre Teilhard de Chardin)

A Nicea-konstantinápolyi és az Apostoli hitvallás Isten három személye szerint három tartalmi részre tagolódik. Ezeket a részeket nevezzük **hitágazatoknak**. Az első rész a legrövidebb: ebben az **Atyáról** mint teremtőről és a világ fenntartó Uráról van szó. A második hitágazat **Jézus Krisztusról** szól. Ez a rész azt hangsúlyozza, hogy ami Jézussal történt, az nem egyszerűen történelem, hanem a legnagyobb ajándék, amit az ember a Teremtőtől kaphatott. A harmadik hitágazatban a **Szentlélekről** és az ő személyéhez rendelhető jelenségekről esik szó. Ide tartozik az egyházzal, a keresztséggel, a bűnbocsánattal, az emberek feltámadásával és az örök élettel kapcsolatos tanítás is.

Szerinted?

1

Vajon miért a második hitágazat a leghosszabb? S vajon az első hitágazat miért olyan rövid a másik kettőhöz képest?

Trischler Ferenc: Szentháromság-szobor, Mohács

A Nicea-konstantinápolyi hitvallás **első hitágazatában az Atyáról** úgy van szó, mint aki mennynek és földnek és emellett „minden láthatónak és láthatatlannak” teremtője. Ez a szövegrész itt Istent minden valóságos létező teremtőjeként mutatja be. Ezzel kimondatlanul, de nagyon határozottan szembeszáll a környező filozófiai és vallási iskolák azon tanításával, amelyek a világot „jó” és „rossz” részre osztották fel. E felfogások mögött legtöbbször a **gnoszticizmus** különféle áramlatai álltak.

Szerinted?

2

Tavaly azt tanultuk, hogy a teremtéstörténetek is hitvallások a teremtő és fenntartó Istenről. Hogyan találjuk meg bennük az Atya mindenhatóságát? Van bennük olyan hittétel is, amit az első hitágazat nem tartalmaz? Hogyan jelenik meg bennük Jézus Krisztus és a Szentlélek? (Segíthetnek a Jn 1,1–4; Kol 1,16; Zsid 1,3 igehelyek.)

A Niceai és az Apostoli hitvallás **második hitágazata a Jézus Krisztusba vetett hitről** szól. A „Jézus Krisztus” hitvallásnak megfelelően először a Jézusról szóló „életrajzi” tudnivalókat, részben történelmi adatokat írja le röviden. Majd azokat, amelyek csak a hit szempontjából válnak jelentőssé. Ennek egyik legérdekesebb része Jézus születésének körülményeiről szól a **bibliai** „szűztől születés” tanításával kifejezve (Mt 1,18–25). Az ebben kifejeződő feszültséget természetesen többször igyekeztek már megszüntetni azóta. Ennek három módja terjedt el szélesebb körben.

Az egyik szerint Jézus születésekor **Isten felfüggesztette a természet megszokott rendjét** annak érdekében, hogy felhívja mindenki figyelmét az esemény jelentőségére. A másik szerint a szöveg az ószövetségi várakozások átértelmezésével **ünnepélyes túlzásba** bocsátkozott Jézus különleges születési körülményeinek bemutatásával. Egy harmadik felfogás pedig azt mutatja ki, hogy a Mária állapotára vonatkozó „szűz” szó **helyes fordítása „fiatal nő”** volna, vagyis a helyes fordítás esetén megszűnne a probléma. Látjuk, mindhárom értelmezés igyekszik érthetővé tenni a szűzi szülést. Mindhárom magyarázat elfeledkezik azonban arról, hogy ezt a bibliai szöveget azért nem kell „értethetővé tenni”, mert már így is érthető. Igaz, hogy nem felel meg az ember születésére vonatkozó tapasztalatainknak és a tapasztalatokra épülő biológiai magyarázatoknak. Ezzel együtt azonban világossá teszi, hogy **mindaz, amit Jézus Krisztusban az emberiség ajándékba kapott Istentől, szétfeszíti a világról szóló ismert magyarázatok kereteit.**

Szerinted?

3

A szűztől születés tanításának melyik magyarázata áll legközelebb hozzád?

Fontos, hogy ez valóban megtörtént esemény volt-e? Miért?

A hitvallások mondatait lehet szó szerint értenünk?

Mit gondolsz, a hitvallások megértéséhez mennyire fontos a történetkritikai szemlélet?

A hitvallások esetében is fontos a megszólító értelmezés? Miért? Hogyan szólíthat meg egy hitvallás?

A **harmadik hitágazatban** szereplő kérdések a **Szentlélek tevékenységével** kapcsolódnak össze. Az Atyát teremtként, a Fiút megváltóként, a Szentlelket megszentelőként nevezzük meg. Bár az emberi „lélek” (pszüché) láthatatlan és megfoghatatlan, mégis tudunk róla beszélni és hatását megérzi minden ember. Ugyanígy a Szentlélek (pneuma) sem fogható meg vagy rajzolható le, beszélni is tudunk róla, és a hatása is érezhető. Hatásainak összességét nevezzük megszentelésnek. A megszentelés azt jelenti, hogy Isten maga gondoskodik arról, hogy eljussunk Jézus Krisztus megismerésére. A Biblia szavai, az ígéhirdetések, a közösséget is kínáló egyház és az úrvacsora különös, de valóságos módon vezetnek hozzá. A megszentelés nem fejeződik be életünk végével, hanem a feltámadással és az örök élettel teljesedik ki azután. A megszentelés olyan folyamat az életünkben, amely összefűzi a halál előtti életünket (*biosz*) az Istentől kapott Élettel (*zoe*).

Szerinted?

4

Milyen különbségeket találtok a Niceai-konstantinápolyi és az Apostoli hitvallás harmadik hitágazata között? Melyik áll hozzátok közelebb? Miért?

A kereszténység történetében mindig is voltak és vannak olyan gyülekezetek, amelyekben különösen nagy hangsúly esik a Szentlélek jelenlétének átélésére. Ezek a gyülekezetek a Szentlélek kiáradásának pünkösdi történetét tartják igazán fontosnak életükben. Innen ered a pünkösdi egyházak neve. Mivel a lélek és a Szentlélek láthatatlan és megfoghatatlan, ellenőrizni is nagyon nehéz, hogy mi, miért és hogyan történik az Istent kereső emberek lelkében. Egyetlen biztos tájékozódási pontunk van, hogy eldöntsük, valóban a Szentlélek megszenteléséről van-e szó különböző lelki folyamatok átélésekor, és ez az, hogy Jézushoz visz-e közelebb a vele való találkozás vagy valami máshoz.

Szerinted?

5

A Szentlelket a Biblia több könyve is említi, de túlnyomó többségben az Apostolok cselekedeteiben fordul elő. Mi lehet ennek az oka és az üzenete?

Mozdulj!

Játsszatok Activityt! Írjatok fel papírokra a hitvallásokból szavakat vagy kifejezéseket, s jelöljétek meg, hogy a csapat egyik tagja mutogatással, rajzzal vagy körülírással magyarázza-e el a feladványt a csapat többi tagjának! Egy-egy feladvány után beszéljétek is meg, hogy mit jelent az adott szó vagy kifejezés!

22. Egyetemes és evangélikus hitvallások

„Mert a test sem egy tagból áll, hanem sokból.” (1Kor 12,14)

„Van egy álmom: egy napon felkel majd a nemzet, és megéli, mit jelent valójában, ami a hitvallásában áll.” (Martin Luther King)

Mozdulj!

1

Keresd meg, hogy a különböző századok itt felsorolt, mai szavakkal megfogalmazott kérdéseire milyen választ adnak a hitvallások! Írd a kérdés mellé az Apostoli hitvallás által megfogalmazott választ!

Hogyan fejezzem ki Istennel való kapcsolatomat?	
Van-e a világnak olyan része, amely nem tartozik Istenhez?	
Jézus is Isten? Jézus a Megváltó, akit a próféták ígértek?	
Milyen kapcsolat van Jézus és Isten között?	
Milyen kapcsolat van Jézus és a Szentlélek között?	
Milyen kapcsolat van Jézus és köztem?	
Az emberiség történelmében jelent meg Jézus?	
Valódi földi élete és teste volt Jézusnak?	
Van-e olyan hely a világban, amelyet ne ismerne Jézus?	
Hol van most Jézus?	
Miért kellett Jézusnak kereszthalált halnia?	
Mi lesz a halál után?	

Fogalmazd meg további három hittel kapcsolatos kérdést, mely téged is foglalkoztat! Találsz ezekre választ a hitvallásokban?

A kereszténység három legismertebb hitvallása a **Nicea-konstantinápolyi hitvallás**, az **Apostoli hitvallás** és az **Athanáziuszi hitvallás**. Ezeket **egyetemes hitvallásoknak** nevezzük. Az első kettőt istentiszteleteken, a liturgiában is használják, míg a harmadikat csak nagyon ritkán mondják együtt a keresztény közösségek. A Nicea-konstantinápolyi hitvallást nevezik **ökumenikus hitvallásnak** is, mert ezt az ortodox egyházak is használják.

Hallottál róla?

A 4–8. század közötti zsinatok a legfontosabb hitkérdésekben – az Istenről, Krisztusról és a Szentlélekről – fogalmazták meg az egyház tanítását. **Egyetemes zsinatoknak** nevezzük azokat, amelyeken még az egész keresztény egyház részt vett: 325 Nicea, 381 Konstantinápoly, 431 Efezus, 451 Kalkedon, 553 Konstantinápoly, 681 Konstantinápoly, 787 Nicea.

A Nicea-konstantinápolyi hitvallást Keleten és Nyugaton is használják. A két szöveg között azonban, az eltérő nyelveken kívül (görög és latin), még egy fontos, teológiai és egyháztörténeti jelentőségű különbség van. A latin nyelvű hitvallás a Szentlélek eredetére vonatkozóan azt állítja, hogy ő az „Atyától és a Fiútól jön”. A görög változatban az ortodox teológiai szemléletnek megfelelően, a Szentlélek csak az „Atyától jön”. A keleti egyházatyák számára ugyanis fontos volt az Atya istenségének megkülönböztetése a Fiútól. Mivel latinul az a kifejezés, hogy „és a Fiútól” úgy hangzik, hogy: „filioque”, az ezzel kapcsolatos vita neve **filioque-vita** lett. Ez a vita is szerepet játszott az 1054-es Kelet és Nyugat közötti **nagy egyházszakadás** létrejöttében.

2016. februárjában volt az első alkalom az egyháztörténet során, hogy a nyugati és a keleti egyház feje találkozott egymással. Ferenc pápa „testvérek vagyunk” mondattal köszöntötte Kirill moszkvai pátriárkát.

Szerinted?

1

Vajon a filioque-vita egyszerű nyelvi kérdés? A Jn 14,26; 15,26; 16,15 igehelyek alapján hogyan foglalnál állást a filioque-kérdésben? Vajon ma is ennyire fontos lenne ez a kérdés, hogy egyházszakadást okoznának a különböző vélemények? Ma milyen tanításbeli kérdés lenne ennyire fontos a keresztényeknek?

Az evangélikus egyház által elfogadott hitvallások gyűjteményét hitvallási iratoknak nevezzük. A tíz hitvallási iratunkat összefoglaló könyv neve: **Konkordia könyv** (1580). Ebben a már említett három **egyetemes hitvalláson** kívül további hét irattal találkozunk. Luthertől származik a **Kis káté**, **Nagy káté** és a **Schmalkaldeni cikkek**. Két kátéjában a reformátor arra törekedett, hogy minden ember könnyen hozzájuthasson olyan összefoglaláshoz, mely világosan elmondja a kereszténység tanítását és hasznos segítséget nyújt a hit megélésében. A Kis Kátét Luther először plakátokon adatta ki, hogy az olvasni nem tudó emberek is megismerhessék a tartalmát mások társaságában.

A Schmalkaldeni cikkekben a reformáció tanításának összefoglalását adja. Az **Ágostai hitvallást**, az **Ágostai hitvallás apológiáját** (védőiratát) és az **Értekezés a pápa elsőbbségéről és hatalmáról** című művet Luther munkatársa, Melanchthon írta. Ágosta (Augusta, Augsburg) városa adott otthont az Augsburgi birodalmi gyűlésnek 1530-ban, amelyen hivatalosan is elhangozhattak az evangélikus hit tételei. Luther halála után (1546) nehezebbé vált a teológiai kérdések tisztázása, végül harminc évvel később, az **Egyességi iratban** (1577) vállalkoztak evangélikus elődeink a legfontosabb problémák tisztázására.

Szerinted?

2

Vajon a 19. lecke „Szerinted? 2.” kérdésében felsorolt tényezők közül melyiknek erősebb a hatása egy felekezeti hitvallás esetében, mint az egyetemes hitvallásoknál?

Mit gondolsz, a közösség számára vagy az egyén számára fontosabbak a felekezeti hitvallások? Miért?

Milyennek találod az Ágostai hitvallás szövegrészletét a többi hitvallás szövegéhez képest?

Mozdulj!

2

Fogalmazzatok meg saját szavaitokkal egy rövid hitvallást Istenről! Fogalmazzatok meg pár mondatban, mit jelent számotokra evangélikusnak lenni!

Összefoglalás

1. A tanultak alapján javítsd ki az alábbi állításokban a hibákat!

- Keresztény értelemben akkor nevezünk valakit hívőnek, ha ismeri egyháza, illetve felekezete hittételeit.
- A hitvallások szövegét az egyház népe általában nagyon hamar megalkotta.
- Ma már egyáltalán nem ismert az a történelmi háttér, amelyben egy-egy dogmatikai vita megfogalmazódott.
- A korai viták az Atya személyéről, isteni és emberi természetéről szóltak.
- A legegyszerűbb és legrégebbi keresztény hitvallás az Apostoli hitvallás.
- A Nicea-konstantinápolyi hitvallást a keleti és nyugati katolikus egyházak is elfogadják, csak a protestáns egyházak nem.
- Egyetemes zsinatoknak nevezzük azokat, amelyeken sok pap vett részt.
- A Nicea-konstantinápolyi és az Apostoli hitvallás közötti legfontosabb különbség a nyugati egyházak ún. filioque betoldása, amelynek jelentése: „és a Fiú is”.
- Ez a különbség is jelentős mértékben elősegítette – az akkori pátriárka szerint egyenesen ez okozta – a keleti és nyugati egyházak eltávolodását, majd az 1154-ben bekövetkezett nagy egyházszakadást.
- A Niceai-konstantinápolyi és az Apostoli hitvallás két tartalmi részre tagolódik, melyeket hitágazatoknak nevezünk.

2. Melyik hitvallásra igaz? Egyes mondatokhoz több hitvallás is párosítható.

Első szava eredeti nyelven „hiszünk” volt.
Evangélikus egyház által elfogadott hitvallás.
Három hitágazatra tagolható.
Kérdés-felelet formában fogalmazódott meg.
Ökumenikus hitvallásnak is nevezzük.
Egyetemes hitvallás.
Jézusra mint valóságos Istenre utal.
Luther Márton írta.
Magán hordozza a filioque-vita nyomát.

Nicea-konstantinápolyi hitvallás
Athanaszioszi hitvallás
Apostoli hitvallás
Ágostai hitvallás
Kis káté
Egyességi irat

3. Keressetek napjainkban megfogalmazott hitvallásokat! Gyűjtsetek egyházi nyilatkozatokat, amelyekben egy-egy közösség az őket érő kihívásokra válaszul valamiféle hitvallást fogalmaz meg!

Figyeljétek meg, milyen kihívásokra keresték a választ bennük!

Mit gondolsz, miért van szükség arra, hogy ma is megfogalmazzunk hitvallásokat?

Hiszünk
az egy Istenben, minden élet Forrásában,
az egész Föld és minden teremtmény Alapjában.

És hiszünk abban,
hogy Krisztusban megmutatkozott számunkra
az emberiség különleges feladata, mely szerint Isten képmását hordozzuk
a Földért végzett munka és a Földről való gondoskodás során,
a Föld titkainak és erejének megértésére való törekvésünk során,
a Föld minden gyermekének jólétét biztosító erők felhasználása során.

Indiai hitvallás részlete

EGYHÁZ – Egyháztörténet a Római Birodalom bukásától a reformációig

Ezen a Fra Angelico által készített festményen a középkori ember pokolról való elképzelését láthatjuk.

A középkori emberek hallhattak arról, hogy mi a Jézus Krisztus általi megváltás, és hogy Isten szereti az embert. De azt is, hogy Isten szerető odafordulásának szigorú feltételei vannak. Hallottak a szentek cselekedeteiről, és közben joggal gondolták, hogy ezek a rendkívüli tettek, teljesítmények rendkívüli embereket feltételeznek. Újra és újra a hét főbűn kárhozatos következményeiről prédikáltak nekik, és mindezekért kilátásba helyezett kárhozat a földi élet valószínű befejezésének tűnt.

Voltak, akik a kárhozattól való félelmükben elmenekültek valamelyik szerzetesrendbe, és azt gondolták, hogy ha egész életüket Isten szolgálatában töltik majd, akkor megmenekülhetnek a pokoltól. És ha a kárhozat mégis utolér szerzetest is éppúgy, mint királyt, koldust vagy világfit? Végeredményben úgy gondolkodtak, hogyha Isten igazságos bíró, akkor a bűnös embernek nincs esélye Isten színe előtt.

Az egyik szerzetes így vallott erről: „Szent és jámbor szerzetes akartam lenni, s nagy áhítattal készültem mind a miséhez, mind az imádkozáshoz. Bár a legnagyobb áhítatban voltam, mégis kételkedésekkel mentem az oltárhoz és kételkedésekkel jöttem el onnan. Ha elmondottam is gyónási imádságomat, mégis kételkedtem; ha pedig nem imádkoztam, kétségbe estem. Teljesen eltöltött bennünket az a meggyőződés, hogy nem tudunk imádkozni, se meg nem hallgattatunk, hacsak nem vagyunk egészen tiszták és büntelenek, mint a mennybéli szentek... Az éjszakákat átvirrasztottam, böjtöltem, imádkoztam, korbácsoltam és kínoztam testemet, hogy az engedelmesség parancsát betöltssem, és tisztaságban éljek... Rettegtem a haragvó Isten ítéletének a napjától és a kárhozattól... Ha Isten igazságos, akkor büntetnie kell... Azért mindenfelé segítséget kerestem, segítségül hívtam Máriát és szent Kristófot. De minél többet fáradoztam, annál inkább bálványimádóvá lettem.”

Ennek a kétségbeesett helyzetnek aztán az vetett

véget, hogy ez a szerzetes megismerte a Bibliát, és annak alapos megismerése után vigasztalásra talált.

Ez volt a középkor utolsó fejezete, melyhez egy hosszú folyamat vezetett. Tekintsük most végig azt az időszakot, melyet középkornak nevezünk, elsősorban az egyházra figyelve. Nincs miért visszasírnunk a középkori egyház hatalmát, de fontos, hogy az illúzióvesztések sorát felismerjük, és benne azt is, ami a mai egyházat is alakítja.

Fra Angelico: Utolsó ítélet (részlet, Pokol)

23. A „Vallomásoktól” az „Isten városáig”

„Szemmel tartod járásomat és pihenésemet, gondod van minden utamra.” (Zsolt 139,3)

„Te ébreszted föl bennünk magasztalásod örömét, mert magadért teremtetél bennünket és nyugtalan a szívünk, míg meg nem nyugszik benned...” (Ágoston)

Szerinted?

1

Miért lehet jó naplót írni? Milyen lehet visszatekinteni évekkel korábban írt naplóbejegyzésekre?

Ágoston, az istenkereső (354–430)

Az észak-afrikai Thagaste városában született, apja jogi pályára szánta, édesanyja, Mónika viszont azért imádkozott, hogy kereszténnyé legyen. Szenvedélyesen kereste az igazságot, és szenvedélyesen élt, 20 évesen már maga is apa volt. A jó és a rossz problémája foglalkoztatta leginkább, ezért manicheussá lett. 30 évesen Milánóban kinevezték a retorika tanárának, ezzel megnyílt előtte az út a magasabb kormányhivatalok felé. Két évvel később a “kerti jelenet” során megtért, majd Ambrus püspöknél megkeresztelkedett.

A “kerti jelenet” 386 augusztusában történt. Ágoston már erősen vonzódott ahhoz, hogy odaszánt életű keresztény legyen, mégis vonakodott meghozni a döntést. Azt hitte ugyanis, hogy Jézus komoly követőjeként nőtlennek kell lennie, ő pedig akkor már tizenhárom éve együtt élt életársával, Deodatus nevű fia édesanyjával. Vívódása során gyermekeket hallott játszani, akik ezt a mondókát mondogatták: tolle, lege (magyarul: vedd és olvasd)! Felemelte az asztalon fekvő Bibliát, kinyitotta, és Pál apostol Római leveléből ezt olvasta: “ölsétek magatokra az Úr Jézus Krisztust, a testet pedig ne úgy gondozzátok, hogy bűnös kívánságok ébredjenek benne” (Róm 13,14). *Vallomásaiban* később így emlékszik vissza erre a percre: “nem akartam továbbolvasni, de nem is kellett továbbolvasnom. A mondatot azonnal magam fejeztem be, a bizalom világossága töltötte el szívemet, és a kétség minden sötétsége eloszlott.”

Bő tíz év múlva, már püspökként írta meg *Vallomások* című könyvét, amelyben születésétől fogva újra végigjárta élete útját. Hite szerint szabadon döntött élete fordulópontjain, közben mégis Isten vezette, akkor is, amikor nem gondolt rá.

A Nyugatrómai Birodalom utolsó évszázadában élt és alkotott Aurelius Augustinus – magyarul **Ágoston** (354–430). Gondolatai a kora középkortól kezdve máig meghatározzák a nyugati kereszténység arculatát. Fiatalon inkább az önvizsgálat foglalkoztatta, és azt kutatta, **hogyan vezeti őt Isten**, idős korában pedig arra csodálkozott rá, hogy – néha megrázó eseményeken keresztül – **hogyan formálja Isten a mennyi képére a földi világot**.

Szerinted?

2

Ágoston *Vallomásaiból* ismerjük édesanyja és fia nevét, de nem nevezi meg élettársát, akivel pedig tizennégy éven át kölcsönös szerelemben élt, mielőtt megtérése után elküldte magától. Mi lehet ennek a hallgatásnak az oka?

Mit jelent?

Egyházatya: ókori teológus, aki az egyház tanításának felépítése szempontjából jelentős műveket írt.

Mozdulj!

Gyűjtsetek bibliai érveket Pelagius és Donatus tanításával szemben!

Ágoston, a kegyelem teológusa

Néhány év múlva visszatért Afrikába, és 396-ban Hippó városában püspökké választották – ezt a tisztséget haláláig betöltötte. Püspökként sok teológiai vitában részt vett. Az egyik legjelentősebb harcot Donatus követőivel, a donatistákkal szemben vívta, akik azt tanították, hogy a – száz évvel korábbi – üldözések során hitüket megtagadó püspökök elveszítették a jogukat arra, hogy papokat szenteljenek, az ilyen papok pedig nem keresztelhetnek, az ő egyházuk nem Krisztus egyháza. Velük vitatkozva alakította ki Ágoston azt a tanítását, hogy a keresztesség kizárólag Isten élénk jövő kegyelmén alapul, ezért emberi, papi alkalmatlanság nem érvénytelenítheti. Ezt nevezzük a megelőző kegyelem tanának.

Isten kegyelmének továbbgondolásaként dolgozta ki később a "láthatatlan egyház" fogalmát. A láthatatlan egyházhoz azok tartoznak, akiket Isten kegyelmesen üdvösségre választott ki, akkor is, ha ők még nem tudnak róla. Isten kegyelmének a fontosságát hangsúlyozta akkor is, amikor Pelagius brit szerzetessel vitatkozott, aki azt állította, hogy az ember képes a maga erejéből bűn nélkül élni, és nincs szüksége Isten kegyelmére.

Vitái során az államegyház püspökeként Ágoston néha az állami erőszakot is mozgósította ellenfeleivel szemben. Sajátos igazolást talált ehhez az evangéliumban: szerinte Jézusnak az a mondata, hogy "kényszeríts bejönni mindenkit, hogy megteljék a házam" (Lk 14,23), azt jelenti, hogy megengedhető az erőszak a "tévtanítókkal" szemben.

Szerinted?

3

Mennyire van jelen a megelőző kegyelem tana ma az egyház köztudatában?

Elfogadható Ágostonnak az a véleménye, hogy a "tévtanítókkal" szemben – az ő üdvösségük érdekében – alkalmazni lehet az erőszakot?

Az 5. századtól kezdve a Római Birodalom egyre kiszolgáltatottabbá lett a külső támadásokkal szemben. Az egyik legmeggrázóbb esemény 410-ben következett be, amikor Alarik gót vezér hadai Róma városát is kirabolták. A vereséget heves értelmezési vita követte. A régi római vallás hívei azt állították, hogy a vereség a római istenek bosszúja azért, mert a birodalom keresztény hitre tért, vissza kell tehát térni az ősök hitére. Velük szemben írta meg **Ágoston Az Isten városáról** című monumentális művét. **A könyv a történelem értelmét kutatja.** Két várost állít benne szembe egymással, Isten mennyei városát és a földi várost. A két város feszültsége az utolsó ítéletig fennmarad, de **a keresztényeknek, akik mind a két város polgárai, arra kell törekedniük, hogy a földi város egyre inkább hasonlítson isteni mintájára.** Ebből a gondolatból ered az a követelmény, hogy az uralom gyakorlóinak erkölcsi mérce előtt is meg kell felelniük.

Szerinted?

4

Mit gondolsz, Isten hogyan vesz részt a világ menetében, a történelemben?

- Isten nem vesz részt a történelemben
- Isten az embereken keresztül működik a történelemben
- Isten által előre megírt forgatókönyv az, amit mi történelemnek hívunk
- egyéb:

Indokold is a válaszodat!

A Nyugatrómai Birodalom végül 476-ban elbukott, míg a keleti fél egészen Konstantinápoly 1453-ban történt elfoglalásáig fennmaradt. Nyugat bukása nyitott utat annak a lehetőségnek, hogy **az Ágoston tanítása szerint gondolkodó kereszténység államszervező erővé lehetett.** Nyugaton ugyanis felbomlott a közigazgatás, és azok a törzsfők, akik nemcsak rabolni, hanem alkotni is akartak, csak a klerikus értelmiséghez, a papsághoz fordulhattak segítségért. Az egyház részvétele a hatalom gyakorlásában tovább mélyítette az elvilágiasodását, ugyanakkor a hatalom képviselői erkölcsi szempontokat is figyelembe vettek. Ezzel vette kezdetét a hatalom humanizálásának az a nagy, európai kísérlete, amely sok száz évvel később elvezetett a nyugati demokráciák születéséhez.

24. Ora et labora!

„Nagyon korán, amikor még sötét volt, felkelt, és félrevonult egy lakatlan helyre, és ott i mádkozott.” (Mk 1,35)

„Egymásnak versengve engedelmeskedjenek. Senki se kövesse azt, amit maga számára hasznosnak ítél, hanem ami másnak az.” (Benedek: *Regula*, 72.6–7.)

Mozdulj!

1

Beszéljétek meg, hogy van-e olyan helyzet, amiben könnyebben tudtok imádkozni!
Van olyan tevékenység vagy életforma, amiben úgy érzitek, közelebb kerülhettek Istenhez?
Fejezd be a következő mondatokat!
A mai világban a szemlélődés ...
Az imádság nekem ...
A világtól való elvonulás abban segíthetne az embereknek ...
A magányban ...
A szolgálat azért fontos, mert ...

A keresztényüldözések kora után, különösen az államvallási státusz elnyerésétől kezdve a keresztények élete egyre kevésbé különbözött a római polgárok mindennapjaitól. Az **elvilágiasodás során egyre jobban felébredt az igényt az iránt, hogy az elkötelezett Krisztuskövetők láthatóan más életformában éljenek**, esetleg külön közösségeket hozzanak létre.

Keleten már a harmadik században megjelentek a „**sivatagi atyák**”, akik önmegtartóztató, aszkéta életet éltek. Egyesek a magányt választották. Köztük a leghíresebb **Antal** (260–356), aki a gazdag ifjú történetén keresztül hallotta meg Jézus személyes hívását. Vagyonát a szegényeknek adta, Egyiptom félreeső vidékére költözött, és magányos életét a Biblia olvasásával, imádsággal és meditációval töltötte. Érdekes módon nem maradt egyedül, hiszen sokan látogatták, hogy tanácsot kérjenek tőle, később pedig számos társa választotta a remeték életformáját. Innen csak egy lépést kellett tenni, hogy megszülessen a kivonulók szervezett közössége, a **szerzetesi közösség**. Az első monostori közösségek a 4. században élt híres remete, **Pakhomiosz** nevéhez köthetők.

A közösségi forma nem volt teljesen új, hiszen Jézus korában a zsidóság hátterén is találkozunk a mindennapi élettől és a templomi rítustól elkülönült közösséggel. Ők voltak az esszénusok, Keresztelő János is közéjük tartozhatott.

Szerinted?

1

Benedek reguláiban bátorít az önmegtartóztatásra, de óv a túlzott önsanyargatástól, amely sok elvonuló ember vallásgyakorlatának mindennapi része volt. Vajon miért óv ettől Benedek? Mi helyettesíti az ő rendjében a túlzott önsanyargatást? Melyikkel mit lehet elérni?

Mit jelent?

Regula: a monostori közösség életének írott szabálya, rendje.

Szerinted?

2

Jobban tud-e Istenre figyelni az, aki a remete vagy a monostori közösségi életformát választja! Hogyan segítheti a monostori közösségekben a hit megélését a nagyon szigorú fegyelem, a teljes szegénység, az előjáróknak való feltétlen engedelmesség, a rendszeres imádság és a kemény fizikai munka?
Vajon mennyire gyakoroltak hatékony kritikát a kor társadalmával és egyházával szemben a remeték?

Nyugaton nagy hatást gyakorolt az **Ágoston** hippói püspök által alapított **papi közösség**. Ők nem az aszkézisre, szegénységre és a társadalomból való kivonulásra tették a hangsúlyt, hanem a fegyelmezett közös tanulásra és a teológiai kutatásra. A város közepén, kolostorban, azaz zárt világban éltek, szigorú rend szerint, amelynek a célja az egymás iránti szeretetben való elmélyülés, a harag és az indulatok kordában tartása, és a megbocsátás gyakorlása volt. Ágoston rendje több középkori rend számára is mintául szolgált, később Luther Márton is ágostonos szerzetesként kezdte meg teológusi életét.

Nagy szerepet kaptak a szerzetesi közösségek a Nyugatrómai Birodalom bukása után, hiszen főleg ők adták át Jézus és az ókori kultúra ismeretét a hódítóknak. Különösen jelentős Benedek rendje, amely egységbe foglalta az imádságot és a munkát, a spiritualitást és az alkotást. Európa mai arca részben a bencés rendnek köszönheti vonásait.

Mozdulj!

2

A kép alapján beszélgetsek arról, milyen lehetett az élet egy monostorban!

Hallottál róla?

Az emberi élet folyására sokszor használjuk az „út” metaforát. A világtól elvonuló életmód egyben egy belső utazás is, ahol a cél a teljesebb ön- és istenismeret. Ebben az „utazásban” segít az elvonult élet négy jellemző vallásgyakorlata: az imádság, a szemlélődés, a szolgálat és a meditáció.

Benedek (480/90–550/60)

A közép-itáliai Nursiában született, Rómában tanult, de megundorodott a város romlottságától, és három évig remeteként élt egy subiacoi barlangban. Később többben csatlakoztak hozzá, és több kisebb monostort alapítottak a környéken. Közben egy közösség apátjának (vezetőjének) hívta meg, de olyan szigorú volt hozzájuk, hogy meg akarták mérgezni. Sok-sok tapasztalat birtokában végül 529-ben telepedett le néhány társával együtt Monte Cassinóban.

Regulájának alapelve: ora et labora, imádkozzál és dolgozzál. A monostorban élő szerzetesek a külvilágban uralkodó káosszal szemben a rendezett világot képviselték. Önellátásra törekedtek, s ezért a rend minden tagja fizikai munkát is végzett: „A tétlenség a lélek ellensége. Ezért a testvérek a megállapított időben foglalkozzanak testi munkával, más órákban pedig szent olvasmányokkal.” (Szent Benedek Regulája, 48.1) A bencés rendnek hatalmas szerepe volt abban, hogy a népvándorlás viharai ne vesszen el az ókori kultúra és műveltség.

Naponta hétszer gyűltek össze közös imádságra, zsoltárokat énekeltek, és a Bibliát olvasták. Az imaórák rendje Benedek szerint: az éjszakai vigília (más néven: matutinum), a hajnali laudes, a munkakezdő prima, a kilenc órai tertia, a déli sexta, a kora délutáni nona, az alkonyati vesperás és az elalvás előtti completorium.

Mozdulj!

3

Nézzetek utána a magyarországi bencések történetének és pannonthalmi közösségük életének!

25. Európa missziója

„Mert a mi evangéliumunk nemcsak szavakban jutott el hozzátok, hanem erővel, Szentlélekkel és teljes bizonyossággal is.” (1Thessz 1,5)

„Az Úr legyen előtted, hogy a jó utat mutassa neked.

Az Úr legyen melletted, hogy téged karjába zárjon és megvédjen.

Az Úr legyen mögötted, hogy megvédjen a Gonosz cselvetésétől.

Az Úr legyen alattad, hogy felfogjon, ha leesel.” (Szent Patrik áldása)

Mozdulj!

Képzeld el, hogy egy olyan közösségben szeretnéd hirdetni az evangéliumot, amelynek teljesen más a kultúrája és a nyelve, mint a tiéd. Hogyan kezdenél bele ebbe a munkába? Mik lennének az első cselekedeteid?

Mit jelent?

Misszió: latin szó, jelentése 'megbízás', 'megbízatás', 'küldetés'.

A **kereszténység elterjesztése a Római Birodalom határain kívül** az 5. században Írország megtérítésével kezdődött, és a 11. században a Kárpát-medence, illetve a Skandináv-félsziget missziójával fejeződött be. A hosszú idő alatt **többféle missziói stratégia** formálódott ki.

Patrik, az írek apostola először rabszolgaként került Írországba, majd 432-ben Celesztin pápa megbízásával szállt partra néhány társával együtt a szigeten. Az őslakosok nyelven egyszerűen és meggyőzően beszélt Jézus szolgálatáról, a gazdálkodásban mutatott jártassága miatt is megkedvelték, személyes hitele segítette küldetésében. Kolostorokat alapítottak, amelyek az ír írásbeliség első központjaivá lettek. Az egyházszervezetet a törzsi keretek között alakították ki, ami később konfliktusokhoz vezetett Rómával. Patrik halálakor, 461-ben Írország már majdnem teljesen keresztény volt.

Hallottál róla?

1

Patrik tanításának közérthetőségét jól mutatja egyik legismertebb példája: a Szentháromság tanát egy háromlevelű lóhere segítségével magyarázta el az íreknek, mint amely jól illusztrálja a Szentháromság tagjainak különböző személyét, de mégis egy lényegét. Ez a növény vált Szent Patrik jelképévé a későbbi hagyományban.

A germánok missziójának a frank Karoling dinasztia adott lendületet a 8. század közepén: nemcsak a pogány törzseket, de az ariánus germánokat is igyekeztek katolikus hitre téríteni. Martell Károly frank uralkodó támogatta a pápa megbízásával érkező elhivatott bencés szerzetest, **Bonifácot**, aki Martell Károly fiát, Kis Pipint szent olajjal kente fel a trónra, megalapozva ezzel a „karizmatikus” vagy „apostoli” uralkodás középkori eszményét. Kis Pipin viszonzásul Közép-Itáliában meghódított területekkel ajándékozta meg a pápát, ebből a kapcsolatból alakult ki a pápai állam. A térítés során az uralkodók gyakran erőszakos módszerekkel segítették a misszionáriusokat. Kis Pipin fia, Nagy Károly különösen a makacsul ellenálló szászokkal szemben lépett fel kegyetlenül.

Bonifác (673–755)

Angliában született és vált bencés szerzetessé, már gyermekkorában felébredt benne a hivatás a misszió iránt. Negyven éves elmúlt már, amikor missziói megbízatással a kontinensre léphetett, a mai Hollandia területén élő frízek közé. Első próbálkozása kudarc volt, de pár évvel később, 718-ban már a pápa megbízásából térített Thuringiában. 722-től püspök, majd 732-től érsek lett, székhelyét Mainzban rendezte be, s megalapította a bajor, a hesseni és a thuringiai püspökségeket. Az uralkodókkal szoros együttműködésben építette az egyházszervezetet. Missziói módszereit jól tükrözte a hesseni Geismar mellett álló Donar hadisten szent tölgyfája kidöntetésének a története: a kidöntött fából Szent Péter tiszteletére templomot építtetett. Utolsó útja újra a frízek közé vezetett, ahol téríteni szeretett volna, de a frízek meggyilkolták. Szerzetestársai kedves kolostorában, Fuldában temették el.

A szlávok misszióját a legendás testvérpár, **Cirill és Metód** végezte. Thesszalonikában nőttek fel, gyermekkorukban szlávul is megtanultak. Bizáncban tanultak, Cirill hittudós, Metód pedig szerzetes apát lett. Amikor 862-ben a morva fejedelem követet küldött Bizáncba, hogy térítőket kérjen, a császár válaszára a testvérekre esett, akik Morvaországban megkapták a pápa felhatalmazását is. Cirill azzal a feltétellel vállalta a feladatot, hogy előbb szláv nyelvre fordíthassa a Szentírást, ehhez pedig megalkotta a nyelv hangzóinak megfelelő írásjeleket. A morvák szívükbe zárták a két testvért, Metód megszervezte a morva egyháztartományt, és a bajor püspök féltékenységből származó támadásai ellenére 885-ben bekövetkezett haláláig kitartott. Társaikat később Szvatopluk morva fejedelem üzte el, szolgálatuk viszont kitörölhetetlen nyomot hagyott a keleti kereszténység arcán.

Szerinted?

1

Van-e különbség a missziós munka között aszerint, hogy egy misszionárius önkéntes meggyőződésből vagy valakinek az utasítására hajtja végre a missziót?
Látsz összefüggést az Európa különböző területein alkalmazott módszerek és az ottani kereszténység mai jegyei között?

Hallottál róla?

2

A mai missziós szemléletben fontos szerepet kap a „fordított tanulás” lépése. Eszerint a tanítás, prédikálás, formálás és meggyőzés lépéseit meg kell hogy előzze a tanulás, az odafigyelés, a formálódás és a tudatos részvétel a helyi népcsoport életében, valamint a szociális és egyéb igazságtalanságok felismerése, és azok megszüntetésére törekvő közös fellépés.

Szerinted?

2

Milyen hátrányai lehetnek az erőszakot is alkalmazó misszionáriusok? Tudasz történelmi példákat sorolni erre?
Miért fontos a „fordított tanulás” lépése egy missziós munka során? Milyen biblikus értékeket lehet így jól hangsúlyozni? Miért fontos a helyi kultúrával megtalálni a lehetséges találkozási pontokat a misszió során?

Szerinted?

3

Sok országban nagy tisztelettel hódolnak az első keresztény misszionáriusoknak. Vajon miért?
Mit köszönhetnek, köszönnek meg a keresztény hit első terjesztőinek a helyi emberek?

26. Hűbéri rend és investitúra – Ki az úr a házban?

„Méltó vagy, Urunk és Istenünk, hogy tied legyen a dicsőség, a tisztesség és a hatalom...” (Jel 4,11)

„Hiszek, hogy értek; értek, hogy higgyek.” (Anzelm)

Szerinted?

1

Mi tesz ma valakit „nagygyá” a társadalomban a közvélekedés szerint?

Nagy Károly császár (742–814) a Frank Birodalomban **kialakította a hűbéri rendet**, ami a feudális Európa gazdasági, politikai és kulturális arculatát évszázadokra meghatározta. A rend csúcsán a császár mint legfőbb hűbérúr áll, aki védelemmel és a rend biztosításával tartozik a főuraknak, azok pedig engedelmességgel és katonáskodással tartoznak uruknak. A főurak a maguk birtokán szintén hűbérúri felelősséggel tartoznak, és a sokszereplős hűbéri láncban, ahol a jogok és kötelességek finom rendszerre szabályozza a kapcsolatokat, végül ott áll a jobbágy, aki már csak magáért tartozik felelősséggel. Mind az uralkodás, mind a szolgálat szellemét meg kell(ene) határozni annak a morális felelősségnek, amiről Ágoston *Az Isten városáról* szóló könyvében írt.

Szerinted?

2

Vannak a mai társadalomban a hűbéri viszonyhoz hasonló kapcsolatok? Ha igen, vajon mi az alapja ezeknek a kapcsolatoknak?

A császár az egyház szervezetét is a hűbéri rend logikája szerint alakította ki. Egyháztartományokat szervezett az élén érsekekkel, benne egyházmegyét püspökökkel, kerületeket esperesekkel, a legkisebb egység pedig az egyházközség volt, amelyet a plébános vezetett. Hasonlóan tagolódott a kolostorok világa, amelyben az oktatást és a kultúra ápolását is megszervezte. Az egyházi élet anyagi forrása részben az egyházi birtokok jövedelméből, részben pedig a minden termény után befizetendő tizedből (decima, dézsma) származott.

Nagy Károly az egyház szolgálatába adott hatalmi eszközök (földbirtokok, adók) ellenőrzését nem engedte ki a kezéből. Az ellenőrzést úgy gyakorolta, hogy ő maga választotta ki az érsekeket és a püspököket (investitúra), akiket a pápa felszentelt. Hogy a vitákat elkerülje, és döntését egyházi jogcímmel is megalapozza, Nagy Károly pappá szenteltette magát.

Mit jelent?

1

Investitúra: egyházi jogi szakkifejezés, a hűbérbirtokokkal és egyházi tisztségekkel való felruházás joga.

A későbbi pápák viszont vitatták a későbbi császárok investitúrajogát, és ragaszkodtak ahhoz, hogy ők válasszák ki az érsekeket és a püspököket – ezzel viszont, mert a főpapok jelentős birtokokat és adókat is ellenőriztek, maguk is világi hatalomra tartottak igényt. **A világi és a lelki hatalom kapcsolatának a kérdése a középkori pápák számára megoldhatatlan dilemmává vált.** Ha világi hatalomra törekedtek, harcra kényszerültek a császárokkal, amiben gyakran alul maradtak. Ha mégis győztek, és a világi uralkodókhoz hasonlóan kormányoztak, elveszítették a hitelességüket, a lelki hatalmukat. Ugyanakkor nem mertek pusztán a lelki hatalom eszközeivel (igehirdetés, tanítás, a szentségek kiszolgáltatása vagy megtagadása) kormányozni, mert úgy gondolták, hogy a hűbéri birtokok világában a lélek eszközei nem érvényesülnek.

Mozdulj!

Mit tanácsoltatok volna a középkori pápáknak, hogyan oldják meg ezt a komoly dilemmát? Használjátok a Lk 22,24–27 és Mk 12,13–17 igehelyeket!

Az investitúraharcok története erről a dilemmáról szól. A harc leglátványosabb eseménye a 11. században IV. Henrik császár és VII. Gergely pápa küzdelme. Amikor a császár nem akart lemondani a kinevezési jogról, akkor a pápa – lelki hatalma alapján – kiközösítéssel fenyegette meg. Ez szó szerint életveszélyes fenyegetés volt, hiszen a kiközösített császár hűbéreseit a pápa kiközösítése feloldotta volna a hűségesküjük alól, a császár tehát elveszítette volna a támogatóit. A császár kénytelen volt bocsánatot kérni a pápától, Canossa városában látványosan megalázta magát (1077). A pápa mint a lelki hatalom birtokosa megbocsátott (a nyilvános bocsánatkérés után nem is tehetett mást), a jogaiban megerősített császár később viszont hadsereget gyűjtött, és száműzetésbe kényszerítette a pápát.

Mitjelent?

2

A középkori katolikus egyház legerősebb lelki fegyvere a **kiátkozás** volt: A kiátkozott törvényen kívül került, elveszítette a közösség védelmét, bárki büntetlenül kirabolhatta, akár meg is ölhetette. A kiátkozott csak akkor maradhatott biztonságban, ha egy, a pápával szemben álló uralkodó mellé állt és megvédte – ahogyan később Bölcs Frigyes szász választófejedelem védelmet tudott biztosítani Luther számára.

Hallottál róla?

A világi és a lelki hatalom kapcsolatának a mai keresztény világban két gyökeresen különböző modellje van. Az anglikán egyház feje az angol király(nő), és a püspököket a mindenkori miniszterelnök nevezi ki. Az Egyesült Államokban viszont az alkotmány szerint az egyház és az állam el vannak választva egymástól.

Anzelm (1033–1109)

Bencés szerzetes, 1063-tól a normandiai Bec monostorának priorja, 1078-tól apátja, 1093-tól haláláig pedig az angliai Canterbury érseke volt. Érseksége legnagyobb részét száműzetésben töltötte a kontinensen, mert az angol királyok és a pápa investitúraharcában a pápa oldalán állt. Kora legjelentősebb teológusa volt, aki különösen a *Cur Deus homo?* (Miért lett Isten emberré?) című könyvének érvelésével gyakorolt maradandó hatást. Arra tett kísérletet, hogy Jézus emberré lételének és a megváltásnak titkát kora embere számára ésszerűvé tegye, mégpedig az addigra mindent meghatározó hűbéri rend logikája szerint.

Elméletében Isten úgy gondolkodik és tesz, mint egy hűbérúr, aki azzal szembesül, hogy hűbéresei (az emberiség) nem teljesítik a kötelességüket, és hatalmas adósságot halmoztak fel. Az adósság olyan nagy, hogy az egész emberiség együtt nem tudja megfizetni, viszont meg kell fizetni, különben összeomlik a hűbéri rend. Az óriási adóssághoz egyedül a legdrágább mérhető, Isten maga, aki Jézus Krisztusban emberré lesz, hogy az emberiség adósságát kifizesse. Jézus feláldozta magát értünk, hogy kifizesse helyettünk az adósságot, erre alapul Jézus helyettes áldozatának tanítása. Anzelm elmélete óriási magyarázó erővel bír a hűbéri rendben élő ember számára, de kérdésessé lehet annak, akinek a szemléletét nem a hűbéri kapcsolatok határozzák meg. A gonosz szolga példázata (Mt 18,21–35) alapján is felvetődhet a kérdés: valóban nem engedheti el Isten az adósságot?

Az investitúraharc leghevesebb évtizedeiben a hatalmi küzdelmek egyházfők között is szakításhoz vezettek: a római pápa és a konstantinápolyi pátriárka 1054-ben kölcsönösen kiátkozták egymást. A nyugati és a keleti keresztény egyházak 1965-ben visszavonták a kiátkozást, de a szervezeti egység azóta sem állt helyre. A reménybeli közösség egyik szimbóluma a pannonhalmi bencés apátság, amely még a szakadás előtti, egységes egyházban kezdte meg a szolgálatát.

27. Egyházszerzés Magyarországon – mondd, te mit választanál?

„Uram, a te erődnél örül a király. Mennyire ujjong, hogy megsegítetted!” (Zsolt 21,2)

„Mindenkinek saját adománya van az Istentől.” (Gellért)

Mozdulj!

1

Játsszatok el egy rövid jelenetet „Milyen lenne, ha még mindig pogány őseink hitvilágában élnénk?” címmel!
Ebből a világból mi lenne a legkevésbé elfogadható számodra?

A honfoglaló magyarok **először a bizánci kereszténységgel** találkoztak. **A 10. század közepén szláv nyelvű tolmácsok segítségével végezték a térítést**, Géza fejedelem feleségét (István édesanyját, Saroltot) is görög püspök keresztelte meg. Géza viszont már nyugat felé fordult, és a békés egymás mellett élés reményében német katolikus térítőket kért. István már ebben a szellemben nőtt fel, Géza a bajor király lányát, Gizellát kérte számára feleségül.

István trónra lépésekor ellenfeleivel szemben német katonai segítséget és pápai lelki támogatást kapott. A pápa iránt kifejezte a hűségét – a későbbi legenda szerint tőle kért koronát – és megkapta az „apostoli kiváltságot is”, hogy püspökségeket alapíthasson, és egyházi méltóságokat nevezhessen ki. Ezzel Nagy Károlyéhoz hasonló jogokat szerzett. A pápa szövetségesként tekintett a fiatal magyar királyra a német-római császárokkal folytatott küzdelme során. A szövetséget István utódai is fenntartották, ennek szimbolikus gyümölcse, hogy már László király uralkodása idején sor kerülhetett István király, Imre herceg és Gellért püspök szentté avatására.

Szent István király kétszeres döntéskényszerben volt. Egyrészt választania kellett az **ősi hitvilág**, társadalmi berendezkedés és a keresztény kultúra között, másrészt erre az időszakra már a **keleti és a nyugati kereszténység közötti feszültség** is olyannyira elmélyült, hogy Istvánt és a lassan kialakuló országot mindkét fél meg akarta nyerni magának.

Szerinted?

Miért a kereszténység és miért a nyugati kereszténység mellett döntött István?

Az alábbi törvényi idézetek alapján milyen kép alakul ki bennetek a Szent István korabeli kereszténységgel kapcsolatban?

- Tíz falu építsen egy templomot, amelyet két telekkel s ugyanannyi rabszolgával lássanak el, lóval és kancával, hat ökrrel és két tehénnel, 30 aprómarhával. Ruhákról és oltártakárokról a király gondoskodjék, papról és könyvekről a püspök.
- Ha valamely pap vagy ispán avagy valamely más hívő személy valakit vasárnap ökrökkel lát dolgozni, vegyék el tőle az ökröt, és adják a várnépnek elfogyasztásra.
- Ha valaki a keresztény vallás megtartását elhanyagolva és hanyag ostobaságtól megátalkodva az ellen bármi vétséget követ el, a vétek természetének megfelelően ítélje meg a püspök az egyházi törvények szabályai szerint. Ha pedig ellenszegüléstől indítatva a reá rótt büntetést vonakodnék nyugodtan elviselni, ismét ugyanazon büntetéssel fegyelmezzék, és ezt megismételve összesen hét ízben.
- Azok, akik az istentisztelet hallgatására a templomba menvén, ott a misék szertartása alatt egymás közt mormognak és másokat zavarnak, haszontalan történeteket mesélgetve és nem figyelve a szent olvasmányokra és a lelki táplálékokra, ha idősebbek, dorgálják meg őket, és gyalázattal üzzék ki a templomból, ha pedig fiatalabbak és közrendűek, e nagy vakmerőségükért a templom előcsarnokában mindenki szeme láttára kötézzék meg, s ostorozással és hajuk lenyírásával fenyítsék meg őket.

Az egyházszervezet kialakítása szintén a Frank Birodalom mintája szerint történt. Hasonlóak voltak a misszió módszerei is, a meggyőzés és az elmélyült lelki vezetés mellett szerepet kapott az erőszak is. Ebből adódott, hogy az erős kézzel felépített szervezet keretei között sokak hite kényszerű, felszínes maradt. Még a 19. században aktívabban gyakorolt népszokások is őrizték az ősi magyar hitvilág rítusait.

Mozdulj!

2

Keressetek olyan népszokásokat, kifejezéseket, tárgyakat, gondolatokat, amelyek az ősi kereszténység előtti magyar, vagy kárpát-medencei hitvilág maradványai!

Beszéljétek meg, mit kezdenek ezekkel ma a keresztény egyházak!

István támogatta a bencés rend meglepedését, a bencések pedig bekapcsolták a fiatal királyságot Európa kulturális vérkeringésébe. Szép példája ennek az Imre herceg számára írott *Parainesis* (Intelmek). Formája szerint „királytükör”, azaz a jó uralkodás alapelveit összefoglaló írás, tartalma szerint pedig azt az érett politikai gondolkodást mutatja, amely összeköti Ágostont az európai demokráciával.

Gellért (980–1046)

Velencében született, betegsége miatt már 5 éves kisgyermekként megismerte a bencés kolostor életét. 15 évesen veszítette el édesapját, aki szentföldi zarándokként harcba esett el. 25 évesen már szerzetesi előjáró volt, Bolognában teológiát tanult, otthon pedig tanított, majd ő is a Szentföldre készült, hogy imádkozhasson Jézus, a bibliafordító Jeromos és apja sírja mellett. 35 évesen szállt hajóra, s egy vihar miatti kitérő során ismerte meg Rasian pannonhalmi apátot, aki Magyarországra hívta. Bemutatták István királynak, aki megbízta az akkor 8 éves fia, Imre nevelésével. Talán az „Intelmek” is az ő keze nyomát viseli. Feladata végeztével, 7 év múlva Bakonybélbe költözött, ahol újabb 7 évet töltött remeteként, elmélyült munkával, bibliai kommentáron dolgozva. 1030 körül újra megszólította a király, és felkérte, hogy legyen Csanád püspöke. Igazi missziói munkát végzett itt, esperességeket szervezett, kolostorokat alapított, fiatal papokat képeztetett. Magyarul soha nem tanult meg annyira, hogy prédikálni tudjon, de mégis eggyé vált egyházmegyéje népével. István halála után aktívan politizálni kezdett, s éppen egy küldetést teljesíteni indult, amikor a pesti révnél a Vata-féle lázadás harcosai meggyilkolták. Fennmaradt művei a hazai tudományos irodalom legrégebbi emlékei közé tartoznak.

Üldözött keresztényekért imádkoznak Gellért püspök budapesti szobránál
(Forrás: evangelikus.hu)

28. Harc a Szentföldért (és másért is)

*„Lakni fognak benne, és háború nem pusztítja többé, hanem biztonságban lesz Jeruzsálem.”
(Zak 14,11)*

„A rossz hamar utoléri azokat, akik gonoszul ítélték el bennünket. Isten megbosszulja a halálunkat!” (Jacques de Molay nagymester – szavai egy éven belül beteljesedtek Szép Fülöp és V. Kelemen életében)

Mit jelent?

„búcsú”: az egyház lehetősége, hogy a „szentek érdemeiből” összegyűlő „lelki tőkéből” adjon a kevés jócselekedettel rendelkező rászorulóknak, és ezzel mérsékelje a tisztító-tűzben rájuk rótt büntetést. A szerzetesi életformát vállalók vagy a keresztesháborúban részt vevők „búcsút” nyerhettek a büntetéstől.

Mozdulj!

1

Beszéljétek meg, milyen érzések szállják meg az embert, amikor valaki elvesz tőle valamit, ami fontos volt a számára!

Vajon a Szentföld elvesztésével milyen valós veszteség érte a keresztényeket? Ma milyen veszteségek ellen küzd a kereszténység?

A virágzó középkorban élő keresztények számára különös jelentősége volt Jeruzsálemnek, Jézus halála és feltámadása helyszínének. Úgy tekintettek rá, mint a föld és a menny közötti átjárást biztosító kapura. Az Anatólia felől előrenyomuló szeldzsuk törökök 1078-ban elfoglalták Jeruzsálemet, **II. Orbán pápa pedig az 1095-ös clermont-i zsinaton meghirdette az első keresztes hadjáratot a Szentföld felszabadításáért.** Óriási tömegek jelentkeztek, hiszen a fegyveres zarándoklatban való részvétellel fejében a pápa teljes búcsút ígért. Számos európai uralkodó a hatalma és presztízse megerősödése érdekében is csatlakozott.

A keresztes háború három hadjárat során váltakozó szerencsével folyt. Már az első keresztes hadak hírhedtek voltak kegyetlenkedéseikről és fosztogatásaikról, amelytől az egész európai lakosság is szenvedett. Könyves Kálmán királyunk szép számú hadi sikerei közül kiemelkedik, hogy a hatalmas sereggel szembeni háborút is kockáztatva, a keresztes hadakat sikerült a határokon kívül tartania.

A bizánci császárok – országukat féltve – inkább óriási összegekért átszállították a hadseregeket határaikon túlra. Bár az első vérgőzös hadjáratok sikeresek voltak (Foucher de Chartres beszámolója szerint a jeruzsálemi templomban 10 000 arabot fejeztek le a keresztések, és térdig jártak a vérben), de hosszú távon berendezkedni a Szentföldön – főleg a hatalomért és vagyonért folytatott belső viszályok miatt – nem tudtak.

A későbbi hadjáratok éppen ezért már Bizánc ellen vagy a megerősödő keresztes hadurak ellen folytak. Kétségtelenül a legvisszatartóbb azonban az a hadjárat volt, amelynek keretében 1212-ben gyermekek ezreit indították útnak, hogy ártatlanságukkal szabadítsák fel a Szentföldet. A fiatalok többségét Marseilles-ben hajóra rakták, és Egyiptomban adták el rabszolgának.

1291-ben elesett az utolsó szentföldi keresztes vár, Akkon is. Az iszlám előretörése és a rengeteg véráldozat ellenére Európa nyugati régiója fellendült a háborúk következményeképpen: újra kialakultak Nyugat és Kelet között a régi kereskedelmi és kulturális kapcsolatok, így ismét hozzáférhetővé vált az antik görög filozófia és művészet, melyeket a Kelet őrzött meg az utókor számára.

Mozdulj!

2

Ma az egyházakat a múltbeli tetteik alapján leggyakrabban a keresztes hadjáratok miatt érik kritikák. Beszéljétek meg, hogy jogosak-e ezek, s hogy fel tudtok-e hozni valamit az egyházak védelme mellett!

Szerinted?

1

A kereszténység valamely elemének védelmére indított háború lehet-e jogos? Milyen hasonló konfliktusokat ismersz ma világszerte? Lehet egy háborúban „győztes” a kereszténység? Mit mondanak erről az evangéliumok (például Mt 26,52)?

Hallottál róla?

II. András magyar király III. Ince pápa kérésére maga is részt vett az ötödik keresztes hadjáratban. Jelentős katonai sikereket nem ért el, Jeruzsálem ostromát nem kockáztatta meg. A környék megerősített várai közül Margat-ban töltött el több időt, tiszteletére a várban királyi szállást és kápolnát építettek. A király végül kevés hadizsákmánnyal, de számos keresztény ereklyével, és kitűnő diplomáciai szerződésekkel tért haza, és még évekig az ország sóbevételének jelentős részével támogatta a lovagok harcait és Margat várának megerősítését. Ez előtt az emlék előtt tisztelegve a szír kormány a keresztes vár feltárásával magyar szakembereket bízott meg 2007-ben. A feltárások a 2012-től kibontakozó szíriai polgárháború miatt egyelőre szünetelnek.

Szerinted?

2

Vajon lesz-e olyan béke a Szentföldön, amelyről Zakariás ír (Zak 14,11)?

A keresztesháborúk idején különleges, **harcoló szerzetesrendek, lovagrendek is születtek.**

A **johanniták** még 1070 körül alapítottak a jeruzsálemi Szent János templom mellett egy kórházat, a közösség pedig a betegápolás mellett idővel katonai feladatokat is ellátott. A Szentföld elvesztése után Ciprus, majd Rodosz szigetére költöztek, s mikor a törökök 1522-ben Rodoszt is elfoglalták, Málta szigetére menekültek. Ma **Máltai Lovagrend** a nevük.

A **templomosok** rendje 1118-ban született azzal a céllal, hogy a zarándokoknak védelmet nyújtson. Salamon egykori templomának egy szárnyában kaptak helyet, innen származik a nevük. Jól szervezett, egész Európát behálózó hatékony közösséggé fejlődtek, nagy vagyonra tettek szert, bátor katonák voltak – a magyarországi templomosok például a muhi csatában is harcoltak, és mesterükkel együtt elesetek. 1307-ben Szép Fülöp francia király kegyetlen támadást indított a rend ellen és felszámolta azt, de kis közösségeik máig élnek.

Jacques de Molay (1244–1314)

A templomos lovagok utolsó középkori nagymestere francia köznemesi családból származott. 21 éves korában ütötték lovaggá, 1292-ben választották nagymesterré. Bár írni és olvasni nem tudott, magas szintű diplomáciai erőfeszítésekkel igyekezett megszervezni a Szentföld védelmét az akkor már ellenállhatatlan muszlim túlerővel szemben. Még a mongolokat is megpróbálta bevonni egy harci szövetségbe. Végül be kellett látnia, hogy nem áll rendelkezésére elegendő katonai erő. Szép Fülöp francia király 1307-ben döntött a rend felszámolásáról, részben mert a rend vagyonát akarta megszerezni, részben pedig nagyon zavarta az, hogy a rend nagymestere kizárólag a pápának tartozott engedelmességgel. Egy szóbeszéd alapján – mely szerint a templomosok eretneknek – ügynökeinek titkos parancsot adott, és október 13-án az összes templomos lovagot elfogatta. A nagymestertől kínzásokkal terhelő vallomást csikartak ki, amit ő később visszavont, mégis a király 1314 március 18-án máglyán megégettette. Az akkori pápa nem tudott kellő eréllyel fellépni a védelmében, viszont utódja visszavonatta az állítólagos eretneket kiközösítő döntést. Azzal, hogy a nagymester bár a vádak nem ismerte el, de a pernek és a döntésnek alávetette magát, rendje engedelmességet parancsoló szellemében halt meg, Krisztusnak szerezve nagyobb dicsőséget.

29. Szerzetesrendek – falakon belül és kívül

„...megtagadva a hitetlenséget és a világi kívánságokat, józanul, igazságosan és kegyesen éljünk e világban...” (Tít 2,11–13)

„A lélekben szegények nem azért boldogok, mert valamit elvesztettek, hanem azért, mert valamit megtaláltak.” (Assisi Szent Ferenc)

Szerinted?

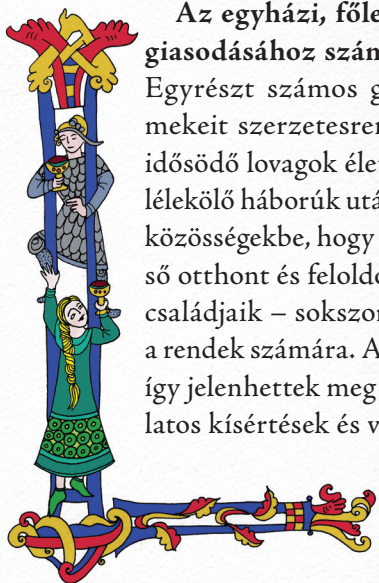
1

Mikor van szükség általában egy közösségben a megújulásra? Mik lehetnek ennek a jelei?

9–10. század fordulójára mind a Német-római Birodalom, mind a pápaság meggyengült, és kaotikussá vált az egyház élet is. Ebből a válságból mutatott kiutat a **clunyi reform**. A burgundiai (franciaországi) **Cluny bencés kolostorát** azzal a céllal alapította meg 910-ben a vidék földesura, hogy az **ott élő szerzetesek Benedek regulájának a szellemében éljenek és szellemi munkát végezzenek**. Az apátság olyan gazdag volt, hogy a szerzeteseknek nem is kellett fizikai munkát végezniük, teljes idejüket az imádságnak és a teológiának szentelhették. Cluny mintájára kiterjedt kolostorhálózat jött létre, fellendült a teológiai és spirituális élet. Ennek a kiváltságnak ugyanakkor az volt a veszélye, hogy a szerzetesek elszigetelődnek a környezetüktől.

Az egyházi, főleg a szerzetesi élet elvilágiasodásához számos tényező járult hozzá. Egyrészt számos gazdag család bízta gyermekeit szerzetesrendek nevelésére, illetve az idősödő lovagok életük alkonyán – megtérve a lélekölő háborúk után – bevonultak a szerzetesi közösségekbe, hogy itt találjanak magukak végső otthont és feloldozást. A bevonulók – vagy családjaik – sokszor ajánlották fel vagyonukat a rendek számára. A meggazdagodó rendekben így jelenhettek meg az anyagi javakkal kapcsolatos kísértések és visszaélések is.

Mit jelent?

1

Kolostor, monostor: a kolostor és monostor kifejezéseket sokszor szinonimaként használják, pedig eltérő jelentésük van. A monostor görög kifejezés, a rend templomával egybeépített épületkomplexumot jelöli, ahol a mindennapi élet különböző fázisai zajlanak, a latin eredetű kolostor szóval viszont csak a szerzetesek lakóépületét jelöljük.

A clunyi reform egyik kiigazítási kísérleteként született 1098-ban a **ciszterci rend**, amelynek tagjai a benedeki szegénység és dolgoosság szellemében éltek – a clunyi mozgalom „fekete bencéseitől” magukat ruháztuk alapján is megkülönböztetve, ők a „fehér bencések” voltak. A rendben olyan szigorúság uralkodott, hogy már szinte alig volt tagja, amikor 1112-ben csatlakozott hozzá Clairvaux-i Bernát és harminc társa. Bernát (1090–1153) korának egyik legjelentősebb teológusa, karizmatikus lelki vezetője és szervezője volt. Költői nyelven volt képes kifejezni az emberi szeretet árnyalatait, s ezzel megtermékenyítette az isteni szeretetről szóló teológiai nyelvet. Egyik ismert himnusza Evangélikus énekeskönyvünk 360. éneke. Egyszerre volt kemény vitázó, alázatos misztikus és hatékony politikus, oroszlánrészt vállalt a második keresztes hadjárat megszerzésében.

Mit jelent?

2

Koldulórend: azok a rendek, amelyek visszautasítják a jelentős vagyonszerzést, és saját munkájukból, illetve adományokból tartják fenn magukat.

Inkvizíció: a tévtanítások felkutatására és vizsgálatára létrehozott testület.

Milyen hiányosságot ismertek fel a koldulórendek az egyház és a társadalom kapcsolatában?

A „fehér bencések” jóval nyitottabb rendje sem volt azonban képes eljutni a gyorsan változó Európa legszegényebb tömegeihez. A szegényeket először olyan mozgalmak szólították meg, akik a hűbéri rendben összefonódó egyházi és politikai hatalmasságokkal is szembe fordultak. Ilyen mozgalom volt Dél-Franciaországban a **katharok** mozgalma, Itáliában pedig a radikális szegénységet fogadó **valdenseké**. Őket azonban a pápák eretneknek nyilvánították és kiközösítették, világi szövetségeseik oldalán erőszakkal üldözték.

Mellettük viszont két koldulórend is született, a **ferenceseké** és a **domonkosoké**, akik meg tudták szólítani az egyháztól elidegenített szegényeket. Ez a két rend idővel eltérő küldetést teljesített. A ferencesek megpróbálták komolyan venni a szerzetesség szegénység-ideálját, s azzal ismertetni meg a népet. A domonkosok hittudósok lettek, akik a másképp tanítókkal szembeni vitákban, később a felkutatásukban és elítélésükben, az inkvizícióban tüntették ki magukat.

Assisi Ferenc (1182–1226)

Gazdag kereskedő fiaként született a közép-itáliai Assisiben. Fiatal éveit lovagként élte, barátai között népszerű vezéralak volt, amíg egy betegségből lábadozva, látomásban új küldetést nem kapott. Felnyílt a szeme a szegények és a betegek szenvedésére, s felismerte magában is a vágyat az egyszerű szegények életformája iránt. 1206-ban, San Damiano romos kápolnájában imádkozva Jézus hangját hallotta, aki elhívta őt összedőlő házának a helyreállítására. Ferenc szó szerint értette a küldetést, és Assisi utcáin koldulva gyűjtött az újjáépítésre. Gazdag kereskedő apja erre kitagadta, ő pedig ruháit nyilvánosan levetve egyedül a mennyei Atyát ismerte el apjaként. Ezután remeteként élt, majd a környéket járva prédikált, közösség gyűlt össze körülötte. Regulát is írt, először kizárólag a Bibliából származó mondatokkal. 1210-ben III. Ince pápa – aki a pápaság világi hatalmának a csúcsán irányította a nyugati kereszténységet – felismerve Ferenc küldetésének páratlan missziói jelentőségét, engedélyt adott neki a rendalapításra. *Naphimnusza* a világirodalom gyöngyszemei közé tartozik.

Nem csak férfiak alakítottak ki szerzetesi közösségeket. Assisi Ferenc egyik női követője, Klára alapította meg a ferences rend női ágát, a Klarissza rendet. Előírt öltözködésük fekete vagy barna ruha, a derékon kötél, fekete fátyol, valamint szandál volt. Nevezeték őket „szegény úrnőknek” is.

Mozdulj!

A rend neve	Alapítója, alapítása	Néhány fő jellemzője
Bencés rend		
Ciszterci rend		
Ferences rend (Klarissza)		
Domonkos rend		

30. Bibliás reformerek – vissza a forráshoz

„...újuljatok meg lelketekben és elmétekben” (Ef 4,23)

„Inkább halnék szörnyű halált, mint hogy bármi olyat kívánjak, ami a keresztény hiten kívül esik.” (Husz János)

Mozdulj!

1

Gyűjtsetek javaslatokat arra, hogy milyen téren és hogyan kellene ma az egyháznak megújulnia!

Mi lehetne iránymutató a megújulásban?

Mit tehetnének az egyházak, hogy a Bibliát minél több ember olvassa?

A középkori egyház azzal is meg akarta erősíteni a hatalmát, hogy monopolizálta a Szentírás ismeretét és értelmezését. Még mindig kevesen tudtak írni és olvasni, a szellemi munka nagyrészt a kolostorokra korlátozódott, az ott élő szerzetesek pedig szigorú szabályok szerint, az egyház tanításának megfelelően értelmezheték a Bibliát. **Nagy figyelmet keltett és a hatalom köreiben riadalmat is okozott, ha a Biblia és értelmezése kikerült a gondosan őrzött falak közül.**

Szerinted?

1

Vajon miért ragaszkodott az egyház a középkorban a bibliaolvasás és -értelmezés kizárólagos jogához?

Mozdulj!

2

Érvelj az álláspontok mellett!

A Bibliát egyféleképpen értelmezni veszélyes, mert...

A Bibliát egyféleképpen értelmezni biztonságos, mert...

A Biblia ismerete már az eretnekként üldözött valdenses mozgalmában is nagy szerepet kapott. Vald Péter (kb. 1140–1218), egykor gazdag kereskedő, nyelvekben jártas barátaival provánszi nyelvjárásra fordította le az evangéliumokat. A Biblia alapján kérdőjelezték meg a hűbéri rend kötelékében élő egyház ideológiai alapjait, a papság kiemelt hatalmát, az esküt, a halálos ítéletet, a tisztítótűzről szóló tanítást és a bűcsút. Bár kegyetlenül üldözték őket, kis közösségeik szétszórva rejtőzködtek Európában, esetleg más reformmozgalmakba olvadtak be, ma pedig Olaszországban külön egyházat alkotnak.

Hasonló szerepet kapott a Biblia kétszáz évvel később az angliai lollardok mozgalmában. John Wycliffe (1320–1384) oxfordi tanár és lelkész hívta életre a laikus prédikátorok mozgalmát, akik gyalogosan járták az országot, és egyszerű szavakkal hirdették Isten igéjét. Nevük ellenségeik által rájuk ragasztott gúnynév, a latin lollium (gyom) szóból származik.

Wycliffe Oxfordban prágai diákokat is tanított, az ő révükön lett a szabad bibliaértelmezés híve Husz János (1369–1415) tanár, aki a prágai Betlehem-kápolnában gyűjtő hangú kritikai igehirdetéseket tartott. A pápa kiátkozta, de a prágai érsek nem tudott az átoknak érvényt szerezni. Husz körül széles körű mozgalom alakult ki, melynek szimbóluma a kehely, azaz a két szín alatt (kenyérben és borbán) vett úrvacsora jele lett – szemben a korabeli egyházi gyakorlattal, az egy szín alatti úrvacsoraosztással. A mozgalom Husz megégetése után a cseh nemzeti ellenállás egyik forrása lett, Csehországban ma önálló huszita egyház működik. Az első magyar bibliafordítás is huszitává lett szerzetesek munkája volt a 15. században, s az evangélikus énekkönyvünkben is őrzünk huszita énekeket (például Evangélikus énekeskönyv, 160. ének).

Beszélgétek meg, hogy melyik reformmozgalmi törekvés miért volt fontos! Vajon miért zavarták ezek az egyházat?

Husz János (1369–1415)

Szegény parasztszaládban született Nyugat-Csehországban, de tehetsége és szorgalma hamar a szellemi elit körébe emelte. A szabad művészetek és a teológia magisztere volt, 29 évesen már tanított az egyetemen, 32 évesen a prágai egyetem bölcsestszkarának dékánja lett. Nemsokára a királyné gyóntatója és a Betlehem-kápolna szónoka lett, ami országos ismertséget adott neki. Igehirdetése eleinte az erkölcsi élet megjobbítását szorgalmazták, s ekkor még nemcsak Vencel király, de a prágai érsek is támogatta. Változott viszont a helyzet, amikor javaslatára a király megvonta az egyetemen tanító német professzorok előjogait, melynek következményeképp több ezer német tanár és diák hagyta el Prágát. Az érsek ekkor megvádolta a pápa előtt, aki 1409-ben bullát adott ki, amelyben feljogosította az érseket, hogy a John Wycliffe nézeteit tükröző iratokat és prédikációkat Prágában tiltsa be. Bár ez elég ok volt a Husz elleni gyanú megalapozásához, Vencel király védelme mégis sokáig késleltette az eljárást. A hivatalos egyházi tanítással későbbi nyilatkozataiban és könyveiben is szembeszállt. A konstanzi zsinatra Zsigmond német-római császár (és magyar király) menlevelével érkezett, de mivel a kifejezett tiltás ellenére nyilvánosan prédikált és misézett, a zsinat elítélte és megégettette. Igaza tudatában halt meg. Bő száz évvel később Luther a példájából tanulságot és bátorságot is merített.

Mit jelent?

Előreformátor: a reformáció eseményétől visszatekintve fejezzük fel azokat a korai reformereket, akik Lutherhez hasonló törekvéseket képviseltek, de a katolikus egyház el tudta hallgattatni őket.

Eretnek: az egyház által elfogadott hittételekkel ellentétes tanításokat valló ember.

A szegények bibliája (*Biblia pauperum*) a középkor legnépszerűbb könyvei közé tartozott. Fametszetes példányait miniatúrákkal díszítették, melyben a Szentírás néhány kiemelt történetét ismertették rövid szövegekkel és jelenetek ábrázolásával. Azoknak készült, akiknek nem volt pénzük drága Bibliát vásárolni, vagy akik nem tudtak olvasni.

Biblia Pauperum (Haarlem, kb. 1430–1440, Oxford Bodleian Library, Ms Auct. M.III.13)

Szerinted?

2

Mely jeleneteket ábrázolják a Szegények Bibliájában ezek az oldalak?

Egyháztörténet (500–1559)

Benedek megalapítja első szerzetesközösségét
Monte Cassino hegyén

Nagy Gergely pápa a pogány napünnepet
Krisztus születésének ünnepévé alakítja át

Bonifác megkezdí missziói munkáját
a mai Németország területén
élő népek között

550

600

650

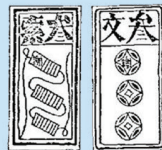
700

750

800

A buddhizmus
államvallás lesz Japánban

Mohamed futása
Mekkából Medinába

Kínában megjelennek
az első kártyajátékok

Nyugat-Európában
kialakul a modern kottairás

Nagy Károly
uralkodása

II. Orbán pápa
meghirdeti az első
kereszteshadjáratot

megalakul
a ciszterci rend

Vald Péter
provánszi nyelvjárásra
fordíttatja a Bibliát
elindul a valdensek
mozgalma

Bernát csatlakozik
a ciszterci rendhez

megalakul a
templomosok
rendje

eselik Akkon,
az utolsó szentföldi keresztes vár
Jacques de Molay
lesz a templomosok nagymestere

Assisi Ferenc
kezdemenyezésére
megalakul a ferences rend

gyermekek
kereszteshadjárat

megalakul
a domonkos rend

Szép Fülöp
felszámolja
a templomosok
rendjét

1050

1100

1150

1200

1250

1300

Kínában népszerűvé válik
a fametszetes
sokszorosító eljárás

617 11342 1200
123 4

Európában elkezdik
használni az arab számokat

Londonban cseréptetőket készítenek
a nád és fa helyett

Nyugat-Európában
elkezdik üldözni a zsidókat

Itáliában elkészítik
az első szemüvegeket

a nagy katedrálisok építésének
korszaka Európában

Ѧ	Ѧ	Ѧ	Ѧ	Ѧ	Ѧ	Ѧ	Ѧ	Ѧ	Ѧ
Ѧ	Ѧ	Ѧ	Ѧ	Ѧ	Ѧ	Ѧ	Ѧ	Ѧ	Ѧ
Ѧ	Ѧ	Ѧ	Ѧ	Ѧ	Ѧ	Ѧ	Ѧ	Ѧ	Ѧ
Ѧ	Ѧ	Ѧ	Ѧ	Ѧ	Ѧ	Ѧ	Ѧ	Ѧ	Ѧ
Ѧ	Ѧ	Ѧ	Ѧ	Ѧ	Ѧ	Ѧ	Ѧ	Ѧ	Ѧ
Ѧ	Ѧ	Ѧ	Ѧ	Ѧ	Ѧ	Ѧ	Ѧ	Ѧ	Ѧ
Ѧ	Ѧ	Ѧ	Ѧ	Ѧ	Ѧ	Ѧ	Ѧ	Ѧ	Ѧ
Ѧ	Ѧ	Ѧ	Ѧ	Ѧ	Ѧ	Ѧ	Ѧ	Ѧ	Ѧ
Ѧ	Ѧ	Ѧ	Ѧ	Ѧ	Ѧ	Ѧ	Ѧ	Ѧ	Ѧ
Ѧ	Ѧ	Ѧ	Ѧ	Ѧ	Ѧ	Ѧ	Ѧ	Ѧ	Ѧ

Cirill és Metód elkezdí a szlávok között a missziót

Clunyi reform

István király megkoronázása

Gellért Magyarországra jön
Gellért a király kérésére
Csanád püspöke lesz

nagy egyházszakadás
a keleti és nyugati egyházak között

megalakul a johannita rend
(ma Máltai Lovagrend)

IV. Henrik császár Canossa városában
bocsánatot kér VII. Gergely pápától
szeldzsuk törökök elfoglalják Jeruzsálemet

Anzelm Canterbury érseke lesz

850

900

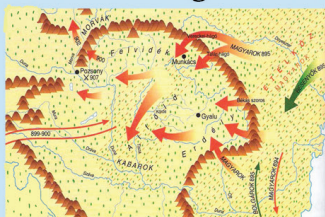
950

1000

1050

1100

megkezdődik a
magyar törzsek
honfoglalása

izlandi kereskedők először
pillantják meg Észak-Amerikát

a perzsa orvos, Avicenna megírja
az orvostudomány Kánonját

az augsburgi katedrálisban
elhelyezik az első ólomüvegablakokat

az európai kézművesek
kezdenek céhekbe tömörülni

a keresztesek az arab országokból új ételeket hoznak be,
például rizst, cukrot, citromot, fűszereket

John Wycliffe oxfordi tanár
életre hívja a laikus prédikátorok mozgalmát
Wycliffe angol nyelvre
fordítja a Bibliát

Husz János,
a prágai egyetem tanára
a két szín alatti úrvacsora
tanát hirdeti

Husz Jánost
máglyán megégetik

huszita háborúk kitörése,
elindul a huszita mozgalom

Luther Márton születése

Luther közléseszi
95 tételét

németországi
parasztfelkelések

Luther halála
Augsburgi
vallásbéke

1350

1400

1450

1500

1550

a pestis Európa lakosságának
harmadát elpusztítja

Gutenberg feltalálja a könyvnyomtatást
oszmán törökök megdöntik
a Bizánci Birodalmat

Kopernikusz
heliocentrikus elmélete

Hunyadi Mátyás felvirágoztatja
a reneszánsz udvari kultúrát

Buda eleste
mohácsi csata

Michelangelo freskói, Sixtus-kápolna

Kolumbusz felfedezi Amerikát

+ és - jelek bevezetése a matematikában

Európában feltalálják a fémcsavart

Összefoglalás

1. Vajon kiket ábrázolnak az alábbi képek? Kösd össze a nevükkel! Mit tudsz róluk?!

Ágoston • Husz János • Assisi Ferenc • Benedek • Gellért • Jaques de Molay

2. Definiáld egy mondatban az alábbi fogalmakat!

Biblia pauperum, Isten városa, aszkéta, regula, invesztitúraharc, templomosok, inkvizíció, előreformátor, valdenses, misszió, koldulórend

3. Melyik században éltek? Rakd őket időrendi sorrendbe!

Metód, Ágoston, Anzelm, Benedek, Husz János, Clairvaux-i Bernát, Assisi Ferenc, Nagy Károly, Gellért, Jacques de Molay, Bonifác, Antal, Patrik

4. Kösd össze, melyik névhez melyik fogalom tartozik! Egyhez több is tartozhat.

Ágoston	imádkozzál és dolgozzál	előreformátor	Naphimnusz	II. András
Benedek	misztika	bencés rend		Clairvaux-i Bernát
Benedek			bibliafordítás	Assisi Ferenc
Benedek	invesztitúra	kegyelemtan	misszió	Husz János
Bonifác, Patrik		regula	keresztesháború	John Wycliffe
VIII. Gergely				Vald Péter

5. Írd az évszámot az események mellé!

a Nyugat-római Birodalom bukása
egyházzszakadás
István királyá koronázása

első keresztesháború
clunyi reform
Benedek megalapítja első szerzetesközösségét

6. Készítsetek a fejezet szemelvényeiben szereplő emberekről plakátot vagy prezentációt, elhelyezve őt abban a korban, ahol élt és alkotott!

ÉN-KÉRDÉS SZÜLETÉSTŐL HALÁLIG

– Luther élete alapján

Közép-Finnországban, Petäjävesiben áll egy kis fatemplom, amelyet még 1763 táján építettek. Különlegessége abban áll, hogy kivételesen jó állapotban maradt ránc annak ellenére, hogy építőanyagként csak fát használtak az építők. Festői helyen, tóparton áll ez a templom, hogy könnyen megközelíthető legyen, mert annak idején a tó vizén csónakázva jutottak el ide a hívek.

A templom belső díszítése egyedülálló az apró, fehér, fából faragott angyalkáival. Az oltárkép az utolsó vacsorát ábrázolja, s közvetlenül mellette két másik festmény is látható. Az egyiken

könnyen felismerhető Mózes, hiszen a Tízparancsolat kőtábláit tartja a kezében.

De ki lehet a másik alak? Tömzsi, rövid nyakú, széles pofacsontú ember ő, állát kissé dacosan felemeli, jellegzetes nagy galléros talárban áll, kezében vastag könyvet, Bibliát tart. Ezek alapján is felismerhetnénk, hogy a kép Martin Luthert hívatott ábrázolni – annak ellenére is, hogy a festő minden figurája nagyon hasonlít egymáshoz. Ki volt ez az ember, s mit kellett tennie ahhoz, hogy Mózes és Jézus közé bekerülhessen harmadiknak e kis lélekszámú finn evangélikus gyülekezet értékrendjében?

Ahhoz, hogy ezt a kérdést megválaszolhassuk, át kell tekintenünk mindazt, amit tudunk róla.

De nemcsak a reformátor élettörténetét ismerjük meg, hanem egyúttal az emberi élet legfontosabb életszakaszainak jellegzetességeit is. Közben rácsodálkozhatunk arra, hogy mennyi közös vonásunk van, s milyen egyetemes szabályok szerint alakul az emberi élet. Ezek ismerete már fiatalon felruházhat bennünket egyfajta bölcsességgel – ha csak szerény mértékben is.

Induljunk, és ismerjük meg az emberi élet legfontosabb szakaszait, azok kihívásait és lehetőségeit, miközben feltárul előttünk a reformátor élete s mindaz, amit a hitélet megújításáért tett.

31. Születés, kisgyermekkor

„Mikor gyermek voltam, úgy szóltam, mint gyermek, úgy gondolkodtam, mint gyermek, úgy értettem, mint gyermek.” (1Kor 13,11)

„A gyermek nem kicsinyített felnőtt.” (Jean-Jacques Rousseau)

Mozdulj!

1

Alakítsatok csoportokat aszerint, hogy családjában ki-ki hányadik gyereknek született! Figyeljétek meg, van-e olyan tulajdonság, amely tipikusan jellemző a csoportok tagjaira!

Szerinted?

1

Az anya és az apa életéből mi hogyan lehet hatással a megszületendő gyermekre?
Te miben követnéd a szüleid példáját, s min változtatnál?

Az élet a fogantatás pillanatától kezdődik. A gyermek érkezésének körülményei befolyásolhatják későbbi sorsát. Tervezték-e a gyermeket, vagy nem? Ha igen, akkor szívből vagy számításból, sok tépelődés után vagy csak csendes belenyugvásból? Ezek a tényezők nyomot hagynak, és a gyermek későbbi sorsát meghatározzák.

Megfigyelhető, hogy a családtervezésben saját gyermekeink számát és születési időpontját illetően szüleink példája befolyásol minket. Fontos a születési sorrend is: a különböző családokban született első, második és sokadik gyermekek hasonló habitusúak.

Mozdulj!

2

Mit tudsz saját neved – családi és keresztnéved – eredetéről, jelentéséről?

A reformátor születését a középkor viszonyai között kell elképzelni. A szülés előtti órákban a férfiak elhagyták a házat, a nők vették át az irányítást. A szülés körüli feladatok végzése mindig a nők dolga volt, és minden asszonytól elvárták, hogy tudja, mit kell ilyenkor tennie. A legnagyobb nyomorúságnak azt tartották, ha a szülő nő asszonyi segítség nélkül hozta világra gyermekét. Ez volt a nélkülözés netovábbja. Elképzelhetetlen volt, hogy egy nő szociálisan izolált legyen szülés közben. Professzionális női segítséget a bábák jelentették, akik házról-házra jártak szülőszékükkel. Vittek magukkal egy fiola olajat, némi ételt és italt, hogy fenntartsák a szülő nő erejét.

Luther Márton felmenői a thüringiai Möhra nevű faluból származtak, iskolázatlan emberek voltak, földművelésből éltek. Szegény családból való származását a reformátor önérzetesen hangsúlyozta is. Mivel a családi birtokot ottani szokás szerint mindig a legfiatalabb fiú örökölte, újabb földet nem lehetett vásárolni, apjának családjában pedig apja, Hans Luther volt a legidősebb fiú, ezért feleségével, Margit Lindemann-nal 1483-ban elhagyta Möhrát és Eislebenbe, a rézbányászat egyik központjába költözött, hogy ott keressen megélhetést. Itt született második fiúgyermekük 1483. november 10-én. Nevét Tours-i Szent Márton iránti tiszteletből kapta, akinek november 11-én van az emléknapja.

Mozdulj!

3

Nézzetek utána, milyen értékei s milyen veszélyei lehetnek az otthoni szülésnek, az apás szülésnek, a császármetszéssel szülésnek vagy a kórházi környezetben megvalósuló természetes szülésnek!

A szegénységgel küzdő bányászcsaládot egy évvel később Mansfeldben találjuk, ahol Luther apja mai fogalmaink szerint vállalkozásba kezdett: egy kohót bérelt a mansfeldi grófságtól. Sikeres vállalkozása miatt az évek során komoly tekintélyre tett szert a bányászok körében. Luther úgy emlékszik édesapjára, hogy szigorúsága mellett jókedvű ember volt, aki szerette a tréfát. Édesanyja pedig komoly-fegyelmezett magatartásán ritkán változtatott, de időnként mégis énekelt gyermekeinek.

A csecsemő először azt tanulja meg, hogy bízhat-e a külvilágban, vagy nem: időben jut-e élelemhez és biztonsághoz, vagyis megkapja-e mindazt, amire szüksége van. Ha igen, akkor kialakul benne az úgynevezett „ösbizalom”. Ennek a készségének nagy szerepe lesz később hitbeli fejlődése során.

A gyermeket első éveiben nem nevelni kell, csak szeretni és ellátni. A következő években legfőképpen abban kell támogatni, hogy „megálljon a saját lábán”, de ugyanakkor meg kell védeni őt a benne felébredő rossz érzésektől és a megszegnitéstől.

Az emberi élet egyik tragikomikuma, hogy az egész életutat leginkább meghatározó élmények óvodás kor végéig megszületnek, és öntudatlanul befolyásolhatják a felnőtté vált ember legfontosabb döntéseit. A kutatások szerint az embert hatéves korára – amikor belép az első iskolai osztály versengő társadalmába – környezete már kellőképpen szocializálta arra, hogy miképpen fog majd boldogulni.

Szerinted?

2

„A teljes szabadság éppolyan pusztító, mint a teljes korlátozás.” (Aldous Huxley)
Egyetértesz ezzel az állítással? Vajon hogyan lehet a helyes középutat megtalálni a gyermeknevelésben a szigorú korlátozás és a tartalmatlan szabadság között?

Szinte semmit nem tudunk Luther kisgyermekkoráról. Csupán néhány emléket ismerünk, melyeket ebből a korai időszakából őrzött emlékezetében: „Én és egy másik fiú farsang idején, amint szokás, az ajtók előtt énekeltünk, hogy kolbászt kapjunk érte. Az egyik polgár meg akart tréfálni minket, és így kiáltott ránk: „Mit kerestek itt, ti gazfickók? Hogy ez meg az a nyavalya állna belétek!” Rohan felénk, egy-egy kolbással a két kezében, hogy azt nekünk adja. Csakhogy én és a pajtásom megijedtünk az ordítózástól, és elszaladtunk a derék férfi elől, aki pedig nem bántani, hanem megajándékozni akart minket. És amikor látta, hogy csiszolnia kellene a beszédét, utánunk kiáltott, jó szóval visszahívott minket, úgyhogy vissza is mentünk, és megkaptuk tőle a két kolbászt.”

Az ijesztgetés ugyan csak tréfa volt, de Luther és a másik gyerek mégis nagyon megrémült. Volt félnivalója ebben a korban egy kisgyereknek? Nagyon is: a középkorban szinte semmit nem tudtak a gyermek lelki fejlődéséről. A gyermeki élet természetes megnyilvánulásaira nézve az egyházatyáknak az a szigorú felfogása uralkodott, amely szerint a gyermekkor a tökéletlenség ideje, a nevelés eszközeként pedig a testi fenyítés mindennapos gyakorlat volt.

Szerinted?

3

Mit gondolsz, a félelemérzés hogyan befolyásolja az istenképet?
Milyen egyéb impulzusok lehetnek még hatással az istenképünk fejlődésére?

Luther már fiatal korában jól írt verseket, reformátorként pedig számos énekelt is szerzett, melyeknek fontos szerepe volt az evangélium hirdetésében. A mai napig énekeltük Luther számos énekét magyarul is.

Mozdulj!

4

Énekeljétek el az Evangélikus énekeskönyv 150. énekét!

32. Ifjúkor, tanulóévek

„Tanuljatok meg jól cselekedni!” (Ézs 1,17)

„Nem értünk rá tanulni, mert folyton tanítottak.” Karinthy Frigyes

Mozdulj!

1

Vitassátok meg, mire jó a tanulás, s mire jó az iskola!

Milyen a jó tanár és a jó diák?

Szerinted?

1

Vajon mit értett Luther azon, hogy „félénkké” lett? Mit jelent szerinted jónak lenni?

Milyen a zsarnok nevelő? Hogy mutathatja ki egy felnőtt hatékonyságát, hogy mit vár egy gyerektől?

Luther Márton már ötéves korában beíratott a szülei iskolába. Első iskoláját Mansfeldben kezdte meg, ahová nyolc éven át járt. Itt írást, olvasást és éneklést tanult latinul. Luther meglehetősen keserűen vall ezekről az éveiről, melyet a testi fenytést sűrűn alkalmazó tanítók igen gyötrelmessé tettek. Így írt erről: „Sok hozzá nem értő iskolamester tönkretesz a gyerekek képességeit a folytonos csapkodással, galléron ragadással, pálcázással és pofozással, amikor is nem különbül bánik a gyerekkel, mint a hóhér vagy a porkoláb a tolvajjal. Engem egyszer az iskolában egyetlen délelőtti órán tizenötöt csaptak meg.” De otthon is megtapasztalta a testi fenytést: „Az én szüleim igen keményen bántak velem, annyira, hogy emiatt egészen ijedős lettem. Az anyám egyszer egy hitvány dió miatt úgy megvesszőzött, hogy kiserkent a vérem. Az ő ridegségük miatt és a szigorú élet miatt, amelyben neveltek, éreztem késztetést, hogy aztán kolostorba meneküljek, és szerzetes legyem belőlem, holott ők szívből jót akartak. Csakhogy nem voltak képesek különbséget tenni a hajlamok közt, amelyek alapján eldönthető a fegyelmelés mértéke.” A nevelésről alkotott felfogása sokat változott későbbi iskoláiban. Mansfeld után Magdeburgban, majd négy éven át Eisenachban tanult, melyre így emlékezett: „Az eisenachi György-iskolának, ahova én is jártam, Trebonius János volt a rektora. Tekintélyes, tudós ember, akinek tehetségét dicsérettel kell említenem. Valahányszor bejött a tanterembe, ahol tanulói ültek, mindig levette fejéről tudósi fővegét, s csak akkor tette föl ismét, amikor székebe leült, ahonnan előadásait tartotta. Ezt munkatársainak is meg kellett tenniük az iskolában, és ha valamelyik elfelejtette fővegét idejében levenni, komolyan a lelkére beszélt. Mert sokan ülnek itt – monda – e fiatal tanulók között, akiknek egyikét Isten köztisztviselőnek álló polgármesterré, a másikat kancellárrá, tudós doktorrá, vagy uralkodóvá teheti, jóllehet erről még most nem tudtok. Előttük tisztelgetni kell tanúsítványokat.”

Másrészt sokat alakult Luther nevelési képe a Szentírás olvasása nyomán is: „Cudar dolog, ha a kemény büntetés miatt megneheztelnek a gyerekek a szüleikre vagy a tanulók a tanítómestereikre. (...) Minden hatalom vegye figyelembe a képességek különböző voltát. A gyerekeket vesszőzni és büntetni is kell, de ugyanakkor szeretni is kell őket.”

Ezek a felismerései egészen közel állnak a mai pedagógiai nézetekhez.

Luther idősebb korában, már a saját gyermekeit megfigyelve nagyon szép és modern gondolatokat fogalmazott meg a gyermekek hitéről és világáról. Szerinte a gyermekek „nem kételkednek”, „nem tépelődnek Isten felől, néha igen találó gondolataik vannak Istenről: hogy ott a mennyben ő az Istenük és drága édesapjuk”, „igaz módon hisznek”, „örömteli reményben élnek”, „sokkal tudósabbak a hitben, mint mi, öreg bolondok; merthogy ők a legegyszerűbben hisznek benne, minden vita és kétség nélkül, hogy Isten kegyelmes, és hogy az e világi élet után örök élet következik”, „nagy áldásai Istennek”, „bennünk nincs félelem és aggodalom, hanem bizakodnak, s ahogy ezt csinálják, az a romlatlanok módja”.

Mozdulj!

2

A középkori iskolákban mindennapos gyakorlat volt a vessző, pálca, szíj vagy vonalzó mint fenyítő eszközök használata a fegyelmezésre és motiválásra.

Gyűjtsetek olyan módszereket, amelyek valóban segítenek...

...megőrizni a fegyelmet!

...felkelteni a figyelmet!

...tanulásra motiválni!

...jó magaviseletre buzdítani!

Keressetek példákat arra, ma hogyan jelenik meg az iskolában a szorgalom, a fegyelem és a tiszteletadás!

A tradicionális társadalmakban a fiatalok a rövid gyermekkorból átmenet nélkül léptek át a felnőttek és a munka világába egy beavató rítuson keresztül. Az „ifjúkor” mint a fejlődés elkülönülő szakasza csak az utóbbi két-három évszázad óta létezik.

Szerinted?

2

Segíthetnek az egyik életszakaszból a másikba való átmenetek megélésében a rítusok, mint például ballagások, diplomaosztó?

Te milyen rítusokat hagynál ki és emelnél be a mai fiatalok életébe? Milyen élethelyzetben lenne szükséged segítő, támogató rítusra?

Az egyházi szokások között milyen rítusokat ismersz? Milyenekre lenne szükséged egy egyházi közösségben?

A mai társadalmak gyermekközpontúak, és a gyermekkor meghosszabbodásáról lehet beszélni. A gyermekközpontúság nem azt jelenti, hogy minden gyerek sok szeretetet és gondoskodást kap szüleitől és más felnőttektől. A gyerekekkel szembeni testi fenyítés és erőszak sajnos ma is gyakori. Külön figyelmet érdemel a gyerekek közötti iskolai zaklatás ügye, annak rendkívüli gyakorisága miatt.

Mozdulj!

3

Egyetértesz azzal, hogy ma gyermekközpontú a társadalom?

Szerinted a középkori iskolában is zaklatták egymást a diákok?

Hallottál róla?

Statisztikák szerint a tanulás a várható élettartamra és az egészség megőrzésére is pozitív hatással van. A statisztikák szerint az iskolázott emberek hosszabb, aktívabb és egészségesebb életet élnek. Magyarországon a felsőfokú végzettséggel rendelkező férfiak átlagosan 13 évvel élnek tovább az alacsony végzettséggel rendelkező társaiknál.

Szerinted?

3

Miért tudnak a tanult emberek egészségesebb életet élni? Mit jelenthet az ő esetükben az aktívabb élet?

Mit segít elő ma az iskola? Milyen lehetőségeket nyitott meg a középkori iskola?

Luther ezekkel a gondolatokkal zárja a gyermekkorára való visszaemlékezését: „Az én apám fiatalkorában szegény vájár volt. Anyám az összes tűzifát a hátán hordta be. Így neveltek bennünket. Keserves munkában töltötték életüket, amit ma már nem tenne meg a világ. (...) Ha most kerülnék apám házába, mennyivel másképp látnék mindent, mint egykor. De már vége. Hogy engem apám nevelt, ez a legnagyobb érték, ami innen javamra vált.”

Szerinted?

4

Vajon miért látja felnőttként máshogy az ember gyermekora eseményeit? Mi változik meg az évek során?

Mozdulj!

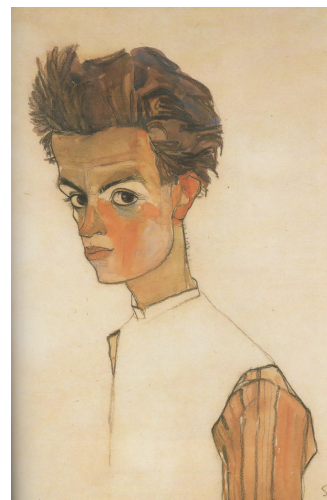
4

Énekeljétek el az Evangélikus énekeskönyv 214. énekét!

33. Felnőttkor – saját út

*„Kegyelemből van üdvösségetek hit által,
és ez nem töletek van, Isten ajándéka ez.” (Ef 2,8)*

„A Bibliát jogosan nevezik Szentírásnak is:
aki elvesztette Istenét, ebben a könyvben ismét megtalálhatja.
Aki pedig sosem ismerte meg Őt, azzal szembefúj az isteni szó
lehelete.” (Heinrich Heine)

Egon Schiele: Önarckép

Mozdulj!

1

Mit tennél, ha

- hatalmas viharba kerülnél?
- hirtelen olyan fogadalmat tennél, amit később nehéz lenne megtartani?
- a szüleid más pályát szánának neked, mint amit te tervezel?

A mai európai társadalmakban a fiatal felnőttkor a személyiség fejlődésének, az orientáció megtalálásának az időszaka. Megfigyelhető egyfajta kilépés is az addigi közösségükből, hogy saját, formálódó politikai vagy vallási meggyőződésüknek élhessenek. A házastárs megkeresése, kiválasztása a modern korban már egyéni kezdeményezésen alapul, és nem szülők döntésén, mint korábban. Ezek nagyobb szabadságot biztosítanak az egyénnek, de az ezekkel járó felelősség feszültséget, konfliktust okozhat.

Ez az életkor egyben a szülőktől való elszakadás időszaka is. Ebben különbségek mutatkoznak fiúk és lányok között. A lányok hosszabb ideig kötődnek az anyához, a vele való kapcsolat szorosabb marad. A nők leginkább kapcsolataik viszonylatában határozzák meg saját magukat. Ezzel szemben a fiúknál az identitásuk az elszakadás mozzanatán keresztül alakul ki. Így a férfiak – öntudatlanul – úgy érzik, identitásuk veszélyben van, ha túl szorosan kötődnek másokhoz, míg a nőknél ezzel ellentétben a másokhoz fűződő szoros érzelmi kapcsolat hiánya fenyegeti az önértékelésüket.

A reformátor fiatal felnőttkorában két alkalommal is változtatott pályát, illetve életformát. Ebben a modern útkereső fiatalokra emlékeztet, akik maguk is küzdenek azzal, hogy a szülői elvárásokkal szembe merjenek-e helyezkedni. Luther apja azt szeretne volna, ha fia jogász lesz, ezért beíratta őt az erfurti egyetemre, ahol szabad művészeteket tanult. „Melanchthon azt mondta, hogy lehettem volna falusi bíró, soltész, előljáró, és amilyen tisztségek vannak még faluhelyen, vagy a többiek fölé rendelt magasabb rangú szolgáló.” Ezekhez a tisztségekhez jogász végzettség kellett.

Luther el is érte a magiszteri fokozatot, de végül a jogi tanulmányokat félbehagyva szerzetesnek állt, mely miatt apja sokáig haragudott rá. „Az pedig, hogy baccalaureus, magiszter, szerzetes stb. lett belőlem, bizony nem áll a csillagokban. És nem vált-e nagy szégyenemre, hogy szerzetes lettem, és letettem a barna főveget, másoknak hagyva azt? Ez a lépésem apámat igencsak elkésértette, és nagyon fájt neki. Mégis habba kaptam a pápával, és ő is velem; feleségül vettem egy kiugrott apácát, és jó néhány gyermeket nemztem vele: ki látta mindezt a csillagokban?”

Az, hogy ezek az események egyáltalán megtörténtek, több körülménynek is köszönhető volt. 1505-ben egy félelmetes vihar hatására fogadalmat tett, hogy ha megmenekül, szerzetesnek áll. Néhány nap múlva az ágostonos rendbe lépett be. Szerencséjére a kolostorban olyan felettese volt dr. Staupitz személyében, aki a teológiai tanulmányok folytatását kiemelten támogatta, a Biblia ismeretét fontosnak tartotta, és a Krisztushoz való hitbeli ragaszkodás személyes példájával járult hozzá Luther lelki fejlődéséhez.

Szerinted?

1

Mit gondolsz az alábbi állításokról?

„Luthernek kolostorba kellett vonulnia, de nem a viharban tett ígérete miatt, hanem mert belső vívódásai amúgy is arra vezették.”

„Be kellett tartania a fogadalmát, ha megbízható akart maradni önmaga előtt.”

„A félelemből tett fogadalmát nem lett volna kötelező betartania, mert az nem szabad döntés volt. Ezt Isten is megértené.”

„Nem lett volna fontos betartania a fogadalmát, mert Isten szeretete sokkal hatalmasabb annál, minthogy be nem tartott fogadalmak miatt haragudjon.”

Luther számára a Biblia megismerésével egy új világ nyílt meg, Lehetősége nyílt arra, hogy túllásson a korszellem keretein, hogy innovatív módon tudjon az egyház lényegéről és jövőjéről gondolkodni. „Harminc évvel ezelőtt ismeretlen volt a Biblia, a prófétákról nem esett szó, és úgy bántak velük, mintha lehetetlen volna megérteni őket. Amikor húszéves voltam, még nem láttam a Bibliát. (...) Az erfurti egyetem könyvtárában láttam először a Szentírást. (...) Amikor szerzetbe léptem, és mindent elhagytam, kétségbeesve önmagam felől, a Szentírást óhajtottam. A testvérek adtak nekem egy Bibliát, ezt szorgalmasan olvastam és igyekeztem kívülről megjegyezni, bár igen pontatlan szöveget tartalmazott. De amikor letettem a szerzetesi fogadalmat, elvették tőlem, és szofista könyveket adtak helyette. (...) A Biblia olvasása közben (nagy aggodalmamra) odáig jutottam, hogy a Szentírás pusztá szövege alapján a pápaság sok tévelygésére rájöttem. Ennek ellenére az erfurti könyvtárban ilyesféle gondolataim támadtak: „Mégis lám, milyen hatalmas a pápa és az egyház tekintélye! Egyedül te lennél okos? Hátha tévedsz?”

Hogy aztán ezek a kétségei tényleg felszínre kerültek, abban a cédulaárusítással kapcsolatos eseményeknek döntő szerepük volt 1517-ben.

Az akkori, úgynevezett skolasztikus teológia tanulmányozása során komoly kétségek ébredtek Lutherben. Úgy találta, hogy „a skolasztikus hittudomány egyértelműen azt tanítja, hogy az ember pusztán természeti erőivel is kiérdemelheti Isten kegyelmét. Az összes skolasztikusok ezt tanították: Tedd meg mindazt a jót, ami csak téled telik! (...) Én pedig az igaz és bűnösöket büntető Istent nem szerettem, sőt ellensége voltam neki. Bármennyire kifogástalan volt ugyanis mindenkor szerzetesi életem, Isten előtt bűnösnek éreztem magam, lelkiismeretem állandóan háborgott, és semmiképpen nem tudtam abban bizakodni, hogy elégtételeim kiengesztelik őt. (...) A kolostorban volt elég étel és ital, de szívünk és lelkiismeretünk kínokban vergődött. Pedig a lélek szenvedése a legsúlyosabb. Sokszor megijedtem Jézus nevének hallatára, és ha a keresztre pillantottam, úgy éreztem, mintha villám sújtott volna.”

1511-ben egy római zarándoklatra ment, ahol azt remélte, hogy lelki kérdéseire választ kap, de csupán az erkölcsi hanyatlással és az egyház visszasságaival találkozott. Luther még hosszú évekig nem tudott megszabadulni belső vívódásaitól, még azután sem, miután 1512-ben a teológia doktorává avatták, s a wittenbergi egyetem bibliai teológiai tanszékének vezetője lett. Napokon és heteken át imádkozott: „Ez mindaddig tartott, míg végül hosszú napokon és éjszakákon át tépelődve Isten kegyelméből felfigyeltem az igék összefüggésére. Éspedig: »mert Isten a maga igazságát nyilatkoztatja ki benne... ahogyan meg van írva: 'Az igaz ember pedig hitből fog élni.'« (...) Ekkor úgy éreztem, mintha teljesen újjászülettem volna, s mintha tárt kapukon magába az Édenkertbe léptem volna be. A teljes Szentírás azon nyomban más arcát fordította felém.”

Szerinted?

2

Milyen szavakkal jellemeznéd Luther felnőttkori istenképét?

Kinek miben változott az istenképe a gyermekkora óta?

Mozdulj!

2

Milyen támogatást adhat a Biblia egy mai fiatal felnőtt ember életében?

Mozdulj!

3

Énekeljétek el az Evangélikus énekeskönyv 318. énekét!

34. Felnőttkor – saját hang

„Kigyógyítom őket hűtlenségükből, szeretem őket ingyen kegyelemből, mert elfordult tőlük az én haragom.” (Hós 14,5)

„A bátorság nem a beszédben van, hanem a választásban.” (Antoine de Saint-Exupéry)

Szerinted?

1

Van-e olyan ügy, amellyel különvéleményt képviselsz családot, osztálytársaidhoz képest? Hogyan juttatod érvényre?

A felnőttkor egyik legfontosabb kérdése, hogy megtalálja-e a helyét az ember a társadalomban. De mivel nincs tökéletes társadalom – a kereszténység szerint ez az Isten országával lenne azonos –, ez a helykeresés konfliktusokkal jár. Igazságtalanságokkal kell szembesülni, és sokan vannak, akik inkább szemet hunyhatnak ezek felett, saját biztonságuk, eddig kiharcolt pozíciójuk megtartása érdekében. Viszont mindig voltak, vannak és lesznek olyan emberek, akik nem nézik némán az igazságtalanságot, a jogtalanságot, az elfogadott szabályok és normák figyelmen kívül hagyását vagy az emberek tömeges félrevezetését. Az ókori prófétáktól a reformátorokon át a mai polgári engedetlenségi mozgalmakig kimutatható egy mindig jelen lévő, teljesen soha el nem tűnő, kritikus magatartás a társadalmi igazságtalanságokkal, egyenlőtlenségekkel szemben.

Martin Luther szerzetes-papként az 1517-es évben azzal szembesült, hogy hívei elmaradoztak a rendszeres alkalmakról és nem jöttek hozzá gyónni. Mint hamarosan kiderült számára, ez a szomszédos városban zajló búcsúcédula-árusítás miatt alakult így.

A kiskorú és ambiciózus Albertnek, aki a brandenburgi választófejedelem kisebbik fia volt, nem volt elég, hogy megvette 30 ezer aranyforintért a magdeburgi érsekséget, de a mainzi érsekségre is fájta a foga, mellyel együtt járt a választófejedelmi rang. Ehhez újabb 30 ezer aranyforintot kellett volna fizetnie a már így is eladósodott Albertnek. A római egyházvezetés úgy próbált ezen segíteni, hogy engedélyezte Albert érsekségének a területén a búcsút (lásd 27. lecke), és az abból származó bevétel felét nyolc évre átengedte neki.

Ahhoz azonban, hogy a búcsúcédulákból megfelelő bevétele legyen, kellett egy ügyes terjesztő, aki kellően vonzóvá tudja tenni a cédulákat. Erre kérték fel Johannes Tetzel domonkos szerzetest, aki jó üzleti és pszichológiai érzéssel látott hozzá a cédula-árusításhoz. Hallgatóságának elhunyt szeretteik iránti érzéseire apellált: „Szüleitek, hozzátartozóitok a tisztítóűz gyötrelmeiből kiáltanak felétek: Gyötrő kínok között vergődünk, és ti csekély alamizsnával segíthetnétek rajtunk, ha akarnátok...” De a haszon reményében túlmént a még tolerálható határon, amikor azt kezdte hirdetni, hogy az ő piros keresztje és csatos ládikája több embernek szerzett üdvösséget, mint Krisztus golyvai keresztje.

Szerinted?

2

El tudnád elképzelni, hogy valamilyen tisztség, társadalmi rang vagy egyházi feladatkör ma pénzen megvásárolható legyen?

Szerinted?

3

A feltörekvő családban nevelkedett és jól iskolázott Luther fiatalon rettegett a pokoltól és az ördög hatalmától. Mit gondolsz, hogyan fordulhatott elő az, hogy egy fiatal férfi vagy egy egész város, egy egész nép retteg a pokoltól?

Vajon milyen társadalmi, egyházi, hétköznapi dolgok tartották életben ezt a rettegést?

El tudod képzelni, hogy ma is ennyire féljünk valamitől? Mi adna reményt?

Luther a bűnbocsátó cédulák ügyében levélben fordult két püspökhöz is. Ezt írta Albertnek: „...méltassa e dolgot atyai gondjára, és azt a bizonyos könyvecskét mindenáron távolítsa el, és rendelje el, hogy a búcsúhirdetők valami mást hirdessenek!” Megérlelődött benne egy teológiai vitairat gondolata, amely tisztázhatja a búcsú gyakorlatának kérdéseit. 1517. október 31-én, egy nappal mindenszentek ünnepe előtt tette közzé 95 tételét a kor szokásai szerint: tételeit a wittenbergi vártemplom kapujára szögezte ki a hagyomány szerint.

Szerinted?

4

Vajon a püspökök tényleg nem tudtak a búcsúcédulák árusításáról? Mit mond ez neked az ifjú Lutherről?

Mozdulj!

1

A Mellékletben nézzétek meg a 95 tételből idézett részteket. Gondoljátok végig, hogy melyik miért volt fontos Luther számára! Ma jelen van-e az adott tétel által kritizált tanítás az egyházban? Ha igen, hogyan lehetne javítani a helyzeten?

A hatás nem maradt el. Két héten belül egész Németországban, hamarosan azon túl is ismertté vált Luther tanítása. A hívők között széles körben általános volt az öröm, ugyanakkor teológusoknak, fejedelmeknek, uralkodóknak és egyházfőknek kellett szembenézniük a számukra kínos tételekkel.

Mozdulj!

2

Gondold végig, milyen technikai újítások tették lehetővé a 95 tétel gyors elterjedését!

Luther ekkor még nem tagadta az egyház kincséről szóló tanítást, és arról is meg volt győződve, hogy az egyházi hatóságok majd fellépnek a búcsúhoz kapcsolódó visszaélések ellen. Luther a pápában is bízott – úgy vélte, hogy csak alattvalói tájékoztatják őt rosszul az egyházban zajló ügyekről, ezért elküldte neki is tételeit, melyeket magyarázatokkal látott el: „Ezért tehát kérlek, kiváló Leó, engedd meg, hogy ezekkel a sorokkal tisztázzanak tekintsem magamat előtted, és légy meggyőződve arról, hogy én a Te személyedről soha semmi rosszat nem tételeztem fel, irántad olyan érülettel vagyok, hogy neked mindig a legjobbat kívánom, minthogy egyetlen emberrel sem az erkölcsökről, hanem egyedül az ige igazságáról van vitám. Minden másban bárkinek szívesen engedek: az ígét elhagyni és megtagadni nem tudom és nem is akarom. Aki másképp vélekedik felőlem vagy másképp ért engem, az téved és nem is ért igazán.”

Szerinted?

5

Hogyan gondolkodhatott és érezhetett az ifjú Luther a pápáról a szöveg alapján? Milyen embernek látod a pápát? Voltál már ahhoz hasonló helyzetben, mint itt Luther? Mit gondolhatott a pápa az ifjú Lutherről?

Mozdulj!

3

Énekeljétek el az Evangélikus énekeskönyv 402. énekét!

35. Felnőttkor – saját meggyőződés

A hit pedig a remélt dolgokban való bizalom, és a nem látható dolgok létéről való meggyőződés.
(Zsid 11,1)

„A próféták a kudarcban élnek és lélegeznek;
az a dolguk, hogy győzelem nélkül harcoljanak.”
(Martin Buber)

Mozdulj!

1

Mi okoz nehézséget abban, ha mások előtt kell megvédenünk az igazunkat? Mi adhat erőt?

Az egyik legnehezebben elviselhető helyzet az életben az, amikor valaki befolyásos emberek vagy egy egész intézmény érdekei ellen lép fel, s a döntő pillanatban kiderül, hogy nem áll mögötte senki. Akik addig veregették a vállát, vagy lelkesen dicsérték bátorságáért, azokra – éppen amikor leginkább kellene – nem lehet számítani.

Luther egyetemi tanártársai félszegen kívárták az események alakulását, vezetőjük úgy fogalmazott, hogy Luther túllőtt a célon. Ágostonos rendtársai sem álltak ki mellette. Legfőbb érdekük az volt, hogy Luther ne keverje szegyenbe a rendet. Luther tartományfőnöki mandátumának lejárta után az ágostonosok másra szavaztak.

Luther mellé azonban új emberek álltak, többek között Philipp Melanchthon és Andreas Karlstadt, a wittenbergi egyetem tanárai, akik később Luther közvetlen munkatársai lettek.

A 95 tétel tartalmát cáfolni igyekvő több írás megjelenése arra sarkallta Luthert, hogy püspökétől engedélyt kérjen a korábban elrendelt hallgatása feloldására. Ezután több írást is közrebocsátott Luther. *A német nemzet keresztény nemességéhez; A keresztény ember szabadsága* és az *Egyház babiloni fogságáról* című írásaiban a pápai főméltóság legitimitását és a pápa tévedhetetlenségét firtatta, valamint kétségbe vonta az egyházi rend elsőbbségét, a szentségekről szóló tanítást, a mise funkcióját, és hangsúlyozta a Szentírás elsőbbségét. Olvasóit leginkább azzal fogta meg, hogy a laikus embereket is bevonta a hitbeli kérdésekbe, s a klérus véleményével egyenrangúnak tekintette az övét is.

A domonkos rend – melyben Tetzl is inkvizitor volt – etrekként feljelentette Luthert. Luthernek a következő években teológiai viták sorában kellett megvédenie tételeit. Többek között Cajetan bíborossal vagy Johann Eck teológiai tanárral vitázott, aki a búcsúcédulák felől inkább a pápai hatalom kérdése felé terelte a vitát. III. (Bölcs) Frigyes szász választófejedelem, Luther világi feljebbvalója, aki felelősséget érzett egyetemi tanáráért, elérte, hogy Luther kihallgatása Németföldön legyen, ne Rómában.

Szerinted?

1

Vajon mire számított Luther? Mit gondolhatott, amikor rendtársai és barátai kihátráltak és cserben hagyták? Luther életének mely eseményei vezethettek ahhoz, hogy az embereket nagykorúnak tudta tekinteni a hitkérdésekben?

A pápai válasz nem váratott magára. Kiátkozással fenyegették meg, amennyiben 60 napon belül nem vonja vissza tanait, amely a türelmi idő lejárta után hatályba lépett. Ellenségei azt szerették volna, hogy Rómában, az Inkvizíció jelenlétében lehessen kihallgatni, és akkor eretnekség vádjával el lehet őt örökre távolítani az útból. Luther kihallgatása azonban végül 1521-ben Wormsban, a birodalmi gyűlés előtt zajlott le. V. Károly császár, a pápai legátus, hat választófejedelem, huszonegy herceg, nyolc örgróf, harminc érsek és püspök állt vele szemben. Először is az összes általa írt könyv ki volt téve elé egy asztalra, és azt kérdezték tőle, hogy ő írta-e őket, majd azt kérdezték, hogy hajlandó-e azok tartalmát visszavonni.

A második kérdés megválaszolására először kért egy nap haladékot – amit az ügy súlyánál fogva meg is kapott. Másnap, amikor feltették neki ugyanazt a kérdést, először egy hosszabb latin beszéddel kezdte, de ezt nem mindenki értette, ezért arra kérték, hogy a lényeget ismétlje el németül is. Ekkor a következőképpen válaszolt: „...Hacsak a Szentírásból merített bizonyítékokkal, vagy világos észokokkal meg nem győznek, mert Isten ígéje által lelkiismeretemben kötve vagyok, és mivel világos, hogy a pápa és a zsinatok többszörösen tévedtek, tanításomból semmit vissza nem vonok, mert nem tanácsos és nem helyes az embernek bármit is a lelkiismerete ellen cselekedni.”

A lelkiismeret említésével Luther egy új – addig előtte soha ilyen esetben hivatkozásként nem említett szempontot helyezett bírói elé. Szabad-e, helyes-e valakire nyomást gyakorolni, és ezáltal vallomást kiereszokolni belőle úgy, hogy ezáltal lelkiismeretének a szava ellen cselekedjen? Szava bombaként robbant. V. Károly császár csak annyit mondott Luthernek válaszul, hogy: „Elég!”, és felállásával jelezte, hogy véget vet a kihallgatásnak. Ám az erősödő hangzavar azt jelezte, hogy Luther érvelése sokakban visszhangra talált. Végül nem a gyűlés, hanem a császár saját hatáskörében mondta ki Lutherre a birodalmi átkot. Ezután Bölcs Frigyes titokban gondoskodott a reformátor biztonságba helyezéséről.

Szerinted?

2

Mire vonatkozhatott a császár felkiáltása? Talán azt érezte, hogy ha tovább folyik a tárgyalás, akkor kicsúszik a kezéből az irányítás?

Vajon miért nem állnak ekkor sokan Luther mellé? Miért csak titokban merik őt megmenteni?

Luther lelkiismereti okokból való nemet mondása csak az első lépés volt: amikor 1530-ban az augsburgi birodalmi gyűlésen – a Melanchthon által fogalmazott – „Ágostai hitvallás” sorsáról kellett dönteni, János szász választófejedelem, Brandenburgi György örgróf, I. Ernő braunschweig-lüneburgi herceg, I. Fülöp hesseni tartománygróf, Farkas anhalti fejedelem, János Frigyes szász herceg és Ferenc lüneburgi herceg – a császár nemtetszése ellenére – aláírták a hitvallást, így az általuk ellenőrzött területeken Luther követői már szabadon tevékenykedhettek.

A wormsi beszéd után egy olyan kor vehette kezdetét Európában, mely – ha nem is rögtön, de idővel – megtanulta tiszteletben tartani a lelkiismeret szabadságát.

Mozdulj!

2

Keressetek olyan mai példát, amikor valakit a lelkiismereti szabadságában korlátoznak! Mit lehetne tenni érte?

A wormsi birodalmi gyűlés után Bölcs Frigyes szász választófejedelem útközben elraboltatta Luthert, s a wartburgi várba vitette, ahol álnéven, György lovagként megvárhatta, míg az indulatok elcsitulnak irányában. Ezt a kényszerű fogságot arra használta Luther, hogy elkészítse az első német nyelvű Újszövetség-fordítást. Luthernek nem voltak segítői, szótárai, kommentárjai, mégis 9 hét alatt lefordította az Újszövetség könyveit.

Szerinted?

3

Milyen lehetett ez az év Luthernek?

Mozdulj!

3

Énekeljétek el az Evangélikus énekeskönyv 256. énekét!

36. Felnőttkor – saját ház

„Ne légy elfogult a nincstelen javára, és ne kedvezz a hatalmasnak.” (3Móz 19,15b)

„Akik a békés forradalmat lehetetlenné teszik, azok miatt válik a véres forradalom elkerülhetetlenné.” (John Fitzgerald Kennedy)

Míg a gyermekkor egy ideális helyzetben a boldogság korszaka, addig a felnőttkor a szabadság megélésének a lehetőségeit hordozza. A felnőttlét legnagyobb kérdése az, hogy hogyan fog a szabadságával élni az egyén. Autonóm személyiségként mindenkinek meg kell találnia a maga útját. Természetesen mások példája befolyásolja ezt a folyamatot. Az is megtörténhet, hogy előre meghatározott forгатókönyvek szerint éli le valaki az életét, anélkül, hogy tisztában lenne azzal, hogy ezt a forгатókönyvet, eseménynaptárt mások írták helyette. Mindenki a saját halálát halja, de biztos, hogy a saját életét éli? A Biblia számos olyan ember példáját mutatja be, akik valóban saját életüket élték, mely egyben az Istenre találásuk is. Ábrahám, József, Mózes, Ézsaiás, Jeremiás, Ruth, Péter, Pál apostol – néhányan azok közül, akik keresték, néha egészen sokáig a saját sorsot és saját utat, és nem érték be máséval.

Mozdulj!

1

Gyűjtsetek olyan irodalmi vagy filmbeli szereplőket, akik szerintetek a saját életüket élik, s olyanokat is, akik nem! Melyiknek hogyan jellemeznéd az életét?

1525 válságot hozott Németország és Luther személyes életében is. Országszerte parasztfelkelések robbantak ki. A felkelők bizonyos adók megszüntetését vagy mérséklését követelték, és a szabad költözködés jogáért harcoltak. Gyakran hivatkoztak Lutherre, aki a keresztény ember szabadságáról, illetve a gondolat és a lelkiismeret szabadságáról beszélt. Kezdetben Luther is egyetértett a felkelőkkel, és arra intette a földesurakat, hogy mérsékeljék a parasztok terheit.

A parasztfelkelés viszont egyre erőszakosabbá lett, az egész országra kiterjedő fosztogatássá vált, ami már a feudális rendet fenyegette. Egy rajongó teológus is megjelent, Thomas Münzer, Luther egykori tanítványa, aki azt hirdette, hogy az erőszakos lázadás utat fog nyitni a Jelenések könyvében meghirdetett „ezeréves birodalomnak”, ahol nem lesz államhatalom és megvalósul a vagyonközösség. Luther ezzel szemben azt tartotta a legfontosabbnak, hogy az állam betöltse Istentől kapott feladatát, fenn tudja tartani a rendet, amely az evangélium hirdetésének a lehetőségét is biztosítja. Végül a lázadó parasztok ellen fordult, és kiadta *A rabló és gyilkos parasztszembandák ellen* című írását, amelyben arra biztatta a földesurakat, hogy kíméletlenül verjék le a felkelést. Mire röpirata megjelent, a földesurak már kegyetlenül levertek és sok ezer nyilvános kivégzéssel meg is torolták a lázadást. Az esztelen vérontás megrémítette Luthert, és teológiáján olyan nyomot hagyott, ami a német evangélikus-ságnak az állam vezetői iránti magatartását egészen a 20. századi nemzetiszocialista diktatúráig meghatározta.

Szerinted?

Igazuk lehetett a parasztnak abban, hogy a gondolat és a lelkiismeret szabadságát összekapcsolták a szegénységtől és a kizsákmányolástól való szabadsággal? Te mit tanácsoltál volna nekik?

A parasztfelkelés leverésének évében, 1525-ben Luther 42 éves volt – ekkor házasodott meg, melyről így írt: „Nősülésemnek oka többek között az volt, (...) hogy a házasságot megtiszteljem, és hogy megvessem és megszégyenítsem a pápaságban lévő erkölcstelenséget. Ki meri a házasságot leszólítani? Isten adománya az, a legtisztább élet, mely toronymagasságban áll minden papi nőtlenység fölött. (...) Isten legnagyobb kegyelme, ha a házasságban a két fél egymást szívből és tartósan szereti. Az első szerelem bőven termő és heves, elkápráztat minket, mi pedig belevetjük magunkat, mint a részek. Amikor aztán kialudtuk mámorunkat, az istenfélőknek marad a jóra való szeretet, az istenteleneknek pedig a bűnbánat.”

Felesége Bora Katalin lett, aki apácatársaival megszökött a kolostorból. Házasságukból hat gyermek született, ebből két leányt kiskorukban elvesztettek, de még örökbe fogadtak a rokonságból négy árvát. A Fekete kolostor épülete, egykori szerzetesi otthona – amelyet Bölcs Frigyes fejedelemtől kaptak nászajándékba – elég nagy volt ahhoz, hogy ezenfelül a helyi egyetemen tanuló kosztos diákokat is befogadják. Ennek a háznak a vacsoraasztalánál elhangzott kötetlen társalgások anyagát őrzi az *Asztali beszélgetések* című gyűjtemény.

Luther esküvőjét minden évben eljártsszák Wittenbergben

A „saját ház” Luther számára azt is jelentette, hogy hozzákezdhetett a Szász Választófejedelemség területén az egyház építéséhez is. Ehhez erős indítást adott egy gyülekezetlátogató körút tapasztalata, amelynek során az derült ki, hogy a lelkészek és a gyülekezetek hitbeli ismereteit az alapoktól kell felépíteni. A kor legmodernebb pedagógiai módszerével, „kérdés-válasz” szerkezetben írta meg 1529-ben a *Kis kátét* és a *Nagy kátét*, az elsőt az éppen csak olvasni tudó családfők, a másodikat a lelkészek és a tanítók számára. A két kátében a Tízparancsolat, a Miatyánk, az Apostoli hitvallás, valamint a keresztség és az úrvacsora szereztetési igéi magyarázata révén ad átfogó tanítást a keresztyén hitről és életéről. Szorgalmazta az elemi iskolák alapítását, és nagyon sok népszerű dallamú éneket is írt.

1529-ben és 1530-ban is birodalmi gyűlésekre került sor, amelyek jelentős mérföldkövek voltak az evangélikusság történetében. 1529-ben Speyerben V. Károly császár rá akarta kényszeríteni a reformált hitű fejedelmeket a katolikus hűségeskü letételére. Azok tiltakozásképpen kivonultak a gyűlésről, „protestáltak”, ettől fogva nevezik a reformáció híveit protestánsoknak. 1530-ban Augsburgba hívta össze a császár a gyűlést, ahol az evangélikusok bemutathatták a hitvallásukat. A gyűlésre Luther személyesen nem ment el, hiszen a távoli Augsburgban a szász választófejedelem nem garantálhatta a biztonságát, ezért a hitvallást tanártársa, Melanchthon Fülöp fogalmazta meg és olvasta fel. Bár arra törekedtek, hogy megmutassák, hogy hitük az egyetemes (katolikus) hittől egyezik, a császár lehetőséget adott rá, hogy a katolikusok a gyűlésen „Cáfolattal” támadják meg a hitvallást, amire néhány hónapon belül „Védőírral” válaszolt. Az Ágostai hitvallás és Védőírata az evangélikus egyház alapvető hitvallásai közé tartozik. Legfontosabb tanítása a megigazulásról szól, amelyről 1999-ben egy közös római katolikus–evangélikus teológiai bizottság egyetértő nyilatkozatot adott ki – megnyitva ezzel a lehetőséget a teológiai alapú megbékélés felé.

Mozdulj!

2

Énekeljétek el a 72. számú éneket!

37. Öregkor

„Nikodémus ezt kérdezte tőle: *hogyan születhetik az ember, amikor vén?*” (Jn 3,4)

„A ma idősei a tegnap hősei.” (Graffiti)

Szerinted?

1

Milyen sztereotípiákat hallottál már az öregekre, öregségre nézve? Mivel tudnád ezeket megcáfolni?

A korábbi társadalmakban az időseket tisztelték. Komoly befolyásuk és döntő szavuk volt a közösség egészét érintő kérdésekben. Családon belül pedig a férfiak és nők tekintélye is együtt nőtt a korukkal. Mára ez a helyzet megváltozott: a családban, és társadalmi szinten sincs már úgy, mint korábban.

Miután munkájukból nyugdíjba mennek az emberek, gyakran szegényebbek, mint korábban bármikor. Míg előző korokban a nyugdíj körüli életkorral együtt járt a még nagyobb tisztelet, és az előmenetel csúcsát ekkor érték el, addig ma éppen ellenkező folyamat zajlik. Ha a gyerekek már kirepültek, és a munkahelyről is nyugdíjba küldték, egyéni hasznosságuk tudata és életük értelme kérdőjeleződik meg az idősödő emberek számára. Ám ha egészségük engedi, és ha vannak mozgósítható belső tartalékaik, akkor életük harmadik, utolsó szakasza egy újabb tanulási időszakká válhat.

Mivel Luther 63 évig élt, mai fogalmaink szerint nem élte meg az öregkort. Csakhogy ötszáz évvel ezelőtt a 40 év feletti ember már öregnek számított. Luther nem félt a haláltól, és nem akart még sokáig élni. Sok család érte élete utolsó éveiben. Nehéz volt feldolgoznia azt a sok ármányt és gonoszságot, melyeken keresztül személyében is támadták, nem csupán a tanait kritizálták. Például egy olasz nyelvű röplap azt a tévhírt keltette, miszerint Luther meghalt, testét Wittenbergben ravatalozták fel, híveit pedig arra kényszerítették, hogy Luthert imádják, ekkor azonban a megszentelt ostya a „nagy eretnek” szájából kirepült, az elszabadult pokol pedig csak akkor állt helyre, amikor a szentelt ostya a szentségtartóba visszakerült.

Ferdinand Hodler: Ősz

Luther a mocskolódást nem hagyta válasz nélkül: „Jézus azért jött a földre, hogy szolgáljon. A föld porában térdepelve, sorba mosta tanítványai lábát. Mindig csak szolgált (...) és a pápa? Hatalmaskodni akar és nem szolgálni (...) Mindannak, amit Jézus tenne, pont az ellenkezőjét teszi, ezért Jézusnak nem barátja, hanem ellensége. (...) A pápa hívei halálomat kívánják. De ha meghaltam, akkor fogok csak igazán élni! A búza sem tud növekedni, míg el nem vetették a földbe”

Hallottál róla?

1

A támadások és a betegségek megviselték Luthert, és időnként ő is leírt durva mondatokat. Támadta ellenfeleit, néha a honfitársait és a zsidókat is, akik, ifjúkori várakozásával szemben, vonakodtak az evangéliumi hitre térni. A *zsidókról és hazugságaikról* című kései iratának szomorúan hosszú árnyéka született, még a náci Németországban is idézték az antiszemita propagandában.

Még 1530-ban, amikor a brandenburgi örgrófnénak volt a vendége, a házigazda azt kívánta neki, hogy még jó negyven évig éljen. Luther így fakadt ki: „Isten őrizzen attól! Még ha Isten mindjárt a Paradicsomkertet kínálná is, hogy ott éljek még negyven évet ezen a világon, azt sem fogadnám el. Inkább szegődtenék egy hóhért, hogy üsse le a fejemet, annyira gonosz ez a mostani világ. Csupa ördög lesz az emberekből, azért az ember jobbat nem kívánhat magának, mint egy üdvösségre intő órát és aztán a halált. Az orvosokra sem hallgatok, nem akarom keseríteni maradék életemet, amely szerintük még egy évre rúg, hanem Isten nevében azt eszem és iszom, amire kedvem támad.”

Ehhez az orvosi diagnózishoz képest még 16 évig élt.

A wittenbergi egyetemen való tanítást szinte élete végéig folytatta, utolsó előadását az alábbi szavakkal fejezte be: „*Ich bin schwach, ich kann nicht mehr.*”, vagyis „Gyenge vagyok, nem bírom tovább!” Élete utolsó útja szülőföldjére, Eislebenbe vezetett, hogy kibékítse a hazai grófi család két ágát, ott azonban ágnak esett.

„Koldusok vagyunk. Ez az igazság.” Így szól Luther utolsó feljegyzése. Utolsó pillanatban is arról tett bizonyosságot Luther, hogy teljesen Isten kegyelmére szorulunk. Valóban ágyban, párnák közt halt meg, 1546. február 18-án hajnali 2 és 3 óra között, amely – Petőfivel ellentétben – nála Isten gondviselésének a jele volt. Hazahívta Isten hűséges szolgáját. Holttestét az eislebeni Szent András-templomban ravatalozták fel, majd Wittenbergbe szállították s a vártemplom szószéke alatt ástott sírba temették el. Itt pihen ma is.

Szerinted?

2

Mennyire általános az, ahogyan Luther tekintett az életre és a halálra?

Hogyan beszélünk a családban, a társadalomban, az iskolában, az egyházban a halál kérdéséről? Vajon miért így?

Luther teológiáját a legegyszerűbben az „egyedül” kezdetű tételekkel foglalhatjuk össze:

- „egyedül kegyelemből” (sola gratia) kapunk Istentől üdvösséget; mindezt
- „egyedül a Szentírás” (sola Scriptura) tanítja meg nekünk; és
- „egyedül a hit (sola fide) által ragadhatjuk meg.

A három „sola” egyetlen „solus”-ban egyesül: „egyedül Krisztus” (solus Christus).

Hallottál róla?

2

Luthernek két végrendeletét is ismerjük: az első, 1537-es inkább a reformáció szellemi és teológiai hagyományának sorsát tárgyalja, míg a második, egyben végső változat ennél sokkal személyesebb. Ebben a kor szokásaitól eltérően Luther feleségét, Bora Katalint bízta meg kevés vagyonuk feletti örökösessel. Ezt a végrendeletet ma egyházunk levéltára őrzi.

Luther halála után az evangélikus rendek komoly vereséget szenvedtek V. Károly csapataitól. A császár végül mégsem tudta kihasználni győzelmét, és arra kényszerült, hogy 1555-ben békét kössön az evangélikus fejedelmekkel. Az „augzburgi vallásbéke” kimondja, hogy „akié a föld, azé a vallás” (*cuius regio eius religio*), azaz a fejedelem megválaszthatja hitvallását, az alattvalók pedig kötelesek a fejedelem hitét követni. Ez a döntés lehetőséget adott az evangélikus tartományok kialakulásának, ugyanakkor meg is ágyazott a száz évvel későbbi véres – harminc évig tartó – vallásháborúnak a protestáns és a katolikus uralkodók között. A harmincéves háború okozta szenvedések nyomán született meg először az az igény, hogy az alattvalók is szabadon választhassák meg hitvallásukat. Az egyéni vallásszabadság gondolata a Luther által felismert lelki szabadságnak a politikára való kiterjesztése, a modern Európa egyik alapköve lett.

Mozdulj!

Énekeljétek el az Evangélikus énekeskönyv 500. énekét!

Részletek a 95 tételből

1. Mikor Urunk és Mesterünk azt mondta: „Térjetek meg!” – azt akarta, hogy a hívek egész élete bűnbánatra térés legyen (Mt 4,17).

6. A pápa nem bocsáthat meg másképp vétkeket, csak úgy, hogy kinyilvánítja és megállapítja, hogy Isten már megbocsátotta azokat.

10. Képzetlenül és hibásan járnak el azok a papok, akik a haldoklóktól egyházjogszabály szerinti bűnbánati teljesítményt követelnek a purgatóriumban.

15. Ez a félelem és borzadás magában is elég (hogy mást ne mondjak) a purgatóriumi szenvedést előidézeni, mivel a reménytelenség borzalmával határos.

21. Tehát tévednek mindazok a búcsúhirdető papok, akik azt mondják, hogy a pápa búcsúja által az ember minden büntetéstől mentessé lesz és üdvözülni.

24. Természetesen az emberek legnagyobb részét becsapják, amikor nagy hanggal, minden megkülönböztetés nélkül ígérik meg nekik a bűnhődés feloldását.

27. Emberi balgaságot hirdetnek, amikor azt mondják, hogy mihelyt a ládába dobott pénz megcsörren, a lélek azonnal a mennybe száll.

28. Csak annyi bizonyos, hogy a ládában megcsörrenő pénz által nagyra nőhet a haszonlesés és a kapzsiság. Az egyház közbenjáró szolgálatának eredményessége azonban egyedül Isten jótetszésétől függ.

32. Örök büntetést kapnak tanítóikkal együtt, akik a búcsúcédulákkal biztonságban hiszik magukat az üdvösségük dolgában.

35. Nem kereszténységet prédikálnak, akik azt tanítják, hogy aki lelkeket akar kiváltani vagy gyónási kiváltságot vásárolni, annak nincs szüksége töredelemre.

37. Aki csak igazi keresztény, akár élő, akár halott, az részese Krisztus és az anyaszentegyház minden kincsének, s ezt Isten adta néki, búcsúcédula nélkül is.

42. Arra kell tanítani a keresztényeket, hogy a pápa véleménye szerint a búcsúvásárlás semmilyen tekintetben nem állítható egy sorba az irgalmasság cselekedeteivel.

43. Arra kell tanítani a keresztényeket, hogy jobb dolgot tesz, aki a szegénynek ad, vagy a rászorulóknak kölcsönöz, mint hogyha búcsút vásárol.

49. Arra kell tanítani a keresztényeket, hogy a pápa búcsúi akkor hasznosak, ha nem beléjük vetjük bizalmunkat. Viszont nagyon ártalmasak, ha általuk elvész az istenfélelmünk.

58. De nem is Krisztus és a szentek érdemeiről van szó, hiszen azok mindenkor, a pápa közreműködése nélkül is munkálják a belső ember számára a kegyelmet, a külső ember számára pedig a keresztet, a halált és a poklot.

62. Az egyház kincse valójában Isten dicsőségének és kegyelmének szent evangéliuma (örömhíre). De ezt méltán igen gyűlölik, mert elsőkből utolsókká tesz.

64. A búcsú kincsét viszont igen kedvelik, mert utolsókból elsőkké tesz.

68. Valójában azonban a búcsú az Isten kegyelméhez és a kereszt jóságához mérten a legeslegkisebb dolog.

90. Ha az egyszerű híveknek aggályos érveit pusztá hatalommal elnyomjuk és nem értelmes megválaszolással oldjuk fel, azzal az egyházat és a pápát ellenségeik előtt nevetségessé, a keresztényeket pedig szerencsétlenné tesszük.

Részletek a Kis kátéból

A TÍZ PARANCSOLAT

Ilyetén egyszerűséggel tanítsa reá a családfő házanépét.

Az első parancsolat.

Ne legyenek más isteneid!

Mit jelent ez? – Felelet:

Istent mindennél jobban féljük, szeressük és Őbenne bízunk.

A HISZEKEGY

Ilyetén egyszerűséggel tanítsa reá a családfő háza népét.

A harmadik hitágazat.

A megsejtelésről.

Hiszek a Szentlélekben; egy keresztény Anyaszentegyházat; szenteknek közösségét; bűnöknek bocsánatát; testnek feltámadását és az örök életet. Ámen.

Mit jelent ez? – Felelet:

Hiszem, hogy saját értelmemmel vagy erőmmel nem tudnék Jézus Krisztusban, az én Uramban hinni, sem őhöz eljutni, hanem a Szentlélek hívott engem az evangélium által, ajándékaival megvilágosított, az igaz hitben megszentelt és megtartott; amiképpen a földön az egész kereszténységet hívja, gyűjti, megvilágosítja, megszenteli és Jézus Krisztusnál megtartja az egy igaz hitben. Ebben a kereszténységben kegyelme gazdagságából nekem és minden hívőnek minden bűnt naponként megbocsát, az ítélet napján engem és minden holtat feltámaszt, és nekem minden Krisztusban hívővel együtt örök életet ad.

Ez bizonyos igaz!

A MIATYÁNK

Ilyetén egyszerűséggel tanítsa reá a családfő házanépét.

Mi Atyánk, ki a mennyekben vagy!

Mit jelent ez? – Felelet:

Isten ezzel magához akar minket édesgetni, hogy elhiggyük, hogy ő nekünk édesatyánk, mi pedig édesgyermekai vagyunk; hogy bátran és teljes bizodalommal kérjük őt mint szerető gyermekek szerető atyjukat.

Mert tied az ország és a hatalom és a dicsőség. Mindörökké.

Ámen.

Mit jelent ez? – Felelet:

Hogy én bizonyos legyek afelől, hogy ezeket a kéréseket a mi mennyei Atyánk szívesen fogadja és meghallgatja; mert ő maga parancsolta, hogy így imádkozzunk, és megígérte, hogy meghallgat minket. Ámen, Ámen azt jelenti: Igen, igen, úgy legyen!

Luther Márton

1483-1546

1480

1483. november 10.:
Megszületik
Eislebenben

1485

1490 tanulmányok:
Mansfeld

1495

Magdeburg

Eisenach

1500

1501: Erfurti egyetem,
filozófiai és jogi tanulmányok

1505

1505: Magiszterre avatják
1505. július 2.: Viharba kerül
1505 július 17.: Belép az Ágoston-rendbe,
ahol teológiát kezd tanulni
1507: Pappá szentelik

1510

1511: Egyik rendtársával Rómában jár
1512: Doktorrá avatják,
a bibliai tudományok professzora a wittenbergi egyetemen
1512–1517: Teológiai kérdéseken vívódik

1515

1517. október 31. Kitűzi a wittenbergi vártemplom kapujára 95 tételét.
1518: A pápai követ, Cajetan bíboros kihallgatja, és tételei visszavonására szólítja fel.
Luther a pápához fellebbez. III. (Bölcs) Frigyes választófejedelem pártfogása alá veszi
1519: A lipcsei dispután Johannes Eck egyetemi tanárral szemben megvédi tanait

1520

1520. június: A pápa kiátkozással fenyegeti Luthert

1520: Mintegy 30 iratot, könyvet ír

1520. december: A wittenbergi városkapunál nyilvánosan elégeti az őt kiátkozó pápai bullát és az egyházi törvénykönyvet

1520

1521. január 21.: X. Leó pápa kimondja az egyházi átkot Luther felett, kiközösíti az egyházból.

1521. április: A wormsi birodalmi gyűlésen Luther vallást tesz hitéről és a lelkiismeret szabadságáról. Bölcs Frigyes a hazafelé tartó úton elraboltatja Luthert, s György lovag álnéven Wartburg várában rejti el. Luther itt sok röpiratot, levelet, prédikációt ír

1521. május 8.: V. Károly császár kimondja rá a birodalmi átkot

1525

1522 január-februárjában lefordítja az Újszövetséget német nyelvre

1522 tavasz: A reformáció tanait többen tévesen hirdetik, ezért Luther visszatér Wittenbergbe, a népnek prédikál, és megpróbálja a gyakorlatban is megmutatni tanítását. Egyházszerkezési és népoktatási kérdésekkel is kezd foglalkozni

1535

1525: Kitor a német parasztháború, amelyben Luther a parasztok ellen fordul

1525: Feleségül veszi Bora Katalint, házasságukból hat gyermek születik

1540

1529: Megjelenteti a Kis kátét és a Nagy kátét

1529 tavasza: Speyeri birodalmi gyűlés, ettől kezdve nevezik a reformáció követőit protestánsoknak

1529 ősze: Marburgi hitvita Luther és Zwingli között, az úrvacsora kérdésében nincs egyezés. A két irányzat különvállik

1545

1530: Augsburgi birodalmi gyűlés. Ekkorra írja meg Melanchthon Luther tanítása alapján az Ágostai hitvallást

1531 nyara: Konrad Cordatus elkezd lejegyezni az asztali beszélgetéseket, melyet diákokkal együtt Luther haláláig folyamatosan rögzítettek

1534: Luther munkatársaival elkészíti a teljes német nyelvű bibliafordítást

1550

1537: Luther kiadja a Schmalkaldeni cikkeket. Élete utolsó éveiben is rengeteget dolgozik és ír: közel kétszáz tanulmány kerül ki a keze alól, amelyek az egyházat érintő aktuális kérdéseket célozzák meg

1546. február 18: Eislebenben meghal

Összefoglalás

1. Rakd időrendbe Luther életének alábbi eseményeit!

feleségül vette Bora Katalint

megfogadta, hogy beáll szerzetesnek

megjelentette a Kis kátét

kitűzte 95 tételét

doktorrá avatták

Rómában járt

X. Leó pápa kimondta rá az egyházi átkot

a wormszi birodalmi gyűlésen vallást tett hitéről

V. Károly császár kimondta rá a birodalmi átkot

elkészül az Újszövetség német fordításával

megszületett Eislebenben, Németországban

pappá szentelték

A speyeri birodalmi gyűlésen felsőnémet városok és fejedelmek tiltakoztak (protestáltak) a császár katolicizmust erősítő határozatai ellen. Ettől kezdve nevezik a reformáció követőit protestánsoknak.

Az augsburgi birodalmi gyűlésre megszületett az Ágostai hitvallás.

elkészült a teljes német nyelvű bibliafordítás

Eisenachban tanult

Eislebenben meghalt

2. Készítsetek képzeletbeli interjúkat a gyermek, a fiatal, a felnőtt és az öreg Lutherrel! Kérdezzetek rá, hogy különböző életszakaszaiban Luther mit gondol Istenről, a pápáról, a házasságról és a lelkiismeret szabadságáról!

3. Gondoljátok végig, hogy mi az, amiben Luther élete során sokat változott, s mi az, amiben egyáltalán nem!

4. Hasonlítsátok össze a fiatal Luthert és a benneteket foglalkoztató kérdéseket! Melyek a hasonlóságok, melyek a különbségek?

5. A reformáció folyamatában jelentős szerepet játszott a nyomtatás elterjedése, az újonnan létrejött iskolák és egyetemek, a pap- és tanárképzés, az analfabetizmus visszaszorulása és a Biblia szövegéhez és tanításához való hűséges visszatérés. Készíts olyan folyamatábrát, amely a lehető legteljesebben mutatja be ezek kapcsolati rendszerét!

VILÁGVALLÁSOK – Együttélés másokkal

A képeken a brüsszeli városháza egyik oszlopának díszítését láthatjuk. Szerzetesek jelennek meg a kőfaragáson előttünk, többnyire a celláikban. Mindegyiknek közös vonása, hogy kapcsolatban vannak egy ital fogyasztására alkalmas edénnyel. Lehet ez az edény közönséges cserépkancsó, pohár vagy akár szent kehely is. Egyikőjük magában issza az italt, titkosan, hogy senki meg ne lássa. A másik nem akar egyedül inni, és átnyújtja cellatársának, aki viszont elfordulva utasítja el. A harmadik kocsmában, nyilvánosan, társaságban italozik. Olyat is látunk, aki vágyódik nagyon az innivalóra, és kezét nyújtáná utána, a tőle jobbra lévő pedig cellája ablakából próbálja átnyújtani neki a kancsót, de túl messze vannak egymástól. Végül olyat is látunk, aki letérdelve, a legnagyobb áhítattal emeli ajkához a szent kelyhet.

A szobrász végigvezet bennünket az emberi élet legfontosabb erkölcsi kérdésein: mire használod, amid van? Egyedül, lopva élvezed, vagy felkínálsz másnak is? Észreveszed más szükségét, vágyát arra, amid neked van, és adsz-e belőle neki is, próbálsz segíteni rajta? Közönséges dolognak tartod, amit csak úgy pénzért vesz az ember, vagy szentként tiszteledd és olyan magas rangra helyezed, amennyire csak tőled telik?

Ez az oszlopdísz ízig-vérig európai. S mivel a középkori kereszténység viszonyai között született, természetesen a vallás profi képviselőit, a szerzeteseket ábrázolja olyan szerepben, amely alkalmas annak egyszerű bemutatására, hogy az emberi élet leghétköznapiabb tevékenységének is mindig van etikai vonatkozása.

Ennek a faragványnak az üzenete egyetemes, vagyis az is megértheti, aki semmit sem tud a kereszténységről, de egy vallás beavatott tagja. Ez a kritérium azonban nem hagyható el, hiszen egy „istentelen élvhajásznak” ez a kőfaragvány semmilyen útmutatással nem szolgálhat. Más világvallások vagy törzsi vallások képviselői viszont minden előzetes magyarázat nélkül értenék a szobrász üzenetét. A lehetőség neked is fel van kínálva!

Megveheted pénzen, és használhatod mint árucikket. De el is utasíthatod, magadat féltve. Vagy érte nyúlhatsz – persze attól még nem biztos, hogy el is éred. De ha igen, mohón megragadhatod csak magadra gondolva,

vagy úgy is, hogy megosztod mással. Nem utolsó sorban, hálaadással veheted magadhoz, azzal a hittel, hogy amit kaptál, a legnagyobb ajándék, melyet csak el tud képzelni emberi elme. Rajtad múlik. Te vagy, aki győzől, vagy elbuksz, aki veszi méltóan, vagy méltatlanul. Ezzel a „rajtad múlik”-kal foglalkozik az etika.

38. Teológiai alapok etikai kérdésekhez – Hol is kezdjük?

„Mert úgy szerette Isten a világot, hogy egyszülött Fiát adta, hogy aki hisz őbenne, el ne vesszen, hanem örök élete legyen.” (Jn 3,16)

„Mindaddig, míg nem érzünk rokonszenvet és szeretetet minden élőlénytársunk iránt, nem mondhatjuk, hogy megértettük az erkölcs törvényét.” (Mahatma Gandhi)

Mozdulj!

1

Rangsoroljátok, hogy az alábbi tényezők közül melyek befolyásolják leginkább erkölcsi döntéseiteket!

szülők, testvérek, tág család, megszokás, hagyományok, média, barátok, állam, törvény, divat, osztálytársak, iskola, egyház, Biblia

Vajon miért van a döntéseinkben sokszor a kortárscsoportnak erősebb hatása, mint egyéni erkölcsi értékeinknek?

Az erkölccsel mindenki azon a helyen találkozik először, ahol kisgyerekként tanítani, nevelni kezdték. Ezek a szabályok eleinte valószínűleg fizikai szükségleteink kifejezésével álltak kapcsolatban. Ilyenek lehettek: ne egyél hangosan, használj evőeszközt, ne kiabálj stb. Ahogy növünk, egyre újabb és újabb szabályokkal találkozunk. Egy részüket megtanuljuk és elsajátítjuk, másik részére furcsán nézünk talán egész életünkben, mert a környezetünkben élők nem gyakorolják vagy nem gyakorolták. A nagyobb gyerekek már pontosan tudják, hogy mit illik és mit nem illik tenni otthon, vendégségben, barátok között, hogyan kell viselkedni a boltban, közösségi közlekedési eszközökön, könyvtárban, piacon vagy templomban. Egy társadalomban az íratlan erkölcsi szabályok összességét **etikett**nek, az írott és formális szabályokat **törvények**nek nevezzük. Az erkölcsi étellel való kapcsolatunk egész életünkben tart. Ez nem azt jelenti, hogy mindig újabb és újabb szabályokat tanulunk, hanem azt, hogy **folyamatosan figyelemmel kísérjük a körülöttünk levő világot és a felvetődő kérdéseire megpróbáljuk megtalálni és megadni a lehető legjobb válaszokat.**

Minden kultúra mögött történelmi vallási hagyományok is állnak. Az európai kultúra hátterében nagyrészt a két bibliai vallás szokásai és erkölcsé áll jellegzetes **elvek, normák és értékek** formájában. A Tízparancsolat parancsai **normák**, amelyek értékeket fejeznek ki. A Ne ölj! parancsolat az emberi élet védelmének értékét védi. A Ne paráználkodj! a családi élet és áttételesen az istentisztelet értékét helyezi előtérbe. A Ne lopj! a személyes és közösségi tulajdont védi, mert értéknek tekinti.

Jézus szavaiban **erkölcsi érték**ként jelenik meg többek között az erőszak elutasítása, az anyagi javak helyes megítélése, a megbocsátás, a remény, az életmód megújulása vagy az igazságosság.

Sokan a szeretetet is a jézusi erkölcsi értékek közé sorolják, de tisztán kell látnunk, hogy a „nagy parancsolatban” kifejezett Isten- és emberszeretet olyan **alapelv**, amely megalapozza az erkölcsi normákat és értékeket. A jézusi szeretet soha sem szakítható el az Atya, a Fiú és a teremtmények kapcsolatától. Aki ennek tudatában keresi a szeretet forrását, az a Lélek értelmező és bátorító erejével is találkozni fog.

Szerinted?

1

Miért fontos az, hogy a jézusi szeretet alapelv? Mi lenne a következménye annak, ha a szeretet nem alapelv lenne, hanem norma vagy érték?

Luther egyik fő reformátori gondolata, hogy az akkori egyház normái helyébe a „hit általi megigazulás” normáját helyezi. Hogyan változtatja meg erkölcsi döntéseinket ez az áthelyezés? Melyik lutheri felismerésnek van még fontos érték-szerepe?

Mozdulj!

2

Az elmúlt években számos olyan bibliai történettel foglalkoztunk, melyek fontos erkölcsi értékeket fogalmaznak meg! Az igehelyek alapján fogalmazd meg ezeket az értékeket! Keress magadtól is továbbiakat!

Az ember teremtése (1Móz 1,27) _____

József megismerteti magát testvéreivel

(1Móz 45,1–15) _____

Ézsaiás (Ézs 56,1) _____

A képmutató ítélkezés (Mt 7,1–5) _____

Boldogmondások (Mt 5,1–12) _____

Isten gondviselése (Mt 6,25–34) _____

Az imádság meghallgatása (Mt 7,8) _____

A törvény magyarázata (Mt 5,38–48) _____

A gazdag ifjú (Mk 10,17–27) _____

Zákeus története (Lk 19,1–10) _____

A görnyedt asszony meggyógyítása

(Lk 13,10–17) _____

Jézust nem fogadják be egy samáriai faluban

(Lk 9,52–56) _____

Az irgalmas samaritánus (Lk 10,25–37) _____

Jézus elhívja Lévit (Lk 5,27–32) _____

Ki a legnagyobb? (Lk 22,24–27) _____

Az erkölcsi élet normáival az **etika** foglalkozik. Más szóval az etika olyan szempontokat keres, amelyek segítségével eldönthető, hogy amit az emberek közösségben tesznek, az jó-e.

Ha például magunk elé képzelünk egy olyan országot, amelyben a hivatalokkal és megbízatásokkal való visszaélés (röviden: a korrupció) nagyon elterjedt, ott minden ember egyénileg is és testületekben is felteheti magának a kérdést, hogy jól van-e ez így. Lehet, hogy létezik olyan szempont, ahonnan nézve a korrupció helyes. Mondjuk, hogy nincs más mód arra, hogy az ország lakossága másképpen tiltakozzon egy őket politikailag elnyomó, külső hatalom befolyása ellen. Ilyen döntések egyéni és magasabb szinteken is születettek a Római Birodalom fennhatósága alatt álló Jézus korabeli Palesztinában. Ha csak azt nézzük, hogy a korrupció az egyénre gyakorolt hatása miatt és az emberek közötti kapcsolatban helyes-e, arra már sokkal egyszerűbb nemmel válaszolni.

Az etikai döntések mindig a „jó” fogalma körül fogalmazódnak meg. Jó dolog korruptnak lenni? A válasz egyszerű: nem. Korruptnak lenni rossz, mert igazságtalan viszonyokat hoz létre az emberek között, és jogtalanságot szül azzal, hogy az amúgy is kedvező helyzetben levő embereket egyre kedvezőbb helyzetbe hozzák, míg a többiek kiszolgáltatottsága és sebezhetősége nő. De mi van akkor, ha egy kivérzett, elgyengült ország képtelen bármi módon védekezni a hódítói ellen és polgárai elhatározzák, hogy a rájuk kényszerített törvényeket be nem tartva, egymásnak fognak kedvezni? A korrupció ettől sem válik jóvá, de ebben a konkrét esetben kisebb rossznak bizonyulhat, mint amennyire jó célt szolgál: a nemzet védelmét. Ebben az esetben az erények oldaláról nézve a korrupció mindig is rossz marad, de a nemzet egyben maradása iránti elkötelezettség felelőssége miatt már megengedhető lehet, sőt közösségi szokások révén hazafias kötelességgé is válhat. Mivel azonban az erények felől nézve rossz, a gyakorlásuk csak bizonyos feltételek mellett lehet indokolt. Amikor a szóban forgó ország felszabadul, és saját kezébe veszi élete irányítását, gyorsan fel kell ismerni, hogy az időközben közerkölccsé vált erkölcselenséget meg kell szüntetnie. Az etikai döntéshelyzetek mindig nehezek, és gyakran olyan képességeket igényelnek tőlünk, amelyeket könnyű elveszíteni, ha nem gyakoroljuk őket.

39. Arany szabály – Nyerhet-e mindenki?

Jézus mondja: „Amit csak szeretnétek, hogy az emberek tegyenek veletek, mindenben ugyanúgy tegyetek ti is velük, mert ezt tanítja a törvény és a próféták.” (Mt 7,12)

„Szeressük egymást: vagy azért, mert jó, vagy azért, hogy jó legyen!” (Augustinus)

A játékelmélet egyik alapesete a fogolydilemma. Eszerint két, súlyos bünténnel – például bankrablással – gyanúsított bűnözőt elkapnak egy másik, de sokkal kisebb szabályszegés – például gyorsajtás – miatt. A két személyt – legyenek most Jack és Joe – elkülönítik, és ugyanazt az ajánlatot teszik mindkettejüknek:

1. Ha Jack bevallja a bankrablást, de Joe nem, akkor Jack azonnal szabadulhat, Joe azonban 10 év börtönbüntetést kap. Ugyanez igaz fordítva is.
2. Ha mindketten bevallják a bankrablást, akkor mindketten 6 évet töltenek a börtönben.
3. Ha pedig egyikük sem vall, akkor a gyorsajtás miatt fél-fél évet kell börtönben tölteniük.

Mozdulj!

1

Játsszátok el a fogolydilemma esetét, s figyeljétek meg, melyik választás fordul elő leggyakrabban a ti csoportotokban!

Az **arany szabály** már az ókori ember tapasztalatait összegző bölcsesség volt. Más forrásokból is ismerjük, különféle változatokban:

- „Ne bánts másokat olyasmivel, ami Téged is bántana!” (buddhizmus)
- „Ne tégy olyat másoknak, ami neked is fájdalmat okozna!” (hinduizmus)
- „Ne tedd felebarátodnak azt, ami neked rosszul esik. Ez az egész Tóra, a többi csak a magyarázata.” (Hillél, zsidó rabbi, Kr. e. 30 körül)
- „Senki sem hisz igazán, amíg nem azt kívánja a testvérének, amit magának is.” (Mohamed próféta)
- „Ne tedd azt másokkal, amit nem szeretnéd, hogy veled tegyenek.” (Konfuciusz, Kr. e. 5. sz.)
- „Ha egy sakált látsz a szomszédod udvarában, kergesd ki onnét, mert egy nap a te kertedbe is betévedhet egy sakál, és akkor te is azt szeretnéd, ha a szomszédod ugyanígy cselekedne.” (Afrikai közmondás)

A jézusi változat arra teszi a hangsúlyt, hogy tanácsos ugyan elkerülni, hogy mások velünk rosszat tegyenek, de **még jobb kezdeményezni a jót.**

Szerinted?

1

Az arany szabály ezen megfogalmazásai közül melyik emberszemlélete aktívabb, s melyiké passzívabb? Melyiknek mi lehet a következménye?

Fogalmazd meg saját szavaiddal, mi ezek legfőbb különbsége a Hegyi beszédben olvasható jézusi arany szabályhoz képest! Melyiket nehezebb megvalósítani?

„...mert ezt tanítja a törvény és a próféták.” Izrael törvényei a méltányosságra épültek. A méltányosság minimuma volt, hogy egy sérelem megtorlása nem lehetett aránytalanul súlyos: szemet szemért, fogat fogért. A méltányosság magasabb igénye elvárta a tehetőséktől, hogy gondoskodjanak a szegényekről, az árvákról, az özvegyekről és a jövevényekről. A méltányosság legmagasabb foka szerint pedig **szeretettel tartozunk a másiknak**: szeresd felebarátodat, mint önmagadat.

Amilyen régi ez a felismerés, olyan nehezen érvényesül a mindennapokban. Két jellemző gondolati gát nehezíti a teljesülését. Az egyik szerint a másik ember értéktelenebb, mint én vagyok, tehát nem jár neki ugyanakkora szelet az élet tortájából, mint nekem. A másik szerint pedig lehetetlen, hogy mind a ketten jól járjunk: ha a másik nyer, akkor én biztosan veszítek, tehát le kell győződnöm a másikat, ha nem akarok rosszul járni.

Szerinted?

2

Melyik akadállyal találkoztok gyakran?

Vajon a két gondolati gát kialakulásának mik lehetnek az okai?

Ma vannak olyan közösségek, amelyek már túltették magukat ezeken a gátakon, és a siker reményében kísérleteznek az arany szabály megvalósításával, és vannak olyanok is, amelyek szerint Jézus tanítása túl szép ahhoz, hogy igaz legyen...

Jól megvilágítja ezt a különbséget a játékelmélet egyik megfigyelése. Egyes közösségek meggyőződése szerint csak a nulla összegű játék lehetséges, amelyben ha az egyik nyer, a másik ugyanannyit veszít. Más közösségek, **akik többet megértettek Jézus szavaiból, lehetségesnek tartják a nyertes-nyertes játékot is**, amelyben egyenként kisebb mértékben ugyan, de minden résztvevő nyer. Egy ilyen közösség felé mutat az arany szabály, ilyen né formálódhat a közösség a mennyek országának erőterében.

Nem elég tisztelettel adózni az arany szabály bölcsességének, hanem fel is kell tenni magunknak a kérdést, hogy valóban hiszem-e, hogy a másik ember van olyan értékes, mint én, és ha igen, tudok-e iránta ennek a hitnek a szellemében cselekedni? Megteszem-e neki, amit meg kellene tennie nekem?

A valós életben számos etikai dilemma a fogolydilemma logikájára épül, s Jézus arany szabály alapján megoldható lenne. Ennél még többet is állíthatunk: mindezek a problémák kizárólag Jézus arany szabály alapján oldhatók meg úgy, hogy az az érintett csoport minden tagja számára összességében a lehető legjobb megoldást jelentse.

Mozdulj!

2

„Azt szeretném, hogy az osztálytársaim elfogadjanak olyannak, amilyen vagyok, ezért én is próbálom olyannak elfogadni őket, amilyenek ők.” Fogalmazzatok meg Jézus arany szabályát a saját életetekben fontos hétköznapi cselekedetekre!

A fogolydilemma elemzésében azt látjuk, hogy ha mindkét szereplő önző módon csak a saját szabadulására gondol, akkor mindketten vallanak, arra számítva, hogy a másik nem tesz vallomást. Így összességében a legrosszabb eset valósul meg: összesen 12 évet töltenek börtönben. Ugyanez történik akkor, ha nem bíznak egymásban, vagyis abban, hogy a másik nem fog vallani. Mind az önzés, mind a bizalmatlanság a felvázolt megoldások közül a legrosszabbhoz vezet.

Jack és Joe számára a közös jó megoldás a kooperáció lenne, vagyis ha egyikük sem vallana, mert ezzel tudnák kettejük össz büntetését a legjobban csökkenteni. Ebben az esetben a kérdés az, hogy félre tudom-e tenni az önzésem és a bizalmatlanságomat, s a személyes érdekeimet háttérbe tudom-e helyezni a csoport – benne a saját magam – érdekével szemben. Ezt fogalmazza meg Jézus arany szabály is: „Azt teszem, amit szeretném, hogy velem tegyen a másik.”

Hallottál róla?

A játékelmélet kidolgozásában magyar tudósok is érintettek voltak: alapjait Neumann János fektette le 1928-ban, játékelméleti kutatásaiért pedig 1994-ben Harsányi János közgazdász kapott megosztott Nobel-díjat. Mindketten a Budapest-Fasori Evangélikus Gimnázium diákjai voltak.

40. Együttélés másokkal – Mi a megoldás?

„Akik kardot fognak, kard által vesznek el.” (Mt 26,52)

„Nem hiszem, hogy a háború csak az uralkodók, a nagyfejűek és a kapitalisták bűne. Nem bizony. A kisember is hajlandó harcolni. Ha nem így volna, már régen fellázadtak volna ellene!” (Anne Frank)

A többszereplős fogolydilemma alapesetét Garrett Hardin fogalmazta meg a „közlegelő tragédiája” néven. Eszerint egy falu lakói azzal a problémával szembesülnek, hogy a falu legelője épp annyi tehénnek ad fűvet, ahány család van a faluban. Játsszatok el a közlegelő tragédiájának esetében egy falugyűlést, s vitasátok meg az alábbi kérdéseket!

- Mi történik, ha új család költözik a faluba? (Új legelő nincs: a falu egy sziklás hegyek közötti völgyben fekszik.)
- Mi legyen azzal a családdal – s a jószágával –, amelyik vesz egy második tehenet is? Vajon miért vettek ők második tehenet?
- Mi lesz a sorsa a többi családnak?

Szerinted?

1

Mi a megoldás ezekre a kérdésekre az aranyszabály alapján? Kinek milyen hátránya s milyen előnye származik ebből a megoldásból?

Mi történik, ha az újonnan beköltöző család más vallású vagy kultúrájú, mint a falu lakosai? Hogyan fogadják őket? Mit tudnak róla? Milyen közös erkölcsi értékekre tudnak építeni?

Mozdulj!

1

Az alábbiakban a háborúk leggyakoribb okait soroltuk fel. Keressetek ezekre példát a történelemből! Melyik esetben hogyan lehetne elkerülni a háborút?

vallási különbségek, nemzeti konfliktusok, faji ellentétek, hatalom, pénz, igazságtalanság, elnyomás, féltel, bosszú, egyetlen ember, köölaj, ivóvíz

Szerinted?

2

Mikor problémás a verseny és a versengés?

Ki ne ismerné az *Enyém a vár, tied a lekvár!* vagy az *Adj, király, katonát!* játékot, és ki ne játszott volna szívesen kisgyerekkorában lövöldözős és területfoglaló játékokat? A saját területünk védelme és bővítése olyan program bennünk, amely idősebb korunkban is a vérünkben van, ösztöneinkbe van írva. Az élet legtöbb területén lehet versenyezni egymással, és a verseny könnyen versengéssé válhat. Ezt sajnos könnyen végig lehet játszani úgy is, hogy közben csak arra figyelünk, hogy nekem mindig egy kicsit jobb legyen, mint a többieknek. Közben pedig elfelejtem, hogy az **életem célja nem a versenyben való győzelem**. Jézus így figyelmeztet az ebben rejlő veszélyre: „Mit használ az embernek, ha az egész világot megnyeri, lelkében pedig kárt vall?” (Mk 8,36) Nagy szükségünk van erre a kívülről elhangzó mondatra, mert nincs arra garancia, hogy bennünk magunkban még idejében megtaláljuk az egyensúlyt szükségleteink kielégítésének igénye és a közös javakban való részesedés vágya között.

Akármilyen jól tudják is az emberek, hogy a háború mennyi szenvedéssel, borzalommal és igazságtalansággal jár, mégis egyidős az emberiséggel. A 20. század két világháborújában több mint 80 millió ember halt meg. A II. világháború vége óta mégsem volt egyetlen olyan nap sem, amikor ne lett volna háború valahol a Földön. Ez a helyzet mutatja, hogy a hábo-

rú erkölcsi kérdés. Az erkölcs szerepe ugyanis az, hogy értelmünk segítségével uralkodhassunk ösztöneink felett. **Konfliktushelyzetben Jézus a másik ember szelíd meggyőzését hirdette.**

Az evangéliumokban azonban nem olyan konkrét kérdésekre találunk választ, hogy mit tegyünk, ha az utcán sétálva családunk életére törnek ismeretlen rablók vagy bűnözők. Jézus élete arra példa, hogy a gonoszság nem győzheti le végleg a jót, és **minden helyzetet világosan mérlegelve keresnünk kell a jó győzelmének esélyét.**

Különböző népeknek, eltérő kultúrájú embereknek mindig nagyon nehéz együtt élni. Az eltérő életmód és szokatlan válaszok sokszor tűnhetnek megemészthetetlenül szokatlannak a felek számára. Az ilyen helyzetekben mindig meg kell érteni az arany szabály igazságát: úgy cselekedj a másikkal, ahogy tőle is várnád. Még a másik rosszindulatának megnyilvánulása esetén is meg kell próbálni „jóval meggyőzni a gonoszt”, és a bosszútól mindig tartózkodni kell. Ám a határozatlanság nem jó válasz az erőszakra. Előfordul, hogy olyan erkölcsi döntést kell hoznunk, amelyben a kisebb rosszat kell vállalnunk a nagyobb rossz megelőzése érdekében.

Hallottál róla?

1

India 1947-ben nyerte el függetlenségét, levált a Brit Birodalomról. Az országot két részre osztották, Indiára és Pakisztánra, aminek következtében összetűzések robbantak ki a hinduk és a muszlimok között. Mahatma Gandhi, az indiai kongresszus vezetője egy egyesített Indiát akart, ahol hinduk és muszlimok békében élnek. 1948. január 13-án, 78 évesen éhségsztrájkba kezdett, politikai pályafutása során nem először azért, hogy hagyjanak fel a vérontással. Hitt abban, hogy bár nagy szenvedéssel és önfeláldozással jár majd, amit tesz, de végül a megtorlás és az erőszak elutasítása minden ellenfelét meg fogja győzni. Végül igaza lett: mindkét oldal vezetői ígéretet tettek arra, hogy abbahagyják a harcot, így Gandhi az általa satyagrahának (jelentése: kitartás az igazságban) nevezett erőszakmentes tiltakozásával elérte célját.

- Jelenleg percenként 1,5 millió dollárnyi összeget költenek a világ országai katonai célokra.
- A napjainkban folyó háborúk áldozatainak 90%-a civil állampolgár.
- A háborúk következményei közé tartoznak a hatalmas adósságok, a súlyos környezeti katasztrófák és a migrációs krízisek is.

Hallottál róla?

2

Az egyes államok háborúval kapcsolatos felfogását sokáig meghatározta az a római elv, hogy „ha békét akarsz, készülj a háborúra!” (si vis pacem, para bellum). A háború jogosságának igazolására jött létre az „igazságos háború” elnevezés, főleg Augustinus (4. század) és Aquinói Tamás (13. század) gondolatai nyomán. Az igazságos háború feltételei közé tartozik:

- önvédelemből ered;
- célja nem a bosszú vagy hatalomszerzés, hanem a béke helyreállítása;
- a felek addig már mindent megtettek a béke érdekében;
- van észszerű esély a győzelemre;
- nem okoz nagyobb veszteséget, mint a fenyegető veszély;
- a civil lakosságot nem sújtja.

A 20. században egyre több szó esett már a háború és az erőszak megfékezésének globális lehetőségéről, így alakult ki az „igazságos béke” elve. Ennek kidolgozása napjaink egyik nagy kihívása.

Mozdulj!

2

Egyetértesz az alábbi mondatokkal? Ha igen, támaszd alá érvekkel! Ha nem, változtasd meg úgy, hogy elfogadható legyen számodra!

„Háborúban nem számít bűnnek az ölés, sőt erre akár erkölcsi kötelességként is tekinthetünk.”

„Háborúban más törvények uralkodnak, mint a hétköznapiakban.”

„Semmilyen háború nem igazolható erkölcsileg, még az igazságos háború sem.”

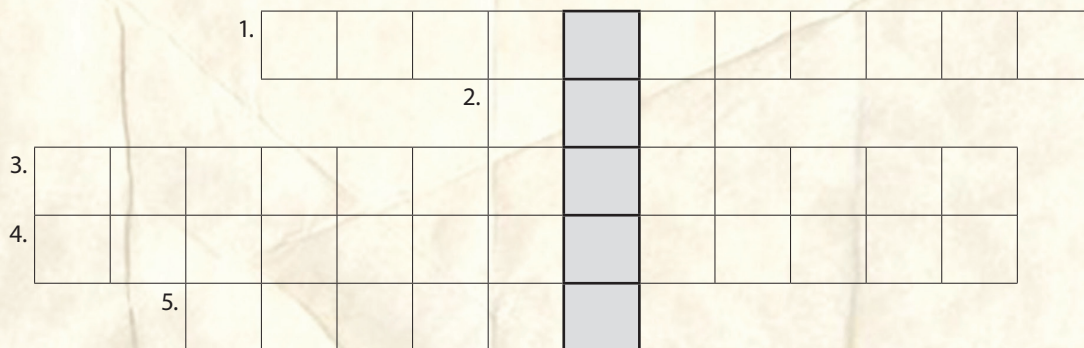
„Az igazságos háborúban való részvétel elutasítása éppúgy igazolható erkölcsileg, mint más háború esetén.”

„A béke jóval többet jelent, mint a háború hiánya.”

Összefoglalás

1. Magyarázd el az alábbi fogalmakat a saját szavaiddal! Mondd el, melyik miért fontos a te életedben!
erkölcs • etika • az erkölcsi élet normái • keresztény normák • világi törvények • etikett • lelkiismeret

2. Fejtsd meg a keresztrejtvényt, és definiáld a megtalált kifejezést !

1. Tíz van belőle, a zsidó és a keresztény etikában is fontos szerepet játszik.
2. Az ilyen rend hivatott a társadalom békés együttélését biztosítani.
3. A hívő zsidók élete folyamatosan meg kell hogy feleljen ennek.
4. Egy muszlim számára ez a legfontosabb Allah szolgálata és dicsőítése mellett.
5. Az indiai vallásokban ez jelenti az értékeket is közvetítő örök isteni elveket.

3. Az alábbi idézet alapján írd fogalmazást az arany szabályról, s egy konkrét példán keresztül mutasd meg az életünkben betöltött lehetséges szerepét!

„Nincs az a gonosz elme, aki foglyodilemma-szerű kínos választás elé tudna állítani egy olyan embert, akinek logikája beivódva tartalmazza az arany szabályt.” (Mérő László)

4. Elemezzetek az arany szabály alapján megoldható foglyodilemmák közül egyet!

Ezek például az alábbiak: két állam közötti fegyverkezési verseny, sportolók közötti doppingolási versengés, az egyre nagyobb méreteket öltő környezetszennyezés vagy a klímaváltozás válságának zsákutcája.

Játsszátok el az egyik szituációt, ahol két fél verseng. Osszátok ki minél többféle szerepet a csoport tagjai között (például a két sportoló edzője, orvosa, szponzora, házastársa, sporttársa, rajongói stb.) Figyeljétek meg, ki hogyan viselkedik a verseny során!

Javasoljatok megoldást az arany szabály alapján ezekre az etikai dilemmákra!

5. Keressetek megoldást egy saját konfliktusotokra!

Egy papírt ossz fel négy részre! Az első mezőre rajzold le egy közelmúltban létrejött konfliktusodat, a következőre az okát, a harmadikra a következményeit. Beszélgetsetek párokban arról, hogyan lehetne jól, szeretettel megoldani ezt a konfliktust! Beszélgetsetek arról is, miért lehet hasznos egy külső nézőpontot bevonni egy adott konfliktusba! A negyedik mezőbe próbáld belerajzolni a „jó megoldást” a beszélgetés után!

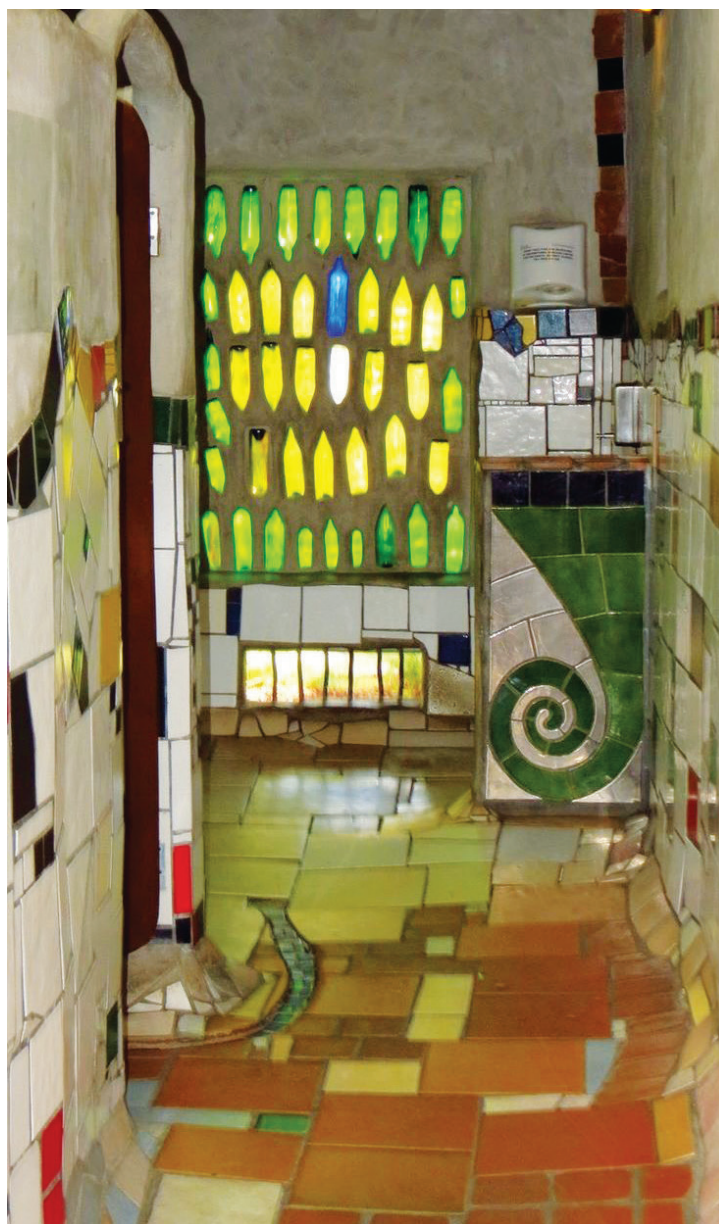
TEREMTETT VILÁG – Etikai kérdések

Friedensreich Hundertwasser, a bécsi születésű avantgarde művész 1973-ban Új-Zélandra utazott, ahol az ország északi szigetének egyik eldugott csücskében megvásárolt egy tehenészeti gazdaságot. A fűvel borított, fátlan domboldalakra – melyeken addig teheneket legeltettek – 60 000 különféle fafajt ültetett el, melyeket a helyi faiskolákban vásárolt össze. Szomszédait is meggyőzte arról, hogy segítsenek neki megvalósítani „hét látomását az édenkertről”. Éles kritikával illette a monokulturális gazdálkodást, és annak ellentétére törekedett. A gazdasági épületeket és a lakóházat is teljesen átalkította. Az épületek tetejét földdel borította be és bevetette fűmaggal. A tetőn napelemeket is elhelyezett, azok szolgáltatták az áramot a rádióhoz, lemezjátszóhoz, a belső világításhoz és a melegvízhez. Esővízgyűjtő gondoskodott arról, hogy a vízfelhasználás a lehető legkisebb legyen, humuszvéccé és fürdőszobai, illetve vízi növényekből elkészített konyhai tisztítóberendezés gondoskodott arról, hogy a víz megtisztítva kerülhessen vissza a talajba. A gazdasági épületek egyikének megvilágítását úgy oldotta meg, hogy a helyi kocsmából elkérte az üvegpalackokat, és a fűrészporból készült oldalfalba ragasztotta őket.

1973-ban történt mindez, amikor a világ a vietnami háború befejezésével és a Watergate-botránnal volt elfoglalva. Hundertwasser pedig ezalatt megalkotta a világ első komplexen környezettudatos, újrafelhasznált anyagokból épített tanyáját, messze megelőzve korát. Ki foglalkozott akkor még biodiverzitással, víztisztítással, napenergiából előállítható árammal? Akkor még senki másnak

nem jutott eszébe, hogy a kidobásra szánt üvegpalackokat fel lehet használni egy gazdasági épület ablakához. Az avantgarde művészt sokan bírálták abban az időben különcnek ható alkotásai, újításai és életformája miatt. Pedig az idő a környezettudatosság tekintetében mindenképpen őt igazolta. Lehetne-e Hundertwasserből példakép egy olyan egyházban, mely a kreativitást és a környezettudatosságot sokra értékeli?

A művészi kreativitás és a környezethez való etikus viszony – mint a fenti példából is láttuk – egymást erősítő, segítő módon is kapcsolódhatnak egymáshoz. Igaz lehet ez a keresztény hit- és életszemlélet, valamint a környezeti etika kapcsolatára is? Erről szólnak a következő fejezetek.

41. A globalizáció etikája – Az én váram a mi várunk is?

„Mert ha azokat szeretitek, akik titeket szeretnek, mi a jutalmatok? Nem ugyanezt teszik-e a vámszedők is?” (Mt 5,46)

„Gondolkodj globálisan, cselekedj lokálisan!” (Sir Patrick Geddes)

Mozdulj!

1

Gyűjtsétek össze, hogy saját életetekben a globalizáció milyen előnyökkel és milyen hátrányokkal jár! Melyek létfontosságúak számotokra, s melyek nélkül tudnátok élni? Melyik akadályoz benneteket valamiben?

- A világ lakossága évente 90 millió fővel nő, 2011. október 31-én léptük át a 7 milliárd főt.
- A világ lakosságának leggazdagabb egyötöde osztozik a megtermelt javak és szolgáltatások négyötödén.
- A leggazdagabb 1%-hoz tartozók éves bevétele annyit tesz ki, mint a világnépesség legszegényebb 57%-ának összes jövedelme.
- Az USA-ban az elhízás már népbetegségnek számít, mert minden harmadik ember kórosan túlsúlyos. A fogyókúrás programokra fordított hatalmas pénzösszezből több afrikai ország éhezési problémáját is meg lehetne oldani.
- Minden évben legalább 15 millió 5 év alatti gyermek, naponta 24.000 ember hal meg a szegénység és az alultápláltság következtében.
- Ha a világon mindenki úgy élne, mint egy átlagos magyar ember, akkor három Földre lenne szükségünk.

Mozdulj!

2

Mit tehetnél a felsorolt problémák megoldása érdekében, ha te lennél

- az ENSZ főtitkára?
- a Coca-Cola Co. vezérigazgatója?
- egyházas lelkésze
- egy középiskola tanára?

Szerinted?

1

Mit eredményez a keresztény normák (tízparancsolat, nagy parancsolat, arany szabály) alkalmazása a fenti adatok esetében? Hol van a problémák gyökere szerinted? Milyen megoldást javasolnál az egyes esetekre?

A telekommunikációs eszközök fejlettségének mai szintjén **globális világról** beszélünk, ami azt jelenti, hogy az emberi kapcsolatokhoz szükséges információáramlás gyakorlatilag azonos időpontban áll az emberek rendelkezésére a Föld (globus) különböző földrajzi pontjain. Az így létrejövő virtuális információváltások ugyan nem helyettesíthetik mindenben a hús-vér kapcsolatok minőségét és légkörét, de nagyban lehetővé teszik a különféle kultúrák és a bennük élő emberek találkozását.

Európa és Észak-Amerika lakossága eddig is többkultúrájú társadalmakban élt, a virtuális közösségi terek és hálózatok elterjedésével azonban ebben az élményben minden, világhálózathoz csatlakozó embernek része lehet. A globális kultúra közös nyelve az angol, de ha valaki mélyebbre ás az interkulturális kapcsolatépítés lehetőségeiben, az előbb-utóbb találkozik a **közös erkölcs hiányának problémájával**. Közös erkölcs csak azok között a társadalmi csoportok között jöhet létre, amelyek komolyan veszik azt a feladatot, hogy meg kell tanulniuk egymással együtt, egymás javát szem előtt tartva élniük. Más szóval az egyszerű multikulturális egymás mellett élésen túl igyekezni kell megtalálni és kialakítani az **interkulturális együtt élés lehetőségeit**.

Szerinted?

2

Mi lehet az alapja egy közös, globális erkölcsnek? Az 37. leckében összegyűjtött keresztény erkölcsi értékek közül melyeket javasolnátok egy közös, globális erkölcsrendszerhez? Hogyan próbálnátok elfogadtatni ezeket?

Hallottál róla?

Az Észak és a Dél, az első és a harmadik világ közötti gazdasági különbségek kialakulásához a téves világszemlélet is hozzájárult. Az a megállapodás, hogy Észak kerüljön a térképen „felülre”, a középkorból származik, amikor a nagy európai felfedező hajóútjukon az északon elhelyezkedő Sarkcsillag (North Star) alapján tájékozódtak, s a mágneses iránytű is az északi irányt mutatta. Ezt megelőzően Kelet volt a tájékozódás fő iránya, azonban mára már évszázadok óta belénk vésődött a földrajzi észak és dél „fent” és „lent” szavakkal jelölt meghatározottsága.

Az első modern „fordított” térképet egy ausztrál fiú, Stuart McArthur készítette, amikor külföldi tanulmányai során az amerikai vendégdiákok csak a „lentről jött fiúnak” nevezték őt. Ekkor határozta el, hogy egy nap kiad egy olyan térképet, amelyen Ausztrália van fent.

Vagy ugyanennyiért tudom ajánlani egy afrikai falu étkeztetését egy héten át.

Szerinted?

3

Ki a felebarátod? Mit tanultunk erről 9. osztályban?

Mi szükséges ahhoz, hogy valakinek a felebarátjává váljak?

Mozdulj!

3

Mit jelent a felebarát fogalmának megélése az alábbi szituációkban? Játsszatok el néhányat! kommentelés egy közösségi oldalon, internetes eladás és vásárlás, nyaralás egy távoli országban, részvétel egy nemzetközi ifjúsági rendezvényen, utazás egy koncertre

Mit jelent?

Globális vagy **világproblémának** nevezzük azoknak a társadalmi, gazdasági környezeti, kulturális és egyéb problémáknak az összességét, amelyek hatása a Föld egészére kiterjed, s amelyek kezelése is csak globális mértékben valósítható meg. A globális problémák mind térben, mind időben kiterjedtek: hatásuk ott is érezhető, ahol a probléma gyökere nincs jelen, s következményei több nemzedéken keresztül megmaradnak.

Mozdulj!

4

Gyűjtsetek konkrét példákat a globális világproblémákra!

42. Környezetetika – Mi van a szelektív kuka mögött?

„Akkor ezt mondta Isten: Alkossunk embert a képmásunkra, hozzánk hasonlóvá: uralkodjék a tenger halain, az ég madarain, az állatokon, az egész földön és mindenben, ami a földön csúszik-mászik.” (1Móz 1,26)

„Hogy lehet az, hogy ha az emberi alkotásokat tönkreteszik, azt vandalizmusnak hívjuk, de ha a természet művét, Isten teremtményeit semmisítik meg, azt haladásnak mondjuk...”
(Jane Goodall)

Hogyan befolyásolják az ásványvízfogyasztáshoz való hozzáállásodat az alábbi adatok?

- Egy 2005-ös felmérés szerint a magyarok 39%-a (a fővárosiak 64%-a) fogyaszt napi rendszerességgel ásványvizet. Ez kb. 1,23 milliárd műanyag palackot jelent évente, melynek legfeljebb 15%-a kerül újrahasznosításra. Az ásványvizet gyakran több száz kilométeren át szállítják.
- Los Angeles lakóinak átlagos vízfogyasztása naponta 400 l, egy magyar állampolgáré 110 l (a városokban ennél több), míg egy ruandaié 10 l.
- Vízet nagyon sok területen használnak: például egy farmernadrág előállításához több mint 7000 liter vízre van szükség, egy hamburger elkészítése pedig 24 liter vizet igényel. Egy liter ásványvíz előállításához, csomagolásához és szállításához 7 liter vízre van szükség.
- Az ivóvízhiány jelenleg az egyik legnagyobb probléma, csak emiatt naponta 6000 kisgyerek hal meg a Földön.

Mozdulj!

1

Nézz utána az alábbi kérdéseknek!

- Milyen minőségű a vezetékes ivóvíz lakóhelyeden és az ország nagy részén?
- Veszélyeztetheti-e az egészséget a palackozott ásványvizek fogyasztásával az ember?
- Milyen mértékben hat az emberekre az ásványvízmarketing?

A környezetetika teológiai alapja a teremtés mint Isten ajándéka és ehhez kapcsolódóan az a küldetésünk és megbízatásunk, hogy Isten munkatársai legyünk a Föld művelésében és megőrzésében. Ha figyelmesen olvassuk a két teremtésleírást, világossá válik belőlük az ember kitüntetett helyzete. Az első elbeszélés szerint lépcsőzetesen épül fel a világmindenség, és az ember a végén előkelő magasságból tekinthet le mindenre, ami addig elkészült. A másodikban az embert körülvevő kertet ajándékozza Isten. Az ember feladata, hogy elfogadja és részben létrehozza a teremtmények békés együttélését (ő ad nevet az állatoknak). Fölötte csak Isten rendje áll. **Ha azonban nem érti meg, hogy feladata a teremtmények eredetileg szép rendjének megőrzése a bűn rombolásával szemben is,** és nem akar ennek megfelelő döntéseket hozni és azoknak megfelelően élni, **akkor ő maga is a rajta átlépő bűn áldozatává válik.** Ezek a rajtunk átlépő bűnök jellegzetesen azok, amikor Istent játszva olyan ötleteket valósítunk meg, amelyek nem felelnek meg a teremtés rendjének, viszont jól kielégítik saját hatalmi céljainkat.

A technikai vívmányok és az emberi élet ehhez kapcsolódó változásai különböző korokban eltérő módon jelennek meg. A vadászó és földművelő életforma váltását a Biblia is megőrizte Kain és Ábel történetében. Ezt a megkezdett sort folytathatnánk napjaink ipari társadalmáig is. Egyetlen olyan kort sem találunk sem a történelemben, sem azelőtt, amelyben az emberek képesek lettek volna az igazságosság és az emberi kapcsolatok megőrzésére saját nyereségvágyukkal szemben. Ám most tartunk ott az ismert történelemben először, hogy kifinomultnak nevezett módszereinkkel a bolygónkon élő élet sok formáját is veszélybe sodortuk.

Hallottál róla?

1

Ha egy forró vízzel teli edénybe egy békát tennénk, azonnal megpróbálna kimászni belőle; ám ha langyos vízbe helyeznénk, s a vizet fokozatosan melegítenénk, a béka nagy nyugalommal adná át magát a lebegés örömének, s hagyná magát megfőzni. A „forralt béka” metafora szerint ilyen kényelmesen érezzük magunkat mi is egyre pusztuló világunkban.

Hallottál róla?

2

„Klimaváltozás és globális felmelegedés bizonyosan létezik, s biztos, hogy az elmúlt évtizedekben ennek okozója »legalább felerészben« az ember volt” – írja az ENSZ Éghajlat-változási Kormányközi Testülete 2014-es jelentésében. Az utóbbi évtizedekben rohamosan gyarapodó szakirodalom számos irata közül ez az első, amely tudományos tényekkel alátámasztva egyértelműen kimondja, hogy „az éghajlatra nézve az ember hatása nyilvánvaló”.

Szerinted?

1

Vajon miért viselkednek így az emberek?

Vajon miért teszünk még mindig nagyon keveset a teremtett világ megóvása érdekében? Mit gondolsz, az egyházak és tagjaik aktívabbak és elkötelezettebbek ezen a téren? Miért?

Hallottál róla?

3

Egyes tudósok szerint számos globális és környezeti probléma megoldható lenne csupán azáltal, ha a nyugati világ emberei lemondanának luxus és fölösleges dolgairól – vagyis mindarról, ami nem szükséges a mindennapi életük fenntartásához. Ilyen lehet például a lakás hőmérsékletének 1-2 C°-kal való csökkentése, a kevesebb víz- és áramfogyasztás, a fölösleges csomagolóanyagok elhagyása, kisebb mértékű húsfogyasztás vagy a tömegközlekedés választása. Ebben az az érdekes, hogy ez nem kívánja meg az életforma megváltoztatását (például a hivatás feladását), csak tudatosabb és egyszerűbb életvitelre hív.

Mozdulj!

2

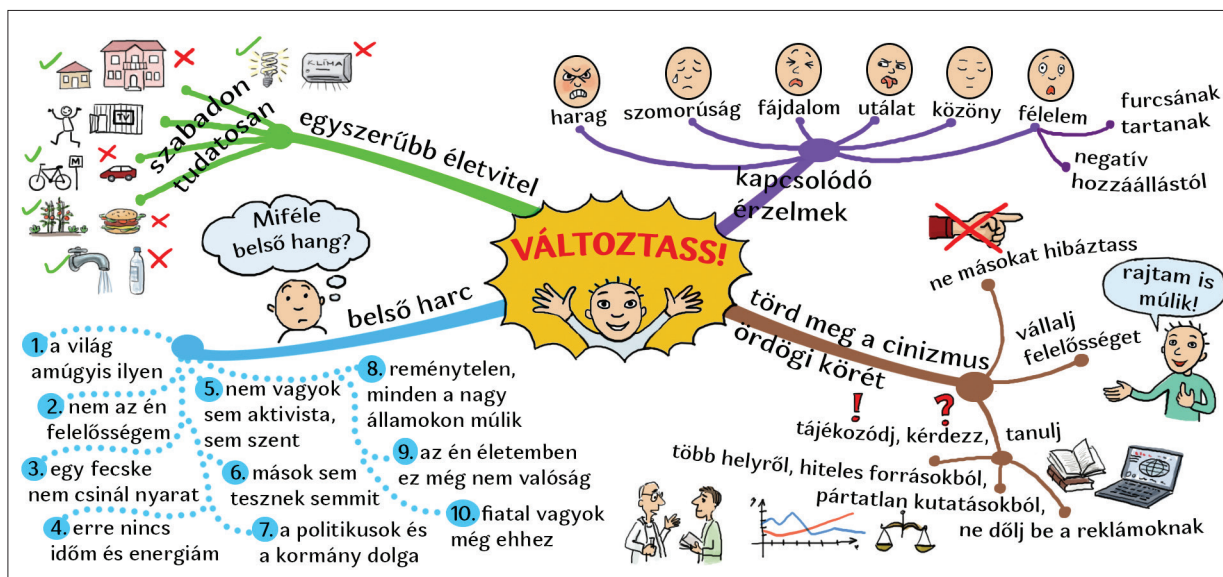
Az alábbi bibliai mondatok alapján mit tanácsolnál a „forralt béka”-viselkedéshez kapcsolódóan az embereknek?

Mt 5,13–16; Jóel 2,13; 1Móz 1,26; Préd 5,10

Mozdulj!

3

A következő hetekben próbáld ki, hogy mi az, amiről le tudsz mondani a mindennapjaidban!

43. A fogyasztás „öröme” – Az vagy, amit megveszel?

„Ne gyűjtsetek magatoknak kincseket a földön, ahol a moly és a rozsdá megemészti, és ahol a tolvajok betörnek, és ellopják, hanem gyűjtsetek magatoknak kincseket a mennyben, ahol sem a moly, sem a rozsdá nem emészti meg, és ahol a tolvajok sem törnek be, és nem lopják el. Mert ahol a te kincsed van, ott lesz a te szíved is.” (Mt 6,19–21)

„Úgy tűnik, mintha arra születünk volna, hogy vásároljunk és vásároljunk, amikor pedig erre már képtelenek vagyunk, frusztráltak leszünk, elszegényedünk, és cél nélkül kódorgunk a világban.” (Jose Muica)

„A világon legrégebben működő villanykörte a kaliforniai Livermoorban található. A helyiek 1972-ben döbbsen rá, hogy a tűzoltóállomáson égő villanykörte egészen különleges darab: 1901 óta világít folyamatosan. Némileg ironikus, hogy az izzót figyelő webkamerából azóta már kettő is elhasználódott.

Az izzógyártók kezdetben még izzóik hosszú élettartamára alapozták reklámjaikat. A Thomas Edison által a 19. században létrehozott első izzók élettartama 1500 óra körül mozgott. 1924-re néhány villanykörtegyártó cég azt találta ki, hogy az izzók élettartamát egységesen 1000 órára kell csökkenteni. A következő években naiv feltalálók egész sora nyújtotta be szabadalmát tartósabb izzók feltalálására. Volt köztük olyan is, amelyik 100 000 órán át működött volna. Egyik sem jutott el a megvalósításig.

A tervezett elavulás jelensége egyidős a tömeggyártás és a fogyasztói társadalom megjelenésével.”

Wolfgang Heckl biofizikus 2004 óta a müncheni Deutsches Museum igazgatója. A szakember májusban úgy vélte: szemléletváltásra van szükség, a termékek folyamatos lecserélése helyett előtérbe kell kerülnie a megjavításuknak. Szerinte a gyártók mellett azok a felhasználók ugyanúgy hibásak a jelenlegi helyzetért, akik évente új mobilt vesznek csak azért, hogy mindig a legmenőbbet birtokolják. Az ipar azt gyártja, amire az embereknek szükségük van, a vásárlási magatartásunkkal pedig hozzájárulunk annak meghatározásához, hogy mi a helyes. Szerinte amennyiben egy tartósabb, javítható készülékre van igény, akkor az ipar azt fogja elkészíteni.”

Szerinted?

1

Igazat adsz Hecklnek? A vásárlói szokások hogyan tudják befolyásolni a gyártók által készített termékeket? Te magad mit tudsz tenni a probléma megoldásához?

Vajon mi volt előbb: a nagyobb árbevétel terve vagy a fogyasztói igények?

Mit tennél, ha te lennél

- az egyik villanykörtegyártó cég keresztény igazgatója?
- az egyik villanykörtegyártó cég dolgozója?
- az egyik feltaláló?
- egy felhasználó?
- annak a településnek a lakója, ahova ez a cég iparűzési adót fizet?

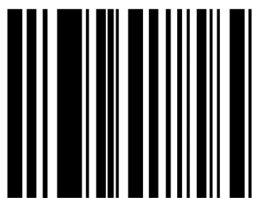
Mozdulj!

1

Számotokra mennyire fontosak az alábbi szempontok egy új mobiltelefon vásárlásakor?

jó minőség, gyártó cég, legfrissebb fejlesztés, alacsony ár, tartósság, divat, szín, méret, barátok új telefonja, megbízhatóság, egyszerű kezelés.

Állítsatok fel sorrendet, és beszéljétek meg, hogy ez alapján ti milyen fogyasztók vagytok! (például tudatos, felelőtlen, ösztönös, kísérletező, függő stb.)

Ma átmeneti korszakban élünk. A középkori feudális és az újkori ipari társadalmak helyét az 1970-es évektől kezdődően, az elektronikai eszközök fejlesztésének köszönhetően az információs társadalom és a tudástársadalom veszi át.

Az ipari társadalom növekedésének egyik legfontosabb pillére a fogyasztás, ezért gazdasági vezetői mindent megtesznek a fogyasztás növelése érdekében. Ma már jól látjuk, hogy ez mekkora pusztítást okozott például a Föld nyersanyag-készletében, a szokások gazdagságának és az élőlények sokszínűségének eltűnésében. Ma sajnos nagyon kevesen tartják fontosnak, hogy **gondolkozzanak valódi szükségleteik mennyiségén és minőségén**. Ehelyett legtöbbször hagyják magukat befolyásolni, és átadják magukat a fogyasztás felszínes örömeinek.

Egyelőre nem tudunk egységes és jó választ adni arra a kérdésre, hogy az ipari társadalomban megszokott felesleges és pazarló fogyasztási szokások hogyan fognak megváltozni a tudástársadalomban. Az azonban biztos, hogy a „tudásnak” nemcsak az egyre fejlettebb technikai eszközök tömegtermelésében, hanem az értelmes és felelős felhasználásuk módjainak megválasztásában is ki kell fejeződnie. Fel kell fedeznünk és el kell terjesztenünk a természeti forrásokkal való **felelős gazdálkodás erkölcsi leg is vállalható szabályait**, hogy életterünk, környezetünk ne kerüljön végleg kizsákmányolt állapotba. Ez ugyanis már nemcsak erkölcsi kérdés lenne, hanem a földi élet elszegényedésének, az életfeltételek drasztikus minőségi romlásának időszaka is.

Természetesen nem ebben az összefüggésben, de erre a kérdésre is alkalmazhatóan írja Pál apostol: „Akár esztek, akár isztok, bármit tesztek, mindent Isten dicsőségére tegyetek!” (1Kor 10,31) Nagy feladat ma minden értelmesen és felelősen gondolkodó ember számára, hogy fogyasztási szokásait úgy alakítsa ki, hogy az apostol szavainak ismeretében jó lelkiismerettel élhessen azok szerint, és ezzel jó példát adjon másoknak.

Mit jelent?

A **fenntarthatóság** fogalma azt jelenti, hogy életmódunkat és ezen belül főként fogyasztási szokásainkat – a társadalom egészére vonatkozó mértékben – igyekszünk úgy kialakítani, hogy gyermekeink ne örököljenek rosszabb állapotokat a Földön, mint amiben mi részesülhettünk.

John F. Kavanaugh *Krisztus követése a fogyasztói társadalomban* című könyvében írja, hogy az ember számára igazán fontos erkölcsi értékeket ki tudja ölni belőlünk a fogyasztás imádata. Ilyen érték például a **hűség, a kitartás, a tudatosság, az elköteleződés, az érzékenység, a felelősségvállalás, a figyelem, az emberi méltóság**.

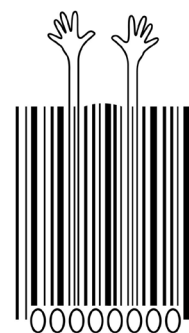
A konfliktus ott kezdődik, hogy a boldog, kiegyensúlyozott ember keveset fogyaszt, míg a magányos, bizonytalan ember a pénzért megvehető dolgokban keresi a kapaszkodókat és az örömeiket. A két világkép

így nehezen egyeztethető össze, s ez Kavanaugh szerint leginkább az imádság terén mutatkozik meg.

Szerinted?

2

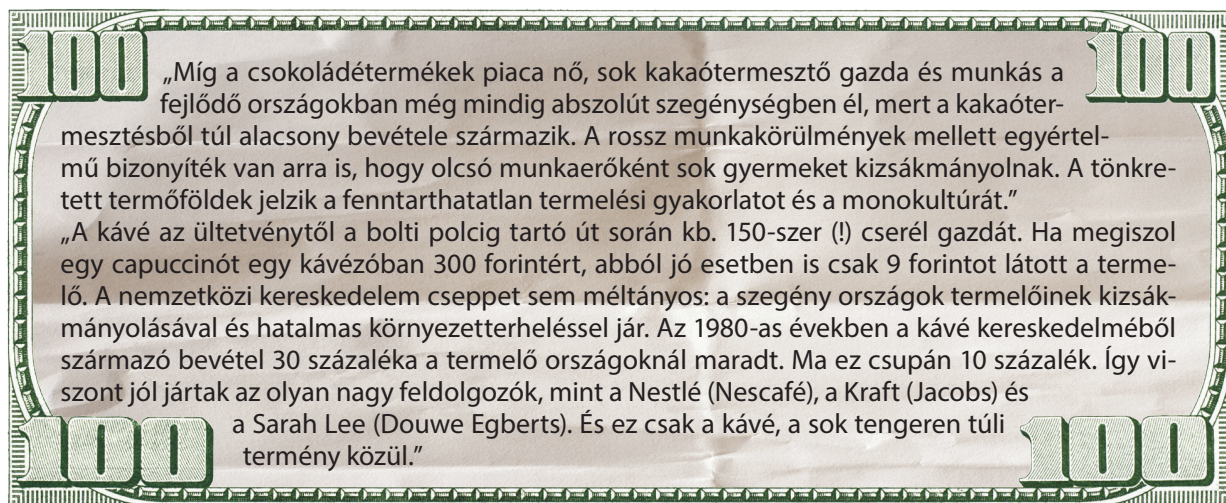
Egy nemzetközi felmérés bebizonyította, hogy a háztartási gépek 80%-ával nem lehet időt nyerni. A legtöbb háztartási gép nem könnyíti meg a munkát, viszont energiát és időt fogyaszt. Milyen fölösleges termékeket találsz környezetben, melyek nem segítek – sőt, esetleg hátráltatják – az adott munkát? Mit jelenthet a „tudatos vásárlás” fogalma? Mitől válik valaki „tudatos vásárlóvá”?

44. Gazdasági etika – Mitől leszek gazdag?

„Mert minden rossznak gyökere a pénz szerelme, amely után sóvárogva egyesek eltévelyedtek a hittől, és sok fájdalmat okoztak önmaguknak.” (1Tim 6,10)

„Amit pusztán pénzért csinál az ember, azt rosszul csinálja.” (Jules Verne)

Szerinted?

1

Mit tudsz te tenni az ilyen igazságtalanság ellen?

Mozdulj!

1

Ennek az egyenlőtlenségnek a megszüntetését tűzte ki célul a méltányos kereskedelem (fair trade), amely a termelőket és a dolgozókat védi a kizsákmányolás ellen.

Nézz utána a mozgalom alapelveinek és történetének!

Készíts reklámot a méltányos kereskedelemről származó termékek valamelyikének: kávé, tea, cukor, banán, csokoládé, rizs, póló, focilabda

Milyen kapcsolatban van ez a 39. leckében megismert aranyszabállyal és méltányosságfogalommal?

A Biblia egyik visszatérő témája az **anyagi értékekhez és pénzhez való helyes viszony**. A pénz használata Jézus és az első keresztyének korának társadalmában is nehéz kérdés volt, ezért tisztázni kellett viszonyát a „nagy parancsolathoz”. Erre a tisztázásra minden történelmi korban szüksége van az embereknek. A pénzzel való kapcsolatunk mintáit is örököljük vagy átvesszük másoktól, és erre is vonatkozik az az etikai alapszabály, hogy rendszeresen felül kell vizsgálnunk szokásaink helyességét.

Az emberek kezdetben árukat cseréltek, aztán kagylóhéjat, kőveket, prémet, gyöngyöt adtak cserébe az árukért. Amennyire tudjuk, pénzürméket először Kínában használtak majdnem négyezer évvel ezelőtt. A pénzhasználat lényege az emberek közötti megállapodás: ennyi aranyat, ezüstöt vagy bronzot adok neked ennyi húsért, kenyérért vagy lábbeliért.

Szárdisz neve a Jelenések könyvében is szerepel. Ezen a helyen, Lydia fővárosában történt meg először, hogy az állam érmével fizetett a zsoldosainak. Ettől kezdve a pénzhasználat mögött már az államba vetett bizalom állt. Mivel így, harmadik, láthatatlan szereplőként az állam könnyen el tudott bújni, nagy volt a kísértés, hogy nyereszkesedésbe kezdjen és felhígítsa a pénzt. Titokban például egyre kevesebb aranytartalommal hozta forgalomba az érmeiket, az így megspórolt értékes fémeket pedig saját céljaira fordította. Ha nem is konkrétan a nemesfémmel való trükközés, de lényegében ugyanez a jelenség játszott nagy szerepet az I. világháború után jelentkező

nagy gazdasági világválságban és a 2008-ban kirobbant gazdasági világválságban is. Ez utóbbiban világossá vált, hogy sok becsületes ember vesztheti el teljes vagyonát anélkül, hogy a válságért felelős, trükkös pénzintézetek és vezetőik egyáltalán felmérnék erkölcsi felelősségüket.

A pénz előállítása, megszerzése és elköltése is sok erkölcsi kérdést vet fel. Jézus sok gazdaságilag megengedhetetlen példával érzékelteti, hogy a gazdasági világ szempontjai nem válhatnak életünk végső igazságává (pl. Mt 20,1–16, Mk 14,3–9, Lk 7,36–50 stb.). **A pénzhasználat hatalmi viszonyokat hoz létre, de nem szabad megengedni, hogy bármely hatalom elfeledtesse velünk, hogy az életünk csak Isten szeretetében és a másik emberrel való igazságos kapcsolatban válhat teljessé.** Nagy feladat ez, mert az ember könnyen a pénzszerezés rabjává vagy a hiányával és bőségével járó gondok foglyává válik.

Hallottál róla?

A mózesi törvények között fontos szerepe volt az elengedés esztendejére (5Móz 15,1-18) vonatkozó rendelkezéseknek. Eszerint minden hetedik évben el kellett engedni a felebarátnak a felhalmozódott adósságot, szabadon kellett bocsátani a rabszolgát, de még a megművelt földet is hagyni kellett pihenni (2Móz 23,10-11).

Szerinted? 2

Hogyan lehetne az elengedés esztendejét ma megvalósítani?

Mozdulj!

2

Fogalmazd meg, hogy mit tudunk meg az anyagi javakról, a pénzről és annak használatáról az alábbi igehelyek alapján!

Préd 5,10	
Mt 19,21	
Mt 28,12–13	
Mk 6,7–9	
Mk 14,3–9	
Lk 12,19–21	
1Tim 6,10	
1Tim 6,17–19	

Vajon mit jelent az Isten szerinti gazdagság (Lk 12,20–21)? Egyetértesz Pál apostollal (1Tim 6,10)? Keress példákat véleményed alátámasztására! Mitől függ az, hogy a pénz jobb vagy rosszabb emberré teszi-e az embert?

Szerinted?

3

A bankok egymással versenyben állva törekszenek arra, hogy a legsikeresebbek legyenek, ezért egy bank sem képzelhető el üzleti titkok nélkül. Tudva, hogy a sikeresség és a profitszerzés nem ugyanazt jelenti minden bank számára, te mit várnál el attól a banktól, amelyet azzal támogatasz, hogy rábírod a pénzedet?

Mozdulj!

3

Beszélgessetek arról, mit jelent az adakozás számotokra! Mikor és kinek szoktatok adakozni? Milyen érzés adni? Milyen érzés nem adni? Van olyan eset, amikor jól tesszük, ha nem adunk a rászorulóknak? Mi lehet az anyagi segítség minimuma és maximuma? Fejezd be az alábbi mondatokat:
 „Egy új bevásárlóközpont létrehozásának árából lehetne ...”
 „Egy új mobiltelefon árából lehetne ...”
 „Egy mozijegy árából lehetne ...”

45. Bioetika – Változtathatunk?

„Sarjasztott az Úristen a termőföldből mindenféle fát, szemre kíváncsot és eledelre jót.” (1Móz 2,9)

„Menjetek ki a természetbe, s ismerjétek meg egymást ott, ahol az ember őszinte lesz.” (Móricz Zsigmond)

Mit jelent?

Genetikailag módosított az az élőlény, amelynek génállományát mesterségesen, molekuláris genetikai eszközökkel hozták létre vagy változtatták meg egy adott cél érdekében.

Magyarországon a génmódosított növények megítéléséről évek óta folynak a viták, azok termesztését jelenleg törvény tiltja.

A génmódosított élelmiszerek mellett szól az, hogy

- a termelés könnyebben kezelhető és hatékonyabb lehet, ha például szárazságtűrő vagy rovaroknak ellenálló génmódosított növényeket fejlesztenek ki;
- ezzel a technológiával nagyobb terményhozamot lehet előállítani, így akár az éhezés problémájára is választ lehet adni, illetve
- „kényelmesebb” (például mag nélküli görögdinnye, egyforma méretű almák), és szebb (hibátlan kinézetű) gyümölcsöket és zöldségeket lehet így termelni.

A génmódosított élelmiszerek ellen szól többek között az, hogy

- még a kutatások eredményei sem egyeznek abban, hogy rövid és hosszú távon milyen hatást gyakorolnak ezek az élelmiszerek az ember egészségére, valamint az élővilág többi részére (például a termőföldben élő szervezetekre);
- a módosított gén rezisztenciahatásai a növény minden sejtjében megjelennek, mely például egy permetezőszer engedélyezett dózisének 2000-szerese is lehet;
- vagy hogy a természet nem használhatja az előző évi termést vetőmagként, minden évben új magokat kell vennie.

Mozdulj!

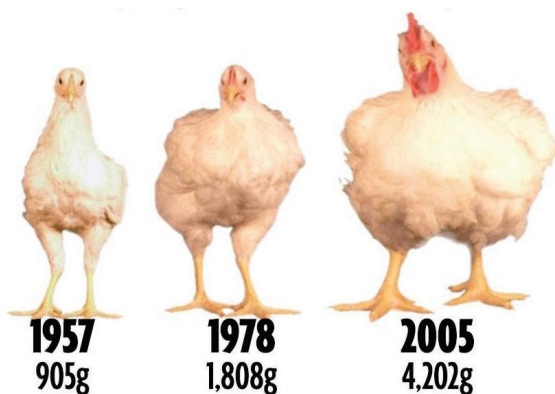
1

Melyik érv mennyire meggyőző számodra? Keresd továbbiakat!

Rendezzettek vitafórumot arról a kérdésről, hogy engedélyezett legyen-e Magyarországon génmódosított kukoricát termelni! A vitában vegyen részt kereskedő, termelő, tudós szakember, teremtésvédelmi munkacsoport tagja, polgármester, presbiter az egyház képviselőjében, gyermek, nyugdíjas, szegény, gazdag.

Hallottál róla?

Ma az egyik legfőbb nehézség az élelmiszerek terén, hogy megjelent a „minőségi éhezés” fogalma. Élelmiszereink beltartalma csökkent, az adalékanyagok jelenléte pedig a feldolgozás után jelentősen nőtt. Az elmúlt 70 évben a burgonya átlagos vastartalma alig több mint huszadára, a kukorica vastartalma ötödére csökkent.

A **bioetika** az élet három nagy területén keresi a helyes cselekvés elméleteit: a **környezet**, az **állatok** és az **emberi élet** terén. Amíg ez a három terület nem került túlságosan sok ponton ellentétbe egymással, addig vi-

Mozdulj!

2

A Bibliában is nagyon sok éhezéstről olvasunk. Korábbi tanulmányaidból idézd fel, hogyan tekintetek az éhezésre, s milyen megoldásokhoz fordultak József, Ruth, Illés vagy a tékozló fiú elbeszélésében!

Mozdulj!

3

Mit tanítanak az ember–természet kapcsolatáról az alábbi igehelyek?

3Móz 25,4; 5Móz 20,19; 5Móz 22,10; 5Móz 24,19; Péld 6,6; Jób 38,31; Ézs 5,8; Mk 1,13; Róm 8,19–21; Kol 1,16

szonylag egyszerű volt választ találni a konfliktusokra. Ezek a konfliktusok ugyanis általában megoldódtak az-
al, hogy mi emberek, akik eldöntöttük az ilyen kérdéseket, **minden esetben saját előnyeinket kerestük**. Az emberközpontú szemlélet (antropocentrizmus) és az élőlények feletti hatalmi igényeink alapján igyekeztünk igazolni, hogy miért jó az erdőirtás, az állatkísérlet vagy a nyilvános lefejezés.

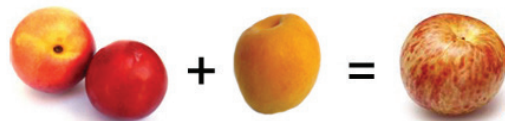
Miután azonban a tudományos és technológiai képességeink kifejlesztése segített abban, hogy fajunk példátlanul nagy mértékben elterjedve a Földön, még nagyobb hatalmat szerezzen az élet és halál kérdései felett, kiderült, hogy sok döntésünk előre nem látott következményekkel járhat, és ezek előbb-utóbb rajtunk is megbosszulják magukat. Példáinknál maradv a nagyarányú erdőirtás pótolhatatlan veszteséget okoz a légköri oxigéntermelés, a föld vízkészlete és termékenységé terén. Az állatkísérletek átléphetik a fajok elkülöníthetőségének határát, ezzel akár teljesen új, az ember által „kreált” élőlényeket létrehozva. Az emberek kivégzésének pedig, ha valóban csak ez a cél, számos nagyüzemi módját is játszi könnyedséggel megvalósíthatjuk. De akkor ki érezheti magát biztonságban?

A **bioetikával**, amely csupán az 1970-es években jött létre egy *Bioetika: a túlélés tudománya* című tanulmány nyomán, **az ember valójában önmagát védi önmagával szemben**. Ahhoz azonban, hogy önmagát megvédhesse, előbb fel kell fedeznie és nagyon pontosan le kell írnia, hogy élete a földi élet kiterjedt rendszerének egy része. Az ember nem uralja, legfeljebb csak megismerheti és befolyásolhatja a földi élet rendszereit és kialakult életformáit.

A **keresztény bioetika kiindulópontja** az a felismerés, hogy az ember **teremténytársaival él a földön**, és hogy **tevékenységét a teremtés jóságával összhangban**, annak védelmében, felelősséggel kell végeznie akár a hétköznapi életben, akár tudományos kutatómunkájában. Az életet minden esetben Isten adja, és ezt minden esetben figyelembe is kell venni.

A bioetika mára nagyon kiterjedt tudománnyá vált, amelynek teológiai szempontból is fontos normáit többek között Augustinus, Immanuel Kant, Albert Schweitzer és Hans Jonas fogalmazta meg ma is érvényes módon. Augustinus egyike volt azoknak a gondolkodóknak, akik az ember önértékét elsőként írták le figyelemreméltóan szépen. A *keresztény tanításról* című művében írja: „Kérdésem, hogy önmagáért kell-e szeretnünk embertársunkat vagy valami másért. Mert ha önmagáért szeretjük, akkor élvezzük, ha viszont valami másért, akkor használjuk.” Immanuel Kant gondolatai az emberi méltóság fogalmának egyik legfontosabb alapját jelentik ma is: „Cselekedj úgy, hogy az emberiséget mind saját személyedben, mind mindenki másában mindenkor egyúttal célként is kezeld, sohase pusztá eszközként.” Albert Schweitzer az élet feltétlen tisztelésének elvét fogalmazza meg: „Amíg nem terjeszti ki együttérzésének körét minden előre, az ember nem fog békét találni.” Hans Jonas az élet továbbadásával kapcsolatos felelősséget hangsúlyozza: „Cselekedj úgy, hogy tetteid hatásai ne veszélyeztessék az élet jövőbeni fennmaradását!”

Az idézett példák segítségével megérthetjük, hogy az **emberi életet** azért nem veszélyeztethetjük vagy olthatjuk ki, mert ennek **önmagában véve is értéke, azaz önértéke van**. Az önérték olyan „morális státuszt” eredményez, amellyel törvényileg megfoghatóvá és tárgyalhatóvá válik az emberi faj védelme. A bioetikai viták tárgyát képezi a kérdés, hogy ez a morális státusz vajon alkalmazható-e a természetben élő fajokra, legyen szó növényekről vagy állatokról. Ez a kérdés húzódik meg az olyan viták mögött, mint hogy legyenek-e a fának jogaik, vagy hogy mennyiben fogadható el a Nemzetközi Állatvédő Liga által kiadott *Állati jogok egyetemes nyilatkozata* (1989)?

46. Az élet kezdetének etikai kérdései

„Már az anyaméhben elhívott engem az Úr, születésemtől fogva emlegeti nevemet.” (Ézs 49,1)

„Az életmódra vonatkozó szabályokat a betegek hasznára kamatoztatom majd erőm és belátásom szerint, megóvva őket a bajtól és kártevéstől.” (Hippokratész)

- A világon körülbelül évente 46 millió, naponta 126 000 abortuszt végeznek. Ennek majdnem a felét illegálisan teszik.
- Az abortuszok négyötödét a fejlődő országokban végzik el.
- Évente körülbelül 70 000 nő veszíti életét rossz körülmények között, illegálisan végzett abortusz miatt.
- Magyarországon évente körülbelül 50 000 abortuszra kerül sor, melynek közel 20%-át 18 év alatti lányokon végzik el.
- A magyar törvényi szabályozás szerint az abortusz elvégzésének indítékai felléphetnek:
 - anyai oldalról (az anya életét veszélyeztető terhesség);
 - magzati oldalról (orvosilag súlyos fogyatékkal valószínűsíthető magzat);
 - kriminológiai ok miatt (erőszak vagy vérfertőzés következményeként létrejött terhesség);
 - szociális vagy pszichés ok miatt („súlyos válsághelyzet: amely testi vagy lelki megrendülést, illetve társadalmi ellehetetlenülést okoz”);
 - egyéb személyes okok miatt (például anyagi nehézségeket jelent a gyermekvállalás, megműveléstől vagy kiközösítéstől való félelem, a már kialakult családi élet – esetleg karrier – kockáztatása stb.).
- Magyarországon körülbelül 150 000 meddő házaspár van.
- Körülbelül 2000 pár vár örökbefogadásra, s körülbelül 20 000 pár vesz részt asszisztált reprodukciós programban.

Az élettel kapcsolatos döntésekkor nem elég csak annyit tudnunk, hogy az életet Isten adja, hanem még fontosabb, hogy **Isten megajándékoz minket az élettel. Az élet lehetőség** arra, hogy aki ebben részesül, különleges utat járjon be születésétől haláláig, és közben átélhesse az emberi élettel járó kiváltságos állapotot. Kiváltságunk minden emberé, és az a lényege, hogy nem ismerünk más utat az Istennel való találkozásra, mint az életet.

Mozdulj!

1

Beszéljétek meg, hogy mit lehetne tenni ezeknek az adatoknak a javítása érdekében? Vitassátok meg az alábbi kérdéseket! Fontoljátok meg ezeket az alábbi szereplők szempontjából is: orvos, páciens, keresztény ember, magzat, leendő anya, leendő apa.

- Hol kezdődik az emberi élet – a fogantatással, a születéssel vagy máshol?
- Ki rendelkezhet a magzat felett, s ki képviseli a magzat jogait és érdekeit?
- Mennyire erős és önálló lehet az anya önrendelkezési joga – különösen, ha az anya még kiskorú?
- Az abortuszt szabályozó törvényben rögzített indítékok közül melyikkel milyen mértékben értesz egyet? Milyen feltételeket tennél ezekhez? Mivel egészítenéd ki azokat?

Nagyon időszerű és helyénvaló, hogy **az élet örömről bátran és személyes példákkal is számot adjunk** környezetünknek. Ugyan megszabadítani ez nem fog minket nehéz döntésektől, de folyamatosan segítségünkre lehet. Az élet örömeivel szívünkben biztosan nem fogjuk például összekeverni a születésszabályozást az abortusszal. Az a lehetőség, hogy gyermekünk születhet, Isten szeretetének egyik jele, a **gyermek tényleges megszületése pedig áldás**. Azokban a helyzetekben azonban, amikor legjobb belátásunk szerint nincs még itt az ideje a gyerekvállalásnak, élhetünk a születésszabályozás módszereivel. Ennek technikai elve a lehető legenyhébb fokozat igénybe vétele, tartalmi elve pedig a kívánt szülő – kívánt gyermek elv. Ne szülessen gyermek oda, ahol nem várják. De ha a gyermek már megfogant, még alakíthatja úgy a szülők életét, hogy megszületéséig ráébredhessenek, hogy nagyon örülnek neki.

Szerinted?

1

Mit jelent az, hogy „a gyermek születése áldás”?
Mit jelent az, hogy „az emberélet szent”?

Az abortusz kérdése sokszor úgy kerül elő fiatal emberek életében, mint egy becsúszott baleset rendbetétele. Valójában soha sem volna szabad megengedni, hogy egy új élet elindulása a fogantatástól számítva balesetnek minősüljön. A szexuális kapcsolat intimitása feltételezi, hogy a társak elfogadják egymást annyira, hogy gyermekük szülőjének is elfogadnák egymást. Ez alkalmi kapcsolatok keretében nem biztosítható. **A gyermek várásának helye a család.** Mai statisztikai adatok szerint azonban Magyarországon, főként a fiatalok körében, 15 percenként fogan meg egy olyan nem kívánt gyerek, akit szülei egyetértésben vagy az anya magára maradván, még születése előtt elvetet. Hazánkban az abortuszt részletes törvényekkel szabályozzák. Az egyházak felfogása egységes abban, hogy a megfogant élet már emberi élet, mely gyakorlatilag e pillanattól fogva védendő. Boldog ember az, akinek életében nem kell szembenéznie ilyen döntéssel. Akinek mégis, annak meg kell vívnia lelkiismeretében ezt a döntést, és közben nincs miért úgy éreznie, hogy Isten magára hagyná őt.

Mozdulj!

2

Fogalmazzatok meg rövid üzeneteket, vagy készítsenek plakátot, amivel kortársaitok figyelmét hívjátok fel a nem kívánt terhességek megelőzésére!

A mesterséges megtermékenyítés alapvetően kétféleképpen történhet: a női testen belül vagy azon kívül. Az utóbbi esetben több megtermékenyített petesejt is létrejön, amiből – országonkénti szabályozástól függően – legfeljebb hármat fognak visszaültetni az anyaméhbe. A be nem ültetett zigótákat vagy fejlődésnek indult embriókat a szülők döntése szerint vagy megsemmisítik, vagy lefagyasztva tárolják és később kísérletek alapanyagául szolgálhat, vagy más ember kaphatja meg őket. Itt az embriókon végzett emberkísérlet és a béranyaság (dajkaanyaság) vet fel etikai kérdéseket. Az utóbbi jóval kevesebbet. A születés előtti és beültetés előtti genetikai diagnosztikai vizsgálatokkal az öröklődő genetikai betegségeket akarják kiszűrni az orvosok. Ebben az esetben egyrészt a beteg ember megszületéséhez való joggal, másrészt a késői abortusszal, harmadrészt a genetikai tisztogatással kapcsolatos problémák jönnek elő.

A klónozás ivartalan szaporítást jelent. Növényeket csaknem minden család klónozott már például gyökereztetéssel. A néhez etikai kérdést az jelenti, hogy szabad-e magasabb rendű szervezeteket létrehozunk ezzel a technológiával.

Mozdulj!

3

Beszéljétek meg, hogy a mesterséges megtermékenyítés egyes formái milyen erkölcsi problémákat vetnek fel! Vajon Hippokratész esküje (mottó) elmentmond a klónozásnak?

Szerinted?

2

Mit jelent a keresztény normák (tízparancsolat, nagy parancsolat, arany-szabály) alkalmazása az abortusz, a mesterséges megtermékenyítés és a klónozás esetében? Hogyan vonatkoznak ezek a külső szemlélőre?

47. Az élet végének etikai kérdései

„Megvan az ideje a születésnek, és megvan az ideje a meghalásnak.” (Préd 3,2)

„Életet és halált lehetetlen nem egybelátni. Élet és halál nem más, mint kettétört öröklét, meg hasonlott valóság.” (Pilinszky János)

Az **orvosi etika** a bioetika érveléseiből merítve azokkal az erkölcsi kérdésekkel foglalkozik, amelyek a hagyományos értelemben vett **gyógyítás** gyakorlathoz tartoznak. Nincs pontos határ az orvosi etika és a bioetika között. Számunkra most nem azért érdekes, mert az orvos–beteg kapcsolatáról mélyebben is kellene tanulnunk a hittankönyv keretein belül, hanem azért, mert az előbbi lelkében szereplő kérdések mellett olyan nagy horderejű kérdésekkel foglalkozik, mint az egészség és betegség, a gyógyszerek és oltások használata, a klónozás, a szervadományozás és az eutanázia. Ezek közül mindegyiket visszavezethetjük az élet alapvető védelmének elvéig, de a technikai lehetőségek sok esetben nagyon összetetté teszik ezeket a kérdéseket.

A tizenkét esztendőes Nancy Fitzmaurice vakon született, és segítség nélkül nem tudott járni, beszélni, enni és inni. Agyhártagyulladásban, vérmérgezésben és vízfejűségben is szenvedett. A halálhoz való jogát engedélyező bírósági határozat előtt édesanyja, Charlotte, a következőket írta bírósági beadványában: „A lányom már nem a lányom. Most már pusztán egy héj. Eltűnt a szemből a fény, és a helyére félelem és békevágy költözött. Ma Nancy érdekében kérem Önöket, mert őszintén meg vagyok győződve arról, hogy már eleget szenvedett. Megszakad a szívem, hogy ezt ki kell mondanom, de muszáj kimondanom.” A bíróság augusztusban adta meg az engedélyt, és Nancy 14 nap múlva meghalt. Édesanyja így emlékszik vissza az utolsó időszakra: „Az utolsó nap volt életem legnehezebb időszaka. Hihetetlenül szörnyű érzés volt. Minden nap hiányzik a gyönyörű kislányom, és bár tudom, hogy helyesen cselekedtem, sosem fogok megbocsátani magamnak. Nem szabadna megtörténnie, hogy egy anyának kell döntenie arról, hogy gyermeke meghaljon.”

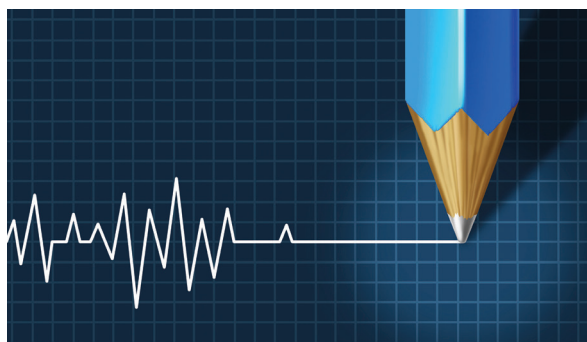
Szerinted?

1

Mit mondanál az anyának, ha találkozna vele? Mit mondtál volna neki, mielőtt a kérvényét beadta a bíróságnak? Szerinted mit kellene, hogy mondjon az anyának

- az orvosa?
- egy gyülekezeti tag?
- a lelkésze?
- a barátnője?
- a férje?
- az anyja?

Eljöhét olyan helyzet egy ember életében, amikor úgy látja, hogy életének terhei nagyobbak, mint amit el tud hordozni. Ha ez a helyzet olyan gyógyíthatatlan betegség kapcsán jelentkezik valakinek az életében, hogy az orvosi kilátásai egyértelmű hosszú szenvedést ígérnek, és a gyógyulás esélye majdnem kizárt, több ország hivatalosan is biztosítja, hogy az illető lemondjon a további szenvedéseiről és a halált válassza. Ezt önrendelkezési jogának biztosításával egy szakmai bizottság véleménye alapján teheti meg. Ennek módja az aktív halálba segítestől, pl. mérgek beadásától a túlzott mértékű kezelések leállításáig – vagyis a passzív eutanáziáig – terjedhet. Az eutanáziavitákban általában egyetértés van abban, hogy **az életben tartó túlzó kezelésekkal nem szabad meghosszabbítani valaki szenvedéseit**. Az aktív eutanázia közvetlen szándékolt formája azonban heves vitákat vált ki, ahol az önrendelkezés és a meghaláshoz való jog szempontja áll az egyik oldalon és a gyilkosság vádja a másikon.

Mit jelent?

Az **eutanázia** szó szerint 'jó halált' jelent, tartalmaz pedig az élet végének meggyorsított elérését.

Szerinted?

2

El tudsz képzelni olyan szituációt, amikor számára az eutanázia valamely formája elfogadható lehet? Például haldokló idős beteg, gyógyíthatatlan és fájdalmas betegséggel küzdő ember, kómába esett fiatal, súlyos és halmozott fogyatékkal született gyermek, vagy gépek segítségével életben tartott agyhalott beteg esetében? Találkozunk ilyen betegekkel a Bibliában? Hogyan viselték a betegségüket? Hogyan fogadta őket a környezetük?

Szerinted?

3

Mit jelent az a kifejezés, hogy „emberhez méltó halál”? Milyen erkölcsi értékeket társítanál ehhez a kifejezéshez?

A szervadományozás a keresztény etika szempontjából a másik ember számára felkínált segítségnyújtás oldaláról közelíthető meg. Senki nem kényszeríthető rá, senkinek nem kell kötelességnek érezni. Élő ember csak akkor adományozhat szervet, ha ezzel nem veszélyezteti saját egészségét. A halál utáni szervadományozás esetében Magyarországon a „feltételezett beleegyezés” van érvényben. Ha valaki meghal (például autóbalesetben) és életében nem rendelkezett jogilag igazolható módon másképp, szerveit felhasználhatják más emberek gyógyításában.

Mozdulj!

1

Rendezetek vitafórumot a „Szerinted?” blokkban felsorolt, általatok választott egyik példához kapcsolódóan!

Az alábbi szereplők vegyenek részt benne, akik gondoljanak az itt felsorolt szempontokra:

- orvos: hippokratészi eskü, amely a betegségek gyógyítását tűzi ki célul
- beteg: önrendelkezéshez való jog
- beteg családja: emberi méltóság
- egyház képviselője: emberi méltóság
- egy hospiszotthon ápolója: emberhez méltó halál

Mozdulj!

2

Állítsátok fel prioritási szempontjaitokat egy képzeletbeli transzplantációs listához!

Hallottál róla?

Sokan úgy gondolják, hogy a súlyosan beteg vagy haldokló emberek előtt csak két lehetőség áll: a lassú és fájdalmas haldoklás folyamata vagy az eutanázia. Azonban létezik egy harmadik út is, a hospisz (hospice) szolgálat útja, melyben az egyházak is nagy szerepet vállálnak. Ennek lényege, hogy a súlyosan beteg és haldokló embereket nem magukra hagyni kell, hanem figyelemmel és törődéssel kísérni, s számukra emberhez méltó életet és halált biztosítani. Napjaink hospisz szolgálatát Cicely Saunders ápolónő és orvos indította el az 1960-as években Angliában, hazánkban pedig Polcz Alaine nevéhez fűződik a mozgalom életre hívása. Manapság a világ 100 országában több mint 8000 hospisz szolgálat működik.

48. A technika etikája – egy könnyebb és boldogabb élet meséje

„Azt mondták egymásnak: Gyertek, vessünk téglát, és égessük ki jól! És a téglá lett az építőkövük, a földi szurok pedig a habarcsuk.” (1Móz 11,3)

„A mai technikai krízis nem annyira technológiai, mint inkább kulturális és spirituális.”
(Paul Tillich, 1964)

Mozdulj!

1

Gyűjtsétek össze s írjátok fel a táblára, hogy egy átlagos napotokon milyen technikai eszközöket használtok! Melyeket lehetne ezek közül elhagyni? Van olyan, amelyik nélkülözhetetlen számotokra?

Szerinted?

1

Hogyan hatott a példákban a technika az emberek életére? Milyen értelemben lett jobb vagy rosszabb lett az emberek élete az adott technikai eszköztől?

1. 1309-ben a mai Mexikóváros területén élő egyik azték őslakost bűnösnek találták, mert szemet égetett a város területén, s ezzel szennyezte a levegőt. Emiatt halálra ítélték s felakasztották.

Ma Mexikóváros szénmonoxid szintje az egyik legmagasabb a Földünkön, szulfurdioxid szintje pedig tízszer nagyobb, mint a Rajnavölgyi ipari területeké.

2. „Az 1800-as években Londonban a lóvasutak tartották mozgásban a várost. Ez a közlekedési forma akkoriban olyan méreteket öltött, hogy a század második felére már kb. ötvenezer állat mozgatta a csaknem 3 milliós város tömegközlekedését. Az akkori London egyik legnagyobb problémája az állatok által termelt napi ezer tonna trágya kezelése volt. A problémára a választ az ipari forradalom vívmányai jelentették, az ipari fejlődés azonban magával hozott egy másik problémát, a nagymértékű ipari környezetkárosítás problémáját.”

3. Borneó szigetén egy maláriajárvány után olyan egészségügyi határozatot hoztak, hogy a falvak háza-it nagy hatású rovarméreggel (DDT) kell lepermetezni, mellyel a maláriát terjesztő rovarokat kiirtják. A mérreg azoknak a gyíkoknak a szervezetébe is bejutott, amelyek ezekkel a rovarokkal táplálkoztak. A gyíkok megtizedelődése miatt a hernyók – amelyek szintén a gyíkok táplálékai voltak – elszaporodtak a szigeten, s szétrágták a házak tetejét borító növényeket. A házakba így könnyen bemásztak a patkányok, s az általuk terjesztett pestis okozott újabb járványt a szigeten.

A **technikai társadalom energiaigénye** nagyobb a régebbiekéénél, ezért a településtervezés mindenütt megköveteli a megfelelő energiaellátásról való körültekintő gondoskodást is. Lépten-nyomon olvashatunk a fosszilis, a nukleáris és a megújuló energiaforrások összehasonlításáról. Sajnos egyetlen olyan energiahordozó sincs, amellyel gond nélkül megoldhatnánk társadalmaink energiaszükségleteit. Sokan úgy gondolják, hogy ez a kérdés csupán műszaki és gazdasági szempontból érdekes. Ezzel szemben észre kell venni, hogy **számos erkölcsi kérdést is felvet**. A fosszilis eredetű energia erősen szennyezi a légkört, növeli az üvegházhatást és megváltoztatja a tájképet. Az atomerőművek kisebb mértékben szennyeznek a légkört és a környezetet, de nem megoldott az egészségre ártalmas, nagyon hosszú idő alatt lebomló hulladék elhelyezése. Emellett ritkán következnek be balesetek, de ha mégis – amire azért sajnos látunk példákat –, akkor az ebből származó veszélyek olyan nagyok, hogy nincs is olyan biztosítótársaság a Földön, amely vállalná ezek biztosítását. Jelenleg a megújuló források felhasználásának növelhetősége érdekében folynak a legkomolyabb energiaipari tudományos kutatások, műszaki fejlesztések a világon.

Szerinted?

2

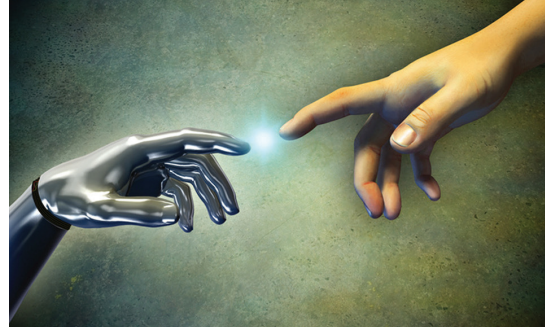
Hogyan lehet megtalálni a középutat a technológia önfelédlt éltetése és a technikával szembeni romantikus gyűlölködés között?

Van olyan technikai kérdés, amely minden esetben rossz következményekkel jár? Például az atomenergiával lehet jól élni, vagy ez mindenképpen destruktív?

Az **ember természeti lény** ugyan, mégis olyan lény, amely **csak a természeti környezet kreatív és összetett átalakításával képes megélni a világban**. A mesterséges világ kialakítása a barlangok berendezése és például az űrállomások technikai felszereltsége közti széles skálán ölt testet. **Technikának nevezzük azt az emberi képességet, amellyel a természeti környezet adottságait a mesterséges környezet elemeivé alakítjuk át**. Tökéletesen természetes vagy tökéletesen mesterséges világgal nem találkozunk, ilyenekről legfeljebb csak a fantáziánk alapján tudunk beszélni (utópia, disztópia, sci-fi stb.).

Miközben az adott külső világot végrehajtott terveinkkel befolyásoljuk és átalakítjuk, folyamatosan figyelni kell etikai szempontokra is. Fontos kiindulási pont az, hogy **az ember nem ura a világnak**. Isten technikai képességeivel együtt teremtetten az embert és vele együtt a világmindenséget, azután az ember körületekintő gondjaira és lelkiismeretes munkájára bízta mindezt.

Különösen éles kérdéseket vet fel ez például a mesterséges intelligencia vagy a mesterséges anyagokkal való gyógyítás szempontjából. A mesterséges intelligencia terén 2015-ben még közelebb kerültünk a Turing-teszt teljesítésének küszöbéhez, amelynek feltételei között az szerepel, hogy egy megfelelően hosszú kommunikációs folyamatban (egyelőre korlátozott szóbeli kommunikációban) az emberi résztvevők ne legyenek képesek eldönteni, hogy társuk ember-e vagy gép. A gyógyításban a szervetlen és szerves anyagok elegyítéséből nanotechnológiai módszerekkel előállított protézisek terén elért eredmények vetik fel a kérdést, hogy ezek alkalmazása során **meddig beszélhetünk még emberről és mettől kell már gépről beszélnünk**. Az ókorban ezt a problémát a „Thészeusz hajója” néven ismerték (ha Thészeusz hajójának minden deszkáját, körelét, vitorláját, alkatrészét legalább egyszer kicserélik, de maga a hajó szerkezete nem változik, akkor az vajon még ugyanaz a hajó-e), és a mai napig nem létezik egyöntetűen elfogadott válasz rá.

Mozdulj!

2

Gyűjtsetek ötleteket, hogyan döntenétek el, hogy akivel beszéltek – de nem látjátok –, az ember-e vagy gép!

Thészeusz hajójának példája alapján van-e határa az emberi szervezet protézisekkel való pótlásának?

Szerinted?

3

Mi a gépek, a technológia szerepe a világunkban?

Mi hiányozna egy olyan világból, ahol csak gépek vesznek körül?

Vajon miért törekszik kortárs tudósaink sora arra, hogy mesterséges intelligenciát, egy újabb intelligens lényt hozzon létre egy túlnépesedéstől szenvedő bolygón? Mi ebben a folyamatban a legrosszabb forgatókönyv? Mi a legjobb?

Mozdulj!

3

Vitassátok meg az alábbi állítások igazságát! Ha nem értesz egyet velük, akkor hogyan mondanád máshogy? Ha egyetértesz, akkor mi lehet a megoldáshoz vezető út?

„Egy technikai problémáért nem a tudomány és a technológia a felelős, hanem az ember, aki alkalmaz.”

„A technikai világgal az a legnagyobb probléma, hogy mindent tárgyiasít, végső soron az embert is.”

„A mai technikákkal az a legnagyobb baj, hogy felcserélik a célt és az eszközt, s már azt sem tudjuk, miért jött létre az adott technika, s mi volt az eredeti értelme és haszna.”

49. Médiaetika – Láss, ne csak nézz!

„Íme, a hajókat, bármilyen nagyok, és bármilyen erős szelek hajtják is őket, egy egész kis kormányrúddal oda lehet irányítani, ahová a kormányos akarja. Ugyanígy a nyelv is milyen kicsi testrészt, mégis nagy dolgokkal kérkedik.” (Jak 3,4–5)

„Csak akkor beszélj, ha a csendnél értelmesebbet tudsz mondani.” (Mahatma Gandhi)

A 20. század egyik legnagyobb hoax-története Orson Welles nevéhez fűződik, aki 1938-ban a *Világok harca* című rádiójátékában egy Amerika elleni ufótámadást adott elő tehetséges színészeivel együtt. Noha Welles az egyórás műsor során négyszer is elmondta, hogy éppen egy fantáziaregényt adnak elő, a marslakók inváziójáról szóló műsort mégis sokan valóságnak hitték. A következő hetekben számos újsághír jelent meg arról, hogy százezrek – egyes számítások szerint egymillióan – valós tényként kezelték a világvége fiktív híret. Hadrel Cantril közvélemény-kutató egyenesen országos pánikról írt, melyben emberek ezrei kezdtek összepakolni, kétségbeesetten búcsúzkodni és menekülni lakóhelyükről.

A Slate médiakutató központ 2013-as kutatása szerint a pánikkeltésért valójában az eseményről hírt adó újságok voltak a felelősek, amelyek reklámbevételeit a rádió mint új médium az 1933-as gazdasági világválság alatt elszípkázta. A Slate szerzői szerint ugyanis Cantril közvélemény-kutatásába komoly számítási hibák csúsztak, így közel sem hallgatták annyian az adást, mint amit ő alapul vett, s nem reagáltak úgy, mint amit állított. Ezt támaszthatják alá azok a visszaemlékezések is, melyek szerint az állítólagos ufótámadás városában az adott időpontban nem vonultak tömegek az utcákon.

A történet a mai napig jól mutatja a média erejét. Welles médiahekkjét néhányan szimbolikusan is tartják: a marslakók szerepébe bármikor behelyettesíthető valamely médium, amely épp elfoglalja tudatunkat.

Mozdulj!

1

Vajon miért hitték az emberek valós hírnek a fiktív darabot?

Ki indított hoaxot és ki keltett pánikot?

Ma hogyan tudjuk eldönteni, hogy egy hír valós-e vagy sem? Honnan tudhatjuk, hogy ki, mivel, miért akarja befolyásolni a „közönségét”? Mi a szerepe ebben a szólásszabadságnak?

Szerinted?

1

Mi változna az életetekben, ha nem lenne tömegmédia (internet, tévé, rádió, plakátok stb.)? Mi hiányozna, s mi nem?

Az ember értelmes és közösségi lény, ezért csak ott érezheti magát otthon, ahol gondolatait megoszthatja másokkal és ő is átélheti, ahogy a másokkal való találkozás intellektuális (értelmi és érzelmi) örömforrássá válik életében. Egy család, osztályközösség, munkahely vagy akár ország életkedve, céljai és teljesítőképessége nagy mértékben múlik az emberi **személyes találkozás minőségén**. Ez pedig függ egyrészt tudatunk állapotától, másrészt az egyik legkisebb testrészünk, a nyelvünk tudatos irányításának képességétől is. Nem véletlenül tér ki az újszövetségi Jakab-levél részletesen a „nyelv bűneire”.

Mozdulj!

2

Vitassátok meg, hogy a Jakab-levélben leírt (Jak 3,1–12) „nyelv bűnei” hogyan jelennek meg ma az életünkben!

Mit jelent?

A **kommunikáció** olyan információcsere, ahol megvan a megértés lehetősége. Az emberi kommunikáció (is) közvetítő eszközökön, **médiumo**kon keresztül történik. A médiumok összessége az önálló kultúráterületté lett **média**, amelynek jelentőségét jól mutatja, hogy sokszor a „negyedik hatalmi ág” néven említik.

Szerinted?

2

Miért és hogyan felelős egy hír küldője, a szolgáltató és a fogadó?

A **kapcsolat** az emberi élet egyik kimutathatóan vallási eredetű adottsága. Teológiai értelemben a Szentháromság azért kezdett bele a világ megteremtésébe, mert mindent és mindenkit részesíteni akart a három isteni személy közötti kapcsolat jóságában. A kapcsolatiságból az ember sem tudja kivonni magát, ráadásul képes tudatosan is válaszolni: elfogadni vagy elutasítani azt a szerepét, hogy kapcsolatait a teremtés jóságának elterjesztésére használja. Kapcsolatainkkal, kommunikációnkkal képesek vagyunk *jobb* vagy *rosszabb* helyre tenni a világot.

A média a mai demokráciákban a leghatékonyabb eszköz a hatalom megszerzésére, gyakorlására és megtartására. Ugyanezért a hatalom ellenőrzése érdekében használható legalkalmasabb eszköz is. Jelentős lehetősége és felelőssége van az emberek életének befolyásolásában, sőt sok esetben irányításában. Elterjedésével egy időben a **felhasználásával kapcsolatos erkölcsi kérdések** is egyre sokasodnak a média mindhárom főszereplője: az **üzenet küldője**, a **közvetítő szolgáltatók** és a **befogadók** oldalán.

Mint minden törvényi szabályozás, a **médiatörvények** is alkalmatlanok arra, hogy biztosítsák a média lehető legjobb, az emberek és közösségek életét leginkább szolgáló használatát. **Jó szándékot, építő gondolatokat, értelmet adni nem tud.** Ezekről nekünk **magunknak kell gondoskodnunk** más forrásokból. Arra azonban jó, hogy úgy tegye lehetővé az emberi alapjogok gyakorlását, hogy közben figyelmeztet mások jogaira is. Vegyünk egy példát: a véleménynyilvánítás szabadságának esetében fontos szempont,

hogy a média segítse a vélemények elterjedését. Ám közben nem adhat helyet az egyéni becsület megsértésének, gyűlöletbeszédnek, a közérkölcset vagy köznyugalmat megzavaró híreknek vagy az állami szimbólumok meggyalázásának (pl. zászlóégetés).

Mozdulj!

3

Hasonlítsatok össze egy személyes és egy internetes találkozást!

- Hogyan kezdeményezed a beszélgetést?
- Miből tudod meg, hogy az, akivel beszélsz, igazat mond-e vagy hazudik?
- Hogyan fejezed ki az örömet vagy épp a haragodat?
- Hogyan mondanád el ugyanazt a mondatot a két esetben? Mi a különbség?

A **média használata is a fogyasztási szokásaink körébe tartozik**, ezért ebben az esetben is nagyon fontos a **tudatosság a minőség és mennyiség terén**. Elektronikus kommunikációs eszközeink fizikai és mentális értelemben is nagyon közel vannak hozzánk. Életünk irányításának megőrzése érdekében fontos, hogy felhasználásukkal kapcsolatos szokásaink urai legyünk és maradjunk folyamatosan.

Mozdulj!

4

Figyeljétek meg, hogy a reklámok az élet mely értékeire építenek! Találtok közöttük olyat is, amely valláspótlékként kíván fellépni?

Hallottál róla?

Felmérések szerint az amerikai gyerekek naponta 3-4 órát tévéznek, melynek következtében immunissá válnak az erőszakra, s felnőttként is ennek az erőszaknak a mintáját fogják követni a problémák megoldásakor. 2010-ben mutatták ki azt is, hogy fiatal férfiak agyában az erőszakos videojátékok használata már egy hét után hosszú távú változásokat okoznak, melyek károsítják az agy megismerő funkcióját és az érzelmi irányításért felelős területeit.

50. Virtuális világ – Valódi világ?

„Nem rejtélyesen szoltam, a földnek egy sötét helyén. Nem azt mondtam Jákób utódainak, hogy hiábavaló dolgokban keressenek engem. Én, az Úr, igazat mondok, a valóságot jelentem ki!” (Ézs 45,19)

„Aki megértette a valóságot, nem lázad ellene, hanem élvezi.” (Albert Camus)

Mozdulj!

1

Ha te magad építhetnéd fel a valóságot, milyenné tennéd? Mit hagynál ki a mostani világból? Mi maradna benne? El tudsz képzelni olyan dolgot, ami itt nincs, de ott lenne? Mik lennének a következményei?

Viszonylag sok olyan kísérlettel találkozhatunk filmmegosztó csatornákon, amelyben a készítők mindennapos élethelyzetekben mérik fel a társadalom tagjainak reakcióit (social experiment). Az egyik ilyen alkalommal a szervezők megbeszélték a szülőkkel, hogy hamis internetes karaktert használva megpróbálják kicsalni gyereküket a házból és rávenni őket arra, hogy beüljenek az autójukba. A gyerekek természetesen nem tudták, hogy ami velük történik, az csak egy kísérlet. A szülők pedig legtöbbször biztosak voltak abban, hogy a gyerekek „okosan gondolkodnak”, és „jól felkészítették őket” az ilyen veszélyek kivédésére. A kísérlet eredménye mindenki számára megdöbbentő és elgondolkodtató volt: a legtöbb gyerek követte az internetes szereplő kéréseit.

Mozdulj!

2

Keressetek választ a következő kérdésekre:

- Erkölcsileg hogyan ítéletek meg az ilyen kísérlet megrendezését?
- Belemennétek-e szülőként, hogy a ti gyerekeitekkel is eljátsszák ezt a kísérletet?
- Mit szólnátok, ha ti kerülnétek a kísérleti alany szerepébe?
- Ismertek-e olyan módszert az internetes csalások kivédésére, amelyet megbízhatónak gondoltok?
- Mit gondoltok, milyen szempontok hatnak a gyerekekre a leg-erősebben olyankor, amikor szüleik távollétében belemennek átláthatatlan helyzetekbe?
- Hogyan gondoskodsz arról, hogy az internethasználat közben ki-védd az általad is ismert veszélyeket?

A realitás különböző szintjein éljük életünket. Vannak napok, amelyeken azzal indulunk el otthonról, hogy *lehetetlen, hogy ma ne tegyek valami nagyon fontosat*. Más napokon az ágyból is alig van kedvünk felkelni, legszívesebben végigaludnánk a délelőttöt, és úgy érezzük, mindenkinek jobb, ha ma nem találkozunk velünk. Természetes jelenség, hogy nem mindig érezzük magunkat ugyanolyan közel a valósághoz. Arra a kérdésre, hogy mi is a valóság és hogyan lehet hozzá közel kerülni és hű maradni, legtöbb esetben vallások, filozófiák vagy spirituális metafizikák adnak választ. Jézus szavai e tekintetben egyszerűen nagyon konkrét és kimeríthetetlenül gazdag értelemben hangzanak el, amikor János evangéliumában Tamás az Atyához vezető útról, vagyis a valóság teljes megismerésének lehetőségéről kérdezi: „Én vagyok az út, az igazság és az élet; senki sem mehet az Atyához, csakis én általam.” (Jn 14,6) *A valóság igazi arcának felfedése meghaladja az ember lehetőségeit, de Jézus mégis felajánlja ezt. Ezért van értelme a valóság minden rétegében keresni és megtartani az ő szavainak igazságát.*

Hallottál róla?

Kibertérnek (cyberspace) nevezzük az adatok rögzítésére alkalmas számítástechnikai eszközök azon hálózatát, amely az internetszolgáltatás révén szinte bárhol elérhető. A kibertér önmagában tökéletesen üres. A világhálón csak azért van bármi, mert azt mi magunk töltjük meg tartalommal. Mintha egy teljesen üres sivatagot azzal népesítenénk be, amivel csak akarjuk.

Szerinted?

1

Vajon azzal, hogy a virtuális valóságban világokat teremthetünk, nem Isten helyére pályázunk?

Valóban üres a kibertér? Isten jelen van a kibertérben?

A valóság egyik különleges rétege a technikailag kialakított virtuális valóság. Ez a számítógéppel létrehozott „világ” kezdetben egyértelműen a földi világ egyes részleteinek oktatási céllal megalkotott másolata volt csupán (az 1950-es években, repülőgép-szimulátor). A technikai és szellemi innováció következtében ma sajátos és egyedi módon keverednek benne a külvilág, a technika és a fantázia jegyei, és ez lehetőséget ad a virtuális világ keretei között létrejövő sajátos emberi találkozásokra is. A virtuális világ valóságszerűségét az emberi kapcsolatok teszik és alakítják olyan helyé, amelyben a kapcsolatok a földi világban megszokott súlyukkal és következményeikkel lehetnek jelen. Az itt szereplő személyes képviselők (avatárok) segítségével a mögötte álló személyeknek jóval nagyobb lehetőségük van arra, hogy szándékosan félrevezessenek másokat. Ezért a virtuális valóság és a földi valóság találkozásainál olyan veszélyes élethelyzetek alakulhatnak ki, amelyek kivédésére sokan nincsenek felkészülve. Ezek között kell említanünk a függés és a két világ közötti különbségtételre való képtelenség kialakulását vagy a virtuális világból kezdeményezett csalásokat és bűncselekményeket (pl. félrevezető magatartás után elkövetett betörés, szexuális erőszak stb.).

A virtuális valóságot előállító gépek egyre közelebb kerülnek a hétköznapijainkhoz. Érzékszerveink közül jelenleg legtöbbször kettőt: a látást és hallást vagy néha harmadikként a tapintást veszik igénybe. A gyorsan változó és fejlődő technológiai lehetőségek eredményeként jól látszik, hogy a jövőben egyszerű választás kérdése lesz majd, hogy érzékszerveinken át elektronikusan manipulált világok élményében részesítsük magunkat. Többek között ezért kell még időben tisztáznunk a valóság igazi arcával való kapcsolatunkat.

Mozdulj!

3

2000 óta rengeteg filmet készítettek, amiben emberek átkerülnek, bennragadnak virtuális valóságokban. Ez a csapda technikailag természetesen (jelenleg) lehetetlen, de lélektaniilag talán nem is annyira. Beszéljétek meg, mit jelenthet „beleragadni” a virtuális világba!

Szerinted?

2

Figyeljétek meg, hogy Bábel tornyának elbeszélésében (1Móz 11,1–9) milyen következményei vannak egy technikai újítás következtében megjelenő új valóságnak!

Milyen ez az új valóság? Mit ad az embereknek? Életük mely területén eredményez problémát? Miért?

Meg lehetett volna akadályozni a problémát? Hogyan?

10. osztályban Bábel története kapcsán azt tanultuk, hogy a fő probléma az emberi gőg volt. Milyen erkölcsi értékek kellett volna ahhoz, hogy ebben az új valóságban jól éljenek az emberek?

Bábel tornya és a mai virtuális világ miben hasonlítanak egymáshoz?

Vajon az internetes kommunikációnak köszönhetően helyreállhat a bábéli nyelvzavar előtti állapot?

Mozdulj!

4

Gyűjtsétek össze, milyen erkölcsi értékekre van szükségünk a virtuális világban! Gyűjtsetek példákat arra nézve, hogy milyen módokon jelennek meg ezek! Könnyebb vagy nehezebb ezeket itt megélni, mint a valódi világban?

Fogalmazd meg az arany szabályt a virtuális világban! Fogalmazd meg a virtuális világra nézve a tízparancsolatot is!

Összefoglalás

1. A fejezet valamely témájából készíts olyan plakátot, amelyen megjelennek az adott etikai kihíváshoz tartozó keresztény értékek is!

2. Gyűjtsd össze azokat az etikai dilemmákat, amelyekkel Umónak ebben a helyzetben számolnia kell!

Umo Maria Mfdghama Rijanno 15 éves. Szülei egy járvány során korán elhunytak, hat fiútestvére közül hárman meghaltak gyerekkatonaként egy ugandai vérengzésben, amikor egy holland tulajdonban lévő gyémántbánya kirablására kényszerítették őket. A bányát védő zsoldoskatonák, hiába származtak egy törzsből Rijannóékkal, a testvéreket lefejezték. Umo egyedül nevelte fel kisebb testvéreit, és most, hogy felnőttkorba lépett, szeretne – ahogy ő mondja – „egy szép életet”. Két választása van: Vagy marad Ugandában, és hozzámegy a törzsfőhöz, és sok-sok gyereket szül neki, vagy elmenekül Hollandiába a bánya egyik felügyelőjével. Umo szereti a törzsfőnököt és Ugandát, de nem akar gyerekeket szülni, mert volt két, hamar elhalálozott genetikai rendellenességgel született testvére, hite pedig tiltja a fogamzásgátlást. Vonzza viszont nagyon az európai élet is, szeretne egy nagy házat hatalmas fürdőszobával, kényelmes autóval és persze internettel, amivel szerinte nagyon jól tudna kapcsolatot tartani az otthon maradt családtagjaival. Fél azonban nagy útra kelni egy idegen országba egy ismeretlen férfival.

3. Fejezd be a mondatokat felelősségteljesen! Használd a keresztény normákat és erkölcsi értékeket is, és próbáld hitelesen belefogalmazni a jézusi alapelvet is! Írj esszét az egyikről, melyben szerepelhet egy megtörtént vagy kitalált eset is!

Elteszek egy zsemlet a táskámba a boltban, mert ...
Nyitok egy aranybányát Ugandában, ha ...
A pénz azért kell, hogy ...
A telefonom már elég régi, s igaz, hogy még működik, de ...
Az élet ott kezdődik, ahol ...
Az élet végén legfontosabb ...
A gének között babrálni szerintem ...
A hajléktalanokért és szegényekért ...
Minden nap interneten ...
A más vallásúakkal való együttélés titka ...
A technika az ember ...
Egy fiatal, még nem házas párnak azt tanácsolnám, hogy ...

4. Készíts saját állásfoglalást egy számodra fontos etikai kérdésről!

5. Rajzolj a 119. oldalon szereplő ábrához hasonló akciótervet vagy pókháló-ábrát egy számodra fontos globális problémáról!

EV-044

1400 Ft